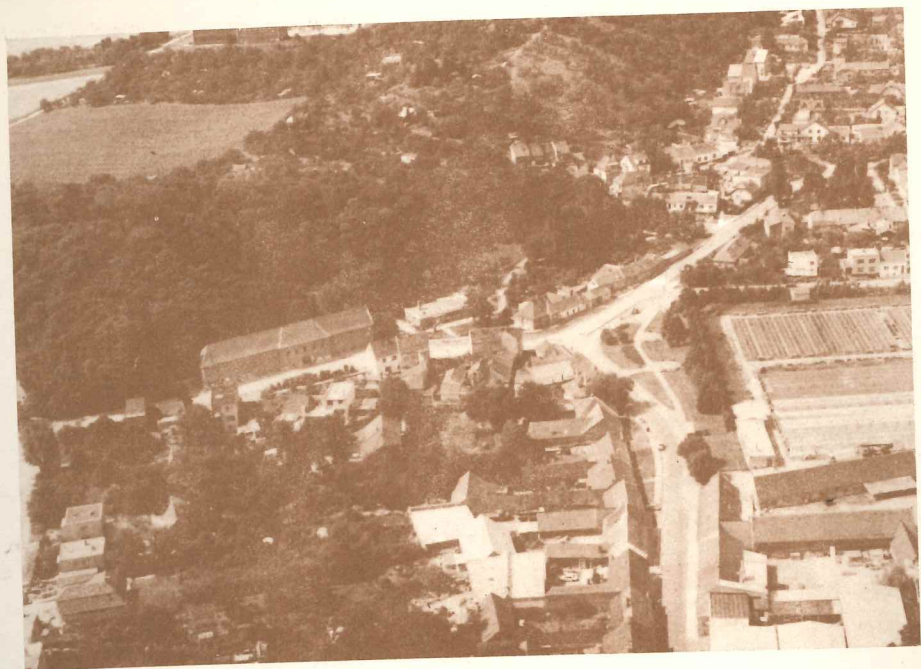

MEDLÁNKY

755

LET

MEDLÁNKY 1237 - 1992

CCLXXXIV.

Wenceslaus, rex Boemiae, ecclesiae s. Petri Brunae
permutationis titulo bona sua in Bosonoh pro pertinentiis
praediorum Medlan, Brezowice atque alibi cedit. Dt.
Brunae, et acta XIX. Kal. Septembris, 1237.

Pečeť krále Václava a listina, která dosvědčuje existenci Medlánek v roce 1237.

W in gra quart? Ror Berdo plebano ecclesie karri Petri in Brunnna. i successore et impernu. Leobus et homin
memoria. sed unum herra. q unum unum 7 aho herra. q unum unum. i successore ac postis scripta huius inspectione & copia habitariis preseniam exhibitione
duntm Berlandu. quo cu fidei capillano nro Sordao plebano ecclesie sci Petri in Brunnarionis mraia hinc inde sollempniter ac legitime celebrato. tona que h. i. nulla
Boronch possidem. sine culis sine in culis. cu omnes apendiculis. agri. panti panti 7 aliis quocunq. noie censentur. assignantur ecclesie pnominate ac ante Sordao
Sordao iuris successore qui p tempore fuerit titulo pnnationis present. Et quavis negotium sic pcedit ut videtur unum pnnationu tribuat eo pacto. ut aliter
concordato taminde. vel amplius. si placuerit. Et de suo. Et capillanus nro Sordaus in pleban et Berdow. ad sedes ecclesie sci Petri pnnante. ac de pnbis in
Solan 7 Berow. ad maris 7 ad alios hoies ecclesie pnnante. cu omnib apendiculis pntis suis. 7 aliis quocunq. noie censentur. esse nobis. Iur aut pnnatio
fuerit inqualis quia plus & bonis nris in ipsa uenit. qua pleban capillani manent quicunq. in Boronch habuim. p. fidelitate ac seruitio ipsi. necnon pro
campnis et spuis illarum ecclesie ab exercitu nostro. in eand pnnatione pborumquocunq. capillan nro ob ampliore firmare pnnationis present. nos in duobus
quis honorant. p. manus nalcant. Et autem hoc ita pntis tempus impingentur. present pagina sequit nri manumne fecimus insigne. r. s. h. b. u. s.
falscriptis. quez nota in sequentib continentur. Sro luteranus & Domm. omel & Bachswag. Etolauus filius lehart. Bonua filius bonur. Illerius
filius Barchephala. Zoberlaus sub pncerna Bernie. Dalekiaus sub cameranis nre. Indersal & Wschom. althel 7 fers sui Zlabrus 7 iobal. Pndrius
et Wellmarus & Usalominer. Sarcelos & Kellow. Betsko fukemeranus wylle & Berznik. Wbuse & aron. Dym & Klowitz. Kandal 7 fers eius
Bono 7 Zuchlaus & Buehan. Kharad & Kschow. Serphan et fater ammus & Madow. Sereine & Fruban. Valerius & Frucker. Indersal
filius Bmel. Wubrius filius Duan. Zambertus. & Berow. Zmlorharti & Zornian. Wlen & Kschow. Frolen & Lauerow. ad & Kschow
Usstem filius. Pterzlan. & Berna. Konradus. Jerba Bernens. Mlagist & Dampw. Sro canonius Bolekaronis. Sro kapllan Dni Reges.
Homer pleban & Sorren. Bruno eius Bernens. Nhamm. Degrin filius Symonis. Sifrd 7 fers ei. Wlen 7 Dornhart. Wllo Kersch.
et alij quam plures. Reda f. hoc anno gr. 9. et. xxviii. Indict. mil. sept. Dat Branne p manus Willhelmi notarii.

(Václav, král český, postupuje výměnnou smlouvou kostelu sv. Petra v Brně své statky v Bosonohách za příslušenství statků v Medlánkách, Březovicích a jinde. Dáno v Brně dne 14. srpna 1237)

Ve jménu svaté Trojice a nerozdílné jednoty amen. Václav, z Boží milosti čtvrtý král český, Zdislavovi, faráři kostela svatého Petra v Brně a jeho nástupcům na věky.

Nespolehlivá je lidská paměť, a trvá (co je) napsané a to když trvá, trvá i čin, svěřený svědectví písmu. Proto všem přítomným i budoucím, kteří budou mít možnost nahlédnout do tohoto zápisu, ať je vyhlášeno svědectvím přítomných, že považujeme za platné: věrnému našemu knězi Zdislavovi, faráři chrámu svatého Petra v Brně, výměnnou smlouvou slavnostně a zákonitě ať je vyhlášeno, že vše, cokoliv vlastníme ve vsi Bosonohy, ať obdělané nebo neobdělané se všemi náležitostmi polí, loukami, pastvinami, lesy a ostatním jakéhokoliv jména připisujeme uvedenému kostelu a výše zmíněnému Zdislavovi a jeho nástupcům.

A poněvadž úkon výměny postupuje tak, že jeden z vlastníků touto dohodou uděluje, aby naopak druhý stejně tolik nebo ještě více dal ze svého, jestliže se to hodí, rovněž náš farář Zdislav postoupil nám ze statků v Medlánkách a Březovicích, náležejících škole při kostele svatého Petra, a ze statků ve Vážanech a Bzové, náležejících střídníkům a jiným lidem kostela, se všemi náležitostmi polí, loukami, pastvinami a lesy. Výměna bude nerovná, poněvadž víc z našich statků ke kostelu připadne než z majetků uvedeného faráře (nám). Přesto vše, co jsme měli v Bosonohách, předvedli jsme do této výměny pro věrnost a služebnost jeho za škody a loupeže způsobené kostelu od našeho vojska. Jmenovaný náš kněz pro větší platnost předem oceněné výměny nás poctil dvěma koňmi v hodnotě 20 marek. Aby tato ustanovení zůstala trvale neporušena na věčné časy, dali jsme tuto listinu opatřit naší pečeti a dole podepsanými svědky, jejichž jména dále následují:

Otto, purkrabí z Donína, Arnold, hrabě z Hukvagu, Mikuláš, syn Borutův, Boruta, syn Borutův, Albert, syn Našeplukův, Zbraslav, podčíšník český, Dalibor, mladší podkomoří český, Ondřej ze Všechrom, Milíč a jeho bratři Zlebor a Dyik, Přibyslav a Volkmar, Záviš z Březnfka, Bohuš z Taso-va, Rym ze Židlochovic, Karel a jeho bratři Benko a Luclav z Řičan, Náhrad z Ořechova, Štěpán z Troubska, Ondřej, syn krajského správce Česlava z Čech, Konrád, písař brněnský, purkmistr Štěpán z Ostopovic, Ota, kanovník boleslavský, Siro, kněz pana krále, Jindřich, farář z Kosten, Bruno, měšťan brněnský, Alrám, Peregrinus, Petr, syn Šimonův, Syfrid a jeho bratři Oldřich a Verehard, Albero z Chebu a četní jiní.

Dáno v tomto milostivém létě 1237, 9. indikce dne 14. srpna. Dáno v Brně rukou notáře Viléma.

(Z latinského originálu - v Moravském zem. archivu - přeložil prof. Vladimír Mazal)

PROLOG

První písemná a dochovaná zmínka o obci Medlánský je stará 755 let. 755 let je výročí poněkud neobvyklé, leč i doba je taková. Mnohé se v uplynulých desetiletích opomíjelo a nyní se dohání. Co se dříve zdálo nedostupné, je předmětem neobyčejného zájmu, a protože mezi tyto novoty patří i samospráva obcí, je iniciativa místních činovníků docela pochopitelná.

Opomenulo-li se 750. výročí, vzpomeňme tedy netradičně o pět více, ale prezentujme se a připomeňme se jako obec svébytná, s vlastní historií a osobnostmi.

Tak se rozhodli v létě roku 1991. Hned při prvních pokusech sestavit osnovu oslav i sborníku a dopátrat se významných dat i polohopisných údajů se dospělo k řadě neuvěřitelných zjištění. Tak kupříkladu vše, čím jsou Medlánský ve svém okolí místopisně známy, leží mimo jejich katastrální území. Medlánská cihelna je v Řečkovicích, Medlánská střelnice v Králově Poli a Medlánské letiště svou větší částí je na katastru Komína. Medlánský Zámek, kdysi sloužící šlechticům, je provozovnou, Zámecký park, velkoryse založený v období baroka a po řadu staletí pečlivě udržovaný, je nepřehlednou houštinou, v níž hnízdí sotva několik kosů. Ještě před čtyřiceti lety měl park šanci být vyhlášen ornitologickou rezervací. Někteří Medlánský tvrdí, že k exodu ptactva došlo v době, kdy se na prknech projektantů poprvé objevila slavná Medlánská radiála, koncipovaná středem Medlánský a parku....

Medlánské zastupitelstvo, které postupně zjišťovalo další souvislosti, návaznosti a úskalí, spojené s přípravami oslav i sborníku, postupně snímalo ze svých beder toto břímě a ukládalo je na ramena svého kronikáře, devětaosmdesátiletého pana Karla Fuchse. Tento neuvěřitelně vitální nestor Medlánský Sokolů, hudebníků, ochotníků, hasičů etc. pak s několika dobrovolníky před Vámi ležící dílo dotáhl až do konečné podoby.

Původní idea, že by sborník mohl být zpracován pouze místními občany byla časem v některých specifických oblastech pozměněna. Pan RNDr. Rudolf Procházka zpracoval stať o prehistorii Medlánský, pan doc. Rudolf Šrámek, oba z ČSAV Brno kapitoly o pomístních názvech, o vesničce SOS poskytla zasvěcené informace dr. Eva Rotreklová z "vesniček".

Radou a pomocí, fotografiemi a vzpomínkami přispěla ovšem celá řada místních i přespolních občanů, pracovníci archivů, památkáři, pracovníci badatelen i fotolaboratoří. Autoři samostatných kapitol jsou uvedeni v textu, přesto považujeme za svou milou povinnost poděkovat za komplexní pomoc redakci sborníku rodině Vespalcových a paní Filípkové. Ostatním nejmenovaným vřelý dík.

Autoři ani v nejmenším nepředpokládají, že sborník by mohl být chápán jako dílo vědecké. Je především informací, ohlédnutím do minulosti i nástínem budoucích možností rozvoje Medlánský a podkladem těchto informací.

Medlánský se nestaly křížovatkou dějin ani neoplývají historickými skvosty, o to více místa bylo možno ve sborníku věnovat samotným obyvatelům Medlánský, jejich vzestupu hospodářskému i kulturnímu a posléze především životu spolkovému, který se s velikou intenzitou začal rozvíjet ve druhé polovině minulého století, gradoval v letech třicátých a poválečných, až pomalu doskotal v období reálného socialismu. Tento neblaze obecný jev, známý z většiny českých a moravských obcí, provázený zároveň absencí široké vzdělanosti, můžeme nyní aspoň bez skrupulí popisovat. Autoři však přiznávají, že popisu událostí uplynulých čtyřiceti let mnoho místa nevěnovali, i když uznávají, že toto období nebylo pro Medlánský a

jejich rozvoj zanedbatelné. Občané, kteří se zúčastňovali na práci tehdejšího občanského výboru tak činili z valné části zodpovědně a k Medláneckým problémům cizlivě. Autoři však pokládají časový odsup od uplynulého čtyřicetileté dosud za velmi malý a netroufají si tuto dobu hodnotit, předpokládajíce, že by se zbytečně vydali všanc obvinění z předpojatosti ať "zprava" nebo "zleva".

Zároveň tak ponechali možnost dalším autorům tuto obsáhlou kapitolu během několika let zpracovat, třeba jako volné pokračování tohoto sborníku.

Na začátku jsme zdůraznili, že sborník vznikl díky pochopení a následné iniciativě zastupitelstva medláneckého. Sluší se tedy připomenout, že se jedná o občany Medlánek, zvolené v obecních volbách v listopadu 1990 a považujeme za svou povinnost i čest zde jejich jména uvést:

Filípek František - starosta, Ing. Vencálek Jan - místostarosta, Pirkl Vladimír - člen rady, MUDr. Fiala Jiří - člen rady, RNDr. Novák Zdeněk - člen rady a členové zastupitelstva Ing. arch. Rozehnalová Eva, Ing. Bartl Petr, Baráková Eva, Ing. Kučera Jiří, Ulehlová Irena, Župka Svatopluk, Zpěváček Oldřich, MVDr. Palásek Jaroslav, Šmerda Milan, Slavíková Eva a Kalová Marie - tajemnice.

V Medláncích v srpnu 1992.

Pečeť z roku 1638

I. GEOLOGICKÉ A GEOGRAFICKÉ POMĚRY

Katastrální území Medlánek náleží k podsoustavě jednoho z významných geomorfologických celků České vysočiny, Brněnské vrchovině. Z hlediska nižších jednotek je součástí Bobravské vrchoviny, resp. jejích dvou geomorfologických podcelků - Lipovské vrchoviny a Řečkovicko-kuřimského prolomu. Lipovské vrchovině náleží větší část katastru obce, zatímco podcelku Řečkovicko-kuřimského prolomu odpovídají jen jeho nejvýchodnější části. V rámci podcelku Lipovské vrchoviny se v medláneckém katastru výrazně uplatňují Medlánecká sníženina a části geomorfologických okrsků Babího hřbetu a Palackého hřbetu.

Medlánecká sníženina je úzká protáhlá deprese tektonicky založená v horninách brněnského masívu. Její výplní jsou spodnobadenské sedimenty a sedimenty kvartérní, mezi nimiž převládají spraše. Naproti tomu geomorfologické okrsky Babího hřbetu a Palackého vrchu jsou úzké protáhlé vyzdvižené kry brněnského masívu, jejichž zlomové okraje jsou proniknuty údolními vodními toků, většinou také tektonicky založenými.

Územní členitost katastru obce, představovaná systémem prohlubní a hrástí, je výsledkem neotektonického kerného rozpadu, podmíněného exponovanou polohou na styku Českého masívu a Západních Karpat, i složitým geologickým a geomorfologickým vývojem oblasti. Velkou roli při formování reliéfu území sehrála i značná petrografická různorodost horninových komplexů.

Katastrální území Medlánek je zčásti odvodňováno Svitavou, resp. jejím pravobřežním přítokem Ponávkou, zčásti Svratkou. Rozvodnice mezi oběma povodími probíhá v ose Palackého vrch - Babí hřbet.

Klimaticky patří Medlánské teplé a mírně vlhké oblasti. Roční úhrn srážek kolísá mezi 500 - 600 mm, průměrná roční teplota činí 8 stupňů C.

Jak již bylo výše zdůrazněno, nachází se katastrální území Medlánek, stejně jako území celého Brna, v místech styku dvou velkých geologických jednotek - Českého masívu a Západních Karpat. Obě tyto jednotky evropského významu se od sebe liší zejména stářím, stavbou a stupněm konsolidace. Český masív, zastoupený v tomto prostoru horninami tzv. brněnského masívu se směrem k JV noří pod mladší uloženiny karpatské předhlubně.

Brněnský masív se na základě své stavby a horninového složení člení do tří, přibližně severojižním směrem probíhajících pruhů. Pruhy východní a západní jsou tvořeny různými typy granodioritů, doprovázených žilami aplitů a pegmatitů. Pruh střední, tzv. metabazitová zóna, je ve své západní části představován jemně až hrubě zrnitými diority, uzavírajícími lokálně tělesa ultrabazických hornin. Východní část metabazitové zóny, tvořená jemnozrnnými až velmi jemnozrnnými tmavými meta-diabasy, doprovázenými podobně jako diority žilnými horninami basického i kyselého charakteru, tvoří téměř souvislé pásmo, probíhající od centra Brna přes Medlánské k České. Hranice, oddělující metabazitovou zónu od východního pruhu brněnského masívu, tvořeného v tomto prostoru granodioritem typu Královo Pole, je tektonická a probíhá přibližně severojižním směrem ve východním svahu Medláneckého kopce. Součástí východní části metabazitové zóny jsou tedy všechny terénní elevace v Medlánských i blízkém okolí (Palackého vrch, Bosně, Malá Baba a z větší části i Medlánecký vrch).

Brněnský masív patří mezi nejstarší dílčí jednotky Českého masívu. Hlavní část tohoto složitého tělesa vznikla již během kadomského vrásnění, tedy v době asi před 600 miliony let, přičemž pro některé jeho partie je možno předpokládat stáří ještě přiměřeně vyšší.

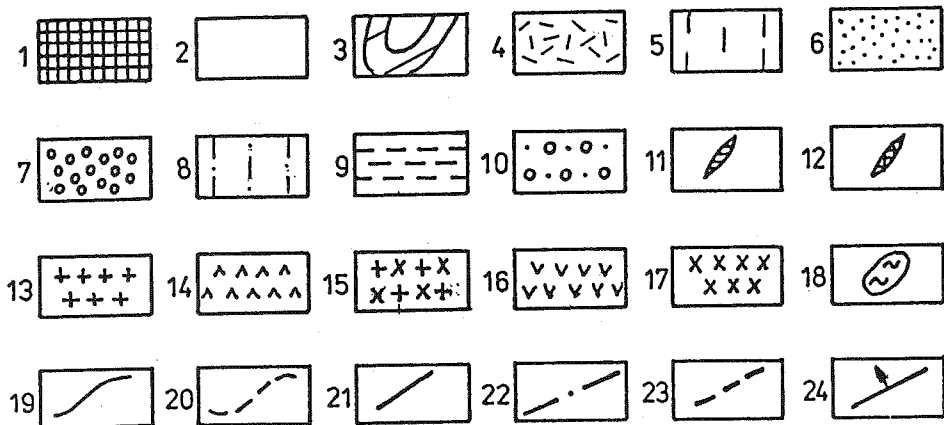
Během svého dalšího vývoje byl brněnský masív vyzdvížen a tektonicky rozčleněn do samostatných ker o různé vertikální výšce, v nichž byla pozdější erozi odkryta různá strukturní patra. Také současná morfologie krajiny, jak již bylo zdůrazněno v geomorfologickém přehledu, je podmíněna pohyby ker tohoto starého fundamentu, a to podle predisponovaných tektonických ploch.

Ve spodním devonu (tedy přibližně před 390 miliony let) došlo k poklesu území na linii, probíhající mezi Babím lomem u České a Červeným kopcem v Brně a k vytvoření severojižně orientované deprese. Tato deprese byla postupně vyplněna červenofialově zbarvenými uloženinami suchozemského původu, představovanými různými typy pískovců, prachovců a břidlic. Je velmi pravděpodobné že později, ve středním devonu, byla po určitou dobu oblast Brna zalita mělkým teplým mořem, které počátkem svrchního devonu ustoupilo, zatímco nedaleko odsud pokračovala sedimentace vápenců, tvořících dnes Moravský kras. Po ústupu střednudevonského moře se stalo území Brna na dlouhou dobu souší. V této době docházelo k intenzivnímu zvětrávání hornin, jejich odnosu a k celkovému zarovnávaní reliéfu krajiny. Proto svrchnokřídové moře, které sem na relativně krátkou dobu zasáhlo svým výběžkem od jihu, zalilo již krajinu zcela nepenplenizovanou, výškově jen nepatrně rozčleněnou.

Počátkem starších třetihor (paleogenu) došlo k založení výrazné deprese, tzv. Řečkovicko-kuřimského prolomu, probíhajícího od České přes Lachemu směrem na Lužánky. Od počátku mladších třetihor (neogenu) docházelo k zaplňování terenních prohlubní říčními uloženinami. V této době působil jako výrazná terenní sníženina, zejména tzv. Jinačovický prolom, probíhající severojižním směrem od Kníniček na Kuřim. V důsledku horotvorných pohybů, vyvolaných nasouváním karpatských příkrovů na Český masív, došlo v období zvaném karpat k poklesu prostoru před Českým masívem a k jeho následnému zalití mořem. Koncem karpatu moře ustoupilo, aby krátce nato bylo vystřídáno novou mořskou záplavou. Spodnobadenská záplava proběhla ve dvou časových etapách. V první vlně proniklo moře jen do okrajů Českého masívu a to systémem depresí, mezi něž patřil již výše zmíněný Řečkovicko - kuřimský prolom. Tato dílčí záplava neměla příliš dlouhého trvání. Dokladována je vápnitými písky a šterky, lokálně s vložkami vápnitých prachovitých jílu. Druhotně se v píscích vytvořily pevné římsovité lavice, které jsou pro tyto uloženiny, označované jako "brněnské písky", charakteristické. Spodnobadenské písky a šterky vystupují na povrch ve velkých mocnostech zejména v pískovně ve Starých Černovicích, na Lesné a v Židenicích. Vrtem byly zastíženy také v blízkosti Lachemy a to v hloubce 161,0 - 175,0 m. Lze právem předpokládat, že původní rozsah těchto písků a šterků byl mnohem větší než dnes. S největší pravděpodobností byly však již z větší části sneseny v období před druhou vlnou spodnobadenské záplavy, tedy v době, kdy se toto území stalo na krátkou dobu souší. Při této druhé mořské záplavě proniklo moře hluboko do Českého masívu, takže celá oblast Brna se stala mořským dnem. Horniny, které se v tomto moři ukládaly, jsou představovány převážně bělavě šedými, zelenošedými a světle modrošedými vápnitými jíly, označovanými často jako "těgły". Uloženiny tohoto typu vystupují mnohdy na značných plochách, většinou jsou však překryty čtvrthorními usazeninami. Známý jsou také z Medlánek. Ve větším rozsahu je možné se s nimi setkat ve svahu mezi Medláneckým potokem a ulicí JZD, v údolí mezi Medláneckými kopci a také v bezprostřední blízkosti medláneckého Zámečku. Spodnobadenské jíly jsou velmi bohaté na zkameněliny, bohužel k jejich pozorování je většinou potřebný mikroskop. Převažují různé druhy fora-

GEOLOGICKÁ MAPA

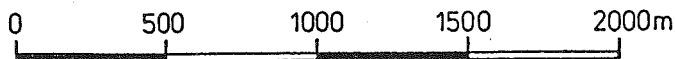
medláneckého okolí (Z. Novák, 1988)

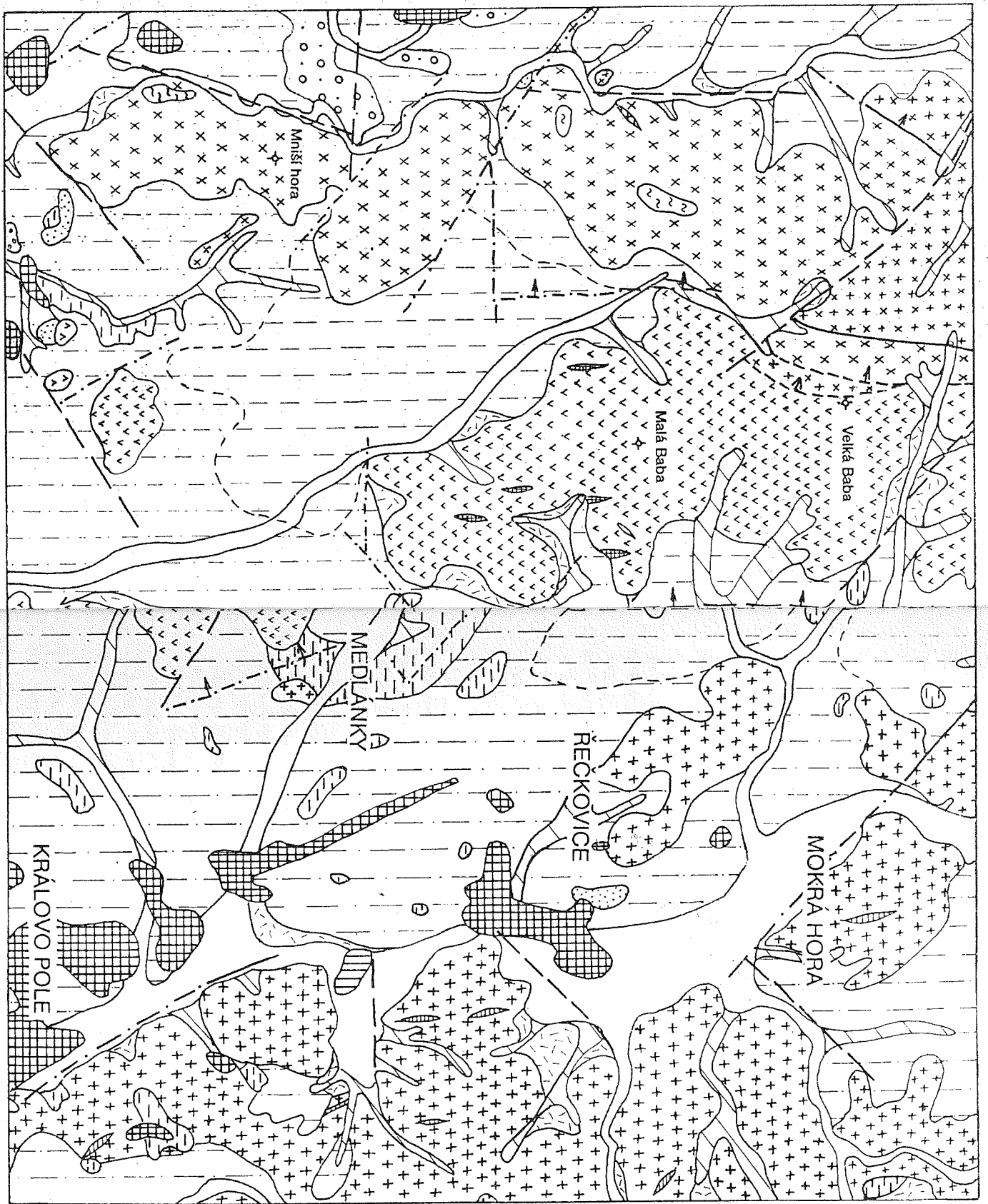

Legenda :

Kvartér : 1 - antropogenní sedimenty; 2 - fluvialní, převážně hlinité až hlinitopísčité sedimenty; 3 - deluviofluvialní hlinité sedimenty; 4 - deluvialní, převážně hlinitopísčité sedimenty; 5 - spraše, ojediněle sprašové hlíny (würm); 6 - fluvialní písčité štěrky (mindel); 7 - fluvialní písky a písčité štěrky (günz); 8 - spraše, ojediněle sprašové hlíny (stratigraficky blíže nečleněné). Terciér, mlóccén: 9 - vápnité jíly, mořské (spodní baden); 10 - písky a petromiktní štěrky (otttang). Proterozoikum : 11 - aplit; 12 - žulový porfyr; 13 - biotitický granodiorit, typ Královo Pole; 14 - biotitický granodiorit, typ Jundrov; 15 - amfibol - biotitický granodiorit, typ Veverská Bitýška; 16 - metadiabás; 17 - křemenný biotit - amfibolický diorit; 18 - převážně pyroxenit, místy i zčásti serpentinizovaný peridotit; 19 - zjištěná hranice stratigrafických jednotek a hornin; 20 - pravděpodobná, přesně nezjištěná hranice stratigrafických jednotek a hornin; 21 - průběh zlomu známý, přesně lokalizovaný, popřípadě ověřený; 22 - zlom ověřený, zakrytý mladšími usazeninami; 23 - zlom nepochybný, ale nepřesně lokalizovaný; 24 - zlom hypotetický, nebo teoretický pravděpodobný.

Měřítko :

minifer, vzácně jsou nalézány také zbytky měkkýšů, ostny ježovek, jehlice živočišných hub, koráli, zoubky kostnatých ryb i zuby žraloků. Na základě živočišného společenstva lze usuzovat, že se jednalo o moře mělké a teplé, tedy o moře, jehož charakter je nejlépe srovnatelný s dnešním Jadránem. Mocnost spodnobadenských jíílů je místy značná. Největších mocností dosahují v Řečkovicko-kuřimském prolomu. Již dříve zmíněným vrtem, situovaným v blízkosti Lachemy, bylo zastíženo 161 m těglů, v oblasti Lužánek se však nedá vyloučit ani 500m mocný komplex těchto uloženin.

Po spodním badenu (tj. asi před 15 miliony let) se území Brna a jeho okolí stává definitivně souší. Celá oblast se v důsledku tektonických pohybů vyklenula a došlo k další výškové diferenciaci jednotlivých dílčích ker brněnského masívu. Pouze Jinačovický prolom na západě a Řečkovicko-kuřimský prolom na východ od Medláněk si zachovávají charakter výrazně zakleslých ker se značnou výplní mladotřetihorních sedimentů. Na zvednutých krách dochází v důsledku silné eroze k rychlému odnosu sedimentárního pokryvu. Tyto výškové změny, ke kterým došlo v době předčtvrtohorní, vyvolaly také značné změny v říční síti.

V mladších čtvrtohorách (pleistocénu) se prakticky na celém území Brna vytvořil mocný sprašový pokryv. Spraše, tedy prachové uloženiny naváté větrem v dobách ledových, jsou žluté až hnědožluté, silně vápnité, neuzpevněné sedimenty, obsahující místy ve značném množství bílé vápnité konkrce bizarních tvarů, označované jako "civváry". Také v Medláncích jsou spraše běžné. Protože jsou velmi dobrou surovinou na výrobu cihel, byly v nich již v minulosti zakládány četné cihelny. Tento materiál využívala také medlánecká cihelna, dnes již těžebně opuštěná.

Kromě spraší a sprašových hlín jsou čtvrtohorní sedimenty představovány také hlinito - kamenitými a hlinito - písčítými svahovými uloženinami, lemuujícími svahy údolí nebo vyplňující deprese a drobná údolí v morfologicky členitějším terénu. Tyto uloženiny se vytvářely po celou dobu čtvrtohor a to jak v chladných tak i teplých obdobích.

Z nejmladšího období čtvrtohor (holocénu) pocházejí výplně periodicky protékaných údolí a uloženiny aktivních vodních toků a vodních nádrží. Jejich složení závisí obvykle na geologickém složení bezprostředního okolí vodoteče. V Medláncích, kde značnou část území pokrývají spraše a spodnobadenské vápnité jíly, mají většinou charakter přeplavených spraší a jílovitých hlín, v okolí výchozů hornin brněnského masívu jsou tvořeny hrubými, silně zahliněnými písčky.

Antropogenní uloženiny, tedy uloženiny vzniklé činností člověka, nedosahují v Medláncích obvykle výraznější rozlohy a podstatnějších mocností.

Půdní pokryv je charakteristický pro oblasti jihovýchodního okraje Českého masívu. Jeho struktura je odrazem celkově homogenního klimatu mírně teplé oblasti, půdotvorného substrátu a terenních podmínek. Méně výrazně se uplatňují vlhkostní poměry.

Kostru půdního pokryvu tvoří půdy na čtvrtohorních uloženinách údolní nivy Ponávky, Medláneckého a Komínkách potoka. Rozhodující součástí půdní mozaiky jsou areály hnědozemí a hnědých půd. Jejich rozložení odpovídá v podstatě morfologickým podmínkám území a složení jejich horninového podkladu. Deprese a svahy na neogenní a čtvrtohorní výplni prolomů pokrývají typické hlinité hnědozemě. Elevační polohy a svahy bývají na bázi krystalických hornin brněnského masívu překryty typickými hnědými půdami s proměnlivým obsahem horninových úlomků.

Výšková půdní zonalita je vyvinuta jak u půd vázaných na neuzpevněné sedimenty (spraše, sprašové hlíny, hlinité svahoviny), tak u půd vytvořených na pevných horninách. V současné době je značná část půdního pokryvu zastavěna, nebo využívána pro nezemědělskou činnost.

II. PŘÍRODNÍ PODMÍNKY A VÝVOJ ZEMĚDĚLSTVÍ V MEDLÁNKÁCH

Přírodní podmínky v katastru Medlánky

Medlánky jsou z hlediska přírodních podmínek oblastí velmi různorodou. Roku 1937 byl proveden průzkum okolí obce Zemským výzkumným ústavem - oddělení pedologickým a to po stránce botanické akademikem prof. R. Dostálem a akademikem prof. D. Novákem - pracovníky VŠZ, stránku entomologickou hodnotili prof. E. Baudyš a prof. Poďaný, po stránce zoologické prof. Tenora z přírodovědecké fakulty a problematiku ornitologickou zkoumal dr. E. Hachler. Na základě tohoto průzkumu byla určena jednotlivá rozdílná stanoviště - ekosystémy; z nich tři, pro vzácný výskyt druhů byly navrženy jako chráněný přírodní výtvor.

1. Společenství mokřav a louky

Tento ekosystém po tzv. hospodářsko-technické úpravě pozemků z 50. let už neexistuje. Jednalo se o mokřavu, která začínala pod Markrabstvím a u Pergla přecházela v orchideovou louku a byla zakončena rybníkem u silnice.

Mokřava, +264 m. n. m. představovala velkou zásobárnu vody, vzniklou jednak vyvěráním ze země, jednak zadržováním dešťové vody. Spodní vrstvy byly nepropustné. Z rostlin se zde vyskytovaly mechy, řasy a jednobuněčný plankton. Z živočichů prvoci, různí červi a korýši, z ptáků zde žili bahňáci, na okraji v rákosí hnízdila "sluka bekasina". Sluka lesní se zde vyskytovala pouze přechodně a to v době pačícího tahu, kdy se také střídala. Běžná byla čejka a řada jiných ptáků. Ze savců byla nejčastější ondatra a z obojživelníků rosnička.

U Pergla představoval největší zdroj vody potok vytékající z lesního jezírka. Odtud až po rybník byly louky bohaté na vzácné rostliny, zejména orchideje. Existence téměř celého rodu činila z této lokality unikát. Z dalších rostlin se zde vyskytoval kosatec žlutý a modrý, ocún jesenní, lakušník vodní a 30 druhů jiných, běžnějších rostlin.

Z říše hmyzu zde žily larvy vážek, splešťule blátivé, zábronožky, listonozi, klešťanky a znakoplavky, měkkýši, plovatky, bahenky a škeble, vodomilové a jehlanky. Z ptáků byl především zastoupen řád vrubozobých - labutě, kachny a další.

Nejtypičtější a nejvýznamnější třídou byli obojživelníci. Řád žab byl zastoupen rosničkou zelenou, kuňkou obecnou, blatnicí skvrnitou, ropuchou obecnou, ropuchou zelenou, skokanem hnědým a skokanem zeleným.

Ze třídy čolků byl nejčastějším obyvatelem medlanských vod čolek obecný a čolek horský. Vyskytovali se v hluboké čisté vodě na konci louky před rybníkem.

Zrušením luk a rybníka (ten byl zasypan už roku 1934), po nesmyslném odvodnění všech pozemků s povrchovou vodou, vytvořením nových honů, bylo jen v tomto společenství mokřav a luk

v Medláncích definitivně zničeno 68 rostlinných druhů. Některé, jako např. orchideje, kosatce, ocúny se vyskytují jen ojediněle v některých oblastech Moravy. Pro Medlánci je mimo to 26 druhů hmyzu, 15 druhů ptactva, 5 druhů savců již jen historií a dočteme se o nich pouze v literatuře.

2. Společenství na Skalce, Předním a Zadním kopci

Na těchto lokalitách se dařilo hlavně rostlinám stepního charakteru. Např. koniklec, stepní traviny, hvozdík a řada jiných rostlin, které byly podkladem pro život vzácného hmyzu a motýlů. Dnes využívají většinu této oblasti zahrádkáři; v části, která je dosud v původním stavu, vidáváme dnes ještě vzácný koniklec. Stepního charakteru byla také květena na Předním a Zadním kopci, jejichž svahy sloužily dříve jako pastviska. I zde se vyskytovaly rovněž vzácné druhy, které jsou v současné době vytlačeny rostlinami většinou plevelnými.

Ze savců byl na uvedených lokalitách nejčastější syseľ a křeček. Ptáci byli soustředěni v části holin a to zejména dravci - poštolka, ostříž a káně. Dravci a sovy sídlili také v Borkách na vysokých stromech a v Zámecké zahradě. Přemnožená skupina savců (syseľ, hlodavci, hrabošoviti) byla jejich nejčastější potravou.

Na teplejších slunných místech, na pokrajích křovinatých strání, žije ještěrka zelená, živící se většinou škodlivým hmyzem. Na skalkách, i v zahrádkářské oblasti obou kopců, můžeme spatřit malou ještěrku živorodou. Nejvíce je v zahrádkářských koloniích rozšířena ještěrka obecná, robustní a zavalitá, 12 - 20 cm dlouhá. Horké léto tráví ještěrky ve vlhkých úkrytech.

V době, kdy tekla ze skalky pravidelně pramének čisté vody a tvořil místy mělké studánky, objevoval se zde i mlouk skvrnitý.

Z ptáků jsou zde nejčastější strnádovití. V křovinách na Skalce je početně velmi zastoupen strnád obecný. Hnízdo má úhledné, s jemnou vystýlkou, nejraději umístěné v křoví. Objevíme zde i strnada lučního a občas je k vidění i strnada viniční, i když vinná réva se objevuje už jen jednotlivě. V období mezi oběma světovými válkami hnízdilo v těchto lokalitách množství zpěvných ptáků, především čížci a stehlíci. Často se stávali obětmi zchudlých "lovců", kteří je chytali a prodávali ptáčníkům. Z dalších druhů se zde vyskytoval lejskek bělavý, malý černohlav, sýkora cihelníček, modřinka koňadra, brhlík středoevropský, šoupálek dlouhoprstý, břehule, dudek chocholatý, drozd, kos, špaček, pěnice, zvonohlík zahradní a další.

3. Společenství lesní

Nacházíme je převážně na severní straně, od pracháren, přes bývalou hájenku, Pusté, Pergl a Markrabství. Jde o lesy listnaté, kde převládá dub, ojediněle bříza, habr a jehličnany, lípa, babyka, ojediněle hlošina úzkolistá. V minulosti zde rostlo mnoho hub, zvláště hřib císařský. Četnost druhů pravých hřibů byla ovlivněna různými půdními podmínkami. Zejména podzimní hřiby v Pustých se vyznačovaly krásnými černými hlavami.

Období předcházejících desetiletí byla charakterizována vyrovnaností mezi hmyzem užitečným a škodlivým. V současné době je přebytek hmyzu škodlivého, což má negativní vliv na zdravotní stav

stromů. Dochází k odumírání starých borovic, nápadný je úhyn u bříz, také zdravotní stav dubů vyvolává u lesníků obavy. Mezi hmyz užitečný počítáme slunéčko sedmitečné, drabčička císařského, střevlíka a hrozníka pižmového. Škodlivým je obaleč, bekyně, píďalka zhoubná, krytonosec, lesan hnědý, mandelinka dubová. Velmi nebezpečným škodlivým hmyzem jsou klíšřata, která jsou přemnožená v lesích i na zahradách. Je důvodné podezření, že zejména v Perglu jde o klíšřata infikovaná, která způsobují zánět mozkových blan.

Z křovin je dnes nejčastější líska obecná, bez černý, kalina vráščitá a hloh bílý. Ze vzácných rostlin najdeme brambořík obecný, z čeledi orchideovitých hlavně střevičník a lilii zlatohlavou. Z cenných křovin se zde už nevyskytuje lýkovec plazivý, který rostl v Perglu u borovic, lýkovec obecný a jalovec obecný.

4. Společenství zámecké zahrady

Pamětníci tvrdí, že bývala biologickým klenotem. Byla zřízena u zámku ve slohu francouzském, to znamená s pravidelným uspořádáním skupinových výsadeb, s výhledem na hlavní - dominantní výsadbou. Ta byla kruhovitá, osázená ornamentálně kobercovitými rostlinami. Uprostřed byl banánonovník, vzácné byly skupiny pivoňek všeho druhu a sbírka růží, jednak křovitých, jednak vysokých růží drobnokvětých.

Budova zámku byla obrostlá až do výše prvního poschodí planou révou vinnou. Vrata zámku byla uměleckým řezbářským dílem, kde byly zdůrazněny zejména motivy spojené s patronem vinařů sv. Urbanem, jak jsou uvedeny ve Veleslavově bibli ze 14. století.

Druhá část zahrady byla upravena ve slohu anglickém to znamená volném. Část tvořila louka s výhledem na buk zvaný krvavý (*Fagus silvatica var. atropurpurea*) v jeho popředí se vyzímalý okrasné dřeviny se světlými listy, javory, lípy a osiky. Okraj celé zahrady byl osázen jírovcem. Dále zde byly rozmístěny javory, kleny babyky, javor stříbrný, lípa stříbrná, jasan a jinan dvojlaločný.

Mezi vzácné lze počítat jehličnany, které byly vhodně seskupeny a dle zápisu v zemském archivu byly některé z nich vedeny jako chráněné rostliny. Ze vzácných jedlí zde byla zastoupena jedle balzámová, jedle bělokorá, Douglaska, *Pseudotsuga*, *Tsuga kanadská*, smrk stříbrný *Picea glauca* *Argentea*, smrk *Picea omorica*, modřín *Larix laricina*, Zerav západní, cypřišek *Chamaecyparis Spach* *Cypriš*. Borovice tvořily samostatnou skupinu na kopci a to zejména borovice černá - *Pinus nigra* a borovice vejmutovka - *Pinus strobus*. Samostatné skupinky směrem k zámku tvořily rododendrony, azalky opadavé i neopadavé, vhodně doplněné rostlinami vřesovitými.

Při prohlídce parku bylo zřejmé, že v anglické části byly zařazeny stromy, keře i jehličnany, aby zde byly vytvořeny vhodné podmínky pro ptactvo, které žije s jednotlivými druhy ve společenství. Osobně si pamatuji zámek z doby, kdy byl starostou města dr. ing. Rudolf Spazier, jehož otec byl zámeckým zahradníkem. V období po 2. světové válce bylo usilováno, aby byl zámek využit pro účely kultury, jednak jako depozitář Etnografického muzea jako park ochrany ptactva. Tento návrh byl údajně úřadem Králova Pole zamítnut pro nedostatek peněz. Budova vyžadovala výměnu celé střechy a generální stavební úpravy. V této době, v místech dřívější sýpky, začíná zařizovat pan Kučera palírnou smaltovaného zboží. Při této činnosti používal jako palivo černé uhlí s vysokým obsahem síry. Protože budova měla nízký komín, celý park byl téměř nepřetržitě zahalen v kouř, stejně jako značná část

tehdejších Medláněk. V říjnu roku 1956 byl zámek prodán - jako majetek města Brna - výrobnímu družstvu Znak. V této době se dá vlastně hovořit o konci zámku i celé zahrady. Většina jehličnanů byla zničena a také ptactvo se většinou odstěhovalo nebo vyhynulo.

V roce 1936 jsem se účastnil s dr. Hachlerem a starostou města Brna, dr. ing. Spazierem, za souhlasu ředitele zámku p. Pelanta a v doprovodu zahradníka p. Valenty identifikace druhů ptactva v parku. Závěr byl jednoznačný: park je sbírkou velkého počtu druhů. Ze zpěváků se zde vyskytoval slavík, řada pěnic, sedmihlávek, kosí a zpěvní drozdi. Nejcennější byla skupina sov: sovice krahujová, sovice sněžná, výřeček malý, sova rezavá a šedá. Na půdě zámku hnízdil kalous ušatý a kalous pustovka, na vysokých osikách stavěl svoje hnízda výr velký. Významnou skupinu tvořili netopýři, kteří přespávali zavěšení na trámech bývalé půdy nebo zámecké sýpky. Mimoto zde byla zastoupena početně velmi silná skupina ptáků šplhavých: datel černý, strakapud velký a malý, žluva, kukačka, dudek chocholatý, straka, sojka a další. Z obratlovců v parku žila spousta veverka a kuna lesní. Ptáci a všichni živí tvorové žili nerušeně a proto se k lidem chovali velmi důvěřivě.

5. Vodní režim v katastru Medlánky

Medlánecký katastr se v minulosti vyznačoval dostatkem, v některých místech i nadbytkem vody. Ta se získávala:

1. Výronem vod pod Markrabstvím. Mokřava vodu zadržovala a představovala tak její velkou zásobárnu.

2. Dešťová voda se při běžném množství srážek hromadila nad nepropustnou vrstvou a měnila se ve vodu spodní. Část vody se však zadržela v pórovitém povrchu a v půdních kapilárách a vyživovala vegetaci.

3. Prameny a studánky nám z našeho katastru téměř vymizely. Dodnes je studánka v Perglu, která dříve tvořila silný pramen a byla zdrojem vody pro potok v loukách. Mimo ni bylo několik pramenů v odvodňovacích příkopech. Kdysi trvale zamokřené louky trpí po regulaci suchem, stejně jako ostatní pozemky.

4. Studny v naší obci vynikaly kvalitní a zdravotně nezávadnou vodou.

Nejvydatnějším zdrojem pitné, zdravotně nezávadné vody byla studna vykopaná pro lihovar už roku 1792. Byla stavěna na sucho, z kamenů, o neobvykle velkém průměru a hloubce 20 m. Obsah vody zabezpečil nejen potřebu lihovaru, ale v případě sucha byl dostatečnou rezervou pro případné hašení požáru. Další zdroj vynikající vody byl na "Trávníkách" a byl v minulosti využíván místním pivovarem. Nejvýše položená studna byla u pastoušky na Kytnerově ulici. Mocnost pramenu však poklesla a studna byla znečištěna odpadem z ustájeného dobytka. Velmi dobré studny byly v zámecké zahradě. Protože v nich bylo během války skladováno mnoho organických a jedovatých látek, byly zasypany. V současné době zůstává jediná studna naproti zámku. I ta však plně zdravotně nevyhovuje, protože v její blízkosti je dosud stoka odvádějící odpadní vody ze statku a z hospody. Tuto situaci může zlepšit provedení rekonstrukce kanalizace.

V současné době docházíme k závěru, že po provedeném zcelování pozemků, rozorání luk a odvodnění, je vodní režim v naší obci velmi špatný. Jednou z možností je obnovení studny před bývalou palírnou a dvou studní v zámecké zahradě.

6. Zemědělská výroba v Medláncích od 13. do 20. století

V Medláncích se o rozvoj zemědělství, rostlinnou i živočišnou výrobu, a zvláště o vinařství, zasloužil klášter cisterciáků. Velmi dobře dokázaly využívat slunná místa a stráně s dobrými půdními podmínkami, zejména v Markrabství, Perglu a v Pustých. Byla zde produkována vína výborné jakosti a ta dala základ dobré vinařské tradici. Své znalosti získaly příslušnice řádu na cestách Porýním a Burgundskem. Mimo přípravu půdy a vysazování nových hlav znaly velmi dobře ošetřování vinic za vegetace a také zpracování vína a jeho úpravu. Pro medlánecké víno byly většinou používány oválné sudy zdobené ornamentální či figurální řezbou. Jako materiál posloužilo dřevo z vlastních dubových porostů, které byly pěstovány převážně k tomuto účelu.

Ostatní zemědělská výroba vycházela z obecných znalostí, které charakterizovaly tehdejší společnost v průběhu staletí.

Přílohová soustava

Byl to způsob obhospodařování půdy v období raného feudalismu (12. až 13. století). Půda byla využívána 2 - 3 roky a poté se nechávala ležet 3 - 10 roků jako pastvina. Hospodářská a obytná stavení byla postavena tak, aby byl dostatek půdy a možnost výběhu pro koně a dobytek. K ohrazeným pozemkům vedly cesty osázené ovocnými stromy. V Medláncích se připomíná celkem 11 - 14 usedlostí. Poddaní byli zároveň zručnými řemeslníky, koláři, kováři, bednáři a sedláři. Obhospodařovali nejen svůj majetek, ale byli povinni vrchnosti robotou a odváděním naturálií, později peněžních dávek. V naší obci k tomu přistupovala povinnost placení podle "Horenského práva a perkrechtu", jak je stanovil král Václav I.

Vinařství v Medláncích zaznamenává období rozmachu zejména ve 13. a v polovině 14. století. Ceny vinohradů - pozemků i vína jsou velmi vysoké. Jedna osmina lánů vinice (lán byl plošnou mírou od 13. století - pražský a selský lán měl rozlohu přes 18 ha, lán panský 23,13 ha, lán kněžský 25,62 ha a lán královský 27,94 ha), měla hodnotu 298 hřiven (1 hřivna = 216 g drahých kovů). Z medláneckých vinohradů se odvádělo 40 mázů (1 máz vídeňský = 1,414 litrů) nebo také jedno vědro (moravské vědro = 56,59 litrů) vína a 30 denárů (denár byl tehdy všeobecným evropským platidlem), z jedné karlovarské libry stříbra (408 g) bylo raženo 240 denárů. Tyto dávky věnoval r. 1243 král Václav I. řádu Johanitů při špitále na Starém Brně. Klášter tyto dávky pobíral ještě r. 1279.

Trojhonné hospodaření

Bylo zaváděno v okolí Brna Moravským markrabětem Karlem, pozdějším králem českým a císařem římským. Půda byla rozdělena na tři stejné hony, z nichž jeden se osíval ozimem, druhý jaří a třetí zůstával ladem.

Po několika neúrodných letech koncem 14. století medlánecké vinařství opět vzkvétá. Představená kláštera cisterciáků Alžběta vydala pracovní řád, kterým se řídila práce na vinicích, ale i při zpracování zejména mešního vína. Cisterciáni se scházeli s majiteli jiných klášterních vinic (Dolní Kounice, Rajhrad, Valtice) a vyměňovali si vzájemně zkušenosti. Při degustaci vín jednotlivých klášterů bylo konstatováno, že nejvhodnějším bílým mešním vínem je víno z Medlánek, protože se vyznačuje výraznou vůní, kterou vína z jižních oblastí postrádají. Nejlepší červené víno prý bylo z Dolních

Kounic. Medlánecké víno dozrávalo ve dvouhektolitrových oválných sudech, na čele s řezbou patrona vinařů sv. Urbana.

Kvalita medláneckého vína však byla podnětem k vymáhání nejrůznějších poplatků ze strany vrchností. Spor se vlekl velmi dlouho a jasno do něho vnesla až královská rada Jiřího z Poděbrad rozhodnutím, že žádná vrchnost nemá právo k vybírání jiných dávek. Když roku 1532 osvobodil perněstejný pán poddané v Medláncích od roboty, ponechal jim přece jenom povinnost dodávat ročně 60 vozů dubového dříví a víno. Jednoznačným ukončením sporů bylo teprve nařízení Ferdinanda I. z 12. listopadu 1546: "Aby žádný prelát, ani žádný člověk nižšího stavu nejen v Medláncích, ale i na celém Markrabství moravském nebral a nežádal žádných nových poplatků, nýbrž aby dosti měl ze svého vinohradu a dodržoval horní právo desátku, ke kterému se král podle starodávného práva zůstává".

Také ovocnářství zaznamenalo velký rozmach. Oblíbené byly zejména medlánecké švestky, ze kterých se páčila slivovice a vařila se z nich chutná povidla. Nové stromky se získávaly z odkopků na vybraných jedincích. Všude kolem cest rostly hrušně, v zahradách jabloně, ovoce bylo žádáno až ve Vidni a dobře se prodávalo. Nejžádanější byl červený a žlutý angrešt a odrůda údajně jundrovská.

Trojpolní systém znamenal převrat v množství vyprodukovaného obilí (všech druhů), i masa hovčího a skopového. Pěstovali se vyřezaní býčci, kteří byli nejprve využiti k převážení těžkých nákladů a pak byli vyřezáni na maso. Dokumentace tehdejšího hospodaření nás vede k závěru, jak velký důraz byl kladen už tehdy na kvalifikaci. Vedoucí musel absolvovat speciální klášterní školu pro správce. Stejně tak účetní, ještě než nastoupil svůj úřad, měl za povinnost pracovat na nejlepších statcích, kde získával praxi. Hospodáři si vyměňovali zkušenosti na povinných setkáních, kde kromě teologických problémů se řešily otázky zemědělské.

K dalšímu zvýšení zemědělské produkce vedlo zavedení zlepšeného osevního tříhonného postupu, při kterém byla využita veškerá půda a její kvalita se zlepšovala správným uskladněním a využitím hnoje a močůvky. Je zajímavé, že všeobecně byl tento způsob zaveden až koncem 17. století, i když v poněkud jiné formě. Protože byl dostatek kvalitního krmiva, mohly být podstatně zvýšeny i stavy dobytka a použito nejnovějších poznatků při zavádění jednoduchých strojů.

V době pobělohorské se stává na Moravě vlivnou osobností kardinál František Ditrichštejn, který vedle tvrdé činnosti protireformační stačil podporovat stavební ruch na Moravě a věnovat péči vdovám a sirotkům. V tomto směru hrála významnou roli i ovdovělá Jana Františka Prisca, hraběnka z Magni, dřívější hofmistrová polské a švédské královny. Založila v Medláncích statek, pro který bylo vybráno 6 nejlepších celků samé černozemě - celkem 49 ha orné půdy, 6 ha luk, rybník u silnice o rozloze 0,45 ha, zahrady 36,2 ha, 0,8 ha vinic, 10,8 ha pastvin, 38 ha lesa, 0,7 ha stavební plochy a 0,39 ha neproduktivní půdy. Louky, vinice i zahrady byly vzorně upraveny. Navíc louky byly ohraničeny příkopy, které měly funkci odvodňovací i zavodňovací, také travní porosty byly dobře ošetřovány - 2x sečeny a 1x spásány. Na orné půdě bylo zavedeno střídavé hospodářství s pevně stanoveným osevním postupem. Okopaninám bylo věnováno maximálně 30% plochy, obilí nanejvýš 50%, luštěninám - hrachu nebo bobu 10% a zbyvajících 10% pícninám.

Hospodářské budovy panského dvora byly sestaveny do čtverce jako uzavřený prostor. Na dvoře byli chováni plemenní býci a stádo ušlechtilých krav. Už v 19. století se oralo na statku pomocí parního stroje, který ocelovými lany 40 metrů dlouhými táhl oboustranně sklopný pluh. Tím nedocházelo

k narušování půdního fondu ucpaním nebo narušením půdních kapilár. Pára jako tažná síla byla využita také při plečkování řepy. Svoz obstarávali tažní volí, jejichž odchov byl laciný a tažná síla velká.

Technické vybavení statku bylo začátkem 20. stol. doplněno pluhem značky Ford, dvěma parními lokomobilami s výkonnými mlátičkami a potřebným nářadím, pro které byly vybudovány vhodné skladovací prostory. Ke statku dříve patřil též pivovar s kapacitou 200 sudů (jeden sud obsahoval 4 moravská vědra, tj. 4 x 56,59 litrů - celkem zhruba 125 litrů). Pivo se vyrábělo černé, přibarvované kulérem - praženým cukrem. Voda do pivovaru byla přiváděna dřevěným korytem z Trávníků samospádem.

Roku 1854 byly zasaženy všechny vinohrady mšicí, na kořenech vinné révy se objevil révokaz a za 11 roků poté perenospora. Tyto choroby zničily v krátké době téměř všechny vinice v Medláncích a tyto plochy v krátké době zplněly. Obec i vedení statku rozhodly, aby všechny pozemky ležící v místech bývalých vinohradů byly stejnoměrně rozděleny všem občanům bydlícím na území Medlánek a to zdarma s povinností tuto půdu osázet a ošetřovat. Noví majitelé vycházeli již ze zkušeností získaných z pěstování jundrovského angreštu. Velmi oblíbené byly v této době peckoviny a to švestky a třešně. Akce se ukázala v krátké době jako velmi úspěšná. Zplnělé kopce se přeměnily v krásné sady, které zejména v době květenství vypadaly jako velký, bílý koberec. I když je zde půda kamenitá a vyžaduje trvalou péči, vysazeným stromům se dařilo dobře.

Zájem o sadařství byl logickým vyústěním propagace ovocnářství. Už při školské reformě Marie Terezie bylo doporučováno, aby každý žák, za pomoci učitele vysadil ve školní zahradě naroubovaný stromek. O rozvoj zemědělství měli také mimořádný zájem představitelé města Brna, zejména moravský místodržitel hrabě Mitrovský, který byl nejen významným politikem a diplomatem, ale i zaníceným zemědělcem a ovocnářem. Pro zvelebení zemědělství na Moravě byla roku 1877 založena hospodářská společnost, která dbala o ošetřování ovocných dřevin. Větší sadovnické komplexy byly pod dohledem obecních hlídačů - hutařů a správa obce mohla záměrně nedodržování těchto zásad postihovat peněžními či jinými tresty. Naopak byly dávány odměny nejlepším pěstitelům. Ovoce z Medlánek bylo požadováno na trzích nejen v Brně, ale i ve Vídni.

Zemědělství v Medláncích v období 1900 - 1939

Historický místopis Moravy a Slezska 1848 - 1960 uvádí na str. 70 o naší obci tyto údaje: "*Čistě zemědělská obec s velkostatkem. Roku 1900: hospodářská půda 321 ha (pole 185, pasiviny 45, louky 9, zahrady 7 ha). Koně 29, skot 111, krav 137 kusů. V obci je cihelna patřící velkostatku, dále je zde uváděna záložna a výrobní lihovin. V období 1. světové války bylo v Medláncích 93 domů. Po skončení války žilo v nich 761 obyvatel. Mimo statek zde bylo 11 sedláků - Vyzina, Kunc, Stodůlka, Grošov L. a Grošov A., Tišnovský A. a Tišnovský Fr., Mašek, Řádek, Jelinek a Pučálka - a průměrnou výměrou 5 ha. Další skupinu tvořili malorolníci s kravskýmoi potahy - Wernerovi, Večeřa, Barša, rozvozem mléka se živili Vaňkovi. Nejčtenější byli kovozezemědělci, kteří pracovali sice v průmyslu, ale vlastnili menší výměru půdy, zahradu a chovali drobné hospodářské zvířectvo. Těch bylo celkem 35 a vlastnili 35 kozí. Krávy i kozy se společně pásly denně především na Předním a Zadním kopci. Obecní pasák pan Štelcl tak pást asi 45 krav a 35 kozí, v obecní pastoušce se pak staral o 3 kozy".*

Velkostatek Medlánců patřící Nadačnímu ústavu šlechtičen Mariánské školy v Brně měl před 1. pozemkovou reformou rozlohu 107 ha, z toho 58 ha zemědělské půdy.

Naše země patřila po 1. světové válce mezi nejvyspělejší průmyslové ale i agrární země. Dosahovali jsme prvenství v množení sadby a osiv, naše brambory jsou vyváženy do Holandska a Dánska, stejně jako jetelové a řepné semeno. I v naší obci se pěstovalo mnoho šlechtěné a uznávané sadby. V tomto směru vynikal především statek. Zemědělství bylo v této době řízeno Českou zemědělskou radou, která sdružovala řadu vynikajících odborníků.

Družstevní zemědělství

Zpodobnit do písemné formy existenci medláneckého JZD se ukázalo obtížné, ztížené okolností, že se nezachoval jeho vlastní archiv, který jediný - jako v každé organizaci - skýtá možnost objektivního, neskresleného vidění činnosti a prosperity.

Přesto zbylé písemnosti, hlavně plánovacího a finančního charakteru z necelého prvního desetiletí, uložené v Archivu města Brna a další údaje Vítězslava Veselého, bývalého předsedy JZD, umožnily zachytit hlavní obrysy formování družstva v době jeho vzniku a pozdějšího vývoje.

Z nich možno usoudit, že geneze medláneckého JZD byla poněkud odlišná od většiny tehdy zakládaných družstev, kde způsob přesvědčování k ustavení JZD - u rolníků často již dávno malodružstevně hospodařících - nabyl ve shodě s politikou KSČ namnoze neúnosnou donucovací formu.

V Medláncích byl, mimo zemědělské půdy rolníků, půdní fond a statek Nadačního ústavu Marie Školské v Brně, který, po propuštění ze zaboru v roce 1925, byl nadále touto nadací obhospodařován až do roku 1949, kdy byl podle zákona o revizi první pozemkové reformy zestátněn.

Práci nevelkého počtu trvalých zaměstnanců tohoto statku doplňovali v sezonních zemědělských pracích místní občané, převážně bezzemci, v případě nutnosti (za protektorátu z donucení) i ostatní, tzv. kovozezemědělci a sezónní dělníci ze Slovenska.

Nebylo proto v té době důležité, kdo z pověření státu zmíněný majetek spravuje. Tuto správu mohli vykonávat a na pozemcích hospodařit JZD, ale rolníci neměli o jeho ustavení zájem.

Z podnětu KSČ a ONV se tohoto úkolu v Medláncích podjala nečetná skupina místních občanů. Po přípravných jednáních počínaje rokem 1950, ustavila 1. října 1951 Jednotné zemědělské družstvo II. typu (bezprostředně přešel na III. typ), a protože tam nevstoupil žádný z místních rolníků, bylo to v podstatě družstvo kovozezemědělců a bezzemců, kteří, v rozsahu svých znalostí, se rozhodli na zestátněném majetku bývalé nadace hospodařit.

První předsedkyní byla Emilie Frantová, účetním prof. Stoklásek, později Stanislav Man.

Podle deklarace Investiční banky v Brně v návrhu na poskytnutí úvěru převzalo družstvo 1. 12. 1951 protokolárně mrtvý inventář v hodnotě Kčs 69 244,-- , polní inventář v částce Kčs 22 060,-- a zásoby Kčs 24 337,-- . Živý inventář nebyl předán žádný. Zmíněný archivní materiál prokazuje, že v roce 1951 byl nakoupen dobytek do základního stáda, ve kterém bylo k 31. 12. 1951 6 krav. Dále je zde zmínka o osivu a sadbě. Byly osety: ozimá pšenice, žito, řepka, vikev, provedena podmínka; orbu provedla STS.

Členy družstva v té době byli: Frantová Emilie, Fuchs Josef, Fuchsová Anežka, Havlíček Frant., Hujček Frant., Hujčková Marie, Krebsová Amalie, Matal Vavřín, Matalová Růžena, Matalová Františka, Piáková Marie, Skokanová Antonie, Ševčík Jaroslav, Ševčíková Marie, Špaček Josef, Špačková Marie, Večeřová Františka.

Takový byl nástup do roku 1952, kdy do družstva vstoupil první zemědělec z Medlánek, Frant. Pučálka a z Král Pole Jan Veselý. Dále vzpomíná býv. předseda JZD, Vítězslav Veselý, nákup traktoru Massey-Harris, vyřazeného z akce UNRRA, potřebného pro svoz krmiva, stavebního materiálu a také kuchyňských odpadků pro výkrm vepřů, přechodně ustájených v objektech medlánecké cihelny. Jako hlavní trvalý příjem té doby uvádí 10 % tržby povozníků z Medlánek, Král. Pole a Řečkovic, které museli družstvu odvádět na základě rozhodnutí Národního výboru.

Podle archivní dokumentace bylo v roce 1951 ustaveno JZD také v Řečkovicích. Protože obě družstva měla malou členskou základnu, rozhodla se sloučit.

Na společné schůzi, konané 19. 3. 1952 v restauraci "Na špici" v Řečkovicích, za střídavého vedení předsedů, Emilie Frantové z Medlánek a Antonína Štrůbla z Řečkovic, za účasti 28 členů z obou družstev v protokole jmenovitě uvedených, bylo schváleno sloučení, vytyčeny finančněprávní náležitosti a dohodnut úvěr: na investice Kčs 500 000,--, na provoz Kčs 300 000,--.

Do představenstva byli zvoleni: Frantová, Štrůbl, Špačková, Růžičková, Fuchs Josef, Večeřová, Havlíček J., do dozorčí rady Ševčík Jar., Mašková, Buman, Vížďa, Pokora A.

Ve funkcích byli v té době Em. Frantová, předsedkyní, hospodářem byl Ant. Štrůbl, zootechnikem Frant. Pučálka, agronomem Jan Veselý.

Zmíněné tržby povozníků a výtěžek rostlinné a živočišné výroby stačily tehdy sotva pokrýt pracovní jednotky, pohybující se mezi 12,-- až 17,-- Kčs. Ruční práce dělaly převážně ženy, těžší polní práce dělala pro JZD Stát. traktorová stanice Horní Heršpice.

Nadále probíhalo společné hospodaření, ale sloučení družstev, jak bylo později zjištěno, nebylo zapsáno v podnikovém rejstříku. (Napravení tohoto nedostatku si vyžádalo řadu jednání, až na ministerstvu zemědělství).

V tomto údobí došlo k oné známé hospodářsko-technické úpravě půdy (HTÚP), nechvalně známé necitlivým řešením slučování půdy rolníků a drobných majitelů s celky bývalých panských polí, ve více případech i likvidací vzrostlých ovocných sadů. Ne vždy s nabídkou výměny za hospodárně obdělávatelné plochy v přístupných částech medláneckého katastru. Při tom stojí za povšimnutí snaha družstva, přimět dosavadní majitele slučovaných pozemků, aby je předali očištěné od zbytků plodin a zpodmítnuté.

Podle záměru ÚNV města Brna bylo nutno výrobní plán pro rok 1953 rozšířit o pěstování zeleniny na ploše 3 ha. Pro splnění byl získán bulharský stát. příslušník Stojan Velcev, zahradník z Horních Heršpic, který odváděl družstvu 20 % hrubé tržby.

K úhradě investic roku 1953 požadovaný úvěr byl účelově upřesněn na dostavbu porodnice prasnic, úpravu statku, novostavbu kolny pro vozy a nářadí, nákup dobytka do základního stáda a generální opravu mlátičky v celkové výši Kčs 1 608 000,--. V jakém rozpětí byl tento úvěr Investiční bankou povolen, za jakých podmínek a v jaké míře byl čerpán, není možné odpovědně doložit pro neúplnost dokladů a také vzhledem k tehdejší měnové reformě, během které se obě měny v hodnocení i dokladech prolínají.

Růst objemu hospodářství však dokládá soupis investic k 31. 12. 1953, podle kterého družstvo vlastnilo 8 koní, 54 skotu, z toho 20 krav, 247 prasat, z toho 14 prasnic a 232 slepic.

Další uložené písemnosti v archivu města Brna se týkají převážně jen výrobních plánů, bez údajů o jejich plnění, finančním hospodaření a o úvěrech. Nadále je bereme v potaz jen tam, kde jsou průkazné.

Jak uvádí býv. předseda družstva, Vítězslav Veselý, byla v roce 1955 provedena řada opatření k zabezpečení vlastních příjmů a s pomocí účelových investičních úvěrů bylo započato s přestavbou stodoly na kravín, adaptací drůbežárny, porodny prasnic a nádstavbou sýpky nad objekty někdejší konírny.

Zmíněná úprava půd. fondu (HTÚP) přiměla v roce 1957 ke vstupu do družstva rolníky Arnošta Jelínka, Bohuslava Grošova, Jaroslava Kunce a Aloise Vyzinu, z Králova Pole přibylí F. Soukup a K. Čtvrtníček. Mimoto vstoupili do družstva zahradníci bratři Vykoukalové, zelináři - Bulhaři: Belčev, Kožuhazov a Nedeč.

To umožnilo přechod z pracovních jednotek na pevnou peněžní odměnu a byl dokonce zahájen pro členy družstva prodej vepřového masa, zvýhodněný jednotlivě pro každého tak, aby si podle vyprodukované hodnoty za každých vydělaných 1000,-- Kčs mohl koupit 10 kg masa, za Kčs 1,-- živé váhy.

Rozsah výroby té doby možno posoudit z dokladu pověřence Státní banky čs., který při návrhu provozního úvěru pro rok 1960 uvádí dosažené tržby roku 1959 : z živočišné výroby Kčs 719 tis., zelinářské Kčs 304 tis., ostatní rostlinné Kčs 178 tis., za práce a služby Kčs 278 tis.. Výhled příjmů pro rok 1960 uvádí částkou Kčs 1 711 000,-- při předpokládaných nákladech Kčs 825 000,--. Stavby skotu by měly činit 184, z toho 70 krav a 25 prasnic.

Po splnění zákonem stanovených podmínek bylo plánováno faktické sloučení s řečkovickým družstvem.

Ke sloučení obou družstev, právně a fakticky, však došlo až v r. 1961. To mělo příznivý vliv na vývoj a ekonomiku podnikání. Jednotné zemědělské družstvo Medlánek - tak zněl jeho název po sloučení - mohlo díky dobrému hospodaření převzít v říjnu 1963, na doporučení Okresní zemědělské správy, do svého celku neúspěšné hospodařící JZD Ivanovice. Tím se rozloha půdy zvětšila na 500 ha, ekonomické výsledky se vyrovnaly a postupně se zlepšily natolik, že všichni členové družstva se mohli bezplatně stravovat, dostávat přesnídávky a využít zájezdů do ciziny.

V roce 1975 došlo k začlenění JZD Medlánek k JZD Komín, se sídlem v Komíně.

Široce rozvinutá živočišná výroba v Medláncích se stala neúnosná pro rozšiřující se výstavbu obce. Byla proto s ubývající zemědělskou půdou při výstavbě Medlánek, Řečkovic, Král. Pole i Ivanovic postupně omezována a v roce 1980 zcela vymístěna.

V Medláncích zůstal jen pobočný závod komínského JZD, zaměřený na pěstování zeleniny a květin a část mechanizačního střediska.

Výnosy a výkony závodu jsou v současné době údajně ztrátové. Velké změny se dají očekávat od transformace družstva, přičemž restituční nároky rovněž sehraji svou roli. Zemědělské podnikání v Medláncích vstupuje do úplně nové fáze. Objekty bývalého statku jsou v nedobrému stavu a pro jakýkoli druh podnikání jsou z převážné části nepoužitelné.

III. POČÁTKY OSÍDLENÍ

Katastr Medlánek s hojným výskytem sprašových půd tvoří součást odedávna osídlené oblasti Jižní Moravy. Proto není divu, že zde najdeme stopy pobytu dávných lidských pospolitostí, nositelů různých pravěkých kultur. K tomu dlužno připomenout, že současný obraz pravěkého osídlení sotva bude úplný. Systematický průzkum a soustavné sledování zemních prací by jistě přinesly další, dosud netušené poznatky.

Přímé doklady pobytu lovců ze starší doby kamenné (paleolitu) sice zatím postrádáme, r. 1965 však našel dr. J. Skutil v někdejší medlánecké cihelně zlomky sobích kostí, tedy lovné zvěře závěru poslední doby ledové.

Asi před 7000 lety k nám začíná proudit z Balkánského poloostrova přes Karpatskou kotlinu obyvatelstvo, jehož způsob života se podstatně lišil od předchozích loveckých pospolitostí. Zdrojem jeho obživy již bylo zemědělství a chov dobytka, což umožnilo podstatně zvýšit hustotu osídlení. I v našem regionu se začíná utvářet typický obraz kulturní krajiny, zbavené souvislého lesního pokryvu. Z této doby, zvané mladší dobou kamennou (neolit) se uvádí sídliště tzv. kultury s moravskou malovanou keramikou (4000 - 3500 př. Kr.) v polích nad někdejší vojenskou střelnicí v trati Zadní žleby. Bohužel nálezy odtud - kamenné štípané nástroje a keramika zdobená malbou, které měly být údajně uloženy v Moravském muzeu, jsou toho času nezvěstné.

Je zřejmé, že osídlení zemědělských pospolitostí se v oblasti původního medláneckého katastru soustředilo na oba sprašové, hnědozemní kryté svahy nad mělkým zářezem medláneckého potoka o délce 2, 5 km, dnes kanalizovaného. Jde o součást větší sídelní komory v povodí Ponávky, jejíž další části ležely na katastru Řečkovice a Králova Pole. Ze závěru doby kamenné, tzv. eneolitu, kdy se zatím vzácně objevují první měděné nástroje, zbraně a šperky, pochází z prostoru někdejšího hliníku cihelny velmi pozoruhodný nález. Již na počátku našeho století zde brněnský archeolog A. Rzehak vykopal sídlištní jámu s keramikou kultury zvoncovitých pohárů (asi 2000 př. Kr.). Obsahovala četné zlomky hrnčířských výrobků, z nichž si zejména zaslouží pozornost 4 dochované zvoncovité poháry. Tato velmi působivá keramika červenohnědého zbarvení nese vždy bohatou vtlačovanou výzdobu vyplněnou bílou barvou (inkrustací). O zpracování vypěstovaného obilí svědčí nález kamenného drtiče, sloužícího k podomácké výrobě mouky. Lidstvo bojovných lučištníků se zvoncovitými poháry, jehož aristokratická vrstva je i z našeho prostředí známá pohřby se zlatými šperky, uzavírá období eneolitu a podílí se na vzniku následné civilizace doby bronzové.

Je pozoruhodné, že hned první kultura epochy bronzu, únětická, (1900 - 1700 př. Kr.) je zastoupena pohřebištěm opět v medlánecké cihelně. Jednotlivé hroby typických "skřenců" byly porušovány patrně dlouhá desetiletí v první polovině našeho století. Dochovaly se z nich misky a hrnek. Zlomek bronzového šperku, o kterém se v záznamech o nálezech rovněž hovoří, je bohužel již nezvěstný. J. Skutil popsal dva hroby, vykopané r. 1937. První z nich byl obložen kameny a obsahoval jedinou kostru s pazourkovým nástrojem a keramikou, ve druhém byl

uložen dvojhrob se dvěma kostrami. U jedné byly nalezeny dva kamenné hroty šípů, před obličejem druhého nebožtíka ležel pazourkový nožik a prasečí zub. Ojedinelá jáma s dětským hrobem byla prozkoumána také na staveništi Meopty v trati Zadní žleby při odkryvu velatického a slovanského sídliště, o němž se zmíním níže. Pozoruhodný nález zde představovala drobná bronzová puklice s hrotem. Je zajímavé, že další hrob a sídlištní jáma této kultury byly zachyceny nedaleko na severním okraji původního královopolského katastru (dnes na území Medlánek) jižně odbočky (Hudcova ulice) z ulice Kuřimské.

Mladší doba bronzová znamená rozmach civilizace tzv. popelnicových polí, známých žárovými pohřby v keramických popelnicích. Medlánecký katastr leží na pomezí dvou kulturních okruhů - jižního, zastoupeného zde tehdy kulturou velatickou (1250 - 1000 př. Kr.) a severního s kulturou lužickou.

Jihovýchodně obce v trati Zadní žleby, nedaleko vozovny tramvají byl na staveništi podniku Meopta proveden r. 1984 pracovníky Archeologického ústavu ČSAV v Brně velký záchranný výzkum na ploše 1 ha. Kromě slovanské vesnice zde bylo odkryto zajímavé sídliště velatické kultury. Bylo pozoruhodné zejména odkryvem půdorysů dvou rozsáhlých kúlových domů. Nosný systém většího z nich tvořily čtyři řady po pěti kúlech o průměru 25 až 40 cm. Zastavěná plocha dosahovala 6,10 x 9,60 m (plocha 58, 60 m²). Menší dům o rozměrech 4,70 x 7,70 m (36,20 m²) představovaly tři řady po pěti kúlových jamách. Podle nálezů z okolních sídlištních jam lze tyto stavby klást do starší fáze jmenované kultury. Jde o druhou lokalitu na jižní Moravě, kde byly takové stavby zkoumány. J. Říhovský zdůraznil, že právě díky odkryvům v Medláncích a Lovčičkách na Slavkovsku lze posunout počátky tzv. trojlodních kúlových domů již do mladší doby bronzové. Velatické kultuře náleželo na medláneckém sídlišti bezmála 30 jámových objektů, mezi nimiž byly četně zastoupeny obilnice a zásobní sklípky. Vyskytly se i hliníky, sloužící nejdříve jako zdroj ceněné suroviny k výrobě keramiky i stavbě domů, později jako odpadové jámy. Ojedinelý zahlobený objekt této kultury byl prozkoumán jihovýchodně odtud při dalším velkém záchranném výzkumu, který Archeologický ústav ČSAV podnikl na staveništi Výzkumného ústavu energetického r. 1964. Následná kultura podolská (1000 - 700 př. Kr.) se vyznačuje již sporadickým výskytem železných předmětů při naprosté převaze výrobků z bronzu v rámci kovové produkce. Na téže ploše bylo zkoumáno 7 objektů, které lze lidu této kultury připsat. Vesměs šlo opět o zásobní jámy. Další byla prozkoumána již r. 1954 při stavbě blízké tramvajové vozovny. Z běžného nálezového inventáře se vymykala jáma č. 1 ze staveniště výzkumného ústavu, která obsahovala 14 jehlancovitých hliněných závaží a jejich zlomků. Byly původně součástí tkalcovského stavu a zřejmě sem byly naházeny po ukončení jeho funkce. Pozornost si zaslouží i zlomek kovoliteckého kadlubu z jiného objektu.

Bezprostředně navazující kultura horákovská (700 - 400 př. Kr.) patří již starší době železné, zvané též podle slavného rakouského pohřebiště halštatská. Je známa zejména bohatě vybavenými mohylami velmožů ve starší fázi, v mladší etapě budují její nositelé na jižní Moravě četná malá hradiště. Na záchranném výzkumu na zmíněném staveništi Výzkumného ústavu energetického jí příslušela většina zachycených zahlobených objektů - patrně 11. Tvarově velmi variabilní sídlištní jámy poskytly i první doklady železářské výroby - dva

zlomky drátu. Dále lze kromě běžné keramiky uvést též hliněná závaží, přesleny, kolečko, kostěné sídlo. O pokračujícím kovolictví svědčí nálezy kadlubů. V jedné jámě, ovšem bez nálezu umožňujících datací, se našla úplná kostra koně. Jistě k téže pravěké vsi náležely také dvě jámy, s běžným keramickým inventářem, prozkoumané již r. 1954 spolu s již uvedeným objektem kultury podolské na staveništi medlánecké vozovny. Je evidentní, že v prostoru trati Zadní žleby na pravobřeží medláneckého potoka máme co činit s dlouhodobě osídlenou polohou zejména v mladší a pozdní době bronzové a halštatu. V rámci nepochybně rozsáhlého areálu lze i při neúplnosti získaných poznatků pozorovat v období podolské kultury přesun těžiště zástavby k východu. Zde je nutné sledovat další zásahy na dosud nezastavěných plochách, což vedle záchrany ohrožených archeologických památek umožní dále sledovat strukturu zdejšího osídlení.

Keltské osídlení kultury laténské (400 př n. l. - 0) není přímo v medláneckém katastru dosud zastoupeno, což platí i o Germánech doby římské (0 - 400 n. l.) a stěhování národů (400 - 600 n. l.). Rovněž i doklady hmotné kultury Slovanů, jejichž příchod lze klást nejdříve do 2. pol. 6. stol., zatím chybí.

Ze staveniště podniku Meopta v trati Zadní žleby pocházejí také četné doklady osídlení slovanského. Do brněnské kotliny přicházejí první Slované patrně od 2. pol. 6. stol. Tehdy hovoříme o tzv. kultuře s keramikou pražského typu, zastoupené např. nálezy z Brna - Pisárek. Alespoň jednu sídlištní jámu z medlánecké vesnice lze klást ještě do období starohradištního, pravděpodobně do 8. stol. Vzhledem ke skutečnosti, že sídliště nebylo odkryto celé, lze předpokládat, že výzkum zachytil pouze okraj této nejstarší fáze a těžiště předvelkomoravské osady leželo mimo odkrytou plochu. Zmíněná zásobní jáma či přímo obilnice obsahovala starobylou keramiku - jednoduché hrnce se zaoblenými, jen mírně vyhnutými okraji, s typickou rytou výzdobou. Již v této době se začíná rozvíjet hradiště Staré Zámky u Líšně, kde lze předpokládat centrum brněnského osídlení, přičemž je doloženo též zpracování železné rudy v pecích na katastru Olomučan. Je zřejmé, že se tehdy vytvářely základy rozmachu v následné době velkomoravské i v brněnském prostoru. Většinu chat a jam medláneckého sídliště, bezmála 70, lze klást do 9. stol., tedy do období vzniku a rozmachu Velké Moravy. Především zde bylo odkryto 8 obytných chat vesměs kůlové konstrukce, vybavených kamennými pecemi v rohu. Rozměry stěn kolísají mezi 2,4 m až 3,6 m, užitná plocha nepřesáhla 12 m². Většinu objektů tvořily různé sídlištní jámy, mezi nimiž lze funkčně nejlépe rozlišit několik obilnic a zásobních sklípků. Specializovaná výroba nebyla doložena, šlo evidentně o zemědělsko - chovatelské osídlení. Inventář jednotlivých objektů nebyl příliš bohatý. Dominovaly opět hrnčířské výrobky s převahou hrnců, zdobených vlnicí a vodorovnými rýhami, vyskytl se i kostěný hřeben, železné nože, hřebík apod. Toto sídliště představovalo pravděpodobně také součást intenzivně osídleného zázemí líšeňského hradiska. O podstatném zvýšení intenzity osídlení na sprašových polohách i v brněnském prostoru svědčí i četné další doklady na katastrech sousedních městských částí - lze připomenout např. kostrová pohřebiště v Komíně či Maloměřicích.

STÁT. ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV,
KONSERVÁTORIÁT PRO MORAVU A SLEZSKO,
BRNO, ŽELNÝ TRH 8.

V Brně, dne 4. ledna 1925.

Číslo 1417

Období 1. 6. 20

Veš. Brno - Medlánský

Předm. ofit. soupis náleží

1. 1.

Hlášení památkový úřad

v Brně.

V katastru obce Medlánský zarramenován jest
posud jediný nálež:

V celkové odtoková z 1705 menší odpadková já-
ma s několika zvoncovitými, polhový pítkou z dobe-
ny, jedním hladkým ben omarmuská, stěpy kum-
bi arifony z kumari, dřeváku a vis.

kon. kon. museum

A. Rehak, Arch. Běl. d. Mitt. Zeit. Kourn.

1904) 46. - F. L. Čiurinka, kon. čas. 11. 220.

KONSERVÁTORIÁT

F. L. Čiurinka
státní konzervátor pro Moravu

Policejní ředitelství v Brně.

Oddíl II Strážnice ^{Řečkovice} čís. 889

Velitelství sboru unif. strážě
bezpečnosti.

Herout Vladimír, obv. insp.

O z n á m e n í

o nálezu dvou hrobů s lidskými kostřami.

Odvolává se na svůj služební slib, hlásím:

František
Klíma, vedoucí
mistr cihelny,
Bytem v Medlán-
kách, Kuřimská 21.

Dne 13. října 1936 oznámil na polic. strážnici
v Řečkovicích

František Klíma,

vedoucí mistr cihelny, bytem v Medlánkách, Kuřimská čís.
21, že dne 15. října 1936 našli dělníci při kopání hlíny
v cihelně Madašního ústavu šlechtičen v Medlánkách, Kuřim-
ská čís. 21 ve hloubce asi 50 cm pod povrchem země dva
hroby s lidskými kostřami, dvě nádoby z palené hlíny a
několik částí bronzového drátu.

Na místo nálezu dostavili se dne 15. října
1936 o 13 hod. polic. lékař Dr. Zapletal, konservátor pamá-
tkového úřadu Dr. Cervinka a laborant zemského muzea v
Brně, J. Paulík, kteří byli o nálezu uvědoměni.

Při ohledání hrobů a předmětů v hrobech na-
lezených, jmenovaní naznačili, že se jedná o hroby skrčenou
unětické kultury, z doby bronzové, asi 2.000 let před

Křistem.

Odstranění tohoto archeologického nálezů zařídil laborant zemského
muzea v Brně, J. Paulík.

v Řečkovicích, dne 17. října 1936.

viděl:

J. Herout
os.

Herout Vladimír
os.

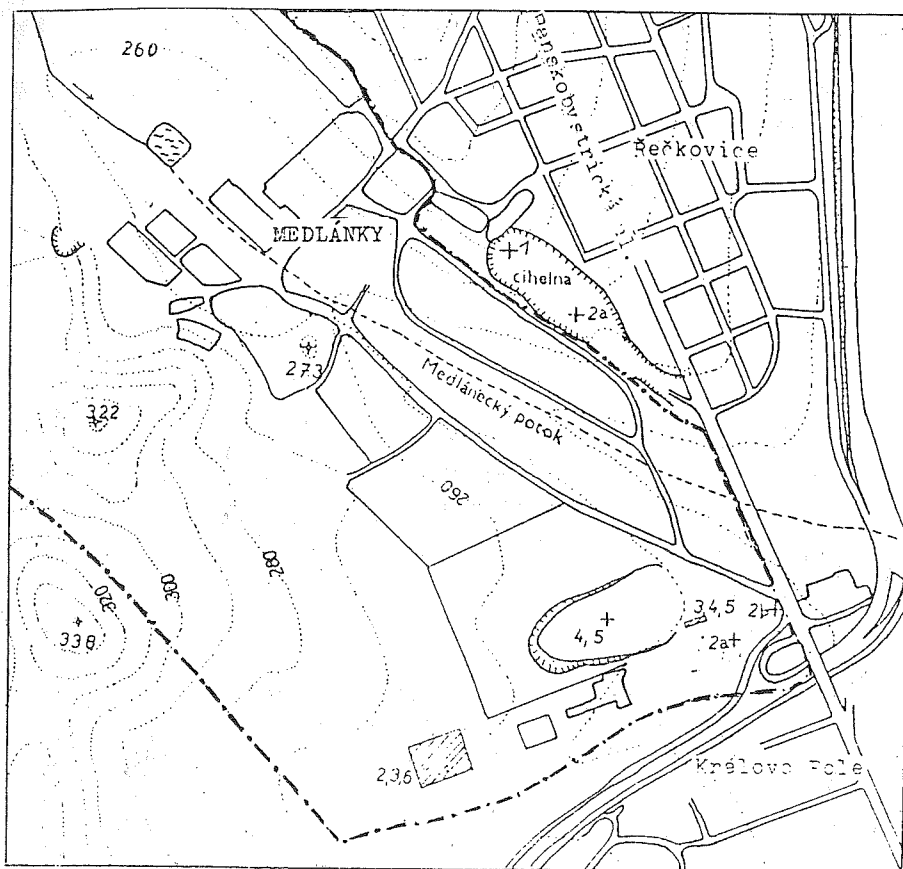
Okresní policejní komisařství v Křilové Poli.

Podáno dne 19. X. 1936

Čís. 16579

přil.

Uloženo s

0 500m

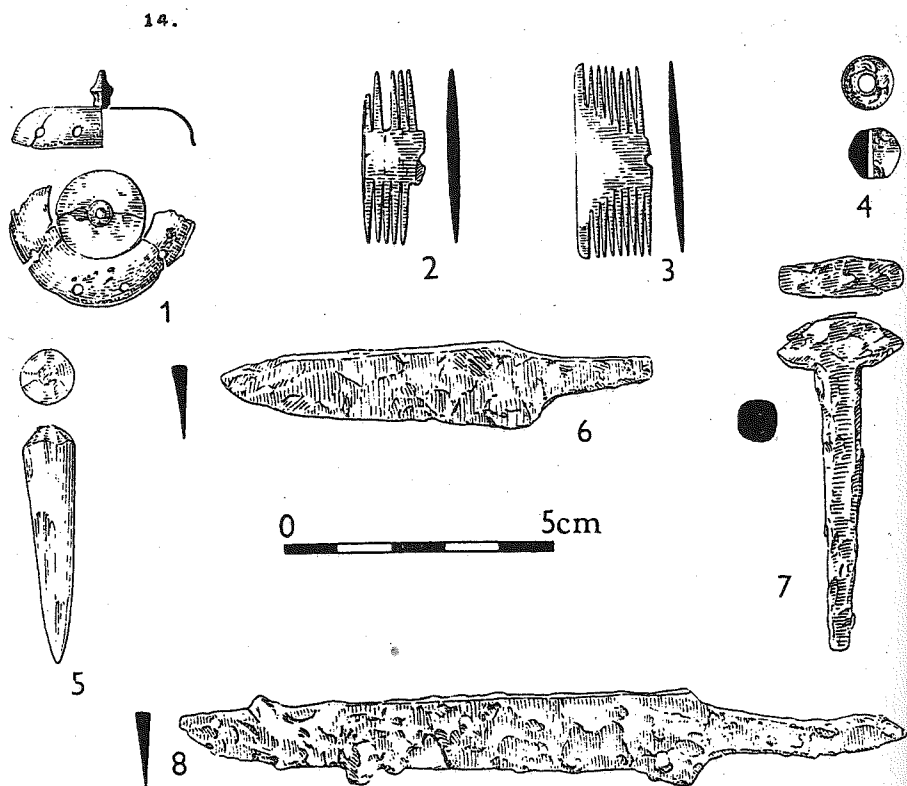
----- hranice katastru Medlánek

ARCHEOLOGICKÉ LOKALITY V PROSTORU KATASTRU MEDLÁNEK

a - plochy záchranných archeologických výzkumů r. 1964 a 1984, 1. - kultura zvoncovitých pohárů, 2a - hroby, 2b - sídlištní objekty únětické kultury, 3 - velatická kultura, 4 - podolská kultura, 5 - horákovská kultura, 6 - slovanské osídlení 8. a 9. století

VÝBĚR DROBNÝCH NÁLEZŮ Z VÝZKUMU NA STAVENÍŠTI MEOPTY

1. únětická bronzová puklice, 2. 3. zlomky hřebců, 4. korálek, 5. kostěný hrot, 6. 8. slovanské nože, 7. hřebík

Po zániku Velké Moravy nastává v jihomoravském regionu určitá retardace sídlištních struktur. K opětovnému rozmachu dochází až v tzv. době mladohradištní, tj. zejména od pol. 11. stol. Tehdy se Brno stává jedním z nejvýznamnějších moravských center, sídlem úředního knížete z rodu Přemyslovců. Z tohoto období z Medláněk sídlištní ani hrobové nálezy zatím neznáme. Samo jméno obce, původně "Medlany" však náleží k velmi starobylé vrstvě místních jmen obyvatelského rázu (viz. násl. kap.), které nepřímě svědčí o osídlení v 11. - 12. stol. Tento předpoklad podporuje i doložená existence vsi k r. 1237. V průběhu 13. stol. došlo patrně k rekonstrukci půdorysu, přičemž sídelní jádro nabylo v základních obrysech charakter, jak ho zachycuje např. ještě indikační skica z minulého století.

1. Zvoncovitý pohár
stejnomené kultury

2. Hrnec únětické kultury
Naleziště: Medl. cihelna

IV. PŮVOD NÁZVU OBCE

Ve Vlastivědě moravské z roku 1897 její autor, František A. Slavík, uvádí názvy: MEDLANY, MEDLÁNKY, MYDLANY, německy MEDLANCA, latinsky MEDLAN a podobně. Všechna uvedená pojmenování naší obce mají tedy stejný slovní základ. Ten byl s největší pravděpodobností převzat ze staročeského základu MEDL - což znamenalo mdlý, špatný. (V průběhu této části sborníku, s výjimkou doslovných citací určitých historických pramenů, budu při chronologickém popisu používat vždy název současný).

Čtenáři si ovšem položí otázku, kde se vzal původ tohoto jména, nebo proč byl uplatněn zrovna v případě názvu naší obce. Předkládám tedy dvě verze převzaté od autorů, kteří se problematikou tzv. místních a pomístních názvů brněnského okolí jako profesionálové zabývají.

Naši slovanští předkové byli celým svým životem svázáni s přírodou, která je obklopovala a která významným způsobem ovlivňovala i jejich život. Je tedy pochopitelné, že při svých názvech vycházeli z nerovností terénu, z pozorování vodních toků, z kvality či barvy půdy, z rostlinného či stromového porostu, později z tvarů a velikosti pozemků, z nějakého významného objektu, pozoruhodné události atd.

Za předpokladu, že v nejranějším období - kdy zde vznikala první pevná sídla - protékal naší obcí potok, který se líně vlekl, byl pomalý, mdlý, pak se zde objevuje možnost, že název potoku se přenesl i na osadu, která při něm vznikala. Opačným případem budou v mnoha slovanských zemích prudké řeky - bystrice, které pak daly svoje jméno nejen vodnímu toku, ale i osadě či městu. Pro příklady nemusíme chodit daleko. U našich sousedů v Bystřici měla asi řeka Svratka, či do ní se vlévající potok, větší spád. Byl to prostě tok bystrý - bystřec. A odtud už byl pouze krok k místnímu názvu - Bystrc.

Pro naše předky však nejdůležitější ekonomickou podmínkou byla jakost a úrodnost půdy. A tak známe ze svého okolí Černá pole, Červený kopec, Suchý žleb na Blanensku, Písečné atd. Hugo Sáňka ve své knize "Pomístní názvy brněnského okolí" uvádí na str. 30. "Názvy označují i půdu s drobným štěrkem jako Krušina u Kanic, mdlou, neúrodnou půdu (Medlány) nebo půdu příliš kyselou - Kyselá hora u Řečkovic". Autor dokumentuje svůj názor tím, že zejména okolí Medlánek se svými vyprahlými kopci, opravdu možnost takového označení dávalo. Obyvatelé takové osady se pak nazývali MEDLANĚ.

Slovo MEDL neoznačovalo pouze mdle tekoucí vodu či neúrodný pozemek, ale setkáváme se s ním ve staročestíně jako se jménem vlastním, od něhož je utvořen název obce. Př. Medlovice na Vyškovsku, Medlov na okrese Brno-venkov a na Olomoucku. Ale i Pernštejnové považovali za prvního významného člena svého rodu Štěpána z Medlova, který založil ženský augustiánský klášter v Doubravníku.

Můžeme být tedy hrdí, že název naší obce vychází ze staroslovanského či staročeského základu a že naši předkové pojmenováním své obce, chtěli vyjádřit to, co pro ni bylo typické.

V. POMÍSTNÍ JMÉNA V MEDLÁNKÁCH

Kdyby lidé neměli svá křestní jména, příjmení, kdyby vesnice, města, hory, řeky, jezera, ale také některé výrobky nebo např. vlaky atd. neměly svá vlastní pojmenování (odborně jim říkáme vlastní jména), nastal by ve společenském styku při jejich určení (pojmenování) velký zmatek. Představte si jen, že by Medláanky neměly své vlastní jméno a byly by bezejmenné. Když by se o nich mluvilo, muselo by se užit velmi zdlouhavého popisu, který by předpokládal důkladnou faktografickou znalost: určení polohy obce bychom museli vyjádřit např. takto: "ta ves za kopcem poblíž potoka u novějšího letiště, bez kostela, ale zato se zámek, ves ležící na východ od jiné vsi, kde je zoologická zahrada" atd. Oč jednodušší je, použijeme-li vlastní jména: máme na mysli *Medláanky* nedaleko *Bystrce*.

Vlastní jména umožňují zcela jednoznačně určit (identifikovat) pojmenovaný objekt, ať je tím objektem osoba (např. *František Fuchs*), ves (*Medláanky*), město (*Brno*), řeka (*Svratka*), hora (*Radhošť*), kopec (*Bosňa*), pole (*Na vildosích*), nebo např. vlak (*Břměnský drak*), auto (*Škoda - Favorit*), cigareta (*Sparta*) atd. Toto jednoznačné určení je dáno proto, že se vlastní jméno týká vždy jen jediného objektu: Zadní kopec je v Medláankách pouze ten, který leží nad střelnicí a nese toto jméno. Vlastní jména dělíme na vlastní jména míst (jsou to vlastní jména místní), osob (vlastní jména osobní) a na jména věcí a institucí. Vlastní jména místní vytvářejí dvě velké skupiny podle toho, jakého objektu se týkají:

a) vlastní jména objektů osídlených (jsou to tzv. místní jména sídlištní, tedy jména vesnic, měst, sídlišť, např. *Rozdrojovice*, *Brno*, *Brno - Lesná*),

b) vlastní jména objektů neosídlených (jsou to tzv. jména nesídlištní, tedy jména polí, luk, lesů, mezí, pastvin, zahrad, vinohradů, kopců, hor, skalisk, strání, sedel, pramenů, studánek, potoků, řek, jezer, osamělých stromů, božích muk atd.). Těmto jménům se obvykle říká jména pomístní.

Pomístních jmen je v našem národním jazyce mnoho. Na Moravě a ve Slezsku je jich dohromady přes 200 tisíc. Mají dvě důležité vlastnosti, jimiž se od ostatních vlastních jmen odlišují:

a) Život pomístních jmen je omezen na katastr dané obce, popřípadě jen na blízkou část katastru sousední obce, vede-li hranice mezi obcemi tak, že přetíná nějaký dlouhý lán pole, dotýká se vrcholu téže hory, vede po téměř potoku apod. Takový případ je i v Medláankách např. u jména *Niederle*, které se týká rovněž části sousedního katastru Králova Pole. Každý občan musel dobře a spolehlivě znát jména polí, luk, zahrad atd., neboť jen tak se mohl s jistotou orientovat na "domácím" katastru. Zvlášť to bylo důležité při určování majetnických vztahů. Lidé proto kdysi znali pomístní jména své obce velmi podrobně, ale pojmenování vyskytující se v obci sousední znali jen povrchně, popřípadě neznali je vůbec, protože je nepotřebovali.

b) Pomístní jména nevznikla "jen tak", "z ničeho". Jsou vždy utvořena z jazykových prostředků (hlásek, slov, přípon apod.), které dávalo k dispozici domácí místní nářečí. A proto se u pomístních jmen vyskytují v daleko větší míře než u jmen obcí a měst nejrozmanitější nářeční jevy. V medláneckých jménech je to např. ó, é místo spisovného ou, ý (*Na dlóhéch*, *Pod hrázko*, *V kótech*), předsunutí *h* nebo *v* na začátku slova (*V hójezdech*, *Ho vobrázko*). Na katastrální mapě, na které se nikdy nevyskytují všechna pomístní jména, jichž se v dané obci užívá, se tyto nářeční jevy objevují jen zcela zřídka.

Pomístní jména vznikají ze slov obecných (např. *Zadní kopec, Koží horka, U střelnice*) i z jiných jmen vlastních (*Za Večeřovými, Žebětíněk, Pod Markrabstvím*). Typické pro medlánecká pomístní jména je to, že v absolutní většině obsahují slova obecná.

Na jižní Moravě a také v okolí Brna se již v raném středověku usazovali němečtí kolonisté. V některých vesnicích zcela splynuli s původními českými obyvateli. Zanechali však velmi průkazné stopy právě v pomístních jménech. Takových jmen je v okolí Brna více, např. kopec mezi Jundrovem a Komínem nese jméno *Holěňa* (z něm. *Hohe Leite* "vysoká stráň", kopec v Bystřici se jmenuje *Nitoperky* nebo *Netoperky* (zn. "menší kopec"). S takovou stopou se setkáváme také v Medláncích. Jsou to jména *Na prumperku* nebo také *Na promberku, Pergl, Na vildosích a Niderle*.

Prumperk se jmenuje rovněž kopec nad kostelem v Řečkovicích. Jméno je převzato z něm. *Brunnenberg* "kopec se studnou, kde pramení voda". Na řečkovickém kopci jsou dosud tři studny. *Na vildosích* je jméno, které je s určitostí německého původu, avšak jeho původní znění není možno už přesně stanovit. Mohlo by snad přicházet v úvahu jako část panovnického statku (vilikace), svěřeného do vlastní správy šafáře (vilikus) za úplatu, dávku, něm. *Dose*. Jméno *Na vildosích* se nevyskytuje v žádné jiné vsi na Moravě ani ve Slezsku. - *Pergl* je jméno pro les na malém kopečku, něm. *Bergel, Bergl* znamená "kopeček". [Ve spojitosti s někdejšími blízkými zaniklými vinohrady (Markrabství, Bosně) se nabízí také možnost odvození tohoto jména z it. *Pergola*, v němčině zobecněle vyslovovaného též *Pergl*, (ve vinohradech dřevěné opory keřů vinné révy)]*. - *Niderle* je část trati U dubu, která na medlánecký katastr přesahuje z Králova Pole. Je to název svažujícího se terénu: *Niderle* znamená "(pole, pozemek) ležící směrem dolů" a je složeno z -*Nieder*- "dolní" a zdrobňovací přípony -*le*. - Mezi jména cizího původu patří také *Bosňa* nebo *Bosně*. O tom však viz blíže ve slovníku.

Pomístní jména podávají spolehlivá svědectví a často jen jedinou zprávu o druhu užívání půdy, o získávání této půdy, o poloze a vlastnostech pojmenovaných objektů, o jejich majiteli apod. Jsou proto velmi důležitým pramenem ke studiu nejen nářečí dané obce, ale zejména jejího hospodářského a společenského vývoje. Ukážeme si to na medláneckých pomístních jménech, kterých bylo úhrnem zaznamenáno 44.

1. Jména označující polohu pojmenovaného objektu:

Polohu lze vyjádřit dvěma způsoby:

a) užitím předložky, která vyjadřuje směr, umístění, polohu:

Na: *Na dědině, Na dílech, Na dlóhých, Na honech, Na horce, Na kopci* (říká se také *Přední kopec* nebo *Medlaňák*), *Na prumperku, Na trávníkách, Na vildosích*.

Pod: *Pod hrázko, Pod kněžským, Pod Markrabstvím, Pod zadním kopcem* (nebo jen *Pod zadním*), *Pod starým* (někdy i *Pod staréma*).

U: *U dubu, U křížka, U Kučírka, U luže, U obrázku* (jmenují se tak dvě místa), *U střelnice, U zámku*.

Za: *Za Perglem, Za Večeřovými*.

V, Ve: *V kótech, V pustých, V hójzdech* (nebo *újezdech*), *Ve starých, Ve špici, Ve žlíbku*.

b) užitím přídavného jména s významem "poloha" nebo složeniny:

Zadní kopec, Přední kopec, Mezihoří.

Pomístní jména s motivací "poloha" patří v Medláncích k absolutní většině. Tvoří tři čtvrtiny celkového počtu jmen. Nejčastěji se vyskytuje předložka *Na* (9x), *U* (7) a *V, Ve* (6). Tím se jména

* Pozn. redakce

z Medláněk typologicky neliší od zásoby jmen v jiných obcích z hornatějšího širokého okolí na západ a severozápad od Brna.

2. Jména označující, co na daném místě je nebo bylo:

Tento druh jmen je v Medláncích ve své "čistě" podobě doložen jen velmi zřídka. Patří sem vlastně jen tři jména: *Vinohrad* (nebo *Vinohrady*), *Vinohrádek* a *Potok*. Jinak se však slova pro pojmenované objekty objevují v početných jménech 1. skupiny, v nichž označují různá fakta:

- a) terén: *Na horce, Na kopci, Přední kopec, U luže, Ve žlábku, Zadní kopec, Mezihoří*
- b) hospodářsky využitou půdu: *Na trávníkách*
- c) rostlinstvo: *U dubu*
- d) stavby: *Pod hrázkó, U zámku, Na dědině, U střelnice*
- e) věci: *U obrázku, U křížka*

Vidíme pozoruhodnou věc: převaha jmen ze skupiny "terén" ukazuje, že pomístní jména jsou spolehlivým odrazem rázu krajiny, v níž převládá vertikální členění (horka, kopec, žlábek), zatímco vodstvo a bažiny se vyskytovaly velmi málo. Rovněž rostlinný svět nenašel ve jménech nějaký zvlášť silný odraz (je jen *U duba*).

3. Jména vzniklá z pojmenování vlastností objektu nebo podle okolností jeho vzniku, užívání apod.:

- a) vlastnost objektu: *Na dlóhéch* (= pole je dlouhé), *Pod starým, Ve starých* (tj. v bývalých vinohradech pod Bosnou), *V pustých* (zanikající jméno pro "neobdělané, pustnoucí pole")
- b) vlastnost (tvar) je pojmenována obrazně (metaforicky): *Na sekeře, Ve špici, V kótech* (= pozemky měly tvar sekery, špice nebo ležely daleko, zastrčeně, na okraji)
- c) okolnosti vzniku: buď byl pozemek určen vyměřením (*Na dílech, Na honech, V újezdech*), nebo byl založen jako nový (*Novosady*), mohl plnit určitou funkci (*Přihon*: místo, kudy se vyháněl dobytek). Také jméno *U Kučírka* má "okolnostní" motivaci: jde o místo v lese, kde byl patrně zastřelen nějaký (údajně hajný) Kučírek.

4. Jména této skupiny vyjadřují vlastnické vztahy, komu co patří. V Medláncích je takových jmen kupodivu velmi málo: *Markrabství* je výběžek polí na severovýchodním konci katastru, bývaly tu vinohrady, které musely v minulosti patřit moravskému markraběti. - *Za Večeřovéma* je rozsáhlá trať za usedlostí, kde sídlili Večeřovi, dnes zde stojí sídliště Jabloňová. - *Pod kněžským* je dnes už neznámý název pro pole někde v blízkosti trati *Na sekeře*.

Bývají však také jména, jejichž motivaci se nepodaří zjistit. V Medláncích je to jméno *Žebětinek*, které patří údolí, ústícímu do stejnojmenné ulice. Má zdrobnělou podobu a znamená "malý Žebětín". Nemá však s obcí Žebětín nedaleko Bystřice nic společného. Možno připustit zobecněný výklad, že tudy procházela na Vranov náboženská procesí ze Žebětína.

SLOVNÍČEK POMÍSTNÍCH JMEN Z MEDLÁNEK

Bosna, také v množ. čísle *Bosně*, kóta 364. Válečné události se často stávaly motivem pojmenování pro místa odlehlá, neuspořádaná, různým způsobem nebezpečná (např. hospody), srovnej jméno hospod *Bosna, Temešvár, Habeš*, jména sídlišť *Mexiko, Korea*, jm. neobdělaných pozemku *Vietnam* atd. Válečné boje v Bosně byly z 1. svět. války známé.

Kozí horka, též *K. hora*, dnes zahrádkářská kolonie na okraji katastru. Jméno je dáno malé hůrce s neúrodnou, kamenitou půdou, popřípadě podle toho, že z okolního terénu nějakým způsobem vyčnívá jako kozí brada. Srovnej jm. *Kozí horka* na Brněnské přehradě.

Markrabství je vyloženo u jmen skupiny 4.

Medlaňák, viz Na kopci.

Mezihoří je jméno, kterého se dnes už neuvádí. Ve starých dokladech pojmenovává sedlo mezi Předním a Zadním kopcem. Viz Příhon.

Na děšíně - centrum vesnice, slovo *děšina* znamená "dědictví".

Na dílech - díly bývalých polí a luk na sev. konci letiště. Název zaniká.

Na dlóhých - původně dlouhá pole, pak zahrady, které se dlouze táhnou.

Na honech jsou menší parcely "hony" vedle trati Pod zadním. Jméno zaniká.

Na horce, kóta 288, zahrady z obce směrem k Bosně. Znamená "malá hora".

Na kopci, též *Přední kopec*, nověji Medlaňák, kóta 323. dominanta medláneckého katastru. Přívlástek *Přední* je myšlen směrem od obce a je protikladný ke jménu *Zadní kopec*.

Na prumperku, též Promperk, Bromperk, pův. pole za dnešní Hudcovou ulicí. Výklad viz v úvodu.

Na sekeře, též Na sekerách - pole mezi tratěmi *V újezdech* a *Kozí Horka*. Má tvar sekery.

Na trávníkách - pole na okraji obce, které bylo zastavěno. Jméno se dávalo místům, kde se pásaly husy.

Na vildosích - výklad viz v úvodu.

Niderle - výklad viz v úvodu.

Novosady - zahrady na východním svahu Předního kopce. Jméno je novějšího původu, zná je málokdo. Výklad viz ve skupině 3.

Pergl - les na severových. svahu od Bosně. Výklad viz v úvodu.

Pod hrázkó - pole pod bývalou hrázkou v potoční nivě.

Pod kněžským je dnes už neznámé jméno, nedá se přesně lokalizovat. Patrně leželo někde poblíž trati *Na sekeře*. Viz skupina 4.

Pod Markrabstvím - pole, leží vedle Markrabství, viz jména skupiny 4.

Pod staréma - pole a zahrady na sever od letištních budov. Výklad viz Ve starých.

Pod zadním nebo V zadních - pole pod Zadním kopcem směrem ke stělnici.

Přední kopec, viz Na kopci.

Příhon - sedlo mezi Předním a Zadním kopcem, přiháněl se tudy dobytek na Zadní kopec. Jméno je na Moravě dost časté.

U dubu (u starších obyvatel též *Ho dobo*) - pole na hranici katastru severozápadně od stělnice. Stával tam dub.

U křížka - kříž, stával poblíž dnešního veterinárního výzkumného ústavu, u bývalé stezky

U Kučírka - kus jehličnatého lesa uprostřed lesa listnatého. Výklad viz skupina 3.

U luže - les na hranici s Komínem, kde se lámal kámen, na dně dolu bývala "luža", tj. větší kalužina. Bývali v ní mloci.

U střelnice - pole, název podle polohy.

Újezdy - viz V újezdech.

V kótech - cíp katastru západně od letiště podél hranic s Komínem. Medlánečtí zde hrabávali listí k podestýlání. Výklad viz skupina 3.

V pustých - zanikající jméno pro pozemky podél staré cesty do Komína. Výklad viz ve skupině 3.

V újezdech - někdy i Újezdy, v nářečí Hójezde, pole na okraji obce, jedno z nejstarších jmen na medláneckém katastru. Újezdy vznikaly tak, že se hranice pozemků stanovovaly objetím na koni v jednom dni. Tento velmi starý způsob určování hranic je dosud zachován v některých krajinách na Balkáně.

Ve starých - bývalé vinohrady na jihovýchodním svahu pod Bosnou. Sousední trať se dosud jmenuje Vinohrádek.

Ve špici - pole na vých. hranici katastru ve tvaru špice.

Ve žlábku - malý žleb mezi konci zahrad jižně od Bosny.

Vinohrad, též *Ve vinohradě*, ojedinele Vinohrady, leží na jihovýchod. svahu Předního kopce. Je to velmi důležitý doklad o pěstování vína na sever od Brna. Viz i jména *Vinohrádek*, *Ve starých*, *Pod staréma*, *Markabsví*.

Vinohrádek - část svahu na kopci Bosna. Viz *Ve starých* a *Vinohrad*.

Za Perglem, les. Viz *Pergl*. Jméno podle polohy.

Za Večeřevéma - dlouhá pole směrem ke Král. Poli, dnes zastavěno sídlištěm. Výklad viz skupina 4.

Zadní kopec - kopec nad střelnicí. Přívlastek *Zadní* je dán vzhledem k *Přednímu kopci*, který leží blíže k obci.

VI. HISTORIE

Naše země byly příliš vzdáleny od starověkých kulturních středisek Středomoří, nevábily ani svým bohatstvím ani podnebím, takže dlouho zůstávaly nepovšimnuty dokumentaristům starověku. Proto první písemné zprávy se týkají až 6. století před Kristem, kdy římské a řecké prameny hovoří o keltských BÓJÍCH, kteří se v Čechách usadili a dali této zemi i jméno (vlast Bójú - BÓJÓ HÉMUM, Bójóhémia, Bohemia, německy Böhmen). Na Moravě pravděpodobně sídlili TEKTO-SÁGOVÉ, ve slovenském Rudohoří těžili rudu KOTINI (Ladislav Hosák: Nové československé dějiny, Praha 1947, str. 7).

V 1. století před Kristem sídla Bójů v Čechách a v Bavorsku zaujali MARKOMANI. Na východní Moravě a na západním Slovensku sídlili KVÁDOVÉ. Po nich přichází naše země do styku s římskými legiemi a do sklonku 5. století po Kristu udržují se na našem území germánské LANGOBARDI. Poté začínají k nám pronikat slovanské kmeny. Na Moravě byli nejmocnějším kmenem MORAVANÉ, jejichž původní sídla byla asi na Olomoucku. V poříčí Dyje a na jižní Moravě známe LOVĚTICE a na Opavsku HOLASICE (Lad. Hosák: Nové československé dějiny, Praha 1947, str. 17). Jméno Moravanů se objevuje poprvé roku 822, kdy jejich poselství přineslo do Frankfurtu nad Mohanem dary císaři Ludvíkovi Pobožnému.

Vzeme-li v úvahu Sámův kmenový svaz, jako první slovanskou říši ve střední Evropě (1. polovina 7. století), pak můžeme být hrdi nad státním útvarem nazvaným Velká Morava. Ta, zejména v době Svatoplukovy vlády, dosáhla největšího rozmachu a zabírala i území sousedních Čech. Tento stát už měl všechny znaky zformovaného, raně feudálního útvaru. V prvé čtvrtině 11. století je Morava postupně připojována k přemyslovskému státu, který můžeme bez nadsázky nazvat přímým pokračovatelem státnosti, u jejíhož zrodu stála právě Velká Morava.

Kníže BŘETISLAV I. (1034 - 1055), zakladatel brněnského hradu (jeho vnitřní část stála na skalnatém výběžku Petrova), svým stařešinským zákonem zajistil nástupnické právo v celém státě nejstaršímu Přemyslovi. Rozděлил Moravu na tři, tak zvaná údělná knížectví, která byla na sobě nezávislá (Josef Válka: Středověká politická Morava, Vlastivědný věstník moravský, roč. XLII, 1990/3, str. 317). Břetislav myslel zřejmě na své syny, protože nejstaršímu Spytihněvovi zajistil nástupnictví, druhorozený Vratislav byl údělným knížetem v Olomouci, Konrád dostal úděl brněnský a Ota úděl znojemský. Stařešinský zákon nebyl vždy dodržován a tak dle pověsti známá nesvornost synů Svatoplukových, byla často překonávána nesvorností a bojem potomků Přemyslových. Těmto bojům o trůn, učinil definitivní přítrž roku 1197 nástupem na český trůn PŘEMYSL OTAKAR I. V této době byl stát pokládán za rodový majetek Přemyslovců a tak neexistoval žádný rozdíl mezi soukromým majetkem údělného knížete brněnského a majetkem státu. Sem se samozřejmě počítala i veškerá neosazená půda. Patřily mu tedy i knížecí vsi Královo Pole, Řečkovice a Medláňky, které ležely severně od brněnského hradu.

V současné době, kdy Morava vede svůj emancipační boj o plnoprávné postavení, chci připomenout, že *"Morava bývala za prvních králů z rodu Přemyslova a pak i za panovníků Lucemburských dávána pobočně věvi panovnického rodu. Moravská markrabata nebyla panovníky samostatnými, nýbrž leníky českého krále. Jejich moci od počátku vlády Karla IV. nepodléhalo biskupství olomoucké"*

a knížectví opavské. Biskup olomoucký a kníže opavský byli leníky koruny české, stejně jako markrabě moravský". (L. Hosák: Nové čl. dějiny, str. 94).

Z moravských markrabat dodal největší vážnosti Brnu bratr Karla IV. JAN JINDŘICH, který v pravém slova smyslu vládl na Moravě v letech 1350 - 1375. V Brně vytvářel svůj stálý dvůr, zemské instituce a majetek markrabství neustále rozšiřoval. Důstojným protějškem moravského markraběte byla už v této době svým postavením a svými snahami moravská šlechta (Josef Válka: Středověká politická Morava, VVM XLII 1990/3, str. 320).

Na počátku 15. století trpí Morava domácími válkami, které vedou dědicové Jana Jindřicha. Starší markrabě JOŠT, člověk vzdělaný a uměnímilovný, jinak však bezohledný, bojuje se svým mladším bratrem PROKOPEM. Za této situace vzrůstá na Moravě moc nejvyšší šlechty - pánů, vzrůstá však i jejich politická odpovědnost vůči státu. Když panovník není schopen zajistit vnitřní pořádek, berou předáci zemské obce tento úkol za svůj vlastní. Výrazem toho je tzv. LANDFRÝD - zemský mír, který vytvářel vhodné podmínky pro politickou moc stavů. Po husitských válkách střídá se v zemských úřadech na Moravě asi 15 rodů, panská oligarchie zajišťuje i svrchované postavení češtiny jako úředního jazyka. Zejména ve 2. polovině 15. století se "*Morava necítí být nadále lénem české koruny, ale svobodnou zemí, spojenou s Čechami*". (Josef Válka: Středověká politická Morava, VVM XLII 1990/3, str. 424).

Od aktuální problematiky moravské vraťme se však, vážený čtenáři, znovu k posledním Přemyslovcům, protože zde právě nacházíme první historickou zmínku o naší obci.

Krále Přemysla Otakara I. vystřídal na českém trůně jeho syn VÁCLAV I. (1230 - 1253). O vládu se příliš nestaral. Věnoval se lovu, obklopen svými milenkami a milci, kterým štědře rozdával korunní statky. Nesnášel zvonění zvonu a kdekoliv se zdržoval, nesměly zvony vyzvánět. Znamé jsou jeho ozbrojené konflikty s bratrem Přemyslem, markrabětem moravským. V létě roku 1237 zahájil Václav I. vojenské tažení proti Přemyslovi, který patrně usiloval o spojení s rakouským vévodou Fridrichem II. Bojovným o nezávislé postavení. Králova vojska vedla boj velmi tvrdě a tak řada obcí v blízkosti Brna byla poničena, včetně Medláněk. Přemysl se zachránil útekem do Uher, Václav mu však odpustil. Umožnil mu návrat na Moravu, ale omezil jeho moc jen na Olomoucko a Opavsko.

V této době byly Medláňky majetkem škol u sv. Petra v Brně a nacházel se zde jejich, válkou zpusťosený statek, který spravoval petrský plebán-farář ZDISLAV. Mimo medláneckého statku byl tehdy válkou zpusťosen také petrský majetek v Březovicích.

Král Václav si byl vědom, že bude třeba tuto škodu církvi nahradit. Rostla její moc (zejména papežská), již byl vděčen za korunovaci ještě v době vlády svého otce, Přemysla Otakara I.

Ukázal se proto jako dobrý diplomat. Vzal si Medláňky do vlastnictví a kostelu sv. Petra v Brně za vzniklé válečné škody - jako projev dobré vůle - přenechal zeměpanské Bosonohy; viz listina v úvodu publikace

Po roce 1237 historické prameny o naší obci více jak 100 roků mlčí. Další zmínky v latinsky psaných listinách jsou od roku 1344, kdy častěji nacházíme označení "VILLA MEDLAN". Latinské slovo villa mělo v této době poměrně široký význam. Označovalo osadu, vesnici nebo dokonce venkovské město, ale často také jen statek, dvůr, dvorec, vilu, letohrádek nebo třeba i pouhé stavení na venkově.

Toto období nám přibližuje současný brněnský historik Jaroslav Mezník ve své práci "Venkovské statky brněnských měšťanů ve 14. a 15. století". (Vyšlo ve Sborníku Matice moravské, ročník LXXIX

v Brně 1960, str. 129). Autor odpovídá v úvodu na otázku, proč movitý brněnský měšťan měl snahu kupovat buď celé vesnice nebo jen jednotlivá stavení, dvůr, mlýn či části polností. Je třeba si uvědomit, že půda byla v této době hlavním zdrojem obživy. A množství držené půdy určovalo jedincům i jejich místo v tehdejší společenské žebříčku. Měšťan - patricij v této době ještě příliš neznamenal. Teprve vlastnictví půdy či jiného majetku na venkově jej přibližovalo k jeho vytouženému snu - přejít nejprve ke šlechtě nižší, zabezpečit rodinu a stavět se posléze na úroveň kruhům šlechtickým - panským.

Ze 14. a 15. století známe celkem 90 tzv. deskových zápisů, z toho je jich ze 14. století 65. Při zjišťování o jak velký majetek se jednalo, uvádí J. Mezník přehledy z let 1350, 1440 a 1450 a na str. 132 píše: "Víme např. o tom, že Medláanky u Brna náležely roku 1345 Hartmannovi z Tišnova. Patřily mu však i roku 1350, i když další zprávy o jejich osudu pocházejí až z doby mnohem pozdější".

Roku 1350 je v držení měšťanů "*asi 7 velkých vesnic. Z toho pouze dvě ležely v bezprostřední blízkosti Brna - Medláanky a Žabovřesky*". (J. Mezník, tamtéž). Nejvíce těchto obcí bylo na Pohořelicku. Je tedy 1. polovina 14. století charakterizována poměrně velkým rozsahem statků, které náležejí brněnským měšťanům.

V průběhu druhé poloviny 14. století mění většina venkovských statků brněnských měšťanů svého majitele a přechází do rukou šlechty. Ta získává více a více majetku a zakupuje statky měšťanů. Dalším zdrojem šlechtických zisků byly sňatky šlechticů s měšťanskými dcerami, které tyto pozemky či stavby sebou přinášely jako věno. Mohlo se tak ovšem stát i přechodem měšťanů do řad šlechty.

Velká množství měšťanských rodin, vlastnicích kolem roku 1350 statky na venkově, je dokladem toho, že brněnští měšťané - patricijové, tvořili tehdy poměrně mocnou vrstvu. Za sto let později začíná ale majetek šlechty sahat až téměř k městským branám a vedle něho začíná narůstat i majetek církevní. Také Medláanky se dostávají na konci 14. století do držení feudálů světských.

Protože dějiny jsou tvořeny lidmi a z historického děje by nám nikdy neměl vymizet člověk, všimněme si nyní těch, jejichž jména se zachovala na zažloutlých listinách a souvisí s naší obcí.

Jaroslav Mezník píše ve své dílčí práci o HARTMANNOVI z TIŠNOVA. Tento brněnský měšťan, bydlící v tzv. IV. měnínském kvartále (část tehdejšího města Brna) je uváděn v listině ze dne 16. srpna 1344, ve které se zavazuje i za svoje dědice, že dávky z Medlánek bude odvádět do tzv. městské sbírky. Kdyby chtěl Medláanky sám prodat, oznámí to představitelům radnice a kupující bude hledat zase mezi brněnskými zájemci. Tento měšťan platil do brněnské městské pokladny 5 hřiven, což bylo na tehdejší dobu hodně. Zápis svědčí o tom, jak "brněnská radnice" se snažila uplatňovat nadále svůj vliv ve vsích v okolí Brna i při změně majitelů. Bylo to pochopitelné. I když statky brněnských měšťanů, zejména ve vesnicích z okolí města Brna, byly poměrně velké, přesto v porovnání s celkovou výměrou půdy, tvořily pouze nepatrnou část. V této době se měšťané zřejmě ještě domnívali, že jim rozšiřování majetku na venkově usnadní jejich možné útoky proti tehdy dominantnímu postavení šlechty. Tento předpoklad se nesplnil, protože kolem roku 1400 byla už většina venkovských statků brněnských měšťanů v rukou šlechty.

Další brněnský měšťan JECLINUS LOMNICKÝ spolu s jinými, se uvádí v dokumentu z 9. července 1346, kde se píše o kopání příkopu směrem k Medláankám. (Rkp 39, fol. 213 R). Před rokem 1350 byly už Medláanky v držení brněnského rychtáře BERNARDA, který je předal jako dědictví svému synovi MIKULÁŠI VRANSCHAUOVI.

Roku 1352 se poprvé setkáváme se jménem majitele, u kterého je přídomek "de Medlan" - tedy z Medlánek. Je to v listině datované 16. října 1352, kde se hovoří o Václavovi z Tišnova a HARTMANNOVI z MEDLÁNEK (Rkp 39, fol. 223 R). O dva roky později připomíná Bedřich Mendl v "Knihách počtů města Brna z let 1343 - 1365" GENSLINA z MEDLÁNEK. A posléze listina s datem 2. ledna 1358 uvádí znovu Hartmanna z Medlánek jako správce domu (Rkp 39, fol. 299 V).

Můžeme se oprávněně domnívat, že uvedená jména, připomínající název naší obce, patří příslušníkům měšťanského stavu, pro něž vlastnictví pozemků či staveb mimo rámec tehdejšího královského města Brna, bylo jakousi jistotou pro zvýšení jejich vážnosti.

Přechod venkovských statků brněnských měšťanů do rukou šlechty, ať už vyšší (pánů) či nižší (vladyků, zemanů a rytířů) se začíná na medláneckém panství v osmdesátých letech 14. století, kdy Ondřej z Pyšelce zakupuje roku 1381 tři lány v Medlanech. V této době už je naše obec v držení ONDŘEJE nebo ONDŘEJKA z MEDLAN. Dle Pilnáčkovy práce "Neznámé rody a znaky staré Moravy" (vyšlo v Brně 1983), označení Medlanský z Medlan používal starý moravský vladycký rod a odvozoval je právě od názvu vsi "Medlany u Brna". Dle desk zemských patří Ondřej či Ondřejek mezi nejstarší známé předky tohoto rodu. Víme o něm, že byl ženat s Jitkou, dcerou Buzka z Trpína. Paní Jitka už roku 1399 byla vdovou. Ondřejova sestra OTKA se rovněž psala z Medlan, stejně jako její dcera Markéta, provdaná za Jindřicha Lampracha z Výseč.

Synem Ondřeje a Jitky byl JAN z MEDLAN, který se uvádí v letech 1409 - 1418. Měl v Medláncích dvůr se dvěma poplužními, dále vlastnil ovocný sad, vinice, louky, pastviny a lesy. Stal se druhým manželem paní Bonuše z Veselí. Tato žena, už při svém prvním manželství s jistým Hartmannem, obdržela od Jana z Lomnice 7 lánů polí, dva podsedky a poměrně značný finanční obnos. Nebyla tedy nevěstou chudobnou. Věno, které jí patřilo na vesnici Brusné a Veselí, zaměnil její manžel, Jan Medlanský z Medlan, za 80 kop grošů českých, upsaných právě na Medláncích. Spolu s paní Bonuší se nastěhovali do Medlánek její dva strýci - Jan a Kašpar Bukovcové z Bukova. Využili zřejmě mládí a nezkušenosti svého ochránce a chovali se tak, že po 3 letech byli Janem pohnáni k soudu (Slavík F. A. Vlastivěda moravská, Brněnský okres, Brno 1897).

Syn paní Bonuše a Jana se jmenoval rovněž JAN MEDLÁNSKÝ z MEDLAN. Víme, že roku 1447 se oženil s Markétou, sestrou Zikmunda z Martinic. I on se zachoval ke své ženě velkoryse. Dal jí upsat celkem 40 kop grošů. Zřejmě se těšil ve svém okolí velké vážnosti, protože jeho jméno i pečeť nacházíme na dvou listinách z roku 1451 a 1459 (listiny 193 a 441). V té první, Jan starší z Lomnice, nejvyšší kanovník zemského soudu v Brně, píše svoji závět, ve druhé Jan z Tršetína a Svinošic s Jiřím Dupníkem z Nitkovic a Lelekovic potvrzují zřízení rybníka na hranicích svých panství (Sbírka listin, mandátů a listů, č. 393 a 441 - MĚA Brno).

U obou listin, mezi sedmi či osmi svědky je jméno a pečeť "panoše Jana Medlánského z Medlan". Pozdější léta (1461) mu zřejmě komplikovala soudní pře s Janem z Pozořic (Půhony moravské IV, 237). Po něm se uvádí ještě v Pilnáčkově práci roku 1461 a 1464 PETR z MEDLÁNEK v souvislosti s Kateřinou ze Šerkovic (Půhony moravské IV, 257) ONDŘEJ z MEDLÁNEK (Půhony m., sv. V, 48, 199) a tzv. MEDLÁNSKÝ SIROTEK z let 1480 a 1492 (Půhony moravské, sv. VII.).

Mnozí ze čtenářů jistě namítnou, že se už seznámili se jmény panovníků, měšťanů a feudálů, že se však nic nedozvěděli o životě těch nejmenovaných, kteří tvořili v našich vsích, tedy i v Medláncích, dosti početnou vrstvu. Jsou to ti, pro které starší historikové používají název PODSEDEK. František Matějka ve své práci "Podsedeck na Moravě" (Vlastivědný věstník moravský, ročník XXVII, příloha

VVM č. 1 1970) uvádí, že tato skupina obyvatel našich vesnic byla usazena zejména západně a severně od Brna. Můžeme se tedy právem domnívat, že žili i v naší obci a to v době, kdy už byla zavedena láno-
vá soustava (13. století). Ta říkala na kolik lánů se každá vesnice dělí a podle počtů lánů byly určovány platy, dávky i robotní povinnosti.

Podsedeck byl příslušník poddaného lidu, po stránce hospodářské nevýznamný, protože vlastnil buď kousek půdy nebo byl bez ní. Ve druhé polovině 14. století se však objevují podsedci i u drobných šlechtických majetků.

Jak vznikala tato skupina vesnických obyvatel? Z urbářů je možné usuzovat, že u těch zemanských a vladyckých rodin, které byly příliš početné a jejich rodový majetek se už nedal dělit, zabírali polnosti svých poddaných a vytvářeli z nich podsedky. Ti nebyli závislí pouze na šlechtě. Objevují se při svobodných rychtách, při mlýnech, na farách, u měšťanů a měli svoje domky v zahradách nebo při dvorech větších sedláků. Po husitských válkách podsedků ubylo, ale v 1. polovině 16. století (doba, kdy Medlánský patří pánům z Pernštejna), v několika vsích kolem Brna představují téměř polovinu obyvatelstva, v Jundrově, Soběšicích či v tehdejších brněnských předměstích (dnešní Lidická a Ponávka) tvořili téměř 100 % obyvatelstva.

Ve 2. polovině 16. století (Medlánský drží Petr Sádovský, Jindřich Pfefferkorn, Jindřich z Donína a Bořita z Budče) objevují se i jiné vrstvy obyvatelstva. Chalupníci a domkáři, kteří jsou ještě ubozejší než podsedci. Nejméně majetní byli tzv. zahradníci. Sociální skupina podsedků se tvoří v této době tím, že zabírají volnou panskou půdu, zejména v osadách, které zpustly a pozvolna zanikaly. Tato vesnická vrstva však vznikala i při násilném vyvlastňování polností a luk vrchností. Takto zchudlým obyvatelům vsí nezbylo nic jiného, než zabrat neobsazené a neobdělané políčko v obecní pluzině. Tím byli však od vrchností považováni za jejich poddané a okamžitě zatíženi povinnostmi.

V této době dochází mezi nimi k diferenciaci. Nejnižší stál podsedeck s minimální parcelou, nejvyšší ten, který byl na úrovni sedláka-čtvrtlánka a vlastnil koně. Obě tyto vrstvy vesnického obyvatelstva platily téměř stejné dávky, také poplatky z tzv. odumrtí, za povolení pastvy, ze slepic atd. se podobaly. Z robot konali podsedci jen robotu pěší. Tím doplňovali vlastně sedláky. Nakládali a rozhazovali hnůj, ukládali obilí do stodol, podíleli se na sušení a uskladnění sena v panských kůlnách. V některých vsích k tomu přistupovaly práce při zpracování lnu, při rybníkářství, na panských zahradách a při stavbách. Jejich robotní povinnosti činily v průměru deset robotních dní v roce.

Třicetiletá válka přinesla místy značné úbytky počtu obyvatel a tím i počtu podsedků. Dochází mezi nimi k velké diferenciaci. Řada podsedků zabráním opuštěné půdy a domů se povznesla hospodářsky a postoupila mezi sedláky, začíná ale také narůstat vrstva drobných usedlíků - domkářů - a vrstva drobného nevolnického obyvatelstva - zahradníci.

Tento vývoj, zejména po válce, lze pouze nepatrně aplikovat na poměry v naší obci, protože třicetiletá válka nezpůsobila v Medláncích příliš velké škody. 14 domů bylo dále osedlých a pouze 3 zůstaly pusté.

V naší historii se setkáváme přinejmenším ještě se dvěma šlechtici, kteří mají uvedeno ve svém příjmení jméno naší obce. Josef Pilnáček v obsáhlém díle "Staromoravští rodové" uvádí na stranách 111 a 534 jméno GREIFENSTEINER z MEDLÁNEK. Toto neobvyklé příjmení používala moravská, tzv. novoštitáská rodina. Název novoštitáská se začíná od 15. století vžívat jako označení pro rodinu, která ve stavu nešlechtickém, tedy svobodném nebo dokonce poddanském, nabyla určitý majetek, od vladaře obdržela nejprve znak či štít a časem byla přijata mezi ostatní šlechtu. Majestát pro tuto rodinu

byl vystaven dne 15. srpna 1562 a opravňoval ji nosit titul vladkyků a dále používat znak a heslo z Medlánek. Štít se však odlišoval od erbu, který používal medlanský vladyka JAN v polovině 15. století. Že se této rodině na Brněnsku zalíbilo svědčí i fakt, že manželkou Václava Greifensteinera byla Regina Munková z Ivančic.

Druhým nositelem příjmení podle jména naší obce je KAŠPAR MEDLANSKÝ z MEDLAN, který je uváděn ve Vlastivědě moravské, okres Tišnovský, str. 333 jako držitel dvora v Dolních Loučkách.

V březnu roku 1471 zemřel, oplakáván celým národem, husitský král Jiří z Poděbrad. Otázka obsazení českého trůnu znovu vystoupila do popředí. Zatímco vlastenecká strana si přála za českého krále polského krále Vladislava, Jednota zelenohorská (svaz české katolické opozice proti Jiříkovi) už roku 1469 nabídl českou korunu uherskému králi Maryáši Korvínovi. Matyáš měl totiž ve svých rukou kromě Uher i většinu tzv. vedlejších zemí - Moravu, Slezsko a obě Lužice. Rozpoutala se válka, která byla ukončena v červnu 1473 tzv. sněmem brněnským, kde byli zvoleni za správce země 2 šlechtici za stranu Vladislavu a dva za Matyáše. Jedním z obhájců zájmů krále Vladislava byl moravský šlechtic Jan z PERNŠTEJNA.

Morava pod správou Matyášovou se rychle zotavovala z válečných pohrom. Bylo to jistě i zásluhou vynikajícího zemského hejtmána a právníka Ctibora Tovačovského z Cimburka, který dal uzákonit, že zápisy do zemských desek smějí být psány českým jazykem. Roku 1486 byl také uzavřen smír mezi královskými městy a šlechtou. Měšťanům Brna, Znojma, Olomouce, Uničova a Uherského Hradiště bylo dovoleno zakupovati deskové statky a naopak šlechta mohla zakupovati domy v královských městech. Po smrti Matyášově byl Vladislav zvolen i za krále uherského a tím byly opět všechny země Koruny české spojeny s Českým královstvím.

Pánové z Pernštejna patřili mezi nejznámější a nejslavnější rody Českého království. A protože dobové dokumenty ukazují, že to byla i doba příznivá pro Medláňky, zastavme se u tohoto rodu podrobněji. Za své rodové sídlo považovali hrad PERNŠTEJN, který byl založen ve 13. století (Ottův slovník naučný, str. 507 - 510). Známá pověst o uhlíři Věnavovi a zubrovi našla svoje ztvárnění v jejich rodovém erbu. Je to černá zubří hlava s protaženou houžví v nozdřích, ve zlatém poli. Jeden z jeho prvních členů se psal ŠTĚPÁN z MEDLOVA (jistě se nabízí srovnání se jménem naší obce) a jeho syn, rovněž ŠTĚPÁN, který dal roku 1243 znovu vystavět od Tatarů zničený doubravnický klášter, měl u svého křestního jména už i rodové de ZUBRI. Od konce 14. století se název z Pernštejna ujal všeobecně.

Další příslušník tohoto rodu VRATISLAV byl komorníkem brněnského soudu, potom nejvyšším komorníkem a od roku 1494 zemským hejtmánem moravským (Viz. vysvětlivky: Šlechtické funkce). Zřejmě za tyto vysoce kvalifikované dvorské služby odměnil Matyáš Korvín Vratislava z Pernštejna tím, že mu 3. března 1489 postoupil obec Medláňky. Po Matyášově smrti potvrdil platnost této smlouvy roku 1492 český král Vladislav (viz. kopie obou listin).

"Dědicem všeho zboží otcovského" se stal Vratislavův bratr VILÉM, který platil vůbec za nejznamenitějšího člena rodu a ve své době měl pověst nejbohatšího velmože v Českém království. Byl vynikajícím hospodářem i obchodníkem. Kupoval panství za panství, ale zároveň je zdokonaloval a opravoval. Úspěchů dosáhl v rybníkářství, hornictví a pivovarnictví. O jeho hospodaření máme dobrý přehled, protože na svých panstvích zakládal tzv. URBÁŘE, kde byly zachyceny předepsané peněžní i naturální dávky odváděné poddanými na sv. Jiří a na sv. Václava. Sem byly zapisovány

i robotní povinnosti. Dále to byla tzv. REGISTRA - středověké kancelářské knihy, kam byly zapísány odeslané písemnosti. V našem nejbližším okolí získal panství novoměstské, Kralice, Židlochovice a Kunštát. Jeho panství bylo v této době třikrát větší než majetek jihočeských Rožmberků.

Vilém z Pernštejna stál v popředí politických dějin českých v době panování Jagellonců. V letech 1483 - 1490 byl nejvyšším maršálkem, do roku 1514 nejvyšším hofmistrem Království českého, tedy i předsedou Královské rady a zejména Komorního soudu. Byl velice spravedlivý. V Otově naučném slovníku na str. 508 o něm čteme: "*Ani v tehdejší době plné sranických vášní nikdy nebyly činěny proti němu námitky*". K poddaným se choval vládně, nepřetěžoval je dárkami, platy a robotami. Ke konci svého života píše dopisy, ve kterých se zápalem mluví o jednotě a míru v zemi. Hájí čest vlasti proti pronikání cizinců do české politiky, volá po svornosti a práci všech Čechů pro zvelebení své země. Ačkoliv zemřel na pardubickém zámku (1521), byl pohřben v doubravnickém kostele, kde mu jeho synové vystavěli nádherné mauzoleum.

Syn VOJTĚCH dostal perněstejnské panství v Čechách, JAN panství moravské, které představovalo Pernštýn, Plumlov, Prostějov, Tovačov, Přerov, Helfštýn, Lipník, Hranice a opravy na klášterech v Tišnově a Oslavanech. K tomu obdržel každý 10 000 stříbrných grošů českých. JAN zdědil všechno i po svém bratru, který zemřel bez dětí. K tomu stačil ještě přikupovat další statky v Čechách a na Moravě. Dávali mu příjmení Bohatý. I když za něho zřejmě sláva perněstejnská dosáhla vrcholu, začínají se zvolna objevovat i příznaky pozvolného úpadku. Dokladuje to i postoupení Medlánek sice jen na krátký čas (1534), klášteru Králové na Starém Brně. Dva roky předtím osvobodil obyvatele naší obce od roboty.

Jan si vedl zdatně i v životě politickém. V letech 1506 - 1516 a znovu 1520 - 1523 byl nejvyšším komorníkem moravským, v období 1515 - 1519, 1526 - 1528 a 1530 - 1532 byl zemským hejtnanem markrabství moravského. Požíval značné důvěry i u habsburského Ferdinanda I., kterému se nebal ve slavném listě roku 1539 napsat, proč není v Čechách oblíben.

Jeho tři synové už odprodali některé statky a o ostatní dědictví se rozdělili tak, že každý prý dostal víc jak 10 zámků s několika sty vesnicemi. Slávu rodu se snažil ještě udržet druhorozený syn VRATISLAV. Doprovázel roku 1547 arciknížete Maxmiliána při jeho svatební cestě do Španělska. Byl jeho komořím a nejvyšším štolbou - správcem šlechtické konírny. Od roku 1567 působil ve funkci nejvyššího kancléře Království českého. I on vedl život velmi nákladný. Štědře podporoval umění a vědy, jeho rodinná knihovna měla tehdy nejnámější literární díla. Kupoval vzácné obrazy, přestavoval a okrašloval zámky, zakládal nové parky a vodovody. Chyběl mu však hospodářský duch jeho děda Viléma, nedokázal vystačit se svými příjmy a tak své statky kus po kuse rozprodával. Došlo i na Medlánsko. Roku 1559 byly prodány majiteli sokolnického panství PETROVI SÁDOVSKÉMU ze SLOUPNA.

Za Vratislavových synů byl dovršen rozklad perněstejnského majetku. Roku 1596 je prodán i jejich rodový hrad Pernštejn a v bitvě se Švédy padl poslední mužský potomek VRATISLAV EUSEBIUS PERNŠTEJN. Jím vymírá tento rod po meči.

Prodej Medlánek pánovi ze Sloupna nebyl náhodný. Tato rodina, která svůj původ odvozovala od Bohuše Sádovského ze Sloupna, totiž dlouho sloužila na panství Pernštejnů. Jiří Sádovský ze Sloupna je uváděn roku 1539 jako úředník na Pernštejně a snad tentýž Jiří se uvádí roku 1544 jako úředník na Židlochovicích. Měli tedy Sádovští vztah k okolí Brna a protože asi znali stále chudnoucí

pokladnu svých chleboďárců, nedalo jim příliš námahy odkoupit panství sokolnické a roku 1559 i Medlánky. V majetku tohoto rodu zůstala naše obec téměř 30 let.

Rokem 1588 končí období, kdy Medlánky byly v držení jednoho rodu více než 50 let (Medlanští z Medlan 108 let, Pernštejnové 70 let). Přicházejí rody většinou cizí, medlanské panství stíhá jednoho majitele za druhým.

Novým majitelem Medlánek se stal roku 1588 za 22 000 zlatých JINDŘICH PFEFFERKORN z OTTOPACHU. Toto složité příjmení nosila novoštítská rodina, která pocházela původně z Čech a kterou založil PETR PFEFFERKORN. V mladších letech bývá císařovým drabantem - byl tedy členem osobní stráže císaře. Ferdinand měl toho asi zapotřebí. Na počátku 40. let posunuli Turci hranici svých výbojů až do nejbližší blízkosti jeho soustátí a také uvnitř říše nebylo klidu. Ferdinand I. chtěl posílit panovnickou moc na úkor sněmů zemských a tzv. sněmů krajských, což bylo na tehdejší dobu zařízení velmi demokratické. Také bigotní katolicismus králův vyvolával odpor.

V květnu roku 1542 byl Petr povýšen na rytíře a rodina dostala erb. Jedna větev tohoto rodu žila také na Moravě, kde HENDRYCH PFEFFERKORN z OTTOPACHU obdržel tzv. inkolát. Byla to jakási obdoba dnešního státního občanství. Vztahovala se na všechny příslušníky šlechty, kteří byli podřízení králi a měli politická práva. Inkolát se v Českém státě nabýval původně rozhodnutím českého či moravského sněmu a krále. V době pobělohorské o něm rozhodoval výlučně panovník. (Malá československá encyklopedie 3, str. 64). Od roku 1582 měl Jindřich v držení Řečkovice, za šest roků na to koupil i Medlánky. Dlouho se z držení naší obce však netešil. Některé prameny uvádějí, že zemřel ještě roku 1588, jiné o rok později. V řečkovickém kostele, v lodní zdi, nachází se jeho náhrobek i náhrobek jeho ženy, která opustila toto slzavé údolí roku 1595.

Panství medlanské bylo tedy znovu volné. Zadlužení potomci Hendrychovi prodali nejprve Sokolnice, roku 1590 i Medlánky. Novým majitelem se stal JINDŘICH mladší PURKRABÍ z DONÍNA. Pocházel z velmi starého a mocného rodu z Míšenska. Příjmení PURKRABÍ se uvádělo už v 11. století a jeho potomci žili ještě v období mezi dvěma světovými válkami. Tento rod se záhy rozšířil do všech okolních zemí. Do Brna přichází jako jedna z prvních MARKÉTA z DONÍNA, která byla v letech 1490 - 1502 abatýš - představenou ženského kláštera Králové na Starém Brně.

Od roku 1596 stávají se Medlánky spolu s dalšími obcemi, za 22 000 zlatých, majetkem BOHUSLAVA BOŘITY z BUDČE a na Jiřkovicích. Tento rod, který měl stejný původ jako jiné větve Bořitů, odvozoval svůj počátek až od staročeského velmožského rodu Vršovců. (Ve znaku měli 2 bílé sekery - bradatice na modrém poli). Třikrát dali přemyslovští panovníci příkaz k jejich vyvraždění, ale rod nebyl nikdy zcela vyhlazen. Bořitové z Budče byli původně vladkové, později povýšení do panského stavu. Vedle Bohuše Bořity byl na Moravě, zejména na konci 16. století, znám JAN JIŘÍ Bořita z Budče. Synem MATOUŠE Bořity z BUDČE a Elišky Batelovské z Prostého byl JAN MELICHAR BOŘITA z BUDČE, plukovník, který měl v držení mimo Sokolnice a Líšeň také Medlánky. I když byl moravskými stavy vyslán do akcí zaměřených proti Ferdinandovi II., nebyl mezi odsouzcenci. Přesto už roku 1622 jako nekatolík prodal Medlánky, roku 1625 i svoje ostatní statky a nastoupil jako voják do služeb císařových.

Následující osudy Medlánek spadají do období pro český národ velmi smutného. 8. listopadu 1620 zůstávají na bělohorském bojišti jenom Moravané pod vedením mladého Thurna a Šlika. Opření zády o letohrádek Hvězdu byli rozhodnuti raději volit smrt, nežli nečestně z bojiště utéci. Jejich nepoctný houf, zachraňující čest českých zbraní, nemohl dlouho odolávat nepřátelské přesile. Pouze menší

část jich byla vzata do zajetí, většina Moravanů vykrvácela na bojišti. Bitva, která netrvala ani dvě hodiny, rozhodla o osudu Českého království na tři staletí. Další události totiž už byly pouhou dohrou velkého dramatu, který měl jeden ze svých tragických vrcholů 21. června 1621, kdy na Staroměstském náměstí v Praze byli popraveni 3 páni, 8 rytířů a 16 příslušníků stavu městského.

I na Moravě, kde byl správou pověřen kardinál Ditrichštejn, měly být vykonány hrdelní tresty u 20 příslušníků stavu panského, rytířského a měšťanského. Nebyly vykonány jednak proto, že na Moravu vpadla uherská vojska, jednak proto, že Karel starší ze Žerotína vymohl zmírnění trestů na Moravě. Došlo ke konfiskaci 125 panství, přichází cizí šlechta. Moravu, která v této době měla něco přes 600 000 obyvatel (Ladislav Hosák: *Nové československé dějiny*, str. 297), opustila asi čtvrtina šlechty a měšťanstva. Vyhnanství neušel ani Karel starší ze Žerotína. Obnovené zřízení zemské, které bylo na Moravě vyhlášeno až roku 1628, dávalo vlastně český stát do vlastnictví habsburské dynastie. Dovoleno bylo pouze katolické vyznání a němčina byla postavena na roveň s češtinou - ve skutečnosti však byla upřednostněna. Venkovské obyvatelstvo se nesmělo stěhovat. 30ti letá válka přiváděla postupně na naše území nejrůznější vojska. Od května do srpna 1645 byl nepřetržitě obklíčen brněnský hrad a město Švédý.

Podle materiálů Františka Matějka, publikovaných ve *Vlastivědném věstníku moravském* (roč. XLII, 1990/3, str. 334), za třicetileté války "*bylo pobito, pomřelo a zběhlo lidí ze 24 709 usedlostí*". Za předpokladu, že rodiny byly pětičlenné, ubylo ze země za války 120 000 lidí a po válce jich potom pro náboženský útisk ještě 50 000 uteklo. Tento úbytek obyvatel se projevil ve zpustnutí země a v hospodářském úpadku. Příklad naší obce není zrovna typický. "*Na počátku XVII. století měly Medlánky 3 3164 lánů neboli 416 měř polí I. a II. tř., 49 měř vinic a 17 domů. Po třicetileté válce bylo 14 domů osedlých a 3 pusté*" (*Vlastivěda moravská*, Fr. Slavík, Okres Brněnský, str. 193). Ve 2. polovině 17. století, kdy Morava byla ohrožena, tentokrát vojsky tureckými, byly v Medláncích stále opuštěny 3 domy a nebylo obděláváno 8 1/2 měřice polí a 3 5/8 měřic vinic.

Od roku 1622 (i když intabulace, tj. zápis do desek zemských, byla provedena 1626) byla paní na Medláncích ALŽBĚTA PERGARCA z PERGU, rozená KUMMEROVÁ. Odkud se vzala tato žena a její rod s tak podivným jménem? Rodin, které měly příjmení PERGOVÉ z PERGU či BERGER z BERGU (kopec = německy Berg), přistěhovalo se na naše území více. Lišily se od sebe nejen různými erby, ale i různou krví. Moravská větev PERGU se honosila šlechtickými tituly ještě z doby uherského krále Bely IV, který byl vrstevníkem našeho Václava I. Tento rod žil původně v Chorvatsku, kde vlastnili statek Vrchovinu a Peručic. A zde se nazývali Vrchovští z Vrchoviny. Za tureckého nebezpečí odešli do Rakouska, kde jim roku 1593 byla potvrzena příslušnost k rytířskému stavu, rozšířen jejich rodový erb a bylo jim povoleno užívat příjmení PERGOVÉ z PERGU. Rodina se pohybovala zpočátku po Čechách, později se odstěhovala na Moravu (Ottův slovník naučný XIX, str. 472). Příslušník rodu, JAN PERGER z PERGU, byl od roku 1604 majitelem Tuřan u Brna. Podruhé se oženil s Eliškou KUMMEROVOU, která s ním držela společně Tuřany a Šlapanice (*Vlastivěda moravská*, Okres Brněnský, str. 299). Sokolnice, které byly rovněž majetkem této rodiny, odkázala paní Alžběta své dceři PRISCE, která byla provdána za hraběte z MAGNI. Tato dvojice dala potom Medláncům držitele na další 3 století. Ještě než se tak stalo, nesmíme však zapomenout na krátké držení ZIKMUNDA FERDINANDA SAKA z BOHUŇOVIC.

Toto zajímavé příjmení nosila stará rodina žijící na Moravě a ve Slezsku, kde se připomínali už na počátku 15. století. Mezi prvními přišel na Moravu KAREL SAK z BOHUŇOVIC (Josef Pilnáček: *Staromoravští rodové*). Patřil k účastníkům stavovského povstání, ale měl štěstí. Byl vzat na milost.

ZIKMUND FERDINAND SAK z BOHUŇOVIC byl královským radou, nejvyšším písařem a řadu let hejtmanem brněnského kraje. Roku 1649 koupil Sokolnice, ale zadlužil se. Nejprve prodal Medláanky (1654) a po jeho smrti (1659) byly prodány i Sokolnice.

Dostáváme se k posledním majitelům Medlánek, v jejichž majetku naše obec zůstala až do roku 1948, Nadaci Marie Školské. Jak už jsem uvedl v předcházejících řádcích, jsou počátky tohoto vlastnictví spojeny s rodinou z MAGNI. Jejich rodový archiv říká, že pocházeli ze severní Itálie. Podivný Rudolf II. jim udělil roku 1596 incolát. FRANTIŠEK MAGNIS dělal v průběhu 30ti leté války poměrně rychlou kariéru. (Průvodce po archivních fondech Státního archivu v Brně, svazek 3, str. 211). Nejprve byl rytířem, svobodným pánem, hrabětem, krátkou dobu majitelem Blanska, od roku 1620 pánem na strážnickém panství, které bylo už tehdy zadlužené a opuštěné Žerotíny. Na Moravě zastával úřad zemského podkomořího, roku 1640 byl jmenován dokonce správcem země a od roku 1649 byl zemským sudím. Pouze 3 roky mu bylo umožněno vykonávat tento úřad. Po jeho smrti bezdětná vdova - JANA FRANTIŠKA PRISCA z MAGNI založila roku 1654 nadaci Marie Školské (tzv. Mariaschul) pro výchovu mladých šlechticů a měšťanských dcer. Nadaci tvořilo kromě určitého peněžního obnosu několik brněnských domů a medlánecký statek. Protože obec Medláanky patřila k tomuto statku, stala se nadace pro naše předky i pozemkovou vrchností. Blíže je o nadaci pojednáno v následující kapitole.

NADAČNÍ ÚSTAV MARIE ŠKOLSKÉ

Testamentem z 29. ledna 1654 odkázala hraběnka Jana Františka Priska z Magni na Strážnici na založení nadace pro chudé osiřelé dívky, především moravské, dům na rohu Koblížné ul. č. 3 v Brně, 2 zahrady za městem Brnem, statek Medláanky s příslušenstvím a 60 000 rýn. zlatých a kodicilem (dodatkem k závěti) ze 26. listopadu 1654 ještě nábytek, značnou část stříbrného nádobí a klenotů. Za svého dědice, vykonavatele poslední vůle, tj. realizátora závěti, určila vládnoucího představitele hollenbursko-mikulovské větve rodu, knížete Maxmiliána a jeho majorátní potomky. Nadace byla původně určena pro 12 bezúhonných, nemajetných dívek ve věku 12 - 20 let, z toho 4 z panského, 4 z rytířského a 4 z měšťanského stavu, příp. i pro jiné dívky.

Roční úrok z části jmění - 600 zlatých rýnských - měl se vždy věnovat k vybavení 2 dívek, především členek nadace, a to jedné do kláštera a druhé při vstupu do manželství.

Vrchními ředitelkami nadace se stávaly podle vůle zakladatelky vždy císařovny, co moravské markraběnky.

Po sporu Ditrichštejnů se syny hraběte Magnise Ditrichštejn zakoupil vedlejší dům v Koblížné ulici (vlastně zboženisko) a dal postavit za 20 104 zlatých z nadačních peněz dům nový.

Od března 1699 řídila nadaci svobodná paní Zuzana Taufenbachová do roku 1722, poté hraběnka Marie Josefa Hohenzollerová, v letech 1722 - 1745 sv. paní Werdenbergová, 1746 - 1759 sv. paní Miniatiová z Campoli, rozená Žalkovská ze Žalkovic (za ní přibyla nadace císařovny Alžběty, vdovy po Karlu VI.), pak sv. paní Anna Příkladová z Příkladovic do r. 1779 a poté sv. paní Karolina Vražďová z Kunvaldu do r. 1804.

V té době byls císařem sepsány druhé stanovy nadace - jimi nastalo nové období v jejich dějinách. Nadace byla přeměněna na světský zaopatřovací ústav šlechticů. Měšťanské dívky nesměly žít v

nadačním domě a předepsaný věk šlechtičen byl statutem z r. 1868 stanoven na 18 - 40 let. Nově upravil statut také nadační místa: 16 šlechtických, 16 měšťanských nadačních a 1 místo císařovny Alžběty, stanovené její nadací z r. 1747.

Pokračují další změny ve vedení nadace. 1805 hraběnka Valburga ze Sinzendorfu, 1836 sv. paní Ludvika Skrbenská, 1859 sv. paní Růžena Myliusová, 1896 hraběnka Marie Belrupt Tissacová - vdova po polním podmaršálkovi a od roku 1912 svob. paní Pavla Dücker-Haslaouová, která od doby protektorátu, kdy sídlo nadace bylo přeneseno do Nového Města na Moravě, tam přežila dobu pozemkové reformy 1947 - převzetí majetku ministerstvem zemědělství ČSR.

Charakter nadace dokreslují ještě další údaje, především růst nadačních míst:

	1792	1797	1801	1806	1811	1822	1859	1870
šlechtické	16	20	26	32			34	35
externí měšť.	16	20	26	32			34	35
české dámy					4	30	bez omezení	

Později přibýlo ještě 5 nadačních míst pro šlechtičny.

Podle císařova povolení z roku 1880 užívala nadace titulu C. k. nadace šlechtičen, jako zvýraznění, že ochránkyní a ředitelkou nadace je císařovna a královna. Císařovna Alžběta, choť císaře Františka Josefa I. se stala ředitelkou nadace již v r. 1865.

Nevíme, zda to tak měla na mysli zůstavitelka majetku a zakladatelka nadace, ale stanovy z roku 1698 přikazovaly, že žadatelky z panského a rytířského stavu mají dokazovat před přijetím do nadačního ústavu - in forma probanto - spoluřediteli nadace, 4 šlechtické generace od otce a 4 od matky, měšťanské pak původ 2 poctivých rodičů, ve statutu z roku 1792 se mluví podobně - o předložení řádně ověřeného rodokmenu (Stamm-Baum) z otcovy a matčiny strany.

Nový statut z roku 1868 ukládal povinnost doložit 8 předků, 4 z otcovy a 4 z matčiny strany a to na pergamentu. Výkaz měl obsahovat barevný znak a potřebné šlechtické (příbuzenské) a filiační dokumenty. Měl být potvrzen od 4 členů přední panské šlechty.

Od roku 1868 byl statut měněn až roku 1913 a pak v roce 1918, kdy nejen odpadlo označení C. k., ale nadace dostala nový název Dámský nadační ústav Marie Školské (toto označení vzniklo mylným překladem z německého Adelige Stiftung Maria Schul), doslovně Šlechtická nadace Mariánská škola. Přestalo dělení míst - stanovilo se prostě, že je 79 míst.

Pět se řídí zvláštními nadačními listinami, 18 je rezidenčních (pro ty jež sídlily v budově nadace), 61 externích. Uchazečky smějí být jen osiřelé chudé dívky z Moravy a teprve pak z jiných zemí "býv. koruny svatováclavské", katolického náboženství, bezúhonné, aspoň z otcovské strany osiřelé, bez viditelné tělesné vady, ve věku 18 - 40 let. Přednost měla být

*Stříbrný odznak řádových členek
nadačního ústavu*

dávána osiřelým po úřednicích nadačního ústavu, nebo ústavních statků, resp. veřejně zasloužilých zachovalých mužích.

Od roku 1946 měla nadace sloužit podle nových stanov pro poskytování peněžní podpory a výbavného osiřelým dívkám. Počet míst měl stanovit předseda Zemského nár. výboru, později předseda Krajského nár. výboru.

V dubnu 1948 vykazovala nadace ještě 30 členek, z toho 7 rezidenčních, ze šlechtických rodů (některé Italky), 21 bylo z řad někdejších tzv. občanských prebendistek. Jména všech jsou známa.

V roce 1947, v rámci pozemkové reformy převzalo majetek Ministerstvo zemědělství ČSR a výplaty z nadace zastavilo. Místo nich byl oprávněným vyplácen sociální důchod.

V roce 1957 byla pro nedostatek prostředků nadace zrušena, prováděna likvidace, a v roce 1957 veškerá dokumentace předána Státnímu archivu. Poslední desetiletí řídil nadaci Josef Pelant. Dům v Kobližné ul. č. 3 byl roku 1797 vnitřně rozsáhle adaptován a nadstaven o 1. patro. V současnosti slouží jako Etnografické muzeum.

VII. KRONIKA

V koncepci pátrání po minulosti obce jsme vyšli z historie, kterou tvořili nám neznámí lidé. V této stati vstupujeme do doby, kdy v dějinném vývoji pokračovaly již nám známější osoby a jejich seskupení. Pokusili jsme se proto vysledovat jejich činnost zejména ve skupinách podle jejich společných zájmů, jež vytvářely život do dnešních dnů.

Zatímco dokumenty o dávné historii daly možnost nahlédnout do minulosti vzdálené tisíciletí, vlastní život obce, jak se vyvíjel a jak jsme ho chtěli poznat, můžeme v konkrétním dění sledovat zhruba 150 let. Přesto se však nemůžeme vyhnout širšímu rozhlédnutí po historii.

Jaká to byla doba onoho revolučního roku 1848, toho období politického boje o státoprávní uspořádání, kdy se rodil a prosazoval český společenský život?

Země koruny české - Čechy, Morava a Slezsko - byly součástí rakouské říše po zrušeném již nevolnictví na sklonku vlády císaře Ferdinanda V. (Dobrotivého). Na základě jeho tzv. patentu ze dne 7. září 1848, upřesněného 4. března 1849, bylo započato s rušením robotních povinností poddaného lidu, tedy také poddaných v Medlánkách.

Ti sice byli roku 1532 majitelem panství, Janem z Pernštejna (byl tehdy zemským hejtmanem Markrabství moravského) od roboty osvobozeni, ale po 100 letech robotní volnosti byla tato výsada v pobělohorské době zrušena. Plnili pak znovu robotní povinnosti ještě téměř 200 let medláneckému panství, tehdejšího C. k. Ústavu šlechticů (známý jako Nadační ústav Marie Školské).

Ten v té době vlastnil v Medlánkách šlechtický zámek, dvůr a při něm 259 měřic polí, 1 a 6/8 měřic zahrady, 3 měřice vinic v Novosadech, 6/8 v Zadních horách, 6/8 ve Starých, 1 a 4/8 v Markrabství. Louky po 3 čtyřspřežní vozy sena a 2 dvouspřežní vozy otavy. Rybník na 12 kop kaprů, pivovar na 210 sudů piva ročně a lesů 165 měřic.

Podle údajů z roku 1750 platili medlánečtí poddaní na sv. Jiří a na sv. Václava po 6 zlatých úroku, na sv. Martina 5 zlatých a 9 krejcarů viničního platu a odváděli 20 slepic, 240 vajec a 10 husí. Kromě toho každý pololáník robotoval s potahem 2 dny v týdnu.

Není bez zájmovosti, že majitelé statku odváděli petrské kapitule tzv. prebendní plat. Tak pánové z Pernštejna od r. 1542 odváděli z Medlánek ročně 9 kop grošů (18 zlatých) jako náhradu za kanovnickou prebendu dvora v Nosislavi, který dostali. V příjmech petrské kapituly vykazoval prokurátor, hrabě Waffenberg, ještě v letech 1753 až 1756 "prebendní plat" z Medlánek ročně částkou 21 zlatých.

Plat z Medlánek byl placen až do 2. poloviny 19. století, než byl vykoupen. (Jan Tenora: Statek sv. Petra I., II. St. kn. 2 - 116. 941).

Zde nám budiž dovoleno přerušit tok vyprávění a ohlédnout se po císařském dvoru té doby. Snad nám budou fundování profesionálové tolerovat toto naše amatérské nahlédnutí do doby reforem císařovny Marie Terezie (1740 - 1780), osvěcené absolutisticky vládnoucí panovnice Rakouska. Ne se všemi jejími reformami bychom asi souhlasili, ale tato moudrá žena s vybranými poradci (vnitro - hrabě Haugvic, zahraničí - hrabě Kounic, školství - Holand'an Swieten), se rozhodla zavést v říši pořádek. Jednak dala provést první sčítání obyvatel, ale také patentem z 3. února 1750 pro spravedlivější rozdělení zvýšené kontribuce (zemědělské daně), dala pořídit dvojí katastr (souis půdy) a to selský, zvaný rustikální, a přes odpor šlechty, panský - dominikální. Poprvé tak zdanila šlechtu, i když polovinou zdanění selského.

S využitím triangulační sítě bodů na horách a vysokých kopcích pro zaměření a zhotovení vojenských map (známé jako triangulační věže) byla provedena měření a zhotoveny indikační skici map pozemků pro zmíněné katastry.

Selská, poddanská půda byla přerozdělena rovnoměrně tak, aby každé hospodářství mělo přibližně stejně velkou výměru pozemku ve všech směrech obce - polních tratích - v různé bonitě půdy. Původní katastr, zvaný Tereziánský, byl za vlády Josefa II. (1780 - 1790) kontrolován a znovu vydán jako katastr Josefský. Byla tehdy také změněna měrná jednotka přepočtem tehdejších měřic a aichtů (osmin) na jitra (Joch) a sáhy (Klafter).

Správnost obou medláneckých katastrů stvrdili obecní pečeti z roku 1638, a podepsali: Václav Kunc, purkmistr čp. 22, Filip Mašek čp. 26, Tomáš Grošov, ouřadný, čp. 19, Václav Mašek čp. 18 a Blažej Večeřa, vyvolený, čp. 21.

Podle sumáře Josefského katastru, sestaveného k daňovým účelům, hospodařili na přerozdělených pozemcích v Medláncích: Jan Tišnovský čp. 5, Florian Danihel čp. 4, Uršula Stollhonzin čp. 3, Bernard Kunc čp. 2, Matěj Vizina čp. 1, Filip Mašek čp. 26, Jan Mašek čp. 24, Matěj Danihel čp. 23, Václav Kunc čp. 22, Blažej Večeřa čp. 21, Martin Mašek čp. 20, Tomáš Grošov čp. 19, Václav Mašek čp. 18 a Jan Krmíček čp. 17.

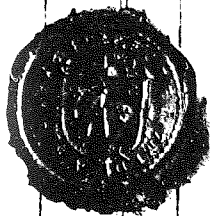
Obhospodařovali celkem 229 jiter a 1.056 sáhů polí, tj. v průměru na jednoho 16 jiter a 647 sáhů, v přepočtu na současnou plošnou míru necelých 9 a 1/2 ha.

Katastrální mapa z roku 1826 potvrzuje náš názor, že těchto 14 popisných čísel je totožných s těmi, které zůstaly osazeny již za 30leté války, a že je to oněch 14 půllánů, které v roce 1850, podle údajů Slavíkovy Vlastivědy moravské, měly vcelku 488 měřic (Metzen) orných polí, 20 a 6/8 měřice pustých, 10 a 6/8 zahrad, 113 pastvin, 107 a 3/8 lesů, luk pro 21 vozů sena. Podle indikační skici zmíněné

katastrální mapy byly pozemky rozloženy v těchto polních traťích: I. Niederle 55 parcel, II. V zadních 131, III. Za bromberkem 76, IV. Pod hraskou 39, V. V špicích 25, VI. Za Večeřovými 19, X. Na kopci 59, XI. Pod starými 129, XII. U berkla 58, XIII. V markrabství 46. Tedy celkem 841 parcel polí, dále 14 parcel cesty a 62 parcel stavebních - v součtu 917 parcel celkem.

Až do padesátých let, kdy po ustavení JZD (1951) byla následně provedena hospodářsko-technická úprava půdního fondu (HTÚP), rozorány meze a sceleny lány, hospodařili na zmíněných gruntech v rodové posloupnosti Vyzinovi, Tišnovských čp. 5, Grošovovi čp. 18 a 19, Kuncovi čp. 22, Pokorovi čp. 3 a v čp. 21 Jan Stodůlka.

Po této malé retrospektivní exkurzi se vracíme opět do poloviny minulého století, krátkým pohledem na město, které po všechna uplynulá století ovlivňovalo život naší obce - Královské Zemské hlavní město Brno, tehdy ještě s velkou částí městského opevnění. Mělo asi 60 tisíc národnostně smíšených obyvatel, zhruba z poloviny českých, převážně manuálně pracujících.

Brno, dne 1. října 1911
Filip Marek
Komar' gro, low v. i. v. v. v.
w. w. w. w. w. w. w. w. w. w.
Blazy w. w. w. w. w. w. w. w. w.

Veřejná správa, radnice, byla v rukou německé buržoazie. Ještě v roce 1880, kdy bylo rakouskou vládou vydáno nařízení, zavádějící v českých zemích ve styku se stranami rovnoprávnost češtiny s němčinou, úřadovalo se na radnici nadále jen německy. Také názvy ulic a orientační nápisy, kdysi německé a české, byly obnovovány jen v německém jazyce.

Tato vládnoucí vrstva vlastnila továrny, řídila a usměrňovala ráz veřejného a politického vývoje. Vlastnila také pozemky v širokém okolí Brna a nadále tam budovala další svoje podniky.

Starší generaci zůstaly z té doby jistě v paměti strojírna Vaňkovka, První brněnská, Královopolská, smaltovna Austria, dále textilní továrny a přádelny Popper, Auspitz, Skenc, Samek, Offermann - spolu s menšími jich bylo v Brně téměř 50. Mimo ně také pivovar, cukrovar, lihovar a koželužny. V nich hledali, ne vždy jistou, příležitost k zaměstnání medlánečtí bezzemci, domkaři, muži a ženy z vícečlenných rodin. Chodili pěšky - zprvu všichni až na pracoviště. Vždyť brněnská koňská dráha, končící v Králově Poli, byla zavedena až v r. 1869, v roce 1884 převedena na páru a její elektrifikace byla provedena až v roce 1900. I potom ještě, například do Austrie na Hrnčířské ulici, chodili muži, se srolovanými modráky pod paží, pěšky. To všechno měnilo původní vesnický charakter a sociabilitu obyvatel Medlánek.

A tu se vkrádá otázka - jak žili tito lidé i selští poddaní po osvobození od roboty, kdy už si mohli svobodněji oddychnout? Jaké byly Medláňky v polovině 19. století?

Měly asi 50 domů, řazených v ulici do Řečkovic a rozložených v okolí zámku, a asi 300 obyvatel převážně hospodařících na téměř 500 měřících polí a 10 měřících zahrad. Ostatní pracovali v továrnách.

V blízkosti travnaté kopce, na nich pasoucí se stádo krav a koz. Jinak byly celoročním eldorádem dětí - celá dědina patřila tehdy dětem, hlavně klukům. Děvčata byla držena víc při domě.

Také rybník - v létě husí eldorádo a napajedlo dobytka, vracejícího se domů z pastvy, a v zimě, zamrzlý s dlouhými klouzačkami nabízel "ledování". Na kusy nasekaný led odvážely pivovarské vozy do brněnského pivovaru a některé zůstaly kry posloužily klukům jako vory k povožení se po rybníce.

A kolik sněhu bývalo! Svažitá pole a hlavně medlánecké kopce byly tehdy sánkařům přírodními sjezdovkami - přirozené na sánkách doma vyrobených.

A dospělí? Chlapi z horní části vesnice, převážně sedláci, si po práci popovídali v horní, původně obecní hospodě (známé jako u Pláteníků), dolníci zase v hospodě dolní (u Pulkrábků). Karty a kuželky musely počkat na sobotu a neděli. Ženské si popovídaly po sousedsku doma a v neděli, se sousedy z okolí, po ranních bohoslužbách v Řečkovicích.

Žilo se tehdy v rytmu církevního roku. Velikonoce, Boží tělo, vánoce byly opravdovými svátky. Před velikonoce, v postní době, kdy zvony zmlkly, "odletěly do Říma" jak se říkalo, děti ve dnech školního volna chodily průvodem vesnicí s hrkačkami a klapáčkami a průvod končily u zvoničky zpěvem: "My klekání zvoníme, tĕm památku činíme, že Kristus pán za nás umřel, na kříži nás vykoupil..." Adventní týdny před vánoce, kdy, v doprovodu babičky, děti ráno za tmy, s olejovou lampičkou cupitaly do řečkovického kostela "na roráty", zůstaly jim po léta romantickou vzpomínkou, stejně jako koledování na Štěpána. A kolik poutních průvodů s hudbou na Vranov procházelo Medláňkami - z Komína, Bystree i Žebětína.

Veřejný a politický život, jako produkt tohoto vývoje v dnešním smyslu, se začal rozvíjet až ve 2. polovině 19. století. Byl omezen spolkovým zákonem z r. 1852, který zakazoval politické sdružování.

Proto se veškeré společenské dění soustřeďovalo v různých vzdělávacích, pěveckých a jiných kulturních spolcích, jako v Brně na příklad Filharmonický spolek "Beseda brněnská", vedená Pavlem Křížkovským, nebo Moravský tělocvičný spolek - pozdější Sokol. Čtenářský spolek byl od roku 1864 také v sousedním Králově Poli. Podobný spolek z té doby v Medláncích není znám.

Politické strany začaly zapouštět kořeny svého života v minulém století až v průběhu 90. let.

Pomineme-li ty, které plnily politickou funkci pod rouškou zmíněných vzdělávacích a kulturních spolků, na vesnici neměly živnou půdu a posléze se transformovaly do nově vznikajících stran, je třeba se zmínit alespoň o historii vzniku těch z nich, které se nově tvořily na přelomu století a s vesnicí žily - o straně agrární (zemědělské), křesťansko-sociální (lidové), národně-sociální a sociálně-demokratické.

Zrodem nejstarší, sociálně-demokratická strana, soustřeďující převážně marxisticky orientované dělnictvo, vzešla sice již roku 1874 z německo-české Rakouské sociálně demokratické strany, založené v Neuděřlu u Vídeňského Nového Města a Brno bylo sídlem jejího zemského vedení, ale vzhledem k platnému zákonu politické činnosti bylo možné v ní legálně pracovat až o 20 let později. Během té doby prošla rozkolem mezi radikály a umírněnými až do roku 1887, kdy se do jejího čela postavil redaktor Josef Hybeš. Pokračující spor se týkal postojů k politice tehdejších buržoazních stran i k národnímu hnutí.

Od roku 1918 probíhal v ní spor o postojích k revolučnímu marxistickému křídlu, který vyvrcholil v květnu 1921 založením Komunistické strany Československa. Do ní se v Medláncích přihlásila většína tehdejších sociálních demokratů.

Oslabená organizace sociálně demokratické strany se však vyvíjela dál a podílela se na veřejné činnosti v obci až do celostátního sloučení s KSČ v roce 1948.

Základy Národně socialistické strany byly položeny prozatímním výborem 4. dubna 1897 v Praze, v době tehdejších rozporů v sociálně demokratické straně o postoj k národnímu hnutí.

Následným sjezdem 9. - 11. dubna 1898 v Praze byla ustavena s názvem Česká národně-sociální strana v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, v Dol. a Hor. Rakousku. Byla deklarována jako strana dělníků a řemeslníků.

Do čela zvolila Františka Kváču (povoláním rukavičkář). Po jeho úmrtí, od 2. sjezdu v dubnu 1900, stranu řídil Václav Jaroslav Klofáč, do té doby novinář v redakci Národních listů.

Jako strana nemarxistická odmítala třídní boj, proklamovala národní a sociální program na principu demokracie. V roce 1907 začala vydávat ústřední deník České slovo. Hlásila se k ní řada českých vzdělávacích a podpůrných spolků. České slovo bylo za první světové války zastaveno a její redaktor Kotek zastřelen. Také pro žalářovaného Václava Klofáče byl chystán trest smrti.

Na sjezdu 30. 3. - 1. 4. 1918 se strana znovu konstituovala a včlenila se do ní Strana pokroková. Do programu pojala úsilí o vznik samostatného státu a poté změnila název na Československou stranu socialistickou. Stala se oporou národně se prosazující vrstvě dělnictva a inteligence.

Československá strana lidová svými kořeny sahá až do poloviny minulého století, kdy vedle již zmíněných vzdělávacích a jiných kulturních spolků začaly také vznikat a rozvíjet se první křesťanské spolky, mezi nimi Katolická jednota, která v tehdejší tísnivé situaci pracujících se orientovala na dělnictvo, řemeslnictvo a pracující venkova, a to především ve sféře sociální.

Úsilím jejího zakladatele prof. Matěje Procházky a dělnického pracovníka Tomáše Josefa Jirouška byly v jejím rámci ustavovány křesťansko-sociálně-vzdělávací spolky, jichž bylo do roku 1894 v Čechách na Moravě a ve Slezsku 60.

V zájmu jejich sjednocení v oblasti sociální i politické svolali: křesťanský sociolog dr. Rudolf Horský a T. J. Jiroušek za českou a P. Prokop Šup a Ant. Ripp za moravskou stranu na dny 8. a 9. září 1894 do Litomyšle první sjezd těchto spolků, který schválil ustavení Křesťanskosociální strany s ústředím v Praze a zemskými organizacemi v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. V Čechách byla zemská organizace založena v roce 1896, na Moravě roku 1899.

Moravkoslezská organizace této strany, jejíž vůdčím duchem byl Msgr. Th. Dr. Jan Šrámek (1870 - 1956) se ustavila ve dnech 3. a 4. září 1899 na Velehradě, za účasti 132 delegátů. Základní program, založený litomyšlským sjezdem, byl na sjezdu soustředěn především na praktické otázky, co mohou její organizace v duchu křesťanské morálky udělat pro to, aby se dospělo k nezbytným sociálním reformám. Značnou váhu přikládal křesťanským odborům.

Svoje působení zaměřila strana také na tělovýchovné hnutí, reprezentované těl. organizací OREL, založenou v roce 1909. V ní byly též soustředěny porůznu již existující katolické tělocvičné spolky.

Tiskovým orgánem byl deník DEN, založený J. Šrámekem v roce 1912. Strana vydávala také odborové časopisy Dělník a Obrana práce.

Vedle křesťansko-sociální strany působila na Moravě rovněž strana katolicko-národní. Tuto dvoukolejnost politického katolického hnutí vyřešil z rozhodnutí obou stran přípravný výbor dne 21. října 1918 splnutím obou částí..

Toto sloučení moravských křesťanských stran potvrdil 26. ledna 1919 brněnský sjezd, který přijal nový název strany "Československá strana lidová". Předsedou zvolili Th. Dr. J. Šrámka, který se stal rozhodujícím vedoucím činitelem této strany v celém Československu, až do února 1948.

Kdy byly ustaveny místní organizace těchto stran v Medláncích, a v jaké míře se prosazovaly v řízení obce, bohužel nevíme.

Zanikly nastolením hegenomie komunistické strany a jejich archivy nemáme k dispozici, jen něco málo z Archivu města Brna. Je sice znám celoměstský politický vývoj, ale bylo by neodpovědné považovat ho za adekvátní stavu v obci. Proto připomeneme známou stranickou příslušnost alespoň u předsedů místního výboru, který byl ustaven podle zákona č. 278/1920 Sb. po sloučení obce s městem Brnem.

Česká strana agrární byla založena roku 1899. V roce 1922 byla sloučena s moravskými agrárníky a přijala název Československá strana agrární. Po vzniku ČSR se stala nejsilnější stranou. V roce 1919 přijala název Republikánská strana čs. venkova.

Od roku 1922 (po sloučení se slovenskou a podkarpatskoruskou agrární stranou) měla název Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu.

V čele strany byli (1909 - 1933) A. Švehla, (1933 - 1938) R. Beran, k dalším patřili F. Udržal, J. Malypetr, M. Hodža. Orgánem strany byl VENKOV.

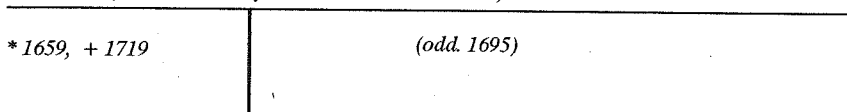
Jako strana s převládající buržoazní ideologií, reprezentující převážně agrární kapitalistické společenské vrstvy, nebyla po osvobození v roce 1945 obnovena.

Protože v čele obce musely stát odpovědné osoby od pradávna, ohlédneme se při této příležitosti zpět o 300 let.

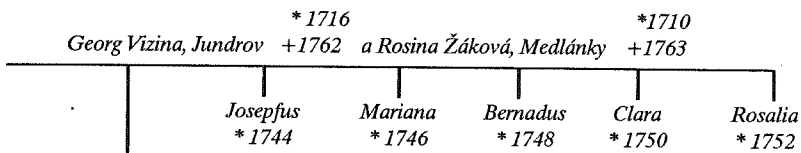
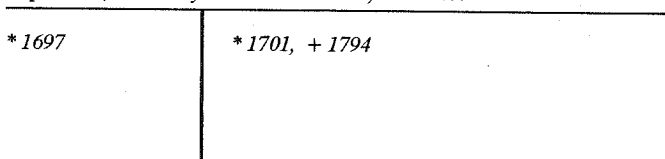
Roku 1695 (v době své svatby s Marinou Muzikářovou ze Soběšic) stál v čele medlánecké obce rychtář MATĚJ ŽÁK z domu čp. 1.

V té době byly Medlánky již panstvím Nadace šlechticů v Brně (Adelige Damenstift). Šlechtické rody neměnily často své služebnictvo, ani představené svých poddaných, můžeme proto předpokládat, že svobodná paní Zuzana Taufenbachová, od r. 1699 do r. 1721 představená nadace, dala Matěji Žákovovi přežít v rychtářské funkci desítky let. Zda v ní pokračoval jeho syn Štěpán, nebo kolem roku 1740 do jeho rodiny přičleněn prapradědeček nám již známého starosty obce Ferdinanda Vyziny - pro to nemáme důkazy.

Matěj Žák, rychtář, Medlánky a Marina roz. Muzikářová, Soběšice

Štěpán Žák, Medlánky a Anna Doušková, Řečkovice

Z rodokmenu Vyzinova rodu

V průběhu století funkce rychtářů vystřídali purkmistři. Z té doby (1750 - 1790) jsou nám známi představení obce:

- purkmistr Václav KUNC, popisné č. domu 22
- ouřadný Tomáš GROŠOV, popisné č. domu 19
- vyvolený Blažej VEČEŘA, popisné č. domu 21
- a další
- Filip MAŠEK, popisné č. domu 26
- Václav MAŠEK, popisné č. domu 18
- všichni rolníci - pololáníci.

Po zrušení roboty měnicí se správní systém nastolil do čela obcí volené představené - starosty. V Medláncích jimi byli:

od roku 1879 - Josef TIŠNOVSKÝ, čp. 5

1889 - 1901 - František MAŠEK, čp. 20

1901 - 1910 - Ferdinand VYZINA, čp. 1

1910 - 1919 - Antonín TIŠNOVSKÝ, čp. 5, všichni rolníci.

Po sloučení medlánecké obce s městem Brnem byl podle výsledku celoměstských voleb jmenován předsedou místního výboru v letech 1920 až 1934 František PLÁTENÍK, hostinský, Sousedská, nyní Kytnerova ul. č. 3 (nár. soc.).

st. Tišnovský Antonín

Vyzina Ferdinand

Pláteník František

Po volbách 13. 12. 1934 byl zvolen předsedou místního výboru Sylvestr FUCHS, tov. dělník, Turistická 1 (KSČ), I. místopředsedou František JURAČKA, tech. úředník, Zámecká, nyní Hudcova č. 1 (nár. soc.), II. místopředsedou František KNOFLÍČEK, samost. stolař, mistr, Kuřimská ul. (živnost. strana).

Sylvestr Fuchs brzy po volbách dlouhodobě, vážně onemocněl a v průběhu asi roku zemřel. Ve funkci jej zastupoval místopředseda Frant. Juračka.

V nových volbách v roce 1937 byli zvoleni: předsedou František JURAČKA (nár. soc.), I. místopředsedou Jan KREJČÍ (lid.). II. místopředsedou František DRÁPELA (soc. dem.).

V místní školní radě byli v té době (již od r. 1932): předsedou František Streichsbier, soustružník (soc. dem.), místopředsedou Antonín Marša, dělník (nár. soc.), členové - Tomáš Králík, domkař čp. 72 (lid.), Frant. Juračka (nár. soc.). Tajemníkem zastupitelstva byl řadu let Metoděj Večeřa, Zámecká ul. (Hudcova).

Oba orgány zůstaly ve stejném složení až do okupace 1939.

Tehdy, 5. března, ještě před příchodem nacistické armády, byly z příkazu jejího štábu německými ordnery v Brně obsazeny budovy zemského úřadu, policejního úřadu i zemské správy. Na brněnské

radnici zakázal nacistický vládní komisař Oskar Judex další zasedání zastupitelských orgánů, vyzval starostu Ing. Spaziera, aby opustil radnici, odešel na dovolenou a více se nevracel. Když neuposlechl a snažil se dál úřadovat, byl 23. března předvolán na Gestapo, po výslechu propuštěn s příkazem nezasahovat do správy města. (V roce 1940 byl Gestapem zatčen a z koncentračních táborů se vrátil až v roce 1945).

Pravomoc starosty byla vložena do rukou německého vládní komisaře Judexe. Nařízením říšského protektora Konstantina von Neuratha bylo v červenci 1939 brněnské městské zastupitelstvo rozpuštěno. Tím zanikla také pravomoc jeho místních zastupitelstev.

Po přežití 6 let nacistického martyria (konkrétněji se odráží v mnohých statích tohoto sborníku), ještě v průběhu válečné fronty v Medláncích, v prvních dnech měsíce května 1945, se ujal řízení veřejné správy Místní národní výbor (tzv. revoluční), jehož předsedou byl již uvedený František Juračka.

Činnost tohoto spontánně ustaveného orgánu byla zaměřena především na likvidaci následků války a organizování prvních dnů pofrontového života. Proto je v plně šíři zařazena ve statí "Život v letech 1944 až 1946".

V roce 1946, po volbách, bylo v národních výborech nahrazeno paritní zastoupení politických stran z roku 1945 zastoupením podle výsledků voleb. Následná bouřlivá léta politického vývoje, končící v únoru 1948 známou parlamentní demisí poslanců mimokomunistických stran, nastolila vedoucí úlohu komunistické strany a vedla k ustavení Národní fronty.

Byly zakládány Akční výbory, tvořené až ze 3/4 komunisty, dále zástupci ROH a společenských organizací s minimálním zastoupením ostatních politických stran. Prosazovaly vedoucí úlohu KSČ a jejich rozhodnutí byla závazná.

Vedle činnosti na hospodářském úseku byla jimi prováděna očista veřejného a politického života projevující se tím, že omezovaly činnost organizací lidové a nár. socialistické strany a ty se pak rozpadly nebo zůstaly pasivní. To se stalo také v Medláncích. V organizaci soc. demokratické strany byla provedena očista v průběhu jejího slučování s KSČ od dubna do června 1948.

Proti těm občanům, kteří se za únorových událostí roku 1948, nebo i před ním, projevovali protikomunisticky, bylo zakročováno na pracovištích (vyloučením, převedením na úzkoprofilovou, manuální práci). Také mnohé medlánecké rodiny někdejších členů strany nár. soc. a lidové, příp. s nimi sympatizujících, dodnes nesou důsledky zásahů KSČ, ať už se udály v zaměstnání, nebo zákrokem, omezujícím přijímání jejich dětí na studie, či jinak.

Proklamovaný cíl - postihnout pravicové živly - byl zaměřen také na Sokol, proti kterému mezi členy a funkcionáři KSČ existovala averse pro jeho tradiční postoj. O postihu členů medlánecké jednoty pro "nepřátelský postoj k lidovědemokratickému zřízení" v souvislosti s účastí na XI. sletě, a o osudu této jednoty se zmiňuje stať o tělovýchově.

V průběhu roku 1948 byla připravena a k 1. lednu 1949 uskutečněna reorganizace státní správy. Bylo zrušeno zemské zřízení a vytvořeny kraje. Brno přestalo být městem statutárním. Došlo ke zřízení 10 obvodních rad s odbornými komisemi (IV. obvod Královo Pole, Řečkovice a Medlánci) a jejich jednání se účastňovali nečetní poslanci a aktivisté jmenovaných obcí. O jejich účasti a možnosti obhajovat zájmy obce se v důsledku reorganizací národních výborů nezachovaly doklady. Snad také proto, že až do roku 1954 byli jmenováni na návrh Akčních výborů NF.

Ani v dalších letech nebyl politický vývoj bezkonfliktní, zejména v zemědělské a průmyslové výrobní sféře i hospodářství. To si vyžádalo nové volby v květnu 1954 a 1957.

V lednu 1960 došlo k územní reorganizaci v krajích (z 19 na 10) i městského zřízení, s občanskými výbory. (viz. Dějiny města Brna, 2. díl).

Medlánsky tehdy patřily do oblasti Obvodního národního výboru v Králově Poli. V roce 1962 byl ustaven zprvu místní, později pak Obvodní národní výbor Brno VI v Řečkovcích a Medlánsky byly začleněny do obvodu jeho působnosti.

Teprve od té doby máme doloženo, že ve volebních obdobích 1960 až 1971 se střídali ve funkci předsedy Občanského výboru Jan Bláha a Zdeněk Pokora, a tajemníci Josef Havlíček a Miroslav Hrouzek.

Ve volebním období 1971 - 1976 byl předsedou Zdeněk Pokora, místopředsedou Ing. Vlastislav Marša a tajemníkem Karel Šot. Známí jsou z té doby již také poslanci do řečkovického národního výboru: Alena Bytešníková, Oldřich Ferduš, Leopold Šmahel, Jindřich Lukášek a Josef Havlíček, který se po Josefu Králíkovi stal předsedou ONV VI. V roce 1972 byl řečkovický ONV VI sloučen s ONV V v Král. Poli. Tam také přešla jeho agenda.

V medláneckém Obč. výboru (č. 163) se vystřídali předsedové Ing. Miloš Tišnovský a Josef Havlíček, místopředsedou zůstal Ing. Vlast. Marša, funkci tajemníka převzal Ing. Karel Dočkal. Poslanci byli: Ludmila Minaříková, do NV města Brna. Do ONV Leopold Šmahel, Miroslav Hrouzek, Oldřich Ferduš a Jindřich Lukášek.

V dalším pětiletí 1981 - 1986 byl předsedou OV (č. 203) Ing. Miloš Tišnovský, místopředsedou Ing. Karel Dočkal a tajemníci Vladimíra Vespalcová. Poslanecké funkce zastávali Ludmila Minaříková v NVmB, v ONV Brno V Oldřich Ferduš, Miroslav Jelínek, Miroslav Hrouzek a Eva Čermáková. Politicky byli, mimo Jindřicha Lukáška (lid.), Ing. Vlast. Marši, Miroslava Jelínka a Evy Čermákové (bez pol. přísl.), všichni ostatní jmenovaní členy KSČ.

Poslední, předlistopadové funkční období v medláneckém OV (č. 208) prošlo řadou změn. Se 14 ostatními členy OV zahájili činnost předseda Ing. Miloš Tišnovský, místopředseda Vladimír Pirkel a tajemnice Vladimíra Vespalcová. Koncem roku 1986 předseda Ing. Tišnovský ze zdravotních důvodů ukončil členství v OV. Tuto funkci převzala Ludmila Minaříková, ta na vlastní žádost rovněž v OV ukončila členství, jen funkce místopředsedy a tajemnice zůstaly do té doby beze změny.

Novým předsedou byl zvolen dosavadní místopředseda Vladimír Pirkel, místopředsedou Ing. Vladimír Vojta, tajemnice zůstala dále beze změny. Mimo jmenované byli členy OV: JUDr. Vladimíra Pospíšilová, PhDr. Tomáš Tieber, Helena Magdová, MUDr. Jiří Fiala, Vilma Čoupková, MUDr. Marie Malá, Ing. Jan Nevřiva, Růžena Stecová, Jaroslav Pařízek, Ing. Jan Škramlík, Zdeněk Žirovnický, Ing. Karel Dočkal, Bohuslav Kovář, Rudolf Hudec.

Poslanecké funkce zastávali: v NVmB Vladimír Mazač, v obvodním NV Brno V - Oldřich Ferduš, Pavel Vik, Miroslav Jelínek, Milan Fasora, Karel Hráček, Emil Mokry.

V posledním funkčním období, pokud se týče politické příslušnosti, byli kromě Vladimíra Pirkla, JUDr. Vlad. Pospíšilové, PhDr. Tomáše Tiebera, Vilmy Čoupkové, MUDr. Marie Malé a poslance Miroslava Jelínka (všichni bez polit. příslušnosti) ostatní jmenovaní členy KSČ.

V tomto složení pracovaly uvedené zastupitelské orgány až do změn, provedených po listopadu 1989.

VÁLEČNÉ KAPITOLY

PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA

Začátek nástupu 20. století dával naději na klidný život. Bohužel jen do 28. června 1914, kdy došlo v Sarajevu k atentátu na následníka habsburského trůnu, arcivévodu Františka Ferdinanda z Este a jeho choť, hraběnku Chotkovou.

Nezklidněný svět žil sice v předtuše těžkých chvil, nečekal však, že se již za měsíc, 28. července 1914, dočká vypovězení války Srbsku. Netušil, že se rozvine ve 4letou válku světovou, která si vyžádá tolik lidských životů a v zázemí tolika strádání.

V bezprostředně vyhlášené mobilizaci nastoupilo tehdy z Medlánek k zeměbraně 14 a k jiným vojenským útvarům 26 vojnů, mnohé zastihla mobilizace ještě při výkonu povinné vojenské služby a další byli povoláváni k odvodu až do roku 1918 - 18letí odcházeli na frontu.

Doma padla tíha odpovědnosti na ženy. Na mnoha pracovištích musely nahradit muže, záhy byl zaveden přidělový systém s nedostatkem potravin. Naději na snazší přežití měly rodiny rolníků a pak chalupníků, kteří měli krávu, kozu nebo králíky a pole, byť i malý kousek. Ty skýtaly základní potraviny až na mouku. Nežli ji koupit, bylo snazší sehnat obilí (byť i sběrem klásků na polích) a v některém mlýně je za mouku vyměnit. Jezdilo se až do Březiny u Tišnova.

Hůře na tom byli ostatní, mnohočetné rodiny a hlavně rodiny, jejichž živitelé byli na vojně. Trpěli podvýživou, zejména když stouply ceny potravin. Alespoň několik položek pro porovnání (v tehdejší měně, rakouských korunách):

	1914	1917
mouka pšeničná	0,35	1,20
mléko 1 litr	0,20	0,80
vejce 1 kopa	5,--	15,--
maso hovězí 1 kg	1,50	8,50
maso vepřové 1 kg	2,--	8,50
sádlo vepřové 1 kg	1,72	12,40
máslo 1 kg	3,--	9,60
rýže 1 kg	0,35	6,40
hrách 1 kg	0,35	4,30
čočka	0,43	5,20

Stejně podražilo ošacení a obuv, rozvinul se černý trh. Na něm však byly ceny neporovnatelně ještě vyšší. Nekuřákům přišel vhod přiděl kuřiva, za který se dalo snáze něco sehnat.

S úlevou byl tedy přivítán konec války - 28. říjen 1918. V celém státě byl tento den nabyté svobody slaven radostně. Průvody dětí, mládeže i dospělých procházely v podvečer s lampiony městy a obcemi, domy ozdobené červeno-bílými prapory, okna osvětlena rozžatými svíčkami, namnoze s obrázky T. G. Masaryka a W. Wilsona, prezidenta USA.

Občané Medlánek tuto radost prožili naplno teprve v prvních dnech listopadu, kdy po přečkání těžké chřipkové epidemie a znovuzahájení vyučování se podvečerního slavnostního průvodu obcí mohly konečně zúčastnit i školní děti.

Rodiny vojáků se těšily na návrat svých milých, zatím ještě dlících na válečných polích, útěchou byly zprávy těch, kdo mohli napsat a radostně byli postupně vítáni demobilisovaní.

V roce 1920 se vraceli konečně také ti, kdo ve válečných frontách přeběhli nebo byli zajati. V útvarch tvořících se našich zahraničních jednotek se účastnili bojů proti rakouské, německé a italské armádě a od roku 1917 vstupovali do tvořících se útvarů československých legií, organizačně formovaných v samostatný vojenský útvar T. G. Masarykem a M. R. Štefánikem. Nejprve se vrátili z italské fronty Adolf Havelka, Antonín Vyzina, Antonín Skoták a Karel Zikmund. Později z Ruska přes Sibiř, Dálný východ z Vladivostoku loděmi buď okolo Asie přes Suezský průplav, nebo přes Kanadu: Antonín Grulich, František Grulich, Rudolf Kocourek, Bohumil Kříž, Josef Moravec, Josef Svoboda, Matěj Svoboda, Václav Tišnovský, František Vlček, Antonín Vlk, Jindřich Vlk. Z Francie se vrátil Leopold Svoboda.

Všichni byli radostně přivítáni celou obcí, ale tato radost byla zatím ještě kalena očekáváním návratu zbytku vojnů, dosud nezvěstných. Teprve rok 1921 prokázal, že na různých frontách se stalo obětí bojů a válečných útrap těchto 20 našich občanů:

Barša František, Břenek František, Cimbálník Josef, Cimbálník Gustav, Ciprych Pavel, Drdla František, Kratochvíl Jindřich, Krejča Matěj, Kužela Karel, Matal Richard, Metelák Jaroslav, Pokora František, Pejchal František, Peška Karel, Sedláček Eduard, Stodůlka Jindřich, Svoboda František, Tajovský Josef, Tříška František, Tulis František.

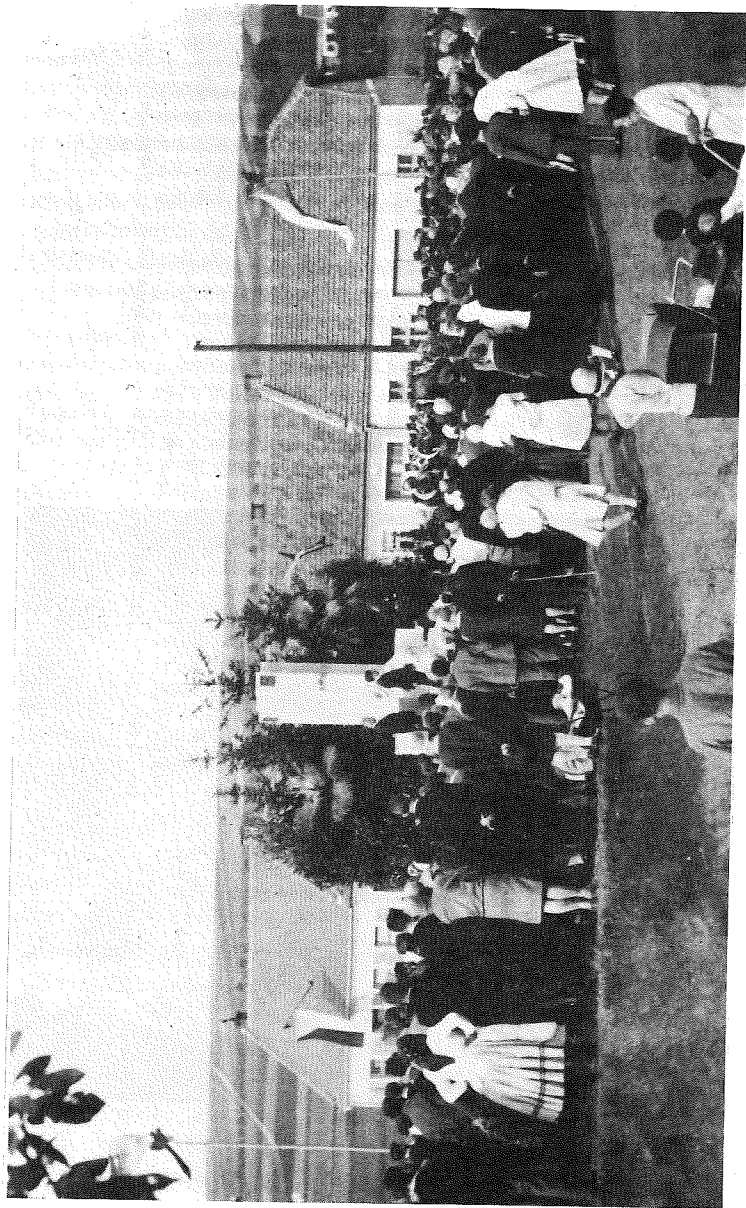
V roce 1921 dali vrátivší se legionáři podnět uctít památku těchto obětí i odboj národa zbudováním památníku.

Tato myšlenka uzrála do trvalé podoby v roce 1925 ustavením "Výboru pro stavbu památníku odboje s památkou padlým". Byly v něm zastoupeny všechny místní organizace, které sbírkami a pořádáním podniků se snažily získávat finanční zabezpečení společně schválené akce.

V prostoru později parkově upraveném a pojmenovaném "Náměstí odboje", byl v roce 1928 za účasti legionářů, hasičů v uniformách, Sokola ve slavnostních krojích a četných obyvatel, též v národních krojích, položen základní kámen a odhalen PAMÁTNÍK ODBOJE. Ten, mimo mramo-

rové desky se jmény obětí války, svými třemi pískovcovými pylony s bronzovými znaky Čech, Moravy a Slezska, nápisem "28. říjen 1918" a reliéfem lva (sochařsky provedeným místním rodákem p. Maškem), symbolizoval myšlenku boje za ČSR.

Slavnost odhalení pomníčku (foto 1928 - K. Fuchs)

Položení základního kamene i odhalení památníku byl účasten a slavnostní projev pronesl legionář, starosta města Brna Karel Tomeš.

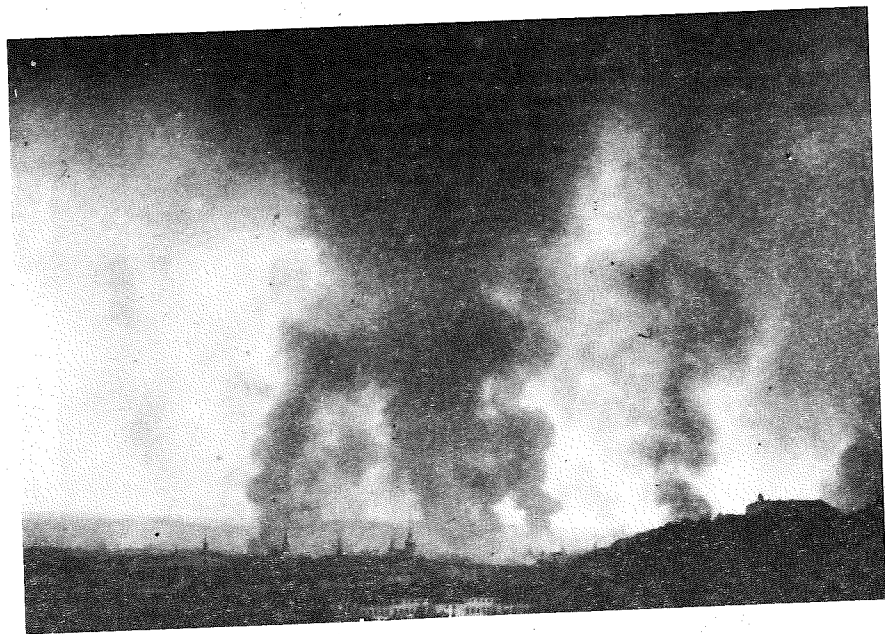
Prostranství na Náměstí odboje bylo svědkem všech slavnostních projevů obyvatel Medlánek, zejména každoročně 28. října, až do roku 1938. Velká škoda, že tento vkusný památník - snad proto že svými znaky příliš výrazně připomínal ČSR - musel být z příkazu nacistických vládců ve čtyřicátých letech zlikvidován.

Po osvobození, již od roku 1945 se snažily místní organizace, spolu s Národním výborem v Medlánekách zbudovat pomník nový. Opět byli jmenováni zástupci do nově se tvořícího výboru, některé odvedly 10 % z výtěžku svých podniků pro tento účel, bohužel po volbách v roce 1946, zánikem Místního nár. výboru, který měl být koordinátorem, a v 50. letech ztrátou zájmu Akčního výboru národní fronty ke zbudování pomníku nedošlo.

Nynější medlánecké zastupitelstvo obce hodlá tuto památku obnovit. Zatím se postaralo o zpracování projektu na generální úpravu parčíku na Nám. odboje, a uvažuje o položení základního kamene k obnovení památníku s nadějí na finanční pomoc místních podnikatelů i obyvatel. S nimi a svým finančním opatřením hodlá splatit tento dluh jak obětím I. světové války tak i těm, kdo se stali obětí zvěle nacistické moci či byli obětí průběhu fronty v Medlánekách v roce 1945.

ŽIVOT V LETECH 1944 - 1946

Od poloviny roku 1944 již nikdo nepochyboval, že také Morava se stane válečným bojištěm. Když pak 25. srpna padaly první bomby na Zbrojovku, letiště u Slatiny a na Židenice, poté 20. listopadu

Brno za fronty v dubnu 1945

kobercovým bombardováním byla tvrdě postižena rozsáhlá část města Brna i okolí - tehdy bylo shozeno na 1 a půl tisíce bomb -, nebylo pochyb, že nastává boj, kterému neujdou ani Medláanky.

Do mysli každého se vtírala otázka: Zůstane Brno otevřeným městem, nebo ho budou Němci hájit jako pevnost?

Chystal se materiál, desky, sloupy, podpěry na zpevnění sklepních stropů pro kryty. Sice s vědomím, že přímému leteckému zásahu neodolají, ale přece s nadějí, že snad uchrání alespoň při dělostřelbě.

Od 1. ledna 1945 občas hlášená letecká nebezpečí se stávala častější, v březnu již byla denně několikrát, až v neděli 8. dubna, bez hlášení, se bombami ohlásila blížící se fronta. Potvrdil to 11. a hlavně 12. duben, kdy Brno bylo bombardováno od Cejlu přes hlavní nádraží až do centra města. Tento první dotek fronty prožilo mnoho medláneckých občanů na svých brněnských pracovištích. Druhý den se tam mnozí podíleli na odklizení trosek a doma pak se zpevňovaly sklepní kryty, obezdívala se i sklepní okénka. Vídeňská rozhlasová "kukačka", hlásící přelety nepřátelských svazů, nabádala stále častěji k pozornosti.

Od poloviny dubna zvuk poplachových sirén téměř nepřestával. Ve dne byla nad Brnem průzkumná letadla, od setmění nad ním "řehtalo" ruské letadlo, raketami - jako vánoční stromečky - oslnivě osvětlovalo vybrané cíle a poté je bombardovalo. S nastalou tmou byl medlánecký kopec přírodním hledištěm tohoto hrůzného válečného divadla.

Stále častější poplachy a nálety přerušovaly práci a ve školách výuku, nemocnice braly jen nejnaléhavější případy, město se vyliďňovalo. V Medláncích se už 16. dubna přestalo učit - děti odcházely domů se vzkazem, aby se vrátily až po válce (vrátily se až 25. května).

Nastala doba rozhodování: odejet s rodinou k příbuzným, nebo známým dále od Brna, či věřit v bezpečnost rodinných sklepních krytů? Ty se stávaly postupně společným útočištěm pro více rodin a přátel. Snášely se do nich zásoby potravin, nouzového osvětlení a nejpotřebnější cennější majetek.

Společný, velký kryt, byl péčí hasičů zřízen také v zámeckých sklepích. Jeho bezpečí využily v době náletů hlavně matky s dětmi. V kritických dnech tam našlo útlek až 200 osob.

Do Medlánek (do domů na nám. odboje č. 1, Palírenské č. 3, 10, 12a, Hudcovy ulice. a do budovy panského dvora) se přesunuly velitelské útvary německé armády a po těžkých náletech na Brno také protiletecká děla. Od 22. dubna se sem stahovalo řadové německé vojsko a zaujalo postavení na kopcích a jihovýchodních okrajích obce. Od toho dne bylo celé Velké Brno bez elektrického proudu.

Dunění blížící se fronty, hukot letadel nad hlavami, výbuchy granátů a bomb v ulicích Zámecké (Hudcova), Jasmínové a v okolí - tak nás přivítal 23. duben. Té noci také opustil Medláanky německý velitelský štáb a něm. vojsko se přesunovalo za obec, k lesům.

Také 24. dubna byla obec i její okolí pod dělostřeleckou palbou. K večeru boje vzrostly. Hořel dům u Vítků v Zámecké ulici, vyhořel zahradní obytný domek Fialů. Rovněž před zámkem hořel, granátem zapálený dům p. Slováka. Ten, při snaze dům hasit, byl německým vojákem zastřelen. Hasičům Němci zakázali dům hasit. Byla to v Medláncích noc prvního doteku ruských vojáků s nepřitelem a dnem jejich přechodného průniku na rozcestí ulic Zámecké, Turistické a Sousedské (Kytnerova).

Nezvyklý klid nastávajícího rána a obec bez vojáků - území nikoho - dávaly tušit přípravu k rozhodnému útoku. Jen Brno bylo v palebném ohni ruských letadel. Nalétávaly v kruhu, 3 - 4 za sebou, a střemhlav ostřelovaly prchající německé vojenské transporty. Toto "čertovo kolo", jak jsme

je pojmenovali, nalétávající hustým dýmem hořícího Brna, spolu s detonacemi byly opět válečným divadlem, pozorovaným z vojáky již opuštěného medláneckého kopce.

Zatímco od rána 26. dubna tankové sbory osvobozovaly centrum Brna, ruské dělostřelectvo si vzalo za svůj cíl prostor Medlánek. Od Soběšic dopadaly granáty po celý den. Ve frontové nejistotě sem střílelo také německé dělostřelectvo z výšin okolních lesů.

Pro téměř nepřestávající palbu bylo životu nebezpečné opouštět kryt, či vycházet z domu. Těžce byly tehdy poškozeny další domy, zejména v Palírenské ulici a také škola, zasažena 5 granáty.

V této situaci se podařilo ruským jednotkám 26. dubna proniknout do obce a se střídavým úspěchem k večeru ovládnout její prostor. Němci, ustupující dále na severozápad, vyhodili do povětří část muničního skladu za letištěm a posílili jeho municí nadále ostřelovali Medláanky a přístupové cesty do Řečkovíc. V jejich horní části si obyvatelé stiskli ruce s rudoarmějci 27. dubna ale ještě 29. dubna, po dopadu granátů, tam vyhořelo několik domů.

V pondělí, 30. dubna, vydali ruští velitelé Medlánek rozkaz k evakuaci Rysovy a Palírenské ulice. Očekávali z lesů útok Němců. Za stálé dělostřelecké palby, s příkrývkami a trochou jídla, v chladném a deštivém počasí, odcházely rodiny do osvobozeného Králova Pole. Tam v sokolovně, kde byla improvizovaná ubytovna žen střežená Národní stráží, byly ubytovány ženy a děti, muži se vraceli a přechodně se ubytovali u přátel.

K očekávané útočné operaci nedošlo. V příštích květnových dnech vystřídali sovětské útvary rumunští vojáci, hlavně dělostřelectvo. Těm se pak, za pomoci letců, podařilo teprve 9. května dokončit osvobozovací boj o Medláanky, ale granáty dopadaly ještě 10. května.

Radost z nastoleného míru byla zkalena v rodině zastřeleného p. Slováka z Hudcovy ul., úmrtím Frant. Lukáška z Kytnerovy ul., smrtelně zraněného střepinou granátu, a Karla Vaňka, který přišel o život při skupinovém odjišťování min. Těžší zranění utrpěli ing. Jahůdka v Palírenské ul. a Alois Vyzina v Kytnerově ul.

Postupně se vraceli domů ti, kdo obydli opustili, ostatní zaměnili svůj 14denní pobyt ve sklepích za původní obydli, namnoze frontou značně poznamenané.

V tuto dobu se teprve stává obecným vědomí, kolik bylo vzájemně ošetřeno poraněných, kdo zemřel a byl pochován přechodně v zahradě, co zdemolovala a vzala s sebou fronta a kolik toho bylo poté rozkradeno.

Ví se už také, že po bojích zůstalo ležet v katastru obce přes 70 mrtvých, z toho 3 civilní osoby a asi 50 německých vojáků. Z osvobozovacích armád to byli 2 rumunští vojíní a 14 vojáků Rudé armády. Z nich podle dokladů byli identifikováni Beloglazov Sergej Ivanovič, staršina (1920), Plaka Grigorij Nikitovič, voják (1900), Sijažanov N., seržant (1923), Skoblev Nikolaj Ivanovič, nadporučík, Vereťňkov Ivan Štěpanovič, seržant (1894). Padli ve dnech 27. až 30. dubna a 5. května 1945.

Ruští i rumunští vojíní byli pietně pochováni (dovzděčuje to i fotografie) poblíž místa jejich smrti. Pamětníci vzpomínají 7 hrobů na poli za posledním domem Hudcovy ulice (naproti škole), další jsou připomínány v předzahradkách domů č. 10 a 12 v Turistické ul. i v zámecké zahradě. Z hygienických důvodů byl brzy přeložen jeden hrob, nacházející se u studny naproti zámku.

Po exhumaci byly jejich ostatky uloženy na společném pohřebišti u býv. zámku v Řečkovících.

Byl to prožitek otřesný, ale přece jen nepatrný zlomek proti hrůze, kterou prožívalo obyvatelstvo obcí nacisty vyvražděných a vypálených.

Řízení veřejné správy obnovující se státní samostatnosti v Medláncích vzal do svých rukou Místní národní výbor. Že jeho iniciativa započala již v prvních dnech května, ještě v průběhu bojů, dosvědčuje první zápis o jeho schůzi z neděle 6. května 1945. Podle něho byl předsedou Franišek Juračka, předseda posledního Místního výboru obce z roku 1939 (za stranu nár. socialistickou).

Na jednotlivých úsecích měli na starosti: bytové záležitosti Štěpán Málek, zásobování Karel Fuchs, za národnostní a politické věci odpovídal Jakub Matal, za bezpečnost a věci pracovního rázu Eduard Kazda, za zemědělství Jaroslav Havlík.

O práci se s nimi dělili další členové MNV: Fiala Oswald, Frolich František, Horák Jeroným, Mrkos František, Strnad, Svoboda Matěj, Zollondek Vojtěch. Při narůstajících starostech byli, podle potřeby, povolováni k práci ještě další občané.

Zápis také dosvědčuje, že již na 7. květen bylo zajištěno pečení chleba v místní pekárně po Němci Ambrozovi v Palírenské ul. Byla přidělena pekaři Kameníkovi z Pešírovy pekárny v Řečkovících, která byla válkou poškozena. Podařilo se také odtud zajistit 2700 kg chlebové mouky. 8. května byl upečený chléb rozdělován rodinám podle počtu osob. I nadále se pekl chléb z obtížně sháněné mouky, také až z Třebíče a Ivančic.

Až do 20. května zasedal Místní národní výbor denně. Byly to týdny dobrovolné, tvrdé, odpovědné práce lidí z býv. politických stran, bezpartijních a aktivních členů místních spolků. Potýkali se denně se starostmi, o nichž v běžném životě neměli ani potuchy.

Řešili, v pořadí nutnosti:

- soustředění neodstěhovaných Němců v palírně, jejich zařazování na pomocné práce a zabezpečení jejich majetku
- provedení soupisu zásob v obchodech a objektech Fliegerkorpsu a jejich spravedlivé rozdělování potřebným
- soustředování mléka od rolníků a ze statku do obchodu u Kočků a jeho přidělování podle rozpisu dětem a nemocným
- pochovávaní mrtvol a prohledávání obvodu obce k zajištění nevybuchlé munice a její likvidaci pyrotechniky
- ustavení skupin pro ostrahu objektů letiště a muničních skladů
- přidělování náhradních bytů za poškozené válkou
- přidělování staveb, materiálu k opravě domů a bytů (okna se zasklívala i ze dvou půlek skla)
- podle provedeného soupisu neobdělávaných polí, byly vzhledem k neodpovědnosti správce dvora p. Troubila, velké lány panských pozemků rozděleny k obdělání místním rolníkům, menší kousky drobným zájemcům. Rolníci, kteří zůstali bez koní, jeli si je opatřit na hory. Na oseve se zajišťovalo obilí až ve Velkých Pavlovicích a Hustopečích na Jižní Moravě
- průběžně se prověřovala jak spolehlivost místních policejních strážníků k výkonu další služby, tak i státní občanství u Němců, kde byly o něm pochybnosti

Kolik každodenní práce, pro její různorodost, se ještě do tohoto hrubého výčtu nedostalo! Jen správu a hospodářstvím panského dvora byl nucen MNV se zabývat až do konce svého funkčního období.

Jak postupně ubývalo denních starostí, začalo se od r. 1946 v MNV krystalizovat mocenské postavení politických stran a osobní, ne vždy objektivní hodnocení jejich představitelů. Dosavadní paritní zastoupení politických stran se po květnových volbách 1946 přizpůsobovalo výsledkům voleb. Do ÚNV města Brna získali nár. soc. 30, komunisté 29, soc. dem. 15 a lidovci 14 mandátů, naproti tomu do Zemského nár. výboru dostali komunisté 28 zástupců, lidovci 22, nár. soc. 17 a soc. dem. 13.

Ovlivnilo to i MNV v Medlánkách. Přechodně byl tehdy ve funkci další předseda, soc. dem. Matěj Svoboda. Dne 4. října 1946 byl ustaven nový MNV ze 26 občanů, podle dohody ve funkcích: předseda Fiala Oswald - KSC, I. místopředseda Šustáček Jan - nár. soc., II. místopředseda Veselý Jar. - lid., III. místopředseda Svoboda Matěj - soc. dem. Celkem tvořilo tento Národní výbor 8 členů strany komunistické, 8 nár. socialistické, 6 lidové a 4 soc. demokratické. V ustavených 8 komisích pokračovali v práci zajištěním úpravy kanálu na Obůrkách, snahou o prodloužení vodovodu na Žebětínek a řešením problémů se správou panského dvora.

S přípravami dvouletého plánu byla v Brně provedena také reorganizace národních výborů. V předměstích byly místní národní výbory zrušeny a nahrazeny 10. obvody radami, které podléhaly Ústřednímu národnímu výboru zemského hlavního města Brna. Posledním dokladem MNV v Medlánkách je poděkování všem jeho členům, datované 15. prosince 1946 a podepsané jeho předsedou Oswaldem Fialou.

Tím byla uzavřena přechodná etapa samostatného rozhodování v naší obci a její občané se zamýšleli nad osudy těch, kdo se dali na cestu odboje, či z cizí vůle, v pracovním nasazení, prožívali hrůzu války v cizině, daleko od domova.

V koncentračních táborech zemřeli nebo byli popraveni tito medlánečtí občané:

Alois Horák 1. 5. 1945 v Ulmu

Frant. Hujíček 6. 11. 1940 v Halle n/S.

Leopold Kytner 16. 12. 1942 ve Wohlau

Josef Mašek 12. 3. 1945 ve Flossenburgu

František Rys 5. 10. 1942 ve Wohlau

Alois Suchý 7. 10. 1943 ve Vratislavi

Učitelé zdejší školy:

Karel Hudec 10. 4. 1945 v Mauthausenu

Frant. Kolařík 7. 4. 1942 v Osvětimi

V průběhu fronty přišli o život:

Josef Slovák 24. 5. 1945

František Lukášek 29. 4. 1945

Karel Vaněk v květnu 1945

V zahraniční armádě proti nacistům bojovali:

Karel Zikmund, legionář, rotmistr západní armády

Cyrl Tomek, svobodník západní armády

Jako političtí vězni prožili řadu roků ve vězeních nebo koncentračních táborech: František Bezděk, František Duda, František Frohlich, Stanislav Fuchs, Antonín Hrejsemnou, Karel Králík, Jakub Matal, Karel Rašovský, Václav Šmerda, Matěj Zimmermann.

K nim je třeba přiřadit také medláneckého rodáka Ing. dr. Rudolfa Spaziera, posledního starostu Zem. hl. města Brna z předmnichovské ČSR v r. 1935 - 1939.

Na těžké práce mimo území ČSR, také i v nebezpečných polárních oblastech, byli dlouhodobě nasazeni: v Magdeburgu Miroslav Veselý, v Berlíně - Vilém Braun, Jindřich Stodůlka a Marie Rysová.

Na budování alpských silnic v oblasti Grossglockneru - Viktor Braun, v oblasti Berchtesgadenu - Jaroslav Hamr. V přístavu pro ponorky v Kühlu - Jaroslav Streichsbier. Při budování vojenských základů v oblasti sev. pólu v Bođoo - Ladislav Matal, v Narviku - Josef Netrefa.

U politicky vězněných a pracovně nasazených mimo území ČSR si výčet jmen nečiní nárok na úplnost. Údaje byly čerpány ze školní kroniky, soukromých záznamů a z paměti současníků. Dnes už také nespočítáme kolik desítek medláneckých občanů z různých oborů zaměstnání a studujících, často bez ohledu na jejich zdraví, bylo nuceně pracovně nasazeno v tzv. Protektorátu Čechy a Morava ve válečném zbrojním průmyslu, ani se nedovíme jména všech těch, kteří byli účastní v různých skupinách odboje a jen díky náhodě, či mlčení postižených, utrapám a smrti unikli.

Časový odstup 50. let opravňuje na leccos si již nevzpomenout. Nemělo by být však zapomenuto, že ne všichni, kdo trpěli za svůj postoj, se stali obětí jen náhodného zjištění jejich protinacistické činnosti. Mnozí byli udáni českými občany. A to je hanebné a varující.

VIII. SPOLEČENSKÝ ŽIVOT OBCE

NÁRODOPIS

Zatímco politické strany jsou považovány za stavební kameny politické architektury státu a obcí (nejednou ale také dokázaly tuto strukturu devastovat, zejména dokonale v posledních letech vedoucí úlohou KSČ), společenskou bohatost života vytváří různorodá činnost spolků - společenských organizací.

Byl byla tato činnost v každé organizaci jiná, specifická, společně čerpala ze zvyklostí, obyčejů, tradice z národopisu obce.

Tato kapitola si neklade za úkol postihnout národopis obce v celém jeho spektru. Dotýká se ho totiž, záměrně širěji pojatá, téměř každá stať tohoto sborníku, vždy ve specifické podobě, která by - souhrnně pojata - ztratila na výrazu.

Je tedy třeba shrnout to co bylo v kultuře a zábavě všem společné - hody, plesy, karnevaly, zábavy, výlety. Každý spolek je organizoval sám, snad s menší pomocí přátel. Všechny měly tradiční program, ničím podstatným se nelišily od ostatních obcí severozápadního Brněnska. Například o hodech, "panem Francem" přednáščené regule byly sepisovány v dialektu, pro změnu nápadů byly i vzájemně vypůjčovány a upraveny "na míru", aby byl policajty postížitelný každý návštěvník hodů. Z trestu, vyměřeného triumvirátem starosty - např. zavření do "békovně" se musel obviněný vykoupit.

Jiný styl práce vyžadovala ochotnická divadelní činnost. Z pohledu života obce je třeba k ní dodat, že pro obsazování divadelních rolí se mimo členů spolku vybíraly chybějící postavy z řad občanů, kteří

mimo potřebného typu a ochoty si zahrát, měli odvahu postavit se na divadelní prkna tváří v tvář svým občanům - - divákům. Schopnost prověřily již první zkoušky. S nadsázkou lze říci, že hrála celá dědina.

Dožínky si vyžadovaly práci celého štábu lidí téměř ze všech místních spolků v Medlánkách s výjimkou prvních v roce 1936, pořádaných Soko-lem spolu se zemědělskou Omladinou. Od roku 1945 se staly tradicí až do roku 1964. Byly po 13 roků dominantním společným podnikem obvodního významu. I když programem, v nutné míře poplatným době, pozbývaly od roku 1951 pravý duch rolnického venkova, dobře reprezentovaly naši obec a početným návštěvníkům pak stálo zato navštívit u nás i jiné podniky, zejména hody a pak

Hody v Medlánkách r. 1913

Hodový průvod Turistickou ulicí r. 1932

Dožínky v roce 1936

ostatkové zábavy, babské "ostatky", při kterých se oblékaly do kroje. Tento kroj nebyl místní, "medlánecký". Snad málokterá obec této oblasti měla vlastní, místní kroj. Ten medlánecký je v publikaci Boženy Svěrákové "U nás v Brně" nářečně popsán takto:

"Tady v Mydlanech, to sme bele dvě kola děvčat. Měle sme sokně naškrobený, bílý a vrchni glotko nebo štofko. Nosile he hodvábnó, plyšovó, jak kerá měla peněz. Kordulko s portama, samý penízke, zástiro a na hlavách vídeňáke. A to není selka, kerá nemá černý střevíce, to nepasoje k selským! Take sametový střevíce bele!"

Muži v Medláncích kroj neměli. Do I. světové války oblékali o hodech černé kalhoty, bílou sváteční, pěkně vyžehlenou košili a přes prsa měli našpendlenou dlouhou opentlenou rozmarinu. Od dvacátých let tohoto století, jak o tom svědčí fotografie, byly kroje, i ženské, na hody a dožínky vypůjčovány, a to slovácké, převážně kyjovské.

Medláneckou mluvu začátku tohoto století rovněž není možno považovat za typické místní nářečí. Mísilo se s prvky nářečí okolních vesnic, jak to dokazují ukázky v knize PhDr. Františka Svěráka "Brněnská mluva", vydaná v Brně v r. 1971 i publikace Boženy Svěrákové "U nás v Brně". Z Medlánek vyprávěla, před 100 lety narozená, Anežka Fuchsová:

"Dež sem bela ješče malá, přijela jedná paňi hrabjenka a tak chlapci a veteráni, že jo pudó z mozekó přívítat. Stréc Kovářuj povídal Pepkovi: "Pepko, přijede paňi hrabjenka, bodeme střilet z možďářa. Te máš dobri voči, budeš se dřivat na medlánské selňico, jak tam hrabjenka vjede, tag zavoláš a já vesřelím možďářa." A von se dřívá, vid'í koňe a kočár nevid'el, ale zakřičel: "Už jede!" A tak stréc vesřelil a ho zámko začali muzikařti hrát na přívítanó. Hale stréc hovid'el, že to něňi paňi hrabjenka, že je to sedlák s Kartós z létó z močufkó ha zatočil na pole. Tak velice Pepkovi vehuboval a vesřelili potom znova, až hrabjenka dovopravde přijela. Vona tade v zámko vobjedvala a spávala a každí ráno jo vezli to Brna do kostela. A vona nám dávala šesták a já sem hí polóbla ruko. Za ten šesták belo šrnást a mastněch dvanást rohlíku a vordinářních šestnást. Ha to bele rohlíke veliki, kolem krko je mohl dat. Za pjeták belo pjet vajec."

Božena Svěráková nám ve své publikaci, také představila mluvu medláneckého rodáka Antonína Grošova. Vypráví: "Strěček Mašek byl dobrý člověk a byl starostem v Mydlanech vosumnást roku. Von decky kóřil svó fajfko na dlóhý tréce a tam měl kaféhósko z gipso. Víte, von neměl vlase, von měl vzado na hlavě jen maló ščetečko vlasů a to belo špásovný. Von byl celé klost'ócké jak bečička a měl ve zveko stávat mezi dveřima, habe se vo světě take neco dověděl. A klucí, to víte, voni se toho všimle, že tam furt stojí ha namaluvale já křídó, na dveři, co je vchod. A šel tuďy strěček Tišňovské, (ten, co mo řikali Hu Frantů) ha co vidí - strěček Mašek je na těch futrech namaluvané. řiká mo:

"Podivé se Frantiko, deť se vobrať, seš tam vefotočené!" Ten starosta se vobrátí a povídá:

"A sakra, to bech rád viděl, hdo to hodělal!" Me klóci sme řekle - "Strěčko, děte to vebubnovat, von se vám vuzve, hdo to namaluvál."

Nářeční psaní, pokud možno soudit podle spokových zápisů Vojenských vysloužilců, se objevuje ve starých písemnostech v jednotlivých slovech, a to poměrně ojediněle. Častější jsou slova psaná foneticky, tak jak se vyslovovala. Například...zeřazen z hudbó.... vijma členů novopřístópených....mněšičních přispjefku....teš bi se jak dycky koupilo....1/4 lokte bilího pláma.....v ten samí znišl jak bil zepsan..... Jak vidno více potíží dělalo písmeno "i" a délka samohlásek.

Spolkové zápisy od dvacátých let (Sokol, Sjednocení) jsou psány již dobrou češtinou.

I když ze současné naší řeči, ovlivněné blízkostí někdejšího téměř napůl německého Brna, vymizelo ono známé "hauzmajstrová pucovala na gaňku vintrok", přece ještě v nedávné době jsme na stůl prostírali "tištuch", po jídle ukládali "vypucované kšír do šuflete", sváteční oblečení ukládali do "kostna", na kterém stály sošky "pod šturem". Škoda, že do naší pěkné české řeči prolíná nepěkný novodobý žargon.

SPOPKY

Ve snaze zachovat důkazy tohoto mnohotvárného života jak se odvíjel v jednotlivých organizacích, spolcích, zahrnujeme jej netradičně obsírněji i do této publikace od jeho vzniku a v míře, odpovídající rozsahu dosažitelné dokumentace, doplněné pamětí jeho spolutvůrců.

Ke zmíněným již spolkům, zakládaným ve druhé polovině 19. století, se začaly přidružovat hasičské sbory. První český sbor na Moravě byl založen nestorem hasičstva, Titem Krškou, v roce 1871 ve Velkém Meziříčí.

Medláňky čítaly v té době 57 domů s 368 obyvateli a z medláneckého katastru patřilo tehdy, jak již uvedeno, 259 měřic polí, četné vinice, zahrady, louky, les a také zámek a panský dvůr C. k. Ústavu šlechticů v Brně. Všechno tento majetek bylo třeba chránit před škodou z požáru, jak to ukládal zákon o požárové policii z roku 1873.

Není proto divu, že správa panství dala podnět svému zahradníkovi Petru Spazierovi a myslivci Janu Schmiedovi získat pro myšlenku zajištění požární ochrany obecní úřad. Společnému úsilí, v čele se starostou obce, rolníkem Josefem Krošovem (Grošovem), rolníkem Frant. Maškem, tesařským mistrem Václavem Večeřou a bednářským mistrem Bartolomějem Suchým, se podařilo tuto myšlenku uvést v život v roce 1879, založením

SBORU DOBROVOLNÝCH HASIČŮ, prvního českého sboru na brněnsku.

Petr Spazier

Prvním předsedou byl Josef Tišnovský, rolník a starosta obce, náčelníkem Jan Schmied, jednatelem Petr Spazier. Mimo jmenované zakladatele byli dalšími členy: Frant. Večeřa, Jan Tišnovský, Josef Kučera, Václav Kučera, Josef Pulkrábek, Ondřej Dubský, Ignát Fuchs, Tomáš Fuchs, Vavřín Šudák, Ferd. Vyzina, Ant. Trávníček.

Povoláním byli: 7 rolníků, 4 dělníci, 3 řemeslníci, 3 živnostníci a 3 jiných povolání.

V obecním výboru tehdy byli: starostou obce Josef Tišnovský, členové Josef Krošov, Matěj Kučera, Frant. Kunc, Frant. Mikšl, Frant. Mašek, Bart. Suchý, Ant. Olejník a Bart. Večeřa.

Spolkovou místnost měl sbor v panské hospodě v sousedství dvora, kterou měl v nájmu p. Tománek.

Původní stanovy se nezachovaly, víme ale, že byly schváleny C. k. místodržitelstvím v Brně 22. dubna 1880 pod čj. 6994. Dokazují to, v české řeči vytisknuté nové stanovy se služebním řádem, schválené obecním úřadem v Medláňkách 11. prosince 1902 a C. k. místodržitelstvím 18. ledna 1903.

Správa panství propůjčila sboru zdarma místnost u panského dvora k zřízení skladiště a čtyřkolovou, dvouproudni nepérovanou stříkačku. Při vyjetí k požáru zapůjčovali koně (požární příprěž) rolníci podle určeného pořadí. Hasičské náradí pořizoval sbor z příspěvků obce. Činily ročně 25 až 50 zlatých.

Cvičení, konané každý týden, řídil Heřman Braš (Herman Brasch), cvičitel více sborů. Velení i jednací řeč byly německé. Odporem poslušnosti německému velení a bouřlivým rokováním na schůzích si členstvo po 3 letech vynutilo české velení i jednací řeč.

V roce 1883 měl sbor účast na založení Ústřední jednoty moravsko-slezského hasičstva ve Slavkově a v roce 1884, u příležitosti 5. výročí založení, pořádal první svoje veřejné cvičení spojené se sjezdem všech později založených hasičských sborů. Uskutečnilo se na Trávníkách (nynější zástavba v ulicích Žebětínek a Jasmínová) na postaveném ležišti. Přihlíželo velké množství lidí, kteří se sem sjeli i ze vzdálených vesnic.

V prvních letech, mimo cvičení a hašení častých požárů, se členové sboru ve stejnokrojích účastňovali bohoslužeb o Božím těle a na Bílou sobotu stáli čestnou stráž u Božího hrobu.

Dvacáté výročí založení sboru, čítajícího 21 členů vedených předsedou Petrem Spazierem, náčelníkem Frant. Kuncem a jednatelem Bartolomějem Suchým, bylo roku 1899 oslaveno veřejným cvičením a bilancí dosavadní činnosti, která plně prokázala opodstatněnost jeho založení.

V době své 20leté existence zasahoval sbor při 45 požárech a zachraňoval tak nemalý majetek. Nejen 10x v místě, mimo jiné 2x hostinec u Pláteníků, 2x továrna firmy Schotz, panský stoh slámy a stodola, ale také v Brně a okolí. Vojenské oděvní skladiště a dělostřelecká kasárna v Brně, Královopolská strojárna, 3x v Řečkovících (např. Pařízkův mlýn), Červený mlýn v Král. Poli, 2x pivovar v Jehnicích, dále 2x Soběšice, Lelekovice, Komín, Žabovřesky a Bystrc byly svědky účinných zásahů "medláneckých čertů", jak byli pro svoji odvahu medláneckí hasiči v okolí pojmenováni.

Jaké nebezpečí na ně číhalo dokazuje tato příhoda: Při požáru v Grubrově hostinci v Komíně člen sboru Jan Vaněk, jako první lezec, plnil úkol přímého zásahu proudem vody do ohniska požáru. Nepozorovaně prohořívajícím stropem se propadl. Zachránilo ho, že se držel hadice, zůstal na ní viset a byl rychle vyproštěn Ant. Maršou.

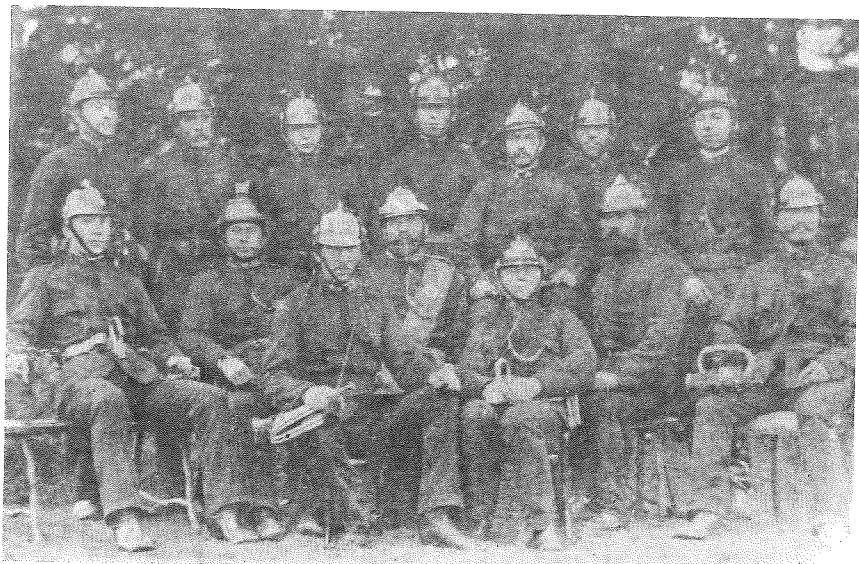
Rušná léta prolínala také vnitřní spolkový život. Zejména v roce 1913 probíhala bouřlivá jednání o změnu uniforem. Vybočovala z mezí snášenlivosti natolik, že na valné hromadě 26. 12. 1913 nemohly být provedeny volby. Až v další valné hromadě v únoru 1914, svolané z nařízení a za dozoru starosty obce Ant. Tišnovského, po vyloučení 3 členů, se situace uklidnila a změna uniforem byla schválena.

Znovu se rozbíhající činnost přerušil v červnu sarajevský atentát a následné vypovězení války. Řada členů narukovala ke svým plukům. Přesto sbor, byť v omezeném počtu, ale za přispění obyvatel plnil svoje povinnosti po celá 4 léta trvání války. Za řízení Aloise Večeři hasil několik požárů, z nich největší v místní továrně líkérů a ovocných šťáv Ed. Schotze (donedávna známý provoz brněnské Destily).

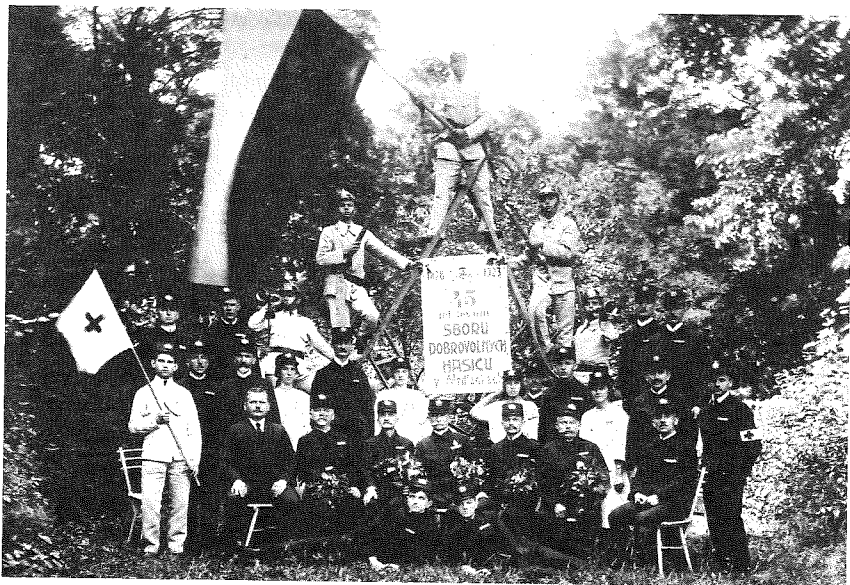
V osvobozené vlasti byla činnost zahájena schůzí 16. února 1919, kde bylo vzpoménuto památky ve válce padlých členů sboru Richarda Matala a Jindřicha Stodůlky. Jako ruští legionáři se z války vrátili František Vlček a Antonín Vlk.

Popřevratová doba, stejně jako předchozí, nebyla prosta požárů. Již v roce 1919 zaznamenává kronika velký požár 16. října v místním panském dvoře, kde se mimo medlánecké hasiče účastnili hasičské sbory z Řečkovic, Kr. Pole - město i strojárna, brněnský dobrov. sbor, Žabovřesky, Komín, Jundrov. Také další tři roky hasili požáry. V dubnu 1920 v Královopolské strojárně, v září 1921 v Medláncích u Mašků při požáru stodoly, v listopadu požár stájí u Vyzinů a v listopadu 1924 požár panského stohu slámy.

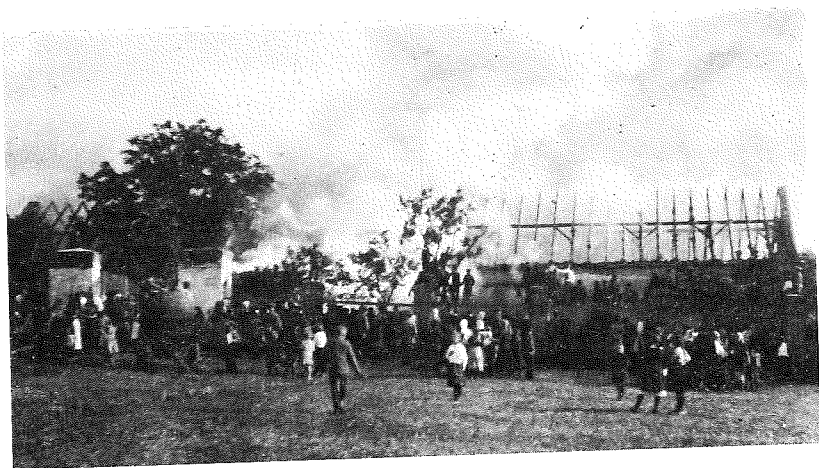
Mimo Medlánců pracoval sbor v té době v září 1923 v Bystrci při požáru tamního velkostatku.

Nejstarší fotografie hasičského sboru z roku 1881

Hasiči - 45. výročí založení sboru

Požár panské stodoly v Medlánkách

V dalším dvacetiletí se z běžných starostí vymykala účast medláneckých hasičů na přivítání prezidenta T. G. Masaryka při jeho návštěvě Brna v r. 1921, nástupem mladší generace do funkcí, získání žen pro samaritickou službu, oslava 45. výročí založení sboru s veřejným poplachovým cvičením a se sekýrkami a v r. 1925 spolupráce a účast na Zemském sjezdu moravskoslezského hasičstva v Brně, spojeným s výstavou požární techniky.

Vcelku poklidnou práci narušila snaha vyrovnat se technikou větším sborům. Finančně neuvážené zakoupení autostříkačky v roce 1930 narušilo pracovní soulad až k rozpadu výboru. Z finančních důvodů byl sbor nucen autostříkačku vrátit. Byl zakoupen agregát, který sloužil po další desetiletí.

S novým výborem, předsedou Karlem Zikmundem, náčelníkem Jaroslavem Havlíkem, jednatelem Vojtěchem Černým a pokladníkem Aloisem Vyzinou, oslavil v r. 1934 sbor svoji 55letou činnost. Byla shrnuta do vydaného památníku. Podařilo se zakoupit dopravní vůz a činnost sboru udržet až do nešťastného podzimu 1938 s následnou okupací.

Řada členů byla odvedena k výkonu služby v CPO (civilní protiletectká obrana) u požární složky, umístěné v královopolské sokolovně. Úkolem ostatních bylo bdít nad náležitým zatemněním a dohlížet, aby nedocházelo k sabotážím. Služby byly přísně kontrolovány.

Majetek sboru převzala německá správa města Brna. Příkazy přicházely německo-česky, nápis na zbrojnici byl zaměněn za německý, hasičské znaky musely být odstraněny. Zbrojnice se naplnila vojenskými helmami a plynovými maskami. Záříjovým napadením Polska začíná Německo II. světovou válku, dorpovázenou zatykáním, vězněním a mučením českých lidí, ale na straně druhé sabotážemi a českým odbojem.

Hasičské sbory patřily za války mezi několik málo organizací, kde se mohli lidé scházet i když v té době jakékoliv schůze byly zakázány - byly nahrazovány "školením". Tím větší tíhu odpovědnosti nesli starosta Petr Kousal a náčelník Josef Kamenohorský.

Bombardování továren v Kuřimi a Líšni nutilo ke zpevňování sklepů na protiletectké kryty a k zformování služeb členů. Sbor měl stálou pohotovost ve zbrojnici a držel hlídku i v zámeckých sklepech. Ty byly využívány jako společný kryt hlavně ženami a dětmi.

První těžkou zkouškou zdatnosti a odvahy prošli členové sboru po náletu na Brno 20. dubna 1945. Spolu s ostatními členy hasičských sborů a protiletectké obrany podíleli se v ulicích města, mnohde ohrožování ještě nevybuchlými bombami, na odstraňování trosk a záchraně raněných. Zvláště se vyznamenal náčelník Kamenohorský vynášením raněných z hořící tramvaje zasažené bombou.

Hned druhý den byla volána pohotovost k hašení požáru továrny Oetker v Brně na Rumišti. Po obtížné cestě zatarasenými ulicemi s nebezpečím nevybuchlých pum lokalizovali požár a z II. poschodí budovy zachránili archiv. Také 22. dubna se účastnili hašení požáru továrny Storek a spol. a ochrany okolních budov.

Ostatní členové sboru od 20. dubna zabezpečovali sklepy a chodby zámku jako kryty. Členové byli rozděleni na dvě pohotovosti. Jedna měla stanoviště ve zbrojnici, druhá, s dopravním vozem, byla umístěna v zámku.

Zamrzí poznámka pisatele hasičské kroniky, že za tyto přípravy "v některých případech i posměch byl sboru odměnou".

Od 22. dubna, kdy se německá armáda z Brna stahovala do severních předměstí, je bombardováno Královo Pole a do zámeckého krytu přibývá dalších 200 osob. Okolní kopce i obec jsou obsazeny něm. vojskem. Na obec dopadají dělostřelecké granáty, nad obcí křížují ruská letadla. Je zasažena medlánecká cihelna a hoří, hašení je však německým velením zakázáno.

Nejtěžší chvíle prožila hasičská pohotovost v noci 24. dubna 1945. Takto je popisuje v hasičské kronice Julius Prušvic:

"Po 10. hodině večer, kdy dopadaly granáty na zámek a k němu, kde bylo zakopáno německé vojsko, zapálil granát stavení p. Slovák u zámku. Izde práce hasičů byla něm. vojskem znemožňována. Hasičská hlídka pozorovala z krytu, že p. Slovák vyběhl ke studni pro vodu, aby požár hasil. Na zpáteční cestě byl však zasažen střelbou Němců a třemi ranami do hlavy zastřelen. Byl ihned, jak střelba ustala, odnesen pohotovostí do domu a tam uložen....."

Vzápětí pronikla ruská vojska až po rozcestí Turistická - Sousedská (Kytnerova). Ruský voják na rozkaz velitele nařídil hašení požáru. Pohotovost ihned zasáhla a voják zůstal k její ochraně. Po krátké době praskla hadice. Při její výměně Rusové ustoupili, což naše pohotovost nepozorovala. Vše se dělo za prudké střelby Němců, kteří pohotovost osřelovali. Ruský voják střelbou naši pohotovost chránil. Změna situace byla zpozorována teprve, když br. podnáčelník Podmele pocítil na těle pistoli něm. vojáka a ruský voják byl zajat. Výměna hadic a hašení bylo zakázáno a pod trestem smrti již nikdo nesměl opustit úkryt v zámku.

Poněvadž hašení požáru se dělo za prudké palby a členové se dobrovolně přihlásili, necht' jejich jména jsou známa: náčelník Kamenohorský, podnáčelník Podmele, Dvorský, Lukášek J., Kocourek Ant., Kolařík, Suchý a Volejník".

Ještě několikrát prošla Medláňkami vojska obou bojujících armád a ještě několik dalších dní, často za nepřátelské dělostřelecké palby, ošetřovali členové hasičského sboru raněné civilní osoby i ruské vojáky, než spolu s ostatními mohli plně vychutnat pocit osvobození.

Po zklidnění pofrontového života a uvádění požární techniky do pohotovosti pátrali hasiči také po svém dopravním vozu Praga Mignon, který jim v průběhu fronty, při odvozu raněných ruských vojáků do nemocnice v Král. Poli zabavila sovětská armáda. Byl nalezen havarovaný, v nepoužitelném stavu, u Žebětína.

Zahájili tedy činnost v osvobozené vlasti s ruční stříkačkou a zachráněným agregátem. Nadále pokračovala ona nezbytná technická cvičení i údržba inventáře, preventivní prohlídky a spolu s občany žňové hlídky, ale také, až dosud nezmíněná společenská činnost - (zábavy, hody, společné dožínky i oslavy výročí založení sboru). To všechno tvořilo spolkový život, nadále Julkem Prušvicem v hasičské kronice bohužel již nezaznamenaný.

Údaje byly doplněny vzpomínkami býv. místopředsedy a velitele Lubomíra Podmele, Boh. Černého a Jindřicha Fialy. Podle nich pokračovali ve funkcích starosta Petr Kousal, místostarosta Vojtěch Černý, velitel Josef Kamenohorský, podvelitel Frant. Podmele i jednatel Ant. Vyzina. Podařilo se jim rozvinout činnost získáním nových mladých členů, kteří svépomocí zbudovali z uvolněné býv. koňské stáje na panském dvoře chybějící spolkovou místnost a noclehárnu pro noční služby, držené o sobotách a nedělích, v době žní pak nepřetržitě.

V roce 1949 dostal sbor přidělené hasičské auto Praga Grant s čerpadlem PS 8. To si vyžádalo nutné seznámení s novou technikou, i nutnost intenzivního, nového výcviku. Mnoho času mu věnovali nejen Vojtěch Černý, (který převzal po chorém Petru Kousalovi funkci starosty), a velitele, ale také Leop. Kytner, Jindřich Fiala, Bohuslav Černý, Josef Veselý, Mir. Gabriel, Miloš Vlček, Vlad. Hostáň, i hospodář Karel Konečný.

Desetiletí do roku 1960 bylo věnováno získávání žáků do družstev mladých požárníků. Byla ustavena 3, z nich jedno dívčí. Věnoval se jim Leopold Kytner, účastnili se městských soutěží s dobrým umístěním. Později přecházeli do dorostu.

V roce 1959 byla sboru přidělena hasičská automobilová cisterna Praga, vyžadující znovu další odborný výcvik. Ten se ověřoval na námětových cvičeních v obvodu i ve městě Brně. Tento rok byl 80. výročí založení sboru, bylo oslaveno veřejným cvičením na medlánecké škole.

Zhruba v polovině šedesátých let, při úvahách o budování společné zbrojnice pro celou severní oblast ONV, při organizačních změnách národních výborů a zejména tlaku JZD, využít hasičské skladiště a místnosti pro potřeby vazárny rozšiřujícího se pěstování květin, se ukázala snaha hasičů, udržet dosud užívané prostory i nadále, jako beznadějná.

V té době, od roku 1959 do 1964 byli vedoucími činovníky: předseda Vojtěch Černý, místopředseda a velitel Lubomír Podmele, pokladník Josef Němec, jednatel Ant. Vyzina, preventář Lad. Tišnovský, výcvikář Leopold Kytner. Od roku 1964 byl pak předsedou Frant. Balabán a velitelem Pavel Hloušek.

V roce 1964 bylo ještě veřejným cvičením, s ukázkou hašení medláneckého zámku, oslaveno 85. výročí založení sboru, účastnily se ho činně hasičské sbory z Řečkovic, Ořešína, Král. Pole a Veřejný požární útvar z Brna. Nedlouho poté byla hasební technika, výzbroj a inventář převedeny do Sboru dobrov. hasičů v Řečkovicích.

Tím ztratil medlánecký sbor možnost plnit účel svého založení. Členové sice drželi žňové požární hlídky, plnili úkoly prevence a účastňovali se akcí, jež byly společné i ostatním organizacím, ale pozbyli možnost výcviku mladých: stárnoucí členská základna se neomlazovala a činnost postupně ustala. Dokumentaci o tomto údobí se nepodařilo najít. Zachovala se jen fotodokumentace, Sborník z roku 1934 a zmíněná kronika, uchovaná u člena sboru, Josefa Němce.

Mimo první funkcionáře, jejichž délka působení ve funkcích není známa, nesli od roku 1899 tíhu odpovědnosti:

starostové a předsedové sboru: Petr Spazier 1899 - 1901, Ferdinand Vyzina 1902 - 1910, 1920 Jan Slouka 1911 - 1919, Jan Mašek 1921 - 1929, Metoděj Grošov 1930, Karel Zikmund 1931 - 1934, Jan Stodůlka 1935, Jaroslav Havlík 1936, Petr Kousal 1937 - 1948, Vojtěch Černý 1949 - 1964

náčelníci: Frant. Kunc 1899 - 1901, Emanuel Papáček 1902 - 1907, Petr Kousal 1908 - 1910, Metoděj Grošov 1911 - 1913, 1919, 1923 - 1927, Alois Večeřa 1914 - 1918, Ludvík Krmníček 1920 - 1922, Jar. Havlík 1928 - 1934, Jan Krejčí 1935, Vojtěch Černý 1936, Josef Kamenohorský 1937 - 1953, Lubomír Fridrich 1954 - 1956, Lad. Tišnovský 1956 - 1958, Lubomír Podmele 1959 - 1964

místonáčelníkem byl od založení sboru do roku 1918 - téměř 40 let Bartoloměj Suchý. Poté se v dalších intervalech vystřídali hlavně Jan Stodůlka, Stanislav Papáček a Frant. Podmele, jednatelem byl nejdéle Antonín Vyzina - přes 20 roků

V ostatních funkcích delší dobu působil Václav Krmníček, Met. Večeřa, Tomáš Fuchs, Jar. Kunc, Miroslav Suchý, Karel Fuchs a Julius Prušvic.

Úkolu obnovení činnosti sboru a jeho technického znovuvybavení se ujal předseda Obvodního výboru Svazu požární ochrany (OVSPÖ), p. Humpola. Po projednání v předsednictvu OVNF a konzultaci s představiteli ONV Brno V svolal na 17. února 1979 do Medlánek přípravný výbor za účasti zástupců KSČ (Zitterbart), MVNF (Hrnčič), ONV V (Kondelíková), OVSPÖ Brno 5 (Jelínek, Drábek), SPO Král. Pole (Šikula) a několik místních členů, a poté 2. března 1979 poradu k přípravě znovuuštění sboru a jeho výboru. Byl na ní zastoupen městský i obvodní výbor SPO a účastnili se místní členové Jordanov, Fuchs, Fiala, Kytner, Němec, Podmele, Pokora a Suchý.

Na ustavující schůzi 23. března 1979, za účasti 15 osob byl zvolen výbor: předseda Mir. Hrnčič, jednatel a pokladník Josef Němec, velitel a preventář Jindřich Fiala, ref. polit. výchovy Zd. Pokora, ref. mládeže Leopold Kytner, revizoři Christo Jordanov a Mir. Suchý, který byl současně zástupcem v MVNF.

K aktivizaci občanů pro členství v hasičském sboru byla 24. června 1979 konána oslava 100. výročí jeho založení za pomoci sboru v Král. Poli. Na dopolední slavnostní schůzi, při účasti delegace federálního, městského a obvodního výboru SPO, dále ONV a KSČ, seznámil předseda Miroslav Hrnčič čestné hosty a 24 členů s historií sboru a jeho dlouholetou činností. Při této příležitosti bylo vyznamenáno 8 členů za více než 30 let a jeden za 50 let činnosti. Předsedovi Hrnčičovi bylo uděleno čestné uznání MěVSPO a medaile sovětských požárníků.

Obpolední poplachové cvičení bylo konáno s účastí sborů Král. Pole a našich členů, Jehnic a Ořešína.

Rada ONV Brno V dne 11. října 1979 schválila znovuzapočatou činnost ve smyslu zákonných předpisů jako ustavení Veřejného požárního sboru a uložila vedoucím svých odborů zabezpečovat jeho vybavenost a rozhodnutí rady oznámit Městské inspekci požární ochrany (MIPO).

V průběhu 5 roků se zvýšil stav členů na 82, z toho 51 mužů a 31 žen, a ustavil se oddíl 21 žáků.

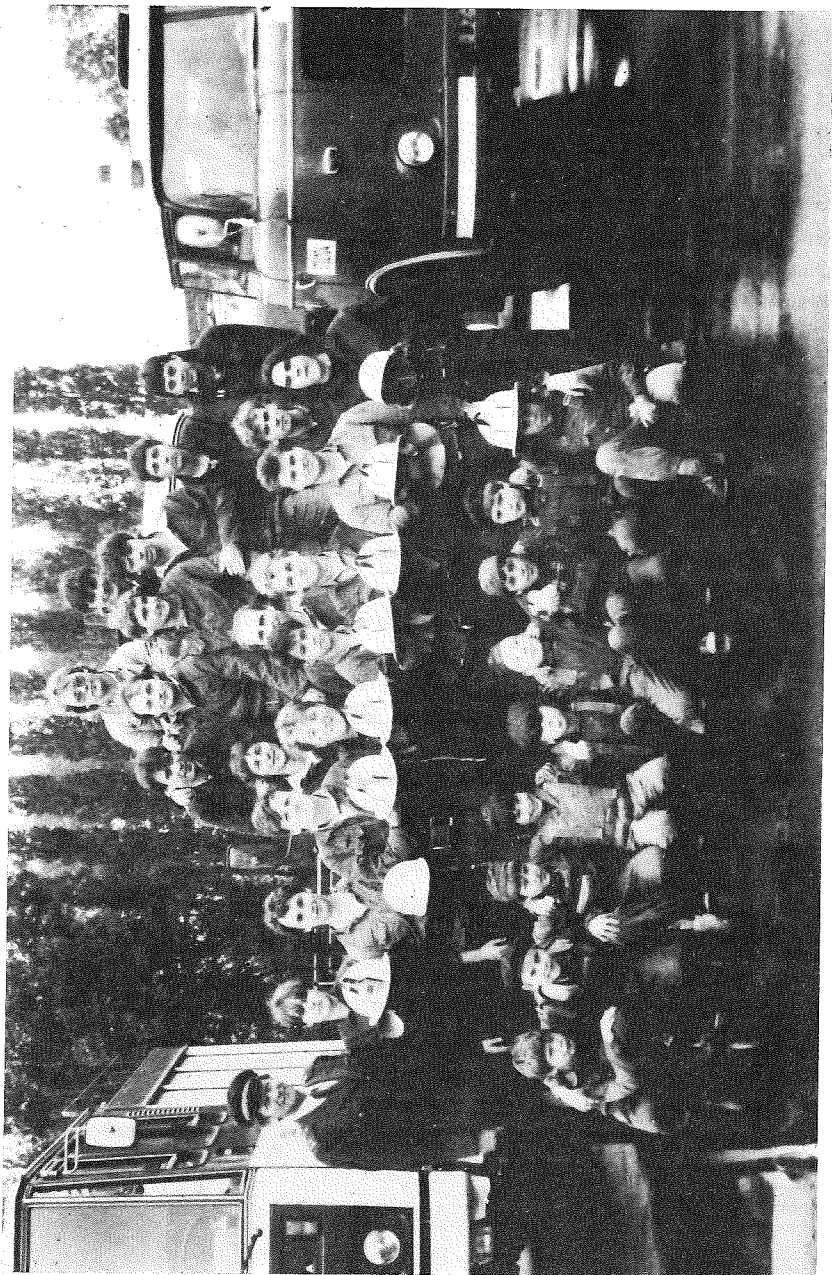
K rozvinutí činnosti bylo přiděleno z Líšně požárnícké auto T 805 a MIPO přidělila nové požární dopravní auto AVIA 30.

Všichni akceschopní členové byli zařazeni do "Výcvikového roku 1981", zvládnutí látky bylo ověřováno testy OVSP0. Zásahová mužstva, doplněná mladými a novými členy (Lehečka, Laidorf, Šimek, Sůkup, Vyzina) se zúčastňovala celoměstských námětových cvičení (Lachema, Ústav tělesně vadných v Král. Poli), při kterých byly ověřovány velitelské schopnosti a procvičenost mužstva.

Zvýšené schopnosti a dokonalosti bylo s úspěchem dosahováno nácvikem na odborné soutěže. Při nich, v roce 1983 v Holáskách bylo dosaženo I. místo, v Tuřanech v požárním útoku a štafetě na 4 x 60 m rovněž I. místo. Žáci v celoměstské pionýrské soutěži "PLAMEN" byli v I. družstvu na I., v 2. družstvu na 4. místě. Stejně úspěchy získával i dorost. V Útěchově se umístily dorostenky na 2. místě, v Holáskách na 3. Spolu s družstvem z Měninéské reprezentovaly Brno na krajské soutěži. Účelnost soutěžení potvrdil úspěch medláneckých družstev při poplachovém cvičení ke 105. výročí založení v Medláncích v konkurenci se sbory z Král. Pole, Jehnic, Ořešína a Útěchova, jakož i v roce 1985 umístění na I. a II. místě v "Branném závodě žen" a u žáků v okresním kole soutěže pionýrské hry "Plamen".

Předseda Sboru dobrov. hasičů Miroslav Jelinek s velitelem Petrem Lehečkou předávají Miroslavu Hrnčířovi UZNÁNÍ za zásluhy o obnovení činnosti sboru v roce 1979

Zásahová jednotka se žáky po námětovém cvičení v roce 1989 u příležitosti 110. výročí založení hasičského sboru.

S velkým elánem bylo vykročeno do dalšího pětiletí. Nový výbor - předseda Miroslav Jelínek, místopředseda Ludmila Súkupová, velitel Petr Lehečka, preventář Boh. Černý, jednatel Marie Dvořáková, kronikář Mir. Hrnčíř, mater. tech. ref. Milan Vyzina, pokladní Marie Fialová a setrvalý stav členstva 56 mužů a 30 žen dával naději na stejně dobré úspěchy jako v letech minulých.

Navíc se jevilo reálné získat zatím neplně využívaný prostor objektu Kytnerova 14, který JZD Komín bylo ochotno prodat. Tam bylo možno po přebudování, tak říkajíc pod jednou střechou, soustředit veškerou činnost i garážovat požárnícká vozidla, zatím umístěná u člena sboru Milana Vyziny.

JZD, aby umožnilo započít se zamýšlenými úpravami pro hasičskou zbrojnici, zmíněný objekt 20. 11. 1986 nejprve pronajalo a 18. června 1987 Obvodnímu národnímu výboru Brno 5 prodalo.

Poté, co ONV Brno 5 získal tuto budovu zatím do pronájmu a postoupil ji sboru k užívání, bylo provedeno vyklizení dvora a prostoru pro vozidla a v budoucně uvažované služebně a společ. místnosti bylo započato s generální opravou.

Od června 1987, kdy ONV 5 celý objekt koupil a původně uvažovaná přestavba v akci "Z" se jevila finančně nereálnou, bylo započato se stavebními pracemi v takovém rozsahu, jak stačily ročně pokrýt finanční prostředky ONV 5 a Měst. správy Sboru požár. ochrany.

S vynaložením bezmála 10 000 hodin dobrovolné práce členů sboru (mimo jiné byly vyměněny střechy, přebudována garáž na požární vozidla, chlévy přestavěny na sociální zařízení) a investicí téměř Kčs 350 000,- byla dobudována zbrojnice odpovídající podmínkám, kladeným na služebnu zásahové jednotky a umožňující členstvu spolkovou činnost. Nejvíce se na této práci podíleli: Marek Peterka, Petr Lehečka, Michal Pirkel, Petr Uher, Bohuslav Černý, Pavel Stejskal, Roman Kvapil, Petr Ferduš a další.

Práce však byla v roce 1991 zastavena, protože dědici, zažádali podle zák. č. 229/91 Sb. o vrácení této nemovitosti.

Starosti se stavbou, jimž neušel také předseda sboru Miroslav Jelínek, časově značně vyčerpávaly neaktivnější mladé členy, ale přesto nezaostávala činnost blíže popsaná v minulém pětiletí. Slavnostnější byl rok 1989, veřejně oslavený námětovým cvičením s účastí požár. jednotek celého obvodu. Na něm si naše družstvo ověřilo funkci nově přiděleného požár. cisternového vozu CAS 32 - TATRA. S ním v roce 1988 přibýly nové povinnosti: držet podle stanoveného plánu bezplatné pohotovosti - noční - sobotní - nedělní. Za povšimnutí stojí také konání asistenčních služeb v divadlech - Janáčkově, Mahenově a v Redutě.

V současnosti nežije toto společenství, 51 členů a 10 žáků, s příliš radostnou perspektivou. Bohužel ministerstvo pro správu nár. majetku rozhodlo vrátit celý objekt, jako někdejší hospodářskou usedlost dědicům býv. majitele Aloise Maška. Hasiči tak již podruhé ztrácejí svépomocí vybudované spolkové místnosti a zbrojnici - bez náhradních prostor.

Požadavek nabyvatelů usedlosti - do 1 měsíce prostory vyklidit nebo dále držet za nájem 1.000,- Kčs/den - donutil k vyklizení. Požárním vozidlům poskytl zatímní prostor Aeroklub na letišti, výzbroj a výstroj byla prozatím uskladněna u členů sboru, částečně také v objektech obce.

Také takto, neuváženě, může restituční zákon citelně postihnout nezastupitelnou veřejnou činnost.

VOJENŠTÍ VYSLOUŽILCI

Zhruba ve stejné době vzniku hasičských sborů začali zakládat spolky také vysloužilí vojáci, motivováni svými společnými zájmy. V Medlánkách byl tento spolek založen roku 1896, pod názvem "SPOLEK ČESKÝCH VOJENSKÝCH VYSLOUŽILCŮ".

Ve stanovách, opatřených kolkem 1 Gulden (1 zl), sepsaných 5. července 1896 a schválených C. k. místodržitelstvím v Brně dne 20. srpna 1896, si spolek klade za úkol mimo oddanost císaři a králi také věrnost a oddanost kvlasti a bratrské spojení těch, kdo se vrátili z vojenské služby do občanského života, s cílem společně:

- obstarávati a účastniti se výročních služeb božích za živé i zemřelé členy
- podporovati členy v případě nemoci
- účastňovati se pohřbů členů a prokázat jim poctu vystřelením 3 ran z mozdíků
- chudobným členům vypravovati pohřeb ze jmění spolku

Stanovy podepsali: Jan Kučera, Josef Grošov, Jan Tišnovský, Ferdinand Vyzina, Bohumil Salát, František Králík, Josef Kučera, František Kazda.

Na ustavující valné hromadě 13. září 1896 byli zvoleni: předsedou Jan Kučera, řezník, místopředsedou Ferdinand Ondráček, rolník, č.p. 19, jednatelem Frant. Králík, koželuh, č.p. 70 pokladníkem Ferd. Vyzina, rolník, č.p. 1 a členy výboru Jan Tišnovský, tesař, č.p. 25, Josef Kučera, krejčí, č.p. 33, Josef Grošov, rolník, č.p. 19, Václav Večeřa, tesař, č.p. 46 náhradníky F. Kazda, dělník, č.p. 10, Jan Tříška, dělník

Jako společenská místnost byl určen hostinec Josefa Pulkrábka.

Za členy přistoupilo 30 členů, z nich 2 z Brna a 10 z Ivanovic, převážně ve stáří 30 - 40 let. Nejstarší, 69letý obuvník Jan Papáček č.p. 11, - nejmladší 25letý kameník Václav Večeřa č.p.13. Povoláním bylo 8 rolníků, 3 mistři obuvníků, 1 mistr tesařský, zbytek dělníci různých profesí.

Ustavující valná hromada, vyb. schůze v září a mimoř. valná hromada 8. 11. 1896 schválily základní podmínky pro plnění úkolu spolku:

"Všichni, kdo budou přijati za člena do konce r. 1896 zaplatí vstupní příspěvek 1 zl., od 1. 1. 1897 zaplatí do stáří 30 let 1 zl., do 40 let 3 zl., do 50 let 4 zl., po 50 letech stáří rozhodne výbor.

Měsíční členské příspěvky byly schváleny ve výši 15 kr., budou se platit čtvrtletě, vždy první neděli v lednu, dubnu, červenci, říjnu.

Na vypravení pohřbu byla stanovena částka 20 zl. a nárok na ni získává člen po 1/2 ročním členství. Účast na všech pohřbech členů je povinná, ve stejnokrojích.

Stejnokroj bude sestávat z černých kalhot normálního střihu, kabátec z tmavozelené látky dle tvaru C. k. četnictva, tmavočervené výložky, límec paspulovaný žlutou prýmkou, na ramenech lesklé dragouny, klobouk rovněž dle tvaru C. k. četnictva s černožlutou šňůrou, zeleným chocholem, okraj lemovaný lesklou kůží. Předseda bude nosit jako odznak hodnosti černožlutou šerpu".

*Ukázka stejnokroje vojenských vysloužilců
a dobového svátečního oblečení ženy*

Rok 1897 započal starostmi s prvním spolkovým plesem a opatřením 3 kovaných hmoždířů na střílení o slavnostním "vyrukování". Také byla starost s hledáním hudby k doprovodu společných vystoupení. Byla sjednána s kapelou p. Heřmánka z Král. Pole a to tak, že při účasti 8 mužů na pohřbu dostane každý 80 kr., při jiném vyrukování každý muž 1 zl. Tak zní zápisy ze schůzí.

Zkušební pokladník Ferd. Vyzina (budoucí starosta obce a hasičského sboru) ví, že vstupní poplatky, členské příspěvky ani výměšky ze zábav nevystačí krytí očekávané výlohy a proto spolek v březnu a dubnu jmenuje 24 významných či zasloužilých osob čestnými členy. Mimo medláneckých, starostu Frant. Maška a hostinského a radního Josefa Pulkrábka, to byli jednak rolníci a majitelé realit z Řečkovic a Ivanovic, jednak bohaté a politicky významné osobnosti převážně z řad brněnských českých advokátů, (např. doktoři Emil Dluhoš, Hugo Tesař, Frant. Šrom, Frant. Prokeš, Otokar Pražák, Josef Koudelka, Aug. Popelka a jiní). V jejich řadách byli rovněž poslanci zemského a říšského sněmu, také císař. řádové inositelé rytířského řádu. Jejich dary u příležitosti předávání jmenovacích diplomů a novoročních blahopřání byly značným doplňkem příjmů.

Významná byla oslava prvního výročí založení spolku, která se konala 4. července 1897. Oslava začala 5. července o 5. hodině ranním budičkem (trubačem a bubeníkem). O půl 7. hod. byl odchod s hudbou do Ivanovic pro tamní členy. Před 9. hod. se konalo uvítání řeckovického Spolku voj. vysloužilců a medláneckého Sboru dobrov. hasičů. Následovalo seřazení a společný odchod s hudbou do chrámu Páně v Řečkovicích k slavnostním bohoslužbám. K počtu bylo stříleno z hmoždířů, umístěných v úžlabí malé skalky na medláneckém předním kopci.

Rok 1897 končí neradostně konstatováním, že úroda byla poškozena velkými dešti a jinými živelnými katastrofami. Proto se odkládají splátky příspěvků až do dalšího rozhodnutí příští valné hromady.

Uplynulá doba, byť krátká, ale na činnost spolku mimořádně bohatá, se stala základem spolkové práce do dalších let. V těch pak, až do roku 1908 - jak dokazuje zachovaných bohužel jen 68 zápisů o schůzích - probíhal život podle stanov.

Odhlédneme-li od zanedbatelných změn ve výši příspěvků a trampot s jejich vymáháním, nepravidelných účastí na "vyrukování" a rozporů s jejich řešením, běžná činnost se opakuje - uvážlivě se vyplácí podpory v nemoci, vypravují se pohřby, slaví se výročí, střídají se plesy, zábavy a výlety do hájku u Brkla, udržuje se přátelský styk s medláneckými hasiči. Přijímá se nové členstvo, jsou jmenovány další významné osoby čestnými členy.

Některé údaje však přece stojí za povšimnutí: 5. července 1898 jmenuje valná hromada zakládajícími členy: Ladislava Němce, Bohumila Saláta, Františka Kazdu, Bedřicha Ondráčka a Ferdinanda Vyzinu.

V roce 1900 březnová a listopadová schůze schvaluje zvýšit úhradu na vypravení pohřbu z 20 na 30 zlatých a vyplácet podporu v nemoci týdně 1 zl. po dobu 10 týdnů těm, kdo nedluží na příspěvcích více než 180 kr.

V roce 1902 (13. července) navrhuje jednatel spolku Bohumil Salát ve výborové schůzi valné hromadě, aby zrušila společnou návštěvu bohoslužeb o Vzkříšení a Božím těle. Protože je konána jen na žádost představenstev obcí Medlánek a Řečkovic a pana faráře a protože tuto povinnost neurčují stanovy, odmítají členové na ně chodit. Valná hromada 13. 7. 1902 návrh schválila a podle stanov potvrdila povinnost "vyrukování" jen o výročí založení spolku a svátku J. V. krále.

Není zanedbatelné, že o vánocích připravila obec proškolní děti Vánoční stromek a Spolek vysloužilců při této akci přispěl nadílkou.

Rok 1908 se vyznačuje novinkami: Při únorovém PLESU měly vdovy po zemřelých členech volný vstup, zdarma večeři a dostaly 5 K na další útraty.

U příležitosti výročí založení spolku bývalo mimo obvyklé oslavy uspořádáno ve dnech svato-dušních svátků KOULENÍ KUŽELEK. Celá soutěž byla rozvržena do 3 dnů. V sobotu a neděli koulelní o ceny, v pondělí dohra, rozdělování cen a pak zábava. Vstupné: svobodné děvče 30 hal., vdaná a mužský 20 hal., taneční odznak 80 hal. V tomto roce bylo také rozhodnuto zbudovat spolkový prapor.

Dne 26. 11. 1908, v posledním dochovaném zápise, stanoví výbor takto program oslavy 60. letého panování Jeho veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. "*V úterý večer o půl osmé se bude rukovat na Fağluk a ve středu ráno se zúčastní spolek na službách božích. Dále ujednal, aby se koupilo 1 kg sřelného prachu a že v úterý se dá pár ran z moždířů*".

Tehdy byli předsedou Josef KREBS, místopředsedou Frant. Kazda, jednatelem Alois Fuchs, pokladníkem Boh. Salát, členy výboru Frant. Pulkrábek a Ant. Kříž.

I když není již dalších zápisů, život spolku touto oslavou nekončil. Pokusím se ho zrekonstruovat v závěru.

Při pozorném čtení záznamů vidíme, že polovinu doby trvání spolku měli největší důvěru jeho členů: Bohumil Salát 7 roků ve funkcích jednatele a pokladníka, Josef Grošov 6 roků jako místopředseda a předseda, Ferd. Vyzina 6 roků pokladník. Po 4 roky byli předsedou Jan Svoboda a pokladníkem Jan Fuchs.

Z pečlivě vedeného členského seznamu se také dovídáme, že mladí, 21 - 23 letí Václav Večeřa z čp. 46 a Jan Tříška z čp. 15 bojovali v roce 1866 v prusko-rakouské válce (která náš kraj postihla morem),. V letech 1878 - 1882, ve válce v Bosně bojovali Jan Večeřa z čp. 58, Jan Kučera, řezník a Frant. Slanina, šafář medláneckého dvora.

Naši veteráni končili výroční valné hromady svoláním slávy J. V. císaři jen do poloviny roku 1904, a poté od 20. července až do listopadu 1908, kdy končí zápisy, svolávali na konci valných hromad 3x Nazdar.

Potud dokumenty spolku. Další jeho život můžeme jen z malé části zrekonstruovat ze vzpomínek pamětníků a jiných zápisů.

Při běžném plnění svých charitativních úkolů určitě 25. června 1912 členstvo v plné parádě a střelbou z moždířů spolu s hasiči vyrukovalo uvítat arcivévodkyni Marii Josefu, která - jak dokládá školní kronika - v ten den navštívila v medláneckém zámku nově zvolenou představenou C. k. Ústavu šlechticů v Brně, baronku Dücker-Haslau. Tehdy byla uvítána všemi spolky, i básničkou školních dětí.

Konečně, jak napovídá kniha zápisů královopolských vysloužilců (26. 2. 1913), musel zdejší spolek zaslat C. k. místopředsedovi seznam svých členů schopných zbraně, v I. a II. výzvě, aby v případě války byli povoláni přinejmenším k výkonu pomocných služeb a jak vysvítá z dalšího zápisu (4. a 10. 1. 1915) těžko se asi spolek vyhnul povinnosti, uložené říšským zákoníkem č. 61. ze dne 4. 7. 1914, změnit svůj název a přistoupit k C. k. sboru starých válečníků.

Po vzniku ČSR Spolek vysloužilců, resp. Sbor starých válečníků, stejně jako podobné spolky jiné, zanikl. Některé ze spolků se přeformovaly ve spolky pohřební a podpůrné. V Medláncích tak vznikl Spolek Svatopluk.

SVATOPLUK, pohřební a podporovací spolek pro Medláňky

se ustavil podle data na stanovách 15. listopadu 1925. Podepsali je František Pulkrábek, jako předseda a Ladislav Šterc, jako jednatel. Nejsou opatřeny spolkovým razítkem. Právní trvání spolku bylo osvědčeno Zemskou správou politickou v Brně, pod č. j. 161218/VIII/25 dne 8. ledna 1926.

Účelem spolku bylo přispívání na pohřeb, podporování členů v nemoci a pořádání zábav, divadel a vycházek.

Podle znění stanov se skutečným členem spolku mohl stát každý svéprávný občan, který mohl prokázat, že je zdrav a byl výborem přijat. Přispívajícím členem se mohl stát rovněž každý svéprávný občan, který přispíval každoročně příspěvkem, určeným valnou hromadou. Skuteční členové platili příspěvky, schválené valnou hromadou, půl roku napřed.

O nemocenskou podporu mohl požádat skutečný člen, jehož členství trvalo 5 roků, plnil řádně své povinnosti a prokázal se lékařským vysvědčením. Podpora byla povolována výborem od případu k případu, bez právní závaznosti, dle stavu jmění nemocenského fondu. Maximální výši podpory, vždy na běžný rok, stanovila valná hromada.

Pohřebné, stanovené valnou hromadou, se nevyplácelo, nýbrž se vypravil dle usnesení a smlouvy slušný pohřeb.

V povinnostech členů je každému uloženo účastnit se pohřbu zemřelého člena.

Prostředky k plnění účelu spolku tvořily členské příspěvky, dary, nadace a odkazy, výtěžky ze zábav a divadel.

Je nejvýš pravděpodobné, že "Svatopluk" byl ustaven návazně po zániku Spolku vojenských vysloužilců. Svědčí pro to nejen v mnohém shodný obsah stanov, ale i seznam členů, shodný se členy voj. vysloužilců, podle knihy zápisů jejich spolku. Oba doklady uchoval pro archiv syn zakladatele "Svatopluku", ing. František Pulkrábek. Jiné dokumenty nebyly zatím ani v archivech nalezeny.

Existenci a činnost členů Svatopluku prokazují však zápisy Divadelního a zábav. spolku "Sjednocení", jehož byl Svatopluk v roce 1934 spoluzakladatelem a do jeho výboru vysílal své zástupce. Je pravděpodobné, že zanikl v padesátých letech, v době likvidace samostatných spolků.

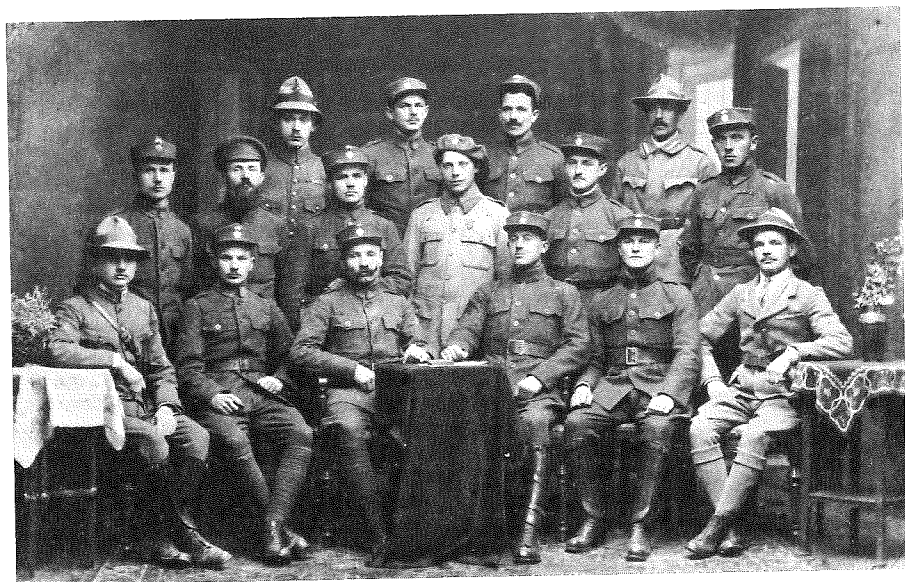
I když vlastní podniky nepořádal, účastí členů v organizování divadel, dožíněk a jiných společných podniků, má zásluhu na kulturním dění v obci.

Dnešku jsou tyto podpůrné spolky cizí, moc neříkající. V dané době však byla jejich podpůrná a charitativní činnost pro členy, tehdy nemocensky a důchodově nezabezpečené, značnou oporou.

MÍSTNÍ JEDNOTA ČESKOSLOVENSKÉ OBCE LEGIONÁŘSKÉ (ČsOL)

Jak je podrobněji uvedeno ve stati "Světová válka 1914 - 1918", vrátilo se v roce 1918 z různých front 16 medláneckých občanů z vojenských útvarů čs. legií.

Po dlouhém odloučení od domova se scházeli v hostinci "u Pulkrábků". Některé tam vážala ještě jejich předválečná spolková činnost. Vyprávěním svých zážitků a výstavkou v hostinském sále získali okruh mladých nejen k debatním schůzkám o životě za války a vyhlídkách čs. republiky do budoucna, ale i ke zpěvu a různým jiným zábavám. Stali se již v roce 1921 iniciátory myšlenky stavby pomníku "ODBOJE".

Karel Zikmund, Rudolf Kocourek, Josef Moravec, Adolf Havelka, bratři Grulichovi, Václav Tišnovský, Leopold Svoboda, Bohumil Kříž, Frant. Vlček, Ant. Vyzina, Josef Svoboda, Matěj Svoboda, bratři Vlkové, Ant. Skoták

V letech 1926 - 1929, při zástavbě části obce "Na trávníkách" a "Za palírnou" se do nově postavených rodinných domků stěhovaly rodiny dalších, mimomedláneckých legionářů. Snaha vzájemně se poznat a spolupracovat organizačně je přiměla 28. 5. 1931 požádat Zemský úřad v Brně o povolení zřídit Místní jednotu Čs. obce legionářské. Žádosti, podepsané Karlem Zikmundem, Zemský úřad pod. č. 19538/V-13/31 vyhověl a na valné schůzi byli zvoleni první funkcionáři: předseda Bohumil Nováček, jednatel Josef Růžek, pokladník Bohumil Kříž. Za spolkovou místnost zvolili hostinec Františka Pulkrábka.

Účelem spolku, podle jednotných stanov ČsOL z roku 1927 bylo:

"1. Přispívat k zabezpečení a obraně Československé republiky a k jejímu vybudování v duchu národní a demokratické svobody a socialismu podle zásad, vyčtených ve Washingtonské deklaraci čsl. nezávislosti ze den 18. října 1918, v připojeném programovém prohlášení prvního sjezdu všech legionářů v Praze ve dnech 15. - 18. ledna 1921.

2. Spolupracovat ke splnění těchto úkolů se všemi skupinami, sdruženími a politickými útvary, sledujícími stejný cíl a usilovat, aby všechny kulturní, politické a sociální boje v národě byly vedeny především zbraní ducha bez násilí a lži, o zásady a přesvědčení, se zřetelem k zájmům národního a státního celku".

Tohoto cíle mělo být dosaženo pořádáním přednášek, kursů jazykových a odborných různých slavností, divadelních představení, poučných vycházek a sbíráním dokladů a památek, majících vztah k dějinám vzniku Československé republiky.

Ztráta státní samostatnosti v r. 1939 postihla také tuto organizaci. Na základě opatření tzv. Říšského protektora ze dne 25. 8. 1939 byla výnosem Zemského úřadu ze dne 8. března 1940 č. 14600/1940-III/13 vymazána z katastru spolků.

Po osvobození a obnovení ČSR v r. 1945 byla na základě dekretu prezidenta republiky ze dne 25. 9. 1945 č. 81 a podané žádosti, výměrem Zemského národního výboru v Brně č. 974-IIb/946 ze dne 19. 2. 1946, činnost ČsOL obnovena. Předsedou se stal Jan Mrkvička, jednatelem Josef Růžek, pokladníkem Bohumil Kříž.

I nadále docházelo ke změnám v životě organizace. V lednu 1947 byla ve stanovách doplněna činnost o košíkový program vlády Národní fronty Čechů a Slováků a upraven název spolku, a konečně výnosem ministerstva vnitra ze 3. 10. 1949 č. 260/01-1-15-7-49-VB/3a byla jako "ČsOL místní jednota v Medlánkách" ze spolkového rejstříku vymazána v důsledku sloučení ČsOL se spolkem "Svaz bojovníků ze svobodu v Praze".

Doklad o samostatné činnosti spolku se nezachoval, ale práci jeho členů prokazují různé skutečnosti.

Výstavka výbroje a výstroje legionářů

Byli především hybnou silou při prosazování myšlenky postavení pomníku Odboje, za jejíž realizaci se postavily všechny místní organizace, a spoluorganizátory všech oslav státních svátků. Jako organizace se stali spoluzakladateli "Divadelního a zábavního spolku Sjednocení" a její funkcionáři tam byli činnými i ve funkcích po celou dobu existence této organizace až do zániku v roce 1952.

Podle dosažitelných archivních dokladů (Zem. archiv B 26/XVII/2 ČsOL) byli dlouholetými funkcionáři Místní org. ČsOL: Kříž Bohumil, Mrkvica Jan, Nováček Bohumil, Růžek Josef, Svoboda Matěj, Štarha Jan, Štětka Jan a Zikmund Karel.

Poslední známý seznam členů místní jednoty ČSOL: Bartoš František, Boublík Martin, Horák František, Hrouzek František, Chytka František, Jaroš Bohumír, Juříček Edmund, Kocourek Rudolf, Kříž Bohumil, Karásek František, Kočent Jan, Lattenberg Josef, Moravec Josef, Mrkvica Jan, Noll Miroslav, Nováček Bohumil, Růžek Josef, Štarha Jan, Štětka Jan, Šíma František, Svoboda Josef, Svoboda Matěj, Tošner Jan, Veselý Josef, Veselý Tomáš, Vlk Jindřich, Vyzina Antonín, Zikmund Karel.

OCHOTNICKÉ DIVADLO

Prkna medláneckého ochotnického divadla ožila zhruba v sezóně 1919/1920 na dvou scénách. V Dělnické tělocvičné jednotě (DTJ) v sále hostince u Pulkrábků (známý jako "u Němců") a v Sokole v sále u Pláteníků (známý jako Kulturní dům). Dokumentuje to zápis ze schůze Sokola z 11. 11. 1919 o ustavení divadelního odboru a div. hrách "Palackého třída 27" a "Adamita", sehraných v sezóně 1920/1921. V DTJ to dosvědčuje fotografie z her Tři zlaté vlasy děda Vševeda z 27. 12. 1919 a J. N. Nestroje veselohra Lumpacivagabundus.

V obou sálech se musela jeviště včetně podíí před posledními zkouškami postavit, po představení rozebrat a ze sálu vyklidit, protože se tam cvičilo a pořádaly se zábavy.

Tato skutečnost omezovala počet divadelních her zejména při nácviu skladeb na Vsesokolské slety a v DTJ při nácviu na Dělnickou olympiádu v r. 1921. Tehdy, vzhledem k politickým změnám, rozkolu v Sociálně dem. straně, se DTJ ustavila jako Federovaná DTJ (FDTJ) v rámci KSČ. Divadelní činnost v ní pokračovala asi do roku 1930. Z této doby je zachovaná fotografie ze hry Maryša, hrané v parku "kadetky" (býv. C.k. vojenská škola) v Král. Poli s převahou účinkujících z Král. Pole. Účinkovala tam část hudebního kroužku, ustaveného ve dvacátých letech při medlánecké DTJ. V červenci 1931 prodala FDTJ jeviště Sokolu.

Z repertoáru souboru DTJ a FDTJ vynikly hry Lešetínský kovář, Maryša, a zvláště Jánošík, hraný v rozsáhlé výpravě úspěšně v přírodním jevišti ve Veverské Bitýšce v rozmezí let 1923 - 1925 za výpomoci souboru Dělnického divadla v Král. Poli.

V Sokole divadelníci pokračovali i nadále v závislosti na pravidelném cvičení všech složek a nácviu na veřejná vystoupení a slety. Útlum v těchto obdobích nahradily vždy příští roky. Na jevišti u Pláteníků se odehrálo 45 div. her - z nich uvádíme alespoň V Štecha - Třetí zvonění, Sokola - Tůmy Pasekáře, hrané v zahradě hostince, O. Scheinpflugové - Okénko a zvláště náročnou hru Lad. Stroupežnického - Naši furianti. Byla hrána, vzhledem k úmrtí hostinského pana Pláteníka, na novém jevišti v rozšířeném sále hostince p. Němce. Toto prostředí svojí vybaveností inspirovalo pořádat tam nadále náročnější besídky, hudebnědramatická pásma a večery s často překvapivým humorem Josefa Přibílíka. V roce 1936 muselo být mobilní jeviště od Pláteníků vyklizeno a divadelní činnost byla přechodně přerušena.

Jeviště bylo uloženo na půdě školy. Připomeňme ještě, že mimo divadel a besídek hostilo toto jeviště také mnohé členy Čs. rozhlasu a Stát. divadla na večerech k výročí zakladatele Sokola dr. Mir. Tyrše, Bedřicha Smetany, prezidenta T. G. Masaryka aj.

Tak končila první nejobtížnější etapa divadelní ochotnické činnosti tělových. organizací, aby v Sokole, za neobvyklých okolností, ve čtyřicátých letech opět ožila.

Medlánky však bez divadla nebyly. Větší sál hostince p. Němce, jeho osobní zájem a především stabilní jevištní podium, skýtající proti dřívějšímu značné výhody, daly podnět ke vzniku divadelního spolku. Na jeho založení se podílely 4 místní organizace: Čs. obec legionářská, Pohřební a podporovací spolek Svatopluk, spolek Komenský při Církvi československé a Čs. strana sociálně-demokratická.

Podmínky spolupráce a činnosti tohoto spolku byly dohodnuty a včleněny do stanov, schválených Zemským úřadem v Brně 15. 12. 1933 pod. čj. 47990/V-13 a na valné hromadě 28. 1. 1934 byl ustaven "Divadelní a zábavní kroužek SJEDNOCENÍ".

Každá z jmenovaných organizací zapůjčila Kčs 1.500,-- na zakoupení jeviště u firmy Fert a vyslala 2 členy a 1 náhradníka do výboru spolku. Z nich byli zvoleni: Matěj Svoboda předsedou, Aug. Lang místopředsedou, Karel Zikmund jednatelem, Jan Kočent pokladníkem a Frant. Drápela hospodářem.

Ustavená režisérská rada se opírala o zkušenosti herců a režisérů bývalých souborů DTJ a FDTJ a v roce 1934 uvedla na scénu 13 divadelních her. Byla, svým způsobem, v prvních letech konkurentem sokolského souboru, který ten rok sehrál 8 divadel. Tedy 21 divadelních představení shlédli medlánečtí občané v jednom roce. Dnes neuvěřitelné.

Přes 10 her bylo ještě sehráno v r. 1940, kdy započala spolupráce se Sokolem. Po zastavení jeho činnosti a následném zrušení byla uzavřena dohoda, která umožnila spojit síly obou souborů a ve společné práci pokračovat. Bylo to dalších 23 her, podmíněných téměř 150 večery zkoušek.

Atmosféra doby Protektorátu nejen že nedávala možnost žádoucího výběru her, ale už v začátcích dávala tušit, že legionáři ve funkcích Sjedenocení by mohli být důvodem k jeho likvidaci. Proto se předseda i další legionáři funkcí ve výboru vzdali a plnili úkoly řadových členů.

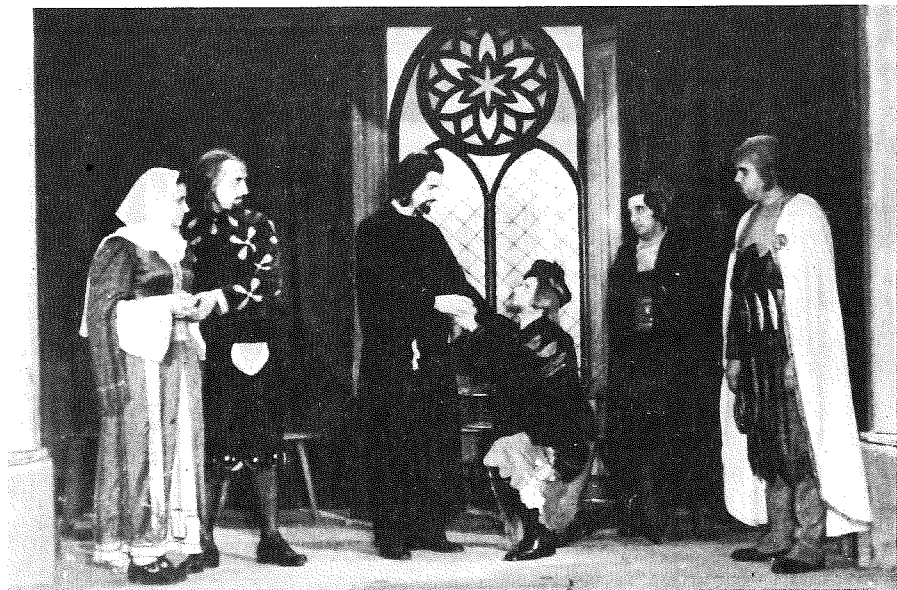
Divadelní zkoušky v této pětileté době národního utrpení byly pro všechny, kdo se upsali prknům jeviště, nenahraditelnou příležitostí hlubšího vzájemného poznání a možností nerušeného hodnocení světového dění. Občanům pak dával tento kolektiv alespoň šestkrát v roce možnost se bezstarostně sejit a v nabídnutých hrách spoluprožít kus jiného života, než který nám všem uštědřila doba.

Rok osvobození - 1945 - přivítaný Jiráskovou Lucernou, nabídl možnost volného rozvoje činnosti.. Nastudovaly se tři další hry a organizovaly se dožínky v r. 1946, 1947 a 1949.

Od konce roku 1947 se projevovala snaha politických orgánů proměnit samostatné divadelní spolky, sdružené v Ústřední matici divadelního ochotnictva českého (ÚMDOČ), v soubory různých podniků a organizací. Hledisko zájmů KSČ a státní kulturní politiky dokumentuje v r. 1950 tzv. Soběslavský plán kulturně výchovné činnosti. Divadelního ochotnictva se týká tato část:

"Věnujte všechnu podporu lidové umělecké činnosti! Působte nenásilně, avšak důsledně k očistě ochotnických spolků od konzervativních a reakčních živlů a k postupné proměně těchto spolků v kulturně umělecké soubory ROH, ČSM a JZD..."

Poté, co v březnu 1951 likvidoval brněnský Želenského okrsek ÚMDOČ a ÚNV města Brna naléhal také na organizační změnu Sjedenocení, s připomínkou možného úředního rozhodnutí o jeho zání-

Divadlo Sjednocení - výstup z pásma M. J. HUS

Tři zlaté vlasy děda Vševěda 4. IV. 1959

*Vojanův divadelní soubor TJ Jiskra
ve hře Tři zlaté vlasy děda Vševěda - 4. dubna 1959*

ku, zabýval se výbor možnostmi další existence jako souboru ROH Lachemy nebo Královopolské. Posléze se rozhodl k zapojení do Osvětové besedy při Obvodní radě Brno VII v Král. Poli, která zaručila, že může nerušeně pod svým názvem vyvíjet činnost jako její kroužek kulturní tvořivosti.

I když se tato změna, uskutečněná v roce 1952, nedotkla vnitřní organizace Sjednocení, přece jeho dosavadní dlouholetí funkcionáři - delegáti původních zakladatelských organizací, kotvících svým vznikem v duchu ideí první čs. republiky - ztráceli zájem podřizovat svoji dobrovolnou činnost duchu padesátých let a KSČ, která utvrzující se mocí a diktátorským usměrňováním dramaturgických plánů odrazovala i herecký kolektiv od činnosti. Ta klesala až do zániku v polovině padesátých let. Doklady o ní se nezachovaly.

Sjednocení, jako samostatný spolek, uzavřelo svoji činnost v roce 1952 podrobným přehledem o funkcionářích a činnosti, kde prokazuje za 19 roků své existence 116 sehraných divadelních her.

Z desítek těch, které směřovaly především k pobavení diváků, se významem, obtížností a provedením vyznačují zejména hry Lucerna, Maryša, Vojnarka, Psohlavci, Noc na Karlštejně, Valdštýn a Volá vás Tajmýr a dramatické pásmo Mistr Jan Hus, zpracované podle hry Jiráskovy. Všechny náročné herecky i scénicky.

Zrušení spolků (nejen divadelních) v roce 1951, prováděné centralizací a podřízením politice KSČ, se projevilo ztrátou zájmu o rozvíjení dobrovolné činnosti celé desetiletí.

Teprve umírněné politické ovzduší šedesátých let oživilo zájem o divadlo u mladší generace, soustředěné, nebo scházející se při činnosti TJ Jiskra, převážně v odboru základní tělovýchovy. Ustavil se tam divadelní odbor a na tělovýchovnou jednotu bylo z Osvětové besedy převedeno dosavadní jevištní vybavení. Pro ochotnické divadlo se podařilo znovu získat řadu dřívějších zkušených herců a jako "Vojanův divadelní odbor TJ Jiskra Medlánky" obnovit činnost v roce 1958. První hry byly pro děti: "Sůl nad zlato" dále pak ještě (24. 1. 1959), "Tři zlaté vlasy", "Zkoušky čerta Belínka" a "Popelka". Hra "Nikdy" (25. 2. 1960) byla úspěšně provedena v rámci II. festivalu vesnických souborů. Výňatky ze hry byly s účinkujícími natočeny Čs. rozhlasem v Brně a odvysílány.

V další činnosti se soubor věnoval nejen inscenaci pohádek a her pro mládež. Vzhledem k ještě doznávajícím obtížím při schvalování dramaturgických plánů, byla při výběru her pro dospělé dávana přednost hrám cizích autorů se závažnými náměty z jejich života. Za připomenutí stojí, mimo zmíněnou hru Nikdy, čerpající z dobybojů o osvobození, hra Curta Corrinta TROJANÉ, ukazující na nástup neonacismu, Istvána Kállaié PRAVDA PŘÍCHÁZÍ DO DOMU, řešící nedostatečnou péči o život dospívající mládeže a nestárnoucí Jiráskova LUCERNA. Náročnost práce zrcadlí např. rok 1962, kdy nastudování a uvedení 4 her se 44 účinkujícími si vyžádalo 94 večerů (2948 hodin).

Detektivní komedii Rob. Thomase PAST byla v dubnu 1964 divadelní sezona ukončena. Podzimní sezonu již soubor nezahájil. Přesídlení a směnové zaměstnání některých zkušených a režisérských herců a klesající zájem mladší generace další činnost neumožnil. Sehráním 22 her za necelé 4 roky si Vojanův soubor získal zaslouženou přízeň a uznání malých i dospělých diváků.

Nemáme-li možnost všechny herce, pro jejich velký počet, jmenovat, neměla by upadnout v zapomenutí alespoň jména hlavních protagonistů, herců-režisérů, jak následovala v běhu času. V DTJ a FDTJ Josef Adamec, Vojtěch Trávníček, Jan Křapa, Osvald Fiala, Leopold Koudar - v SOKOLE Josef Pánek, Adolf a Vilém Dvořákoví, T. Koťa, Karel Fuchs, Josef Přibílík - v SJEDNOCENÍ Osvald Fiala, Alois Horák, Leopold Koudar, Jan Štětka st., Jeroným Horák, Zdeněk Svoboda, Josef Přibílík,

Karel Fuchs, Stanislav Kunc - ve VOJANOVĚ SOUBORU Zdeněk Svoboda, Karel Fuchs, Josef Přibílik, Václav Večeřa, Milan Prokop, Jan Štětka ml., Jaroslav Matoušek, Jaroslav Iša.

Za ty, které nikdy nebylo vidět na scéně i když se na ní nemalou mírou podíleli, jmenujeme alespoň Emilii Suchou, která, v úloze nápovědy prožila s herci Sokola a Vojanova souboru převážnou většinu her.

Namnoze byla ochotnická divadla odrazovým můstkem významných profesionálních herců. Není tedy zanedbatelné, že i medlánecká divadelní prkna dala podnět k profesionálnímu růstu Janu Křapovi v Čs. rozhlasu v Brně a Martě Svobodové-Bártkové v brněnské stálé loutkové scéně "RADOST".

Jeroným Horák zaměnil studia na učitelském ústavu za Státní konzervatoř, aby po absolutoriu uplatňoval své umění jako představitel zejména významných shakespearovských postav v titulních rolích Romea (Romeo a Julie), Horatia (Hamlet), Šašek (Král Lear, Večer tříkrálový), i jako režisér v Beskydském divadle v Novém Jičíně (1948 - 1954), poté do roku 1961 ve Slezském divadle v Opavě a posléze do roku 1985 v Divadle Petra Bezruče v Ostravě. Stále působí v Čs. rozhlasu v Ostravě, do roku 1968 také v televizi.

Miroslav Suchý po maturitě na stroj. průmyslovce, při zaměstnání v MEZ Brno, studoval herectví u prof. Rudolfa Waltra. Dále studoval tento obor na JAMU a svoje vlohy ověřoval jak v souboru J. Skřivana, tak také na scéně Akademického divadla v Brně. V roce 1961 dostal angažmá v Divadle Vítězného února (nyní Klicperovo divadlo) v Hradci Králové. Mimo klasiky si tam oblíbil hry soudobých autorů. Připomínáme ho zejména ve hrách Miroslava Horníčka, spolu s autorem jako Krále (Louka pro dva), Poutníka (Dva v šachu) a ve hře Bertolda Brechta "Život Gallileiův" v titulní roli Gallilea. Byl trvale věrným a váženým členem tohoto divadla až do roku 1991, kdy smrt nečekaně ukončila jeho vrcholnou tvůrčí činnost.

Naďa Přibíliková - Velebová neodolala touze trvale se upsat divadlu už v rozletu mládí. Po maturitě na královopolském gymnáziu se rozhodla studovat obor herectví na JAMU.

Jako jeho absolventka v letech 1956 až 1959 v Severomoravském oblastním divadle v Šumperku, dále pak do roku 1962 ve Vesnickém divadle v Praze prožívala široký žánr rolí, například ve hrách Šamberkových, dále J. K. Tyla - Tvrdohlavá žena (Terezka), Wil. Shakespeara - Sen noci svatojánské (Helena), v Molierově Lakomci (Marina), až po známé tituly: Veselé paničky Windsorské a Pušky paní Carrarové.

Poté, po dobu 5 roků, osvědčovala svoje schopnosti ve Státním souboru písní a tanců v Praze, aby je pak od roku 1967, po dobu 22 let, uplatnila v "černém divadle" - Laterně magice.

S tímto souborem, počínaje Montrealem rozdávala umění jak v Evropě, tak také v Brazílii, Mexiku, Kubě a New Yorku.

Všichni rádi vzpomínali na svoje ochotnické začátky.

Uzavíráme tedy radostnou bilanci obětavé divadelní ochotnické práce s vědomím, že všichni, kdo se na ní podíleli, obohacovali kulturní život. Nechť jsou jim odměnou pěkné vzpomínky.

Bylo by jí i nadále třeba. Byla by, byť amatérská, tmelícím prvkem aktivity stovky občanů. Jenže současný rozvoj rozhlasu a televize s širokým spektrem programů nedává na ni velkou naději.

OSVĚTOVÁ BESEDA

Mezi organizace, jež se podílely na společenském životě, patří také Osvětová beseda (OB).

Byla zřízena Obvodní radou VII ÚNV v roce 1952 podle směrnice ministerstva kultury, jako středisko osvěty a kulturního života obce. Rozsah její činnosti je možno popsat jen ze zachovaného archivního propagačního materiálu, protože agenda byla převedena později zřízené OB při MNV v Řečkovících, do jehož obvodu Medlánky patřily.

K realizaci činnosti byla ze zástupců místních organizací ustavena rada, na jejichž schůzích byl sestavován celoroční výhledový plán činnosti. Ten byl koordinován a upřesňován v kratších obdobích, aby se podniky organizací nestřetávaly, a aby se dohodl termín schůzí těch, které potřebovaly místnosti kulturního domu (byv. hostinec u Pláteníků).

Jako organizační útvar národního výboru, nemající vlastní členy, pořádala OB sama kursy, besedy, estrády a zejména se věnovala promítání filmů. Zde je třeba připomenout Františka Jirků, hlasatele místního rozhlasu a dlouholetého promítače filmů, který jimi v kulturním domě o nedělích odpoledne bavil děti a večer dospělé. Také zámecká zahrada se v letních večerech často rozezněla jejich zvukem.

Když v padesátých letech bylo započato se začleňováním divadelních spolků, pěveckých souborů a jiných samostatných kulturních aktivit do ROH, SČM a JZD, včlenil se soubor místního div. spolku Sjednocení do OB. Tímto aktem převzala OB také iniciativu a organizaci společných DOŽÍNEK.

Jako koordinátor společenské činnosti byla OB ze své funkce také organizátorkou a spolu-pořadatelkou státem a komunistickou stranou uznávaných výročí a oslav, jejichž náplň je veřejnosti dostatek známa. Tyto - zjednodušeně řečeno - povinné akce, převyšily svým významem a kulturní náplní dobový standart, zejména při těchto podnicích:

V r. 1953 koncert 50členného Symfonického orchestru brněnského kraje, řízeného dr. Zbyňkem Mrkosem. V celovečerním programu zazněly TANCE ze skladeb Ant. Dvořáka, B. Smetany, dále díla Brahmse, Griega, Čajkovského a Chačaturjana.

V roce 1955 byl sál kulturního domu svědkem dvoudenní přehlídky 27 souborů - vítězů lidové umělecké tvořivosti Brněnska.

Neobvyklým počinem bylo provedení náročného pásma "Cestou k vítězství". Bylo sestaveno K. Fuchsem a v jeho režii, za spolupráce Vojanova divadelního souboru TJ Jiskra provedeno dvakrát - 7. 5. 1960 k 15. výročí osvobození ČSR. Formou "laterny magicy" byly při něm umělecké slovo a projev doprovázeny synchronním promítáním ze 2 diaprojektorů a z promítačky dokumentárními filmy ČSR a německé Wehrmacht. Vhodně bylo využito i hudební reprodukce.

U příležitosti Krajské přehlídky nových forem kulturněvýchovné práce autor pásma zpracoval tak, že se umístilo v soutěži na I. místě a reprezentovala Jihomoravský kraj v Praze na celostátní přehlídce.

Možnost prožitku zábavy i poučení dávala OB návštěvníkům asi do poloviny šedesátých let, kdy byla včleněna do nově ustavené Osvětové besedy při ONV v Řečkovících. Odtud byly organizovány přednášky a filmová představení v medláneckém kulturním domě do sloučení ONV Řečkovice a ONV Král. Pole v roce 1972. Zhruba v té době veškerá veřejná činnost v medláneckém kulturním domě, pro jeho havarijní stav, zanikla.

Inventář Osvětové besedy byl včleněn do OB v Řečkovících (magnetofon, promítačka filmů, ústředna, zesilovač, gramofon), inventář kulturního domu převzalo Obvodní kulturní a vzdělávací středisko v Králově Poli.

ZAHRÁDKÁŘI

Vznik místního zahrádkářského spolku je úzce vázán na zahrádkářské dění v Brně. Proto je v úvodu třeba se zmínit o zahrádkářském vývoji na konci 30. let na Brněnsku. Podle někdejšího výkladu bývalého inspektora brněnské botanické zahrady p. Františka Jiráska, dal podnět k organizovanému zahrádkaření náš velký spisovatel Karel Čapek, který často při svých cestách do Brna navštěvoval botanickou zahradu. Ušlechtilé zájmy o přírodu a společná záliba v pěstování květin, zeleniny a ovoce sdružila zájemce v Brně k založení Svazu zahrádkářů a přátel přírody.

Přípravný komitét pro založení se sešel 22. října 1932. Návrh prvních stanov a jeho schválení tehdejší Zemským úřadem v Brně je datován dnem 18. prosince 1932. Prvním předsedou byl Arnošt Hapala, řed. školy v Řečkovících.

V jednom z prvních seznamů členstva nově vzniklého svazu jsou také občané Řečkovic a Medláněk. Brněnský "Svaz zahrádkářů a přátel přírody" zakládal postupně pobočky. Byla mezi nimi i pobočka v Králově Poli. Na jedné její členské schůzi bylo rozhodnuto založit samostatnou pobočku v Řečkovících. Stalo se tak 20. března 1940. Z královopolské pobočky přestoupilo do nově vzniklé ihned 11 členů z Řečkovic a Medláněk. Z Medláněk jmenovitě př. Karel Fuchs a př. Mari Halušková. K nim se přidalo dalších 22 členů, takže při založení měla pobočka v Řečkovících 33 členů.

V průběhu válečných let byly konány členské schůze jen v r. 1941 a 1942. V dalších letech nacistické okupace se členské schůze pořádat nesměly. Po skončení 2. světové války byla činnost pobočky obnovena v plném rozsahu.

Dne 11. 7. 1945 bylo na schůzi výboru rozhodnuto o změně názvu pobočky na "Svaz zahrádkářů a přátel přírody v Brně, odbor Řečkovice - Medlánky" a to proto, že v organizaci již bylo mnoho členů z Medláněk. V roce 1945 měla pobočka již 164 členy. Události v roce 1948 zapříčinily likvidaci tohoto svazu a vytvoření nové, celostátní organizace zahrádkářů s názvem: "Jednota zahrádkářů" se sídlem v Praze. V roce 1954 došlo k roztržce naší organizace s Ústředím v Praze a její krajskou pobočkou v Brně. Členstvo nesouhlasilo s neúměrným podílem členských příspěvků pro "Prahu". Výsledkem vzniklého sporu bylo vystoupení naší organizace z "Jednoty zahrádkářů". Samostatný kroužek zahrádkářů při Osvětové besedě neměl dlouhé trvání. Rozhodnutím Městského národního výboru v Brně byla však naše organizace přinucena vrátit se do celostátní "Jednoty zahrádkářů" a to v r. 1956. K 1. 1. 1957 při nové reorganizaci došlo ke změně názvu na "Československý zahrádkářský a ovocnářský svaz".

Při další změně v roce 1960 měla organizace název "Český zahrádkářský a ovocnářský svaz". V roce 1975 dostává spolek definitivní název "Český zahrádkářský svaz, základní organizace Brno, Řečkovice - Medlánky".

V průběhu let se ve výboru ZO vystřídala řada medlánských funkcionářů. V pečlivě zpracované kronice př. Zdeňkem Krejčím se dočteme všechny potřebné náležitosti v chronologickém řazení od r. 1945 až do r. 1990. Ve funkcích čteme nejčastěji jména: Svoboda Václav, Chytka František, Štětka Jan, Fuchsová Žofie, Pěta Jaroslav, Nováček Bohumil, Vyzinová Julie, Svoboda Zdeněk. Na čelných

místech organizace jako předsedové: Němec Jaroslav (1954 - 1961), Kazda Eduard (1966 - 1983, 18 let), Čech Josef (1984 - 1989) a Huška Karel (1990 - dodnes).

Vraťme se ještě k členské základně. Při založení měla organizace 33 členů. V roce 1940 - 40 členů a v r. 1950 již 240 členů. Největší počet zaznamenán v r. 1969 - 436 členů. Pak nastal pokles a v r. 1989 měla organizace 331 členů a k 1. 1. 1991 již jen 310, z toho 41 z Medláněk.

Činnost organizace byla během celého 50. letého trvání bohatá. Bylo uskutečněno nespočetné množství akcí, ať již přednášek, exkurzí, zájezdů a speciálních kursů, tak i hromadných odběrů školkařských výpěstků, rašeliny, hnojiv a ochranných školkařských prostředků. V rámci této činnosti si zaslouží pozornost zejména výstavy ovoce a ostatních zahrádkářských výpěstků vkusně organizované jak v Řečkovících, tak i v sále hostince "u Němců" v Medlánkách. Dávaly příležitost široké veřejnosti, i z okolí, poznat osvědčené i nové druhy ovoce a také možnost dát si odborně určit druh vlastního, přineseného neznámého ovoce. Bylo možno tam nejen ochutnat ovocné výrobky, ale také získat recepty a rady na jeho účelné využití.

Neméně významná byla častá účast vysokoškolských odborníků, např. prof. Steinbinka, RNDr. ing. Šikuly, doc. ing. Jaší, na schůzích, kde svými znalostmi i zahrádkářskými zkušenostmi zvyšovali odborný růst členů spolku.

Někdy byla budována hospodářská zařízení, moštárny, skladiště i spolkové místnosti, což si vyžádalo nemalé úsilí, zejména členů výboru. Jak níže patrně, neměla to zahrádkářská organizace v průběhu své existence lehké. Nejvíce změn postihlo zahrádkáře za předsednictví př. Eduarda Kazdy. Na brigády se nikdo rád nehmul a právě př. Kazdovi je třeba vyslovit obdiv, že to prostě - dokázal.

Kde a kdy se schůzovalo: - U př. Holého, Banskobystrická 34 v letech 1952 - 1957, u př. Komárka, Palackého nám. 15 v r. 1957 - 1967, u Aloise Komárka, Vážného 5 v letech 1968 - 1972.

Od r. 1972 schůzujeme naše organizace v klubovně, zřízené v býv. farní stodole na Dokoupilově ul. 2.

Jedním ze zdrojů příjmů byla moštárna. Od r. 1958 - 1964 se moštovalo u prof. Bartoňka v Řečkovících, v období 1965 - 1968 u Vyzinů v Medláncích, dále od r. 1969 u Komárků v Řečkovících a nakonec v moštárně na ul. Dokoupilově, kde se moštuje dodnes.

Uplynulých 50 let bohaté činnosti nebylo tedy prací jen pro členy vlastní zahrádkářské organizace. Vždyť jen zmíněná moštárna, sloužící širokému okolí, zachránila k užítkování tuny, často podřadnějšího ovoce, jež by přišlo nazmar.

Zpráva o zahrádkářích z Medlánek by byla neúplná, kdybychom neuvedli, že tato prvně založená organizace nezůstala v katastru Medlánek samotná. Podle evidence Městského výboru zahrádkářů v Brně nachází se zde ještě organizace: Komuna Medláanky (počet členů 23), Kozi hora Medláanky (65), Na kopci Medláanky (23), Vildos Medláanky (26), Pod medláneckým kopcem (26), Velké Bosny (123). Uvedené organizace vznikaly v letech 1950 - 1987. Z velké části jsou jejich členy mimomedláneckí občané.

Bylo by nesprávné, vidět v těchto zhruba 330 členech medláneckých zahrádkářů a jejich rodinách jen občany pídící se po hmotném výtěžku. Oni sice mohou zajistit pro rodinu zdravé ovoce a zeleninu, ale za cenu tvrdé práce, zvláště na svažitých stráních kopců a v Bosnách. Tím však, převážně jako noví vlastníci, oživují namoze stárnoucí, dožívající "vinohrady", aby ony nadále od jarních květů do pozdní zeleně dávaly svěží rámec naší obci.

Oni sami, byť v nelehké práci, zdravě naplňují volné chvíle života a v dosahu obce udržují tak potřebnou živou přírodu.

ČESKÝ SVAZ MLÁDEŽE

byl v Medláncích po roce 1945 řadu let činný jako společenství mladých lidí, kulturně se vyžívajících vycházkami a výlety, programovými večery a zábavami, i účinkováním na společných akcích v obci.

Tato skupina asi 15 - 20 lidí, mnozí z nich divadelní ochotníci, se nejen bavili, ale účastňovali se žňových a zemědělských prací v potřebné oblasti Šumperska (Bratrušice) a Znojemska (Přeskače). Nejen že odvedli dobrou práci (děkovné dopisy NV), ale kulturními večery tam pobavili často i občany sousedních obcí.

Navázali při té příležitosti přátelství se svazáky ze St. Města u Uh. Hradiště, utvrzené jejich krojovanou účastí na medláneckých hodech a pak osobně udržované po dlouhou dobu.

V době zákazu Junáka užíval ČSM s jeho souhlasem ke své činnosti také junáckou klubovnu, zbudovanou v prostoru na skále (nyní prostor garáží).

Přeměnou v Český svaz socialistické mládeže (ČSSM), zpolitizováním a koncentrací jeho činnosti do podnikových skupin, tato místní skupina ČSM zanikla.

Dokumentace se nezachovala. Vzpomínali: Jeroným Horák, Vlastimil Zavřel a Ludmila Fuchsová - Chlandová.

ČESKOSLOVENSKÝ ČERVENÝ KŘÍŽ

Práce v této nezastupitelné humanitární organizaci se v Medlánkách rozvinula vlivem místní skupiny v Řečkovících, která tam za předsednictvím MUDr. Františka Zbirovského působila již v třicátých letech. Jak dokládá členská legitimace z roku 1937, byli jejími členy též medlánečtí občané. Také kronika medlánecké školy uvádí z té doby 50-ti člennou skupinu dorostu ČSČK vedenou učiteli.

Po osvobození v r. 1945 se aktivizace a rozšiřování členské základny ujal dr. Zbirovský spolu s nadšeným propagátorem ČSČK, říd. učitelem Štěpánem Koudelou. Snažili se získat členy v celém zdravotním obvodu. Mimo přispívající se podařilo získat také mladší, aktivní členy a pro ně zorganizovat v r. 1952 nezbytné základní školení, ukončené průkazkou a odznakem "Připraven k zdravotnické obraně". Mezi školenými byli rovněž medlánečtí členové.

V roce 1953 se podařilo ustavit samostatnou místní skupinu ČSČK v Medlánkách. Jejími činovníky byli: Jan Batěk, předseda, Marie Juračková, místopředsedkyně, Petr Večeřa, nábor dárců krve, Ant. Vyzina, hospodář, Amalie Křesková, protialk. referent, Marie Halušková, zapisovatelka, Irena Šťastná a Gusta Drápelová, revizorky a jako kult. propag. referentka Zdenka Hájková. Z jejich vzpomínek a soukromých záznamů (mimo neúplně dokumentace, uchované v nepatrné míře) jsou čerpány další údaje.

Pravidelné schůze výboru se konaly v restauraci "u Němců", později v kulturním domě. Členské schůze, konané několikrát v roce, byly doplňovány odbornými instrukcemi, přednáškami a filmy. Největší oblibě se těšily přednášky obvodních lékařů MUDr. Zbirovského a MUDr. Šperky.

Činnost byla zaměřena především na získávání nových, mladých členů, aby mohl být obnovován stárnoucí členský základ. Bylo to obtížné, zejména přesvědčit je pak o nutnosti odborného školení. Přesto se podařilo osobním příkladem činovníků získat dostatečný počet žen, aby s nimi byl absolvován 8 hodinový kurs první pomoci, umožňující odborné ošetření běžných zranění.

Taková školení byla od roku 1956 absolvována také se žáky medlánecké školy. Po Zdence Hájkové se ho ujala Marie Juračková. Každoročně byla vyškolená jedna třída, žáci se pak zúčastňovali s pěkným úspěchem meziškolních soutěží.

"Dobrovolné sestry" absolvovaly 42hodinový kurs na městském výboru ČSČK. Účastnily se ho sestry Juračková, Hájková, Friedlová, Konečná, Kolaříková, Vyzinová a Havlíčková. Ty se pak staly místní skupině oporou, při výkonu mnohoznačné práce, zejména při organizování zdravotních služeb. Ty byly zajišťovány hlídkami, vybavenými brašnou s nejnutnějším zdravotním materiálem. Hlídek bylo 8, z toho 4 domovní a 4 závodní. Ty byly v Destile, ve škole, na letišti a v JZD. Velitelkou všech hlídek byla sestra Kytnerová.

Mimoto byly vyškolenými sestrami obsazovány také zdravotnické služby na několika stanovištích, určených měst. výborem ČSČK v oblasti celého města Brna.

Obtížné bylo soustavné získávání dárců krve. I když se přihlásili, nedostavovali se k odběru. Proto si zaslouží připomenutí mnohonásobné dárcovství Věry Kytnerové a Zdeňka Chmelaře.

Mimo účasti v obvodní "DRUŽINĚ ČSČK" zaměřené obtížným výcvikem na plnění úkolů v podmínkách civilní obrany, věnovaly se členky náročné práci v DOBROVOLNÉ PEČOVATELSKÉ SLUŽBĚ. Byla organizována dr. Zbirovským po ustavení místního, později Obvodního národního výboru v Řečkovících, pro všechny obce obvodu. Neplacenou funkcí hlavní-vedoucí pečovatelky byla pověřena Zdenka Hájková. Pečovatelky získávala především z řad členek ČSČK, které šly zárukou

spolehlivosti. V Medlánkách se jimi, spolu se Zd. Hájkovou, staly sestry Kolaříková, Friedlová, Juračková, Dudová, Fialová, Jelínková st., Jelínková ml., Fuchsová a Stoklásková. Byly školeny instruktorem a obvodním lékařem. Vedoucí sestra, Hájková, absolvovala dlouhodobý sanitářský kurs na OV ČSČK a v nemocnici na Žlutém kopci. Pečovatelství se jí posléze stalo zaměstnáním.

Její několikastránkové vzpomínání na 20 let humanitární práce jak v místní skupině tak i v celém řečkovickém rajonu dává nahlédnout na bezmocnost a osamělost ve stáří, tak často stíhaném nevyčísitelnými nemocemi, kdy život bez útechy a kvalifikované pomoci by se stal beznadějným umíráním.

Na několika konkrétních případech dokumentuje otřesnou skutečnost, kdy možná rodinná péče byla těžce nemocnému starému členu rodiny odpírána a musela ji nahradit pečovatelka.

V plné míře si tedy dobrovolné pečovatelky zaslouží několika vyznamenání, jež jim udělil Měst. výbor ČSČK, stejně jako čestné medaile, jichž se dostalo výboru místní skupiny ČSČK, který v poslední době tvořily: Hájková - předsedkyně, Kolaříková - místopředsedkyně, Staňková - zapisovatelka, Grydilová - hospodářka, Juračková - ref. pro práci se školou, Konečná - ref. protialkoholní, Friedlová a Bláhová - revizorky.

V důsledku dlouhodobé nemoci předsedkyně a obtížím při znovuoobeznávání ostatních funkcí byli medlánečtí členové v roce 1973 přeřazeni do Řečkovic a do výboru tamní skupiny přešly Zd. Hájková, Frant. Bláhová a Marta Grydilová.

Všem, kdo do té doby v místní skupině pracovali, patří dík a zasloužené uznání.

Po změnách ve zdravotních obvodech, přiřazením Medlánek zcela do obvodu MUDr. Muchové v Král. Poli, byla ustavena nová skupina ČSČK z části obvodu Králova Pole a do ní byli začleněni dosavadní členové ČSČK z Medlánek. Ve vzpomínkách jsou uchovány její schůze s přednáškami lékařů v Medlánkách. Písemné záznamy máme v Medlánkách teprve od 24. 10. 1988, kdy při výroční schůzi byl volbou ustaven nový výbor ve složení: Vincencie Žáková - předsedkyně, MUDr. Dagmar Muchová - místopředsedkyně, Olga Obrátilová - jednatelka, PhDr. Jitka Krůlová - zdravotní a soc. ref., Marta Grydilová - pokladní, Frant. Měřínský - revizor a členky Zdenka Kulháňková a Květoslava Strnadová.

Od ledna 1989 probíhající výborové schůze hledají cestu k intenzivnějšímu zájmu o činnost ČSČK a organizují členské schůze s pozváním veřejnosti na Besedy. Jejich podstatnou částí bývaly přednášky, např. dr. Muchové: Degenerativní kloubní onemocnění, dr. Škramlíkové: Onemocnění cukrovkou a její prevence. Tyto besedy "při čajovém samovaru", dosti navštěvované, se zabývaly také hygienou, racionelním stravováním i účinností gerontologických přípravků a léků.

Bohužel při rozptýlenosti 96 členů v široké oblasti není činnost taková jako v letech působení místní organizace. Negativně působí také skutečnost, že byly družstvem KOVO zabráný v zámečku klubovny, jež ČSČK sloužily a není za ně pro šíření zdravotnické osvěty náhrada.

TĚLOVÝCHOVA A SPORT

V šedesátých letech minulého století, v období probouzející se občanské aktivity po revolučních událostech roku 1848, v době rozmachu boje proti germanizačním snahám představitelů tehdejšího Rakousko - Uherska, vstoupila na kolbiště dějin také tělesná výchova první českou tělovýchovnou organizací SOKOL, založenou v roce 1862 dr. Miroslavem Tyršem.

V programovém článku "Náš úkol, směr a cíl" časopisu Sokol z ledna 1871, jí dal Tyrš do vínku nejen pokrokové ideály, které burcovaly lidové, vlastenecky cítící vrstvy národa, ale také vlastní tělocvičnou soustavu, ze které čerpaly i později založené jiné tělovýchovné organizace. "Tyrš přímo geniálním a uměleckým počinem harmonicky sloučil antický ideál krásy a dobra s naším národním programem, žádajícím synězu ušlechtilého češství s čistým lidsvím". (T. G. Masaryk v poselství Sokolstvu 5. července 1926).

V souvislosti s rozvíjejícím se dělnickým hnutím a pod vlivem rostoucích třídních rozporů mezi dělnictvem a buržoazií vznikaly v 90. letech první Dělnické tělovýchovné organizace Lassalle v Praze a v Brně (DTJ). [Lassalle Ferdinand (1825 - 1864) byl německý sociálně-demokratický teoretik, agitátor a bojovník dělnické třídy, zakladatel Dělnických tělocvičných jednot v Německu]. V roce 1903 byly sdruženy ve Svaz dělnických tělovýchovných jednot v Praze. Hnutí DTJ se stalo složkou sociálně-demokratické strany, s níž bylo ideologicky spojeno a podřízeno jejím cílům. Počet jednot narůstal zejména v letech 1905 - 1907 pod vlivem buržoazně-demokratické revoluce v Rusku.

V té době - roku 1906 - byla z podnětu sociálně-demokratické strany a s její podporou také založena **DĚLNICKÁ TĚLOVÝCHOVNÁ JEDNOTA** Lassalle v Medlánkách. Její hybnou silou byly převážně rodiny Ant. Večeře, Frant. Králíka a dále početná rodina Matalova, Svobodova a Papáčkova. Sídlem jednoty byl hostinec Františka Pulkrábka, známý jako hostinec u Němců. Tam se také cvičilo.

Cvičitelé DTJ a členové výboru Soc. dem. strany

Dokumentace se nezachovala, ale z dochovaných fotografií, paměti žijícího Karla Fuchse a několika zjištění v býv. Muzeu dělnického hnutí v Brně je možno považovat za prokázané, že se jednota

účastnila v roce 1912 veřejného cvičení v brněnských Pisárkách, v roce 1913 pořádala vlastní veřejné cvičení na louce u školy - dnešní tělovýchovný areál - a v témže roce hody. Náčelníkem a vedoucím žáků v té době, až do nástupu vojenské služby ve válečném roce 1914 byl Josef Svoboda. Za války byla činnost přerušena. Byla obnovena v roce 1919, jak o tom svědčí fotografie z divadla Tři zlaté vlasy děda Vševeda, z 27. 12. 1919.

Rok 1920 byl nejen rokem návratu na I. dělnickou olympiádu, ale také rokem politických rozporů v sociálně-demokratické straně, které vrcholily rozkošem v květnu 1921 založením Komunistické strany Československa. Stejný osud sdílely DTJ. Také u nich v souladu s politickou stranou - došlo k rozko- lu a zpravidla tam, kde byla ustavena KSČ se DTJ přihlásila k nově ustavené FEDERACI DÉLNICKÝCH TĚLOCVIČNÝCH JEDNOT (FDTJ), která sdílela politickou linii KSČ.

A tak se v červnu 1921 konala v Praze současně dvě celostátní veřejná vystoupení - I. dělnická olympiáda Svazu DTJ na stadionu na Letné a na narychlo zbudovaném prostoru na Maninách I. spartakiáda Federace DTJ.

Medlánecká DTJ se přihlásila do Federace DTJ a účastnila se Spartakiády. Poté uspořádala za výpomoci členů z Řečkovice a Kr. Pole 25. 9. 1921 na návsi vlastní veřejné cvičení a v červenci 1922 měla účast na Moravské spartakiádě v Brně. Pro její hosty zajišťovala u místního obecního výboru souhlas k ubytování ve škole. Další údaje o její tělovýchovné činnosti se nezachovaly. Divadelní činnost je zahrnuta ve společné stati o ochotnickém divadle.

Také sokolské tělovýchově se již před I. světovou válkou věnoval medlánecký občan Eduard Sedláček spolu s Ant. Valouškem, učitelem zdejší školy. Cvičili a byli členy v královopolském Sokole, kam chodila cvičit také Anna Korandová a dále Josef Peňáz a Vojtěch Černý, bydlicí "U cihelny" v rodinných domcích části nynější Kuřimské ulice.

Základy místní sokolské jednoty byly položeny ve dnech nadšení z dosažené národní svobody 28. října 1918, kdy vidina trvalého míru a víra v lepší budoucnost oživily zájem o veřejnou činnost.

Tedy, po předchozí veřejné oslavě vzniku ČSR, dal podnět k jejímu založení medlánecký občan Antonín Uhlíř. Svolal 10. listopadu 1918 propagační schůzi a o tuto činnost projevil zájem 32 občanů.

Eduard Sedláček

Utvorili přípravný výbor, který svolal na 16. 11. 1918 valnou hromadu a na ní byla TJ SOKOL založena. Schůzi řídil a stal se jejím prvním předsedou Metoděj Grošov. Byl zvolen 11ti členný výbor a další funkcionáři: náčelník Josef Peňáz, náčelnice Anna Korandová, vzdělavatel Ant. Valoušek, jedna- telka Marie Uhlířová a pokladník Ant. Marša.

Mladí nadšenci, dosud cvičící v Kr. Poli, ustavili cvičitelský sbor a tak začátkem roku 1919 bylo zahájeno dvakrát týdně cvičení v sále hostince pana Fr. Pláteníka a na výletišti v Brklu pořádáno první veřejné cvičení.

Ve Státním archivu v Brně se uchovaly záznamy o vzniku medláneckého Sokola, kde tehdejší vzdělavatel - učitel Ant. Valoušek - zaznamenal dění v jednotě, podle zápisů ze schůzí, do roku 1923.

V roce 1920 jelo do Prahy na slet 26 účastníků, cvičilo 7 dorostenců, 3 dorostenky, 4 ženy a 6 mužů, další 4 nevířící byli v členských krojích. 18. července 1920 byl pak dnem zdařilého druhého místního veřejného dvičení, opět za výpomoci sousedních jednot. Průvod čítal přes 500 osob, z toho 285 v krojích. Cvičilo 272 cvičenců. Pro ně bylo

nutno vypůjčit v Kr. Poli a Řečkovících tělocvičné nářadí, dovézt je a tentýž den vrátit. Začalo se tedy v 5 ráno a končilo až za tmy.

Další roky už nebyly pro vývoj Sokola tak příznivé. Ve výboru došlo ke změně téměř ve všech funkcích a též ekonomické dopady tehdejší hospodářské krize poznamenaly činnost. Ale nadále se cvičilo - i v Praze na VIII. sletu. Pěstovala se turistika, hrálo se divadlo, i loutkové, pořádaly se zábavy a hody.

Společenské podniky spolu s členskými příspěvky byly jediným zdrojem příjmů. Umožnily doplňovat tělocvičné nářadí a dokonce v roce 1926 poskytnout půjčku na výstavbu Tyršova domu v Praze ve výši 2 500,- Kčs. Byla roku 1927 splacena z výtěžku sletu.

Důležitým mezníkem bylo pětiletí 1926 - 1931, kdy v Medlánkách byla zahájena výstavba čtvrti "Na trávníkách" a "Za palírnou". S přírůstem obyvatel se zvýšil počet cvičenců např. v žácích ze 67 na 165, ale nastal též nedostatek kvalitních cvičitelů. Jejich řady byly doplňovány ze schopného dorostu. Koncem roku 1931 je ve stavu 221 členů Sokola a končí cvičení v sále hostince U Pláteníků.

30. srpna 1931 byla dána do provozu nová přístavba místní školy a její tělocvična od roku 1932 se stala cvičencům druhým domovem. Období let 1932 - 1940 se vyznačuje vrcholícím rozvojem a aktivitou. V prvních dvou letech bylo změnou činnosti dosaženo dlouholeté stability ve funkcích a prohlubující se zkušenosti dávaly možnost bohatější činnosti. Situace dokonce umožnila, aby naši činovníci zastávali okrskové funkce.

Omezený rozsah této zprávy dává sice nahlédnout do činnosti Sokola v oné době, ale pro celkové posouzení rozsahu práce nahlédneme alespoň do sletového roku 1932, ve kterém se zahajovalo cvičení ve školní tělocvičně. Jednota čítala 51 mužů a 24 žen, z toho 12 členů cvičitelského sboru. Byla pořádána Žákovská besídka, Sletová beseda, Slavnostní akademie k 100. výročí narození M. Tyrše. Na okrskovém cvičení v Lelekovicích cvičilo 15 žen, 4 dorostenky, 32 žákyň, cvičilo se na veřejných cvičeních v Kr. Poli, Řečkovících a Ivanovicích. Na Župním sletě v Brně cvičilo 10 mužů, 16 žen, 2 dorostenci a 4 dorostenky, v Praze na IX. sletu 12 mužů, 15 žen, 2 dorostenci, 4 dorostenky a všichni museli předtím projít dvěma vylučovacími závody. Bylo uskutečněno 6 vycházek, sehráno 7 divadelních představení.

Červen roku 1934 byl významným vzpomínkovým sletem obou brněnských sokolských žup na brněnský slet v roce 1914, pořádaný v Králově Poli, kde tehdy, ihned po vyhlášení zprávy o sarajevském atentátu, bylo ukončeno cvičení.

Další doba byla již předtuchou nedobrych časů. Dotvrzovalo to nejen ustavování branných výborů, ale také cvičné nálety na Brno, bezpečnostně zajišťované civilní pořádkovou a samaritskou službou.

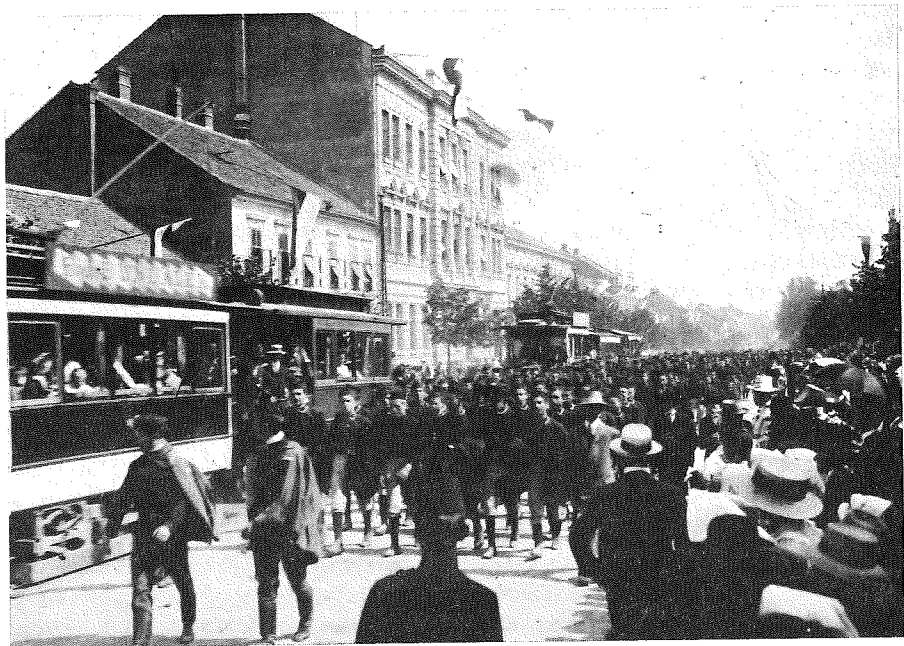
Snad proto, jako žádoucí jednotící prvek, působí v roce 1935 společné oslavy narozenin prezidenta T. G. Masaryka a zájezd Sokolstva na Podkarpatskou Rus.

Rok 1937 a polovina roku 1938 byly předznamenány přípravami na jubilejní X. slet. Cvičili na něm 3 dorostenci, 9 dorostenek, 11 mladších a 3 starší muži a 10 žen. Vlastní podniky, připravované na podzim roku 1938 se neuskutečnily pro zákaz shromažďování.

V tomto, neblahými událostmi tak poznamenaném roce, se podařilo Sokolu konečně získat pozemek na hřiště. Po předcházejícím neúspěchu s pozemkem na kopci při ulici Na Žebětínku, bylo zakoupeno od Nadačního ústavu Marie Školské 7000 m² pozemku za školou za 27 547,- Kčs. K zaplacení

Cvič. sbor Sokola 1920

1934 - Sokolský průvod vzpomínkového sletu v Kr. Poli

Družstvo žen na sletě 1932

Jarní župní turnaj v odbíjené v Lelekovicích 1941

Družstvo Sokola Medlánky

divadel a podniků až do roku 1941, kdy byla tělocvična a jedna třída zabrány Fliegerkorpsem.

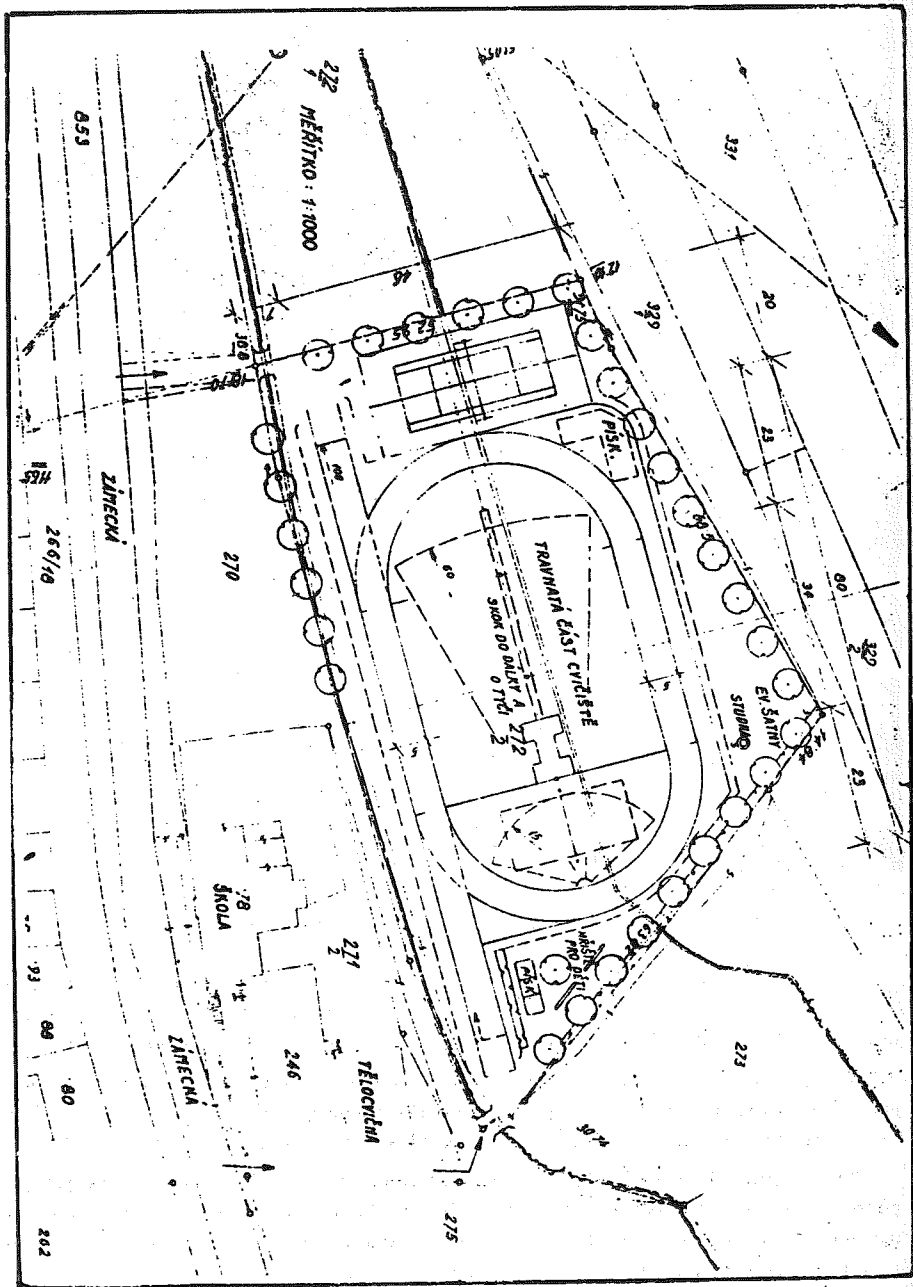
Obojí členstvo a dorost docházelo pak cvičit do řeckovické jednoty. Připravovaný turnaj v odbíjené a další akce se neuskutečnily v důsledku zákazu činnosti a zabavení jmění. Výměrem Gestapa byly 28. července 1941 obě brněnské sokolské župy a jejich jednoty rozpuštěny.

Po čtyřleté době II. světové války a německé okupace naší země se sešlo členstvo sokolské jednoty poprvé 17. července 1945. Místopředseda K. Fuchs vysvětlil průběh akce zrušení jednoty, zabavení majetku i další vývoj hospodaření do doby předání majetku Kuratoriu pro výchovu mládeže. Podařilo se zachránit do té doby mnohé, co by bylo padlo do cizích rukou.

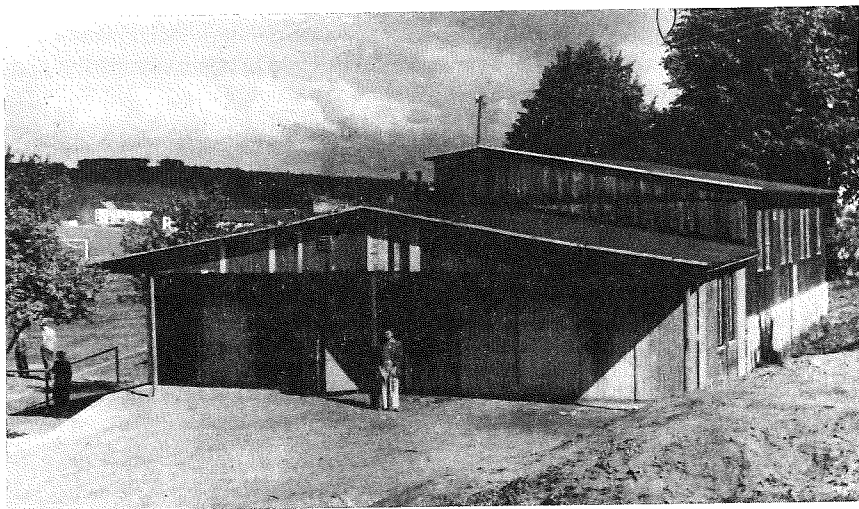
bylo získáno v půjčkách a darech od 22 členů jednoty 15 000,- Kčs, zbytek byl uhrazen z prostředků jednoty.

Podle projektu člena jednoty Stanislava Fuchse bylo na jaře 1939 započato s výstavbou hřiště. Byla stanovena pracovní povinnost pro členy a dorostenky 50, pro dorostenky 30 hodin. Při drenážování středem protékajícího potoka, navážce a přesunech cca 7000 m³ zeminy ručně, bez tehdy těžko dostupné mechanizace, odpracovalo 78 členů a 44 dorostu 3619 hodin a do podzimu se podařilo upravit dostatečně plochu, aby na ní mohly být v září Moravské hody a pak od jara, v bezprostřední blízkosti tělocvičny, rozvinuta tělovýchovná činnost. Zásahu o to má hlavně tehdejší organizátor práce Jaroslav Hostáň starší. Na výlohy byly získávány další dary a půjčky.

Dostavět hřiště do projektované podoby zabránila doba. Jen vysázené lípy v myslí ohraničovaly jeho podobu. Od podzimu 1938 trvající vůle a rozhodnutí - nedat ani píď naší země - byla přislápnuta 15. března 1939 nacistickou botou a nezbylo, než uchovávat národní vědomí a vůli k odporu. Tam směřovala náplň sokolských župních škol, cvičitelských a vzdělávacích sjezdů i záměr sokolské jednoty ve výběru

Projekt sokolského hřiště z r. 1939

*Budova na hřišti, převzatá v r. 1953
Tělových. jednotou JISKRA - Lachema*

Řízení převzal Závodní klub ROH Lachemy v Králově Poli a na něho byl v roce 1953 převeden majetek Sokola - hřiště, budova a hotovost - v hodnotě 130 381,- Kčs. Do měnové reformy a předání majetku nemohly být splaceny půjčky členů Sokola 21 530,- Kčs, potřebné na koupi pozemku a budovy, a zůstaly tak nuceným darem tělovýchovné jednotě. Podle původního projektu už hřiště nebylo dostavěno.

O zachování tohoto majetku od roku 1953 pečoval nový výbor za předsednictví zaměstnance Lachemy Jaroslava Krutila, a o další budování, hlavně rozšíření hřiště pro účely fotbalu, se starali převážně fotbalisté do roku 1956, kdy novým zákonným rozhodnutím byl majetek tělovýchově vrácen a TJ Jiskra se stala samostatnou tělovýchovnou jednotou. Poté se na jejím řízení a budování podílelo společně členstvo bývalého SK-fotbal a Sokol.

Po celou tu dobu všechny složky, vedené v Sokole osvědčenými cvičiteli, pokračovaly - byť v daných podmínkách omezeně - ve cvičení, od roku 1956 jako odbor základní tělesné výchovy (ZTV). Konečně v roce 1968 se v Čs. svazu tělesné výchovy (ČSTV) ustavil přípravný výbor Sokola a na jaře 1969 schválil ÚV ČSTV ustavení Tělovýchovného svazu Sokol. V jednotách se mění ZTV na odbory Sokol, ale jen do roku 1974, kdy dosavadní název svazu "SOKOL" se mění na Svaz základní a rekreační tělesné výchovy (ZRTV).

Po celou tu dobu se v Medláncích cvičilo. Překonávaly se potíže s opravami školní tělocvičny. Vlastním úsilím se podařilo vyměnit poškozené parkety ještě z okupace a fronty, udrželo se cvičení při zavádění ústředního topení i úpravě oken tělocvičny. Na omezeném prostoru hřiště se nacvičovaly prvky lehké atletiky k soutěži o Odznak zdatnosti, byla organizována sportovní odpoledne k Mezinárodnímu dni dětí a byly pořádány dětské karnevaly.

Jen z nenávisťi k národní tradici byl Sokol vystaven v průběhu celé své činnosti tolika změnám a přece odbory ZTV i ZRTV daly vyrůst i těm pěti spartakiádám, na přípravě kterých se převážně podíleli bývalí sokolští cvičitelé a cvičenci a které svým skladebním uměním a mohutností sice měly předčít vše dosavadní, ale sokolskou disciplínu a radost z pohybu se nepodařilo potlačit.

Rok 1980 byl pro Medláanky významný provedením "Obvodní spartakiády 80" v areálu tělovýchovné jednoty. Její organizaci zajišťoval spartakiádní štáb, složený téměř zcela z členů místní jednoty. Předsedou byl Alois Faber, veřejná vystoupení režírně připravil Karel Fuchs s Ludvíkem Makovským z Kr. Pole, který pak cvičení řídil. Měla velký úspěch, a v rámci obvodů města Brna byla hodnocena jako nejlepší. Cvičilo na ní z medláneckého ZRTV 16 žen a 12 párů rodičů s dětmi.

V té době v ZRTV cvičilo 13 oddílů se stovkou žactva, desítkou dorostu a 35 dospělých s náplní gymnastiky, míčových her a několik družstev v lehké atletice, která v městských soutěžích obsazovala přední místa i v silné konkurenci velkých jednot. Odbor ZRTV bohužel marně při dostavbě areálu TJ Jiskra usiloval alespoň o vybudování odpovídající běžecké dráhy.

V roce 1981 převzala funkci předsedy ZRTV Jana Filípková. Cvičení žen rozšířil oddíl džezgymnastiky, ostatní obory pak branný závod mládeže, a v roce 1982 poprvé proveden "Přespolní běh medláneckými stráněmi" a v roce 1985 se v rámci ZRTV utvořil oddíl smíšené odbíjené.

Do listopadu 1989 probíhalo v tělových. jednotě dění, řízené měst. výborem ČSTV běžně, bez podstatných změn.

V květnu 1990 rozhodlo členstvo odboru ZRTV - vychované a namnoze vyrostlé z generace býv. Sokola - přestup do znovuobnovené sokolské obce (ČOS).

Nadále tedy cvičí v Sokole, pod vedením odborných a ochotných cvičitelů - oddělení žactva, dorosteanci, muži, ženy gymnastiku, džezgymnastiku, cvičí se v oddělení jógy a karate, hraje se odbíjená.

Tak se odvíjel život. Ve funkcích a ve vedení cvičení mu dlouhodobě, či významně věnovala kus svého života téměř stovka obětavých lidí. Jejich jména uvádíme v příloženém přehledu.

S náčelníkem a náčelnicí se podíleli ve vedení cvičitelé

Od roku 1919 Pánek Josef, Urbánek Josef, Suchý Miroslav, Krmníček Jan, Černý Jan, Filka Antonín, Sláma Václav, Svoboda Zdeněk, Kolařík František, Peňázová Anna a Božena, Juračková Anna, Suchá Emilie, sestry Štaudovy, Mrkosová-Krmníčková Vlasta, Kučerová Milada, Halašková Oldra, Slámová Květa, Tulisová Jarmila, Valníčková Věra, Šustáčková Věra.

Ostatní v přehledu jmenovaní činovníci plnili mimo své funkční období mnohé jiné funkce (hospodář, revizor, předseda poř. odboru aj).

Přehled činností Tělocvičné jednoty Sokol v Medláčkách od jejího založení v roce 1919 do roku 1952:

Rok	starosta	místostarosta	náčelník	náčelnice	vzdělávatel	jednatel	pokladník
1919	Grošov Meth.	Kučera Antonín	Peňáz Josef	Korandová A.	Valoušek Ant.	Faber Fr.	Marša Ant.
1920	Grošov Meth.	Halouzka Hynek	Peňáz Josef	Kalvodová A.	Valoušek Ant.	Uhlířová M.	Marša Ant.
1921	Grošov Meth.	Kalvoda Vlad.	Černý Voj.	Peňázová A.	Valoušek Ant.	Uhlířová M.	Marša Ant.
1922	Kučera Ant.	Růžička Lad.	Peňáz Josef	Černá Marie	Votava Boh.	Juračka Fr.	Marša Ant.
1923	Votava Boh.	Kučera Ant.	Juračka Fr.	Černá Marie	Růžička L.	Urbánek J.	Černohlávek V.
1924	Votava Boh.	Černý Vojtěch	Faber Frant.	Černá Marie	Hradil Voj.	Loučka Fr.	
1925	Votava Boh.		Faber Frant.	Černá Marie	Hradil Voj.	Juračka Fr.	Štaudová H.
1926	Votava Boh.		Faber Frant.	Černá Marie	Hradil Voj.	Juračka Fr.	Štaudová H.
1927	Večeřa Meth.	Juračka Frant.	Faber Frant.	Černá Marie	Hradil Voj.	Suchý M.	Štaudová H.
1928	Večeřa Meth.	Knoflíček Fr.	Faber Frant.	Černá Marie	Hradil Voj.	Černý Vojt.	Štaudová H.
1929	Faber Frant.		Juračka Fr.	Černá Marie	Fuchs Karel	Černý Vojt.	Grošová I.
1930	Faber Frant.		Juračka Fr.	Černá Marie	Fuchs Karel	Černý Vojt.	Grošová I.
1931	Faber Frant.		Juračka Fr.	Černá Marie	Fuchs Karel	Černý Vojt.	Fuchsová L.
1932	Faber Frant.	Kořa Tomáš	Faber Alois	Černá Marie	Šťastný V.	Juračka Fr.	Fuchsová L.
1933	Faber Frant.	Fuchs Karel	Faber Alois	Odehnalová J.	Marša Ferd.	Juračka Fr.	Fuchsová L.
1934	Fuchs Karel	Faber Fr.	Faber Alois	Weigertová M.	Šťastný V.	Suchý Mir.	Fuchsová L.
1935	Fuchs Karel	Viktorín Evžen	Faber Alois	Weigertová M.	Faber Frant.	Suchý Mir.	Fuchsová L.
1936	Fuchs Karel	Viktorín Evžen	Faber Alois	Odehnalová J.	Krliš Jos.	Suchý Mir.	Fuchsová L.
1937	Fuchs Karel	Viktorín Evžen	Faber Alois	Faberová J.	Faber Frant.	Valníček A.	Barťonová H.
1938	Fuchs Karel	Viktorín Evžen	Faber Alois	Faberová J.	Faber Frant.	Fuchs St.	Fuchsová L.
1939	Fuchs Karel	Faber Frant.	Křesta Čest.	Faberová J.	Kolařík Fr.	Fuchs St.	Fuchsová L.
1940	Fuchs Karel	Hudec Karel	Faber Alois	Faberová J.	Kolařík Fr.	Jašek Jar.	Vašková M.
1941	Kolařík Fr.	Fuchs Karel	Faber Alois	Faberová J.	Marša Mir.	Valníčková	Vašková M.
14.4. 1941 zastavena činnost 19. 4. 1941 zabaveno jmění							
1945	Fuchs Karel	Černý Vojtěch	Faber Alois	Faberová J.	Jaspar Drag.	Ditrich Z.	Koťová Květ.
1946	Fuchs Karel	Černý Vojtěch	Faber Alois	Faberová J.	Ditrich Zd.	Šustaček J.	Koťová Květ.
1947	Fuchs Karel	Černý Vojtěch	Faber Alois	Faberová J.	Přibílík Jos.	Šustaček J.	Valníčková O.
1948	Černý Voj.	Fuchs Karel	Čech Josef	Faberová J.	Přibílík Jos.	Křesta Čes.	Ditrich Zd.
1949	Faber Alois		Čech Josef	Faberová J.			
1950	Faber Alois		Čech Josef	Faberová J.			Boublíková B.
1951	Faber Alois		Čech Josef	Faberová J.			Boublíková B.
1952	Faber Alois		Hejduk Boh.	Faberová J.			Šimek Jarosl.

Účastníci XI. sletu v Praze 1948.

Emilie Suchá s družstvem žákyní 1948

*Dorost Sokola Medláňky o sleč 1948 s náčelníkem
Josefem Čechem a cvičitelkou Emilií Suchou*

Mimo jmenované byli ve funkcích činni - Růžička Ladislav, Dvořák Adolf, Vilém a Josef, Hostáň Jaroslav, Salát Matěj, Valníček Antonín.

Kdo po zániku Sokola, od roku 1953, v odboru ZTV, pokračovali ve vedení a výchově přesně nevíme. Čtyřletá dokumentace býv. TJ JISKRA Lachema nebyla předána a je tedy možno se opířt jen o paměť a několik záznamů. V jejich souhrnu jsou převážně jména cvičitelů: Bohdan Hejduk, Václav Sláma, Alois Faber, Oldřich Vitásek, Hynek Vítek, Jaroslav Šimek ml., Zdeněk Svoboda, Josef Baláč, Mír. Vořechovský, Emilie Suchá, Vlasta Krmníčková, Hela Večeřová, Marta Fuchsová-Lehečková, Anna Suchá-Dědičová, Božena Havlásková a Zdena Krmníčková-Egnerová, Růžena Michlová a Libuše Gabrielová-Večeřová.

Teprve od roku 1968, kdy byly odbory ZTV přejmenovány na Sokol a potom na ZRTV, byla vedená ucelenější evidence: předseda 1968 - 1980 Karel Fuchs od roku 1981 Jana Filípková

V letech 1968 - 1990 se vystřídali v dalších funkcích místopředsedy, náčelníka, náčelnice a org. pracovníka Vlasta Krmníčková, Zdeněk Svoboda, Miroslav Gryndler, Karel Huťka, Hana Krmníčková, Hela Večeřová, Milena Doležalová, Božena Havlásková, Dana Nevřivová, Eva Slavíková, Milada Pevná, František Filípek a cvičitelé v posledním období byli - Ladislav Jelínek, Petr Svoboda, Dušan Bill, Jan Fučík, Josef Slavík, Josef Konvalinka, Jar. Stodůlka, Karel Hráček, Petr Pevný, Václav Jagelský a Josef Ptáček, Jarmila Koháčková, Ivana Hlaváčková, Emilie Gryndlerová, Lenka Hráčková, Sylva Hudcová, Grošov Bohuslav.

FOTBAL

Kopaná se v Medláncích začala rodit již v roce 1924, kdy některým žákům nestačilo sokolské cvičení a zatoužili po bojovné hře. Přidali se další, nejprve s "puckou", později pak s opravdovým míčem (šťastnými jeho vlastníky byl syn hostinského Fr. Pláteník a také Al. Faber) vyhledávali vhodné "plácky", aby na nich sváděli s kamarády z okolí urputné boje.

Bylo-li to na obecní či jiné louce, neušli pozornosti obecního hlídače, který pochopitelně neměl pro takové "hospodaření" na loukách porozumění. Chlapce však takové konce "derby" neodradily.

Několik z nich - Ant. Štaud, Mír. Suchý, Jindřich Stodůlka, Fr. Vlček, bratři Skotákové, K. Gabriel, i jiní - vstoupilo do SK Viktoria Král. Pole, kde v dresech "rezervy" poznali slast opravdového hřiště. Získali tam zkušenosti, které jim umožnily s pomocí tehdejšího fotbalového rozhodčího Jana Bařka založit v roce 1929 vlastní sportovní klub, SK Medlánci. Hřiště neměli žádné. Využívali se zájezdy do okolí.

V roce 1933 dostali od tehdejšího starosty obce Fr. Pláteníka souhlas zřídit hřiště na obecním pozemku "býčí louce". Tam se SK Medlánci uvedl pohárovým turnajem při účasti téměř 900 diváků. Radost a vzrostlé sebevědomí však netrvalo dlouho. Již v roce 1934 byl nájem louky vypovězen.

Tehdejšímu předsedovi Karlu Zikmundovi (byl místním výrobcem kopacích míčů a výborný cyklistický závodník) se však za pomoci p. Piáka podařilo najmout část pozemku "Na pastviskách" a zřídit hřiště nové. Také tentokrát bylo otevřeno pohárovým turnajem, při kterém se příznivcům prodávaly k udržování vysazené topoly. Z výtěžku se zakoupily rekvizity. Ani na tomto hřišti však nebylo možno zřídit řádné šatny a umývárnu. Tak se museli hráč převlékat v hostinci Fr. Pláteníka nebo v hasičské zbrojnici.

V roce 1935 vystřídal K. Zikmunda ve funkci předsedy Ladislav Šnepfenberk. Ve zdolávání narůstajících starostí mu pomáhali Jindř. Stodůlka, Al. Tišnovský, J. Lukášek, Jos. Moravec, St. Kunc, Josef Kučera a p. Večeřa.

Postupně se zájem o kopanou zvyšoval. Bylo utvořeno 2. družstvo tzv. rezerva, družstvo žáků, které dorůstalo do dorostenců. V tomto rozsahu se klub, i když s potížemi, udržel až přes nacistickou okupaci.

Po osvobození se činnost slibně rozvíjela až do roku 1951, kdy vlivem různých okolností došlo k ochabnutí a v roce 1952 zůstaly Medláňky bez fotbalu. Tuto svízelnou situaci vyřešilo v r. 1953 zakládání tělovýchovných jednot v podnicích.

Taková organizace byla založena také v národním podniku Lachema v Král. Poli, ale neměla se kde vyvíjet. Z podnětu Oldřicha Pátka, zaměstnance Lachemy, bylo navázáno jednání se zástupci SK Medláňky a po nesnadných začátcích došlo k dohodě, podle které byla ustavena TJ Jiskra - Lachema v Medláňkách. Do této jednoty vstoupil SK Medláňky a pod tlakem doby tam byl začleněn i Sokol Medláňky s jeho majetkem. Ten přešel do správy ROH Lachemy.

Funkcí předsedy byl pověřen zaměstnanec Lachemy Jar. Krutíl a ve výboru pracovali za kopanou Antonín a Ladislav Večeřovi a O. Pátek, předsedou oddílu byl Lad. Večeřa. Za Sokol byli ve výboru K. Fuchs, Jan Krmníček, Em. Suchá a Zd. Fiala.

Oddílu kopané jeho hřiště za velkostatkem nevyhovovalo (špatný přístup, nebyly šatny ani umývárna). Hledal náhradu a začal s kopanou na sokolském hřišti za školou. Tam také v r. 1953 sehrál

Starosta obce p. František Pláteník zahajuje pohárový turnaj

první utkání. Nastoupili v něm noví hráči - z Lachemy Kotas, Procházka, Ejem, Ludvík, Pátek, z Medlánek Zdeněk a Josef Suchý, V. Šmerda, Mir. Marša, Ol. Dvořák. V té době hrálo mužstvo základní třídu.

V roce 1956 byly závodní tělovýchovné jednoty zrušeny - změněny v samostatné organizace. Změnil se název: z TJ Jiskra - Lachema se stala samostatná TJ JISKRA MEDLÁNKY, na niž byl z ROH Lachema převeden původně převzatý nemovitý majetek Sokola - dřevěná budova a hřiště. Toto však velikostí neodpovídalo stanovené normě pro fotbalové soutěže. Pro jeho rozšíření se zásluhou Old. Pátka a Jar. Krutila podařilo dosáhnout v JZD uvolnění části pozemků a z n.p. Lachema získat finance. Větší část práce byla vykonána brigádnicky tehdejšími členy oddílu kopané.

V té době, po zvolení nového výboru, byl předsedou TJ Al. Faber a předsedou oddílu kopané Ant. Večeřa.

Od roku 1952 se kopaná, za vydatné podpory TJ rozvíjela. V r. 1964 vybojovalo I. mužstvo postup do I. B třídy, v roce 1968 postoupilo do I. A třídy, v níž hrálo se střídavými úspěchy až do r. 1986, kdy postoupilo do krajského přeboru, avšak po roce se vrátilo zpět do I. A třídy.

Oddíl kopané měl úspěchy také v mezinárodních stycích. Dobré přátelské vztahy byly navázány se sportovním klubem Victoria Jarocin v Polsku, kam byly uspořádány zájezdy v r. 1974 a 7denní v r. 1976, který byl zvláště zdařilý. Mimo hráče se ho zúčastnilo přes 20 členů a příznivců TJ. Byly sehrány 2 zápasy - v Jarocině a Pile a uskutečněn zájezd do Gdaňska.

Polští hosté navštívili Medláanky v srpnu 1976. Při 7denním pobytu se hráli 2 zápasy a mimo brněnské památky při zájezdu shlédli Pernštýn, Hlubokou, Slapskou přehradu, Karlštejn a Prahu.

S německými přáteli z klubu DSJ Frankem Lichtenfels byl navázán styk v roce 1987 při jejich zájezdu do ČSSR a při přátelském utkání v Medláncích. Pozvání k odvetnému utkání u nich v Německu se podařilo vyhovět teprve po obtížných jednáních s našimi byrokratickými orgány v r. 1988 u příležitosti tamních "košových slavností". Do Medlánek zavítali sportovci DSJ Frankenfeld znovu v r. 1989, kdy mimo fotbal. utkání měli možnost shlédnout v provozu medlánecké letiště. Z Medlánek se jelo do Lichtelfeldu znovu - už bez jakýchkoliv obtíží na podzim roku 1990.

Otevřením hranic se naskytl nové možnosti. Žáci medlánecké TJ navštívili v roce 1990 ve Vídni fotbalový klub Sport-union Mauer a v r. 1991 při návštěvě jejich funkcionářů v Medláncích byla do budoucna domluvena další přátelská utkání.

V soutěžích pokračovalo I. mužstvo v I.A třídě do roku 1991, kdy se probojovalo do župního přeboru. Dorostenci hrají v I.A třídě a rovněž žactvo si vede úspěšně. Mají na tom - v postupu času - zásluhu jeho trenéři, zejména: Zelina, ing. Žilka, dr. Skládaný, Jirka Prokeš, Rott i někteří další. V posledních letech vedli žáky: Šindelář, Slezák, Maška, Drahovzal, Jar. Citovecký (dřív trenér I. mužstva), bratři Klodvikové, Jar. Štrůbl.

B mužstvo vede Mir. Barša ml., trenéry A mužstva jsou ing. Maxmil Směja a Jos. Sedláček, vedoucího dělá již několik roků Milan Citovecký. Početně v roce 1990 bylo 113 dospělých, 40 dorost, 73 žáků.

Ostatní odbory činnosti

I když základ působení byl cvičební náplní Sokola a odboru ZRTV, vyžívala se v jednotě i jiná odvětví tělovýchovy.

V roce 1955 byl založen oddíl ledního hokeje. Jeho předsedou byl Oldřich Kračmer, s ním spolupracovali hlavně činovníci oddílu kopané Kučera, Večeřová, Barša, Pěta. Rekvisity zakoupil n. p. Lachema. Bylo vybudováno kluziště s osvětlením, které ve volných dnech sloužilo veřejnosti.

Oddíl měl družstvo žáků a dorostu, v závěru působení i mužstvo dospělých. V roce 1965 činnost skončila. Teplé počasí neumožňovalo udělat led a zimní stadion byl jak náklady tak nočními termíny nedostupný.

V letech 1962 - 1966 působil v jednotě oddíl turistiky a hrolezectví, vedený Tavinklem a bratry Laichmanovými. Z jeho zápočtových cest jsou uchovány dobře uspořádané hodnotné zápisy. V letech 1966 - 1968 přešel tento oddíl do specializovaných jednot v Brně.

V roce 1977 byl zásluhou ing. Kuby a O. Bartáka založen oddíl stolního tenisu. Úspěšně se vyvíjel: měl 2 družstva dospělých a 1 družstvo žáků. Postupně však zájem upadl, mládež neměla vedoucího, družstva dospělých se rozpadla a činnost oddílu byla r. 1985 zastavena.

Mimo tělesnou výchovu byla jednota po celou dobu činnosti vlivným činitelem také na úseku společenském a kulturním. Již rok po vzniku Sokola byl ustaven divadelní odbor a ve třicátých letech početný smíšený pěvecký sbor, který působil při hudebně-pěveckých večerech a pásmech i jiných veřejných příležitostech. Loutkové divadlo bylo hráno až do čtyřicátých let ve škole, hlavně se v něm vyzíval dorost.

Nesčetné byly tradiční společenské podniky - hody, plesy, šibřinky, ostatkové zábavy, dětské karnevaly a tělocvičné besídky, zprvu pořádané v hostinci u Pláteníků, později u Němců a v sále na hřišti. Nezastupitelnou při nich byla cvičitelka Emilie Suchá nácvikem Besed a národních tanců i vlastních skladeb. Také s s divadelníky prožila - v nápovědě - většinu divadelních her.

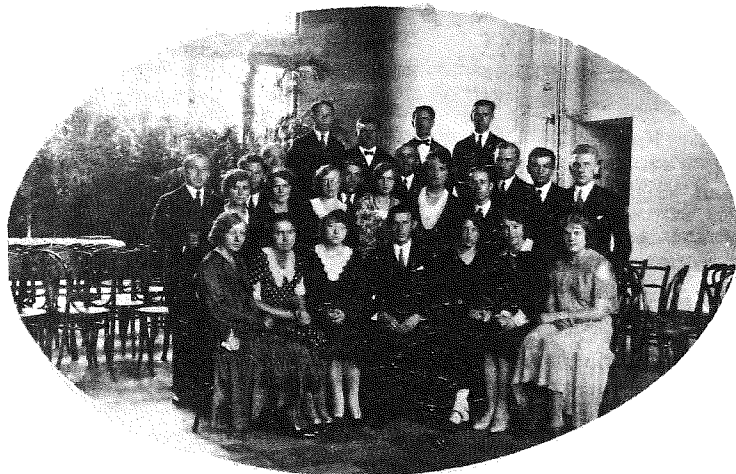
Budování areálu TJ

Do roku 1956 je obsaženo v předešlé stati. Od tohoto roku, kdy se TJ stala vlastníkem někdejšího sokolského majetku, vráceného Lachemou, byly provedeny nutné úpravy hřiště, tribuny a kabin pro nároky vyšších výkonnostních tříd, ke kterým cílila snaha fotbalového oddílu. Od roku 1963 se jednota snažila o dostavbu sdruženými prostředky v akci "Z". Do roku 1969 byly přistavěny kabiny a rekonstruováno soc. zařízení, klubovna, kuchyně. Do roku 1971 pak byly rekonstruovány místnosti pro pohostinství, zřízena koupelna a rozšířen sál - vše v hodnotě díla téměř 400 000,- Kčs. V letech 1972 až 1975 byla za stejných podmínek postavena sauna. V té době patřila ke vzorovým.

Všechna tato zařízení jsou nepostradatelným zdrojem příjmů, bez nichž by činnost fotbalového oddílu, ani nákladnější úprava hřiště a budov nebyly možné. Hospodaření takto získanými prostředky bylo dlouhodobé v dobrých rukách Jaroslava Šimka a Aloise Putny.

Pro další všestranný rozvoj fotbalu i ZRTV bylo uvažováno s využitím sousední volné plochy, pro tělovýchovu Sokolem zajištěné předkupním právem již v roce 1938. Byla zahrnuta v roce 1968 Svazem nebydlících a SBD "BYT" do plánu výstavby sídliště "Jabloňová" jako rozšíření areálu o hřiště na házenou, tenis a odbíjenou, a koupaliště v hodnotě díla přes 2 miliony Kčs, postupným sdružováním finančních prostředků. Byla také pro ten účel vykoupena ONV VI potřebná část soukromých pozemků. Ke sdružování fin. prostředků nedošlo, SBD "BYT" bylo krátce po roce 1963 zlikvidováno, hřiště se nebudovala.

Také další pokus o dostavbu, navržený v jiné koncepci ztroskotal, v důsledku nevyjasněných majetkoprávních poměrů.

Pěvecký sbor SOKOLA - dirigent K. Fuchs

Mezitím bylo zásluhou členů jednoty, Ing. Jany a Dany Nevřivových, vybudováno menší antukové hřiště, využívané pro odbíjenou a tenis odborem ZRTV a školou. Finanční krytí poskytla Česká státní spořitelna v Brně. Mimoto byla provedena zatímní úprava budoucího druhého hřiště, původní fotbalové bylo zatravněno a k jeho údržbě zbudovány 2 studny.

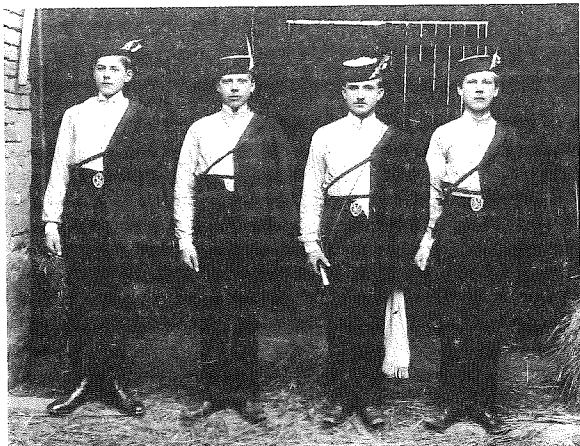
Tetrvé po vykoupení potřebných částí pozemků schválila rada ONV V podle projektu Ing. Nevřivy v akci "Z" výstavbu hlinito-písčitého hřiště pro fotbal a lehkou atletiku, 2 antukových tenisových kurtů a 2 hřišť pro odbíjenou, v předpokládané hodnotě díla 1 660 000,- Kčs, s termínem provedení 1986 až 1988.

V této podobě však stavba nebyla plně realizována a předpokládaná možnost jejího všestranného využívání se ocitla na slepé koleji.

TJ OREL

Katolické tělovýchovné hnutí sjednotila v roce 1909 Křesťanskodemokratická strana, vedená dr. Janem Šrámkem založením Tělovýchovné organizace OREL. Orelská tělovýchovná jednota působila také v Medláncích. Nedochovala se však žádná dokumentace a ani pamětníci nedovedou tuto činnost časově blíže určit, či charakterizovat její rozsah. Blížší údaje se nepodařilo získat ani na podkladě fotografie 4 medláneckých občanů v orelském kroji.

Do roku 1931 v Medláncích, v sálech hostinců, Orel necvičil. Je pravděpodobné, že zájemci docházeli do Řečkovic a v Medláncích se cvičením žactva začali v roce 1932, kdy při přístavbě školy byla předána do užívání nová tělocvična. Potvrzují to zápisy ve školní kronice jako z roku 1932, kdy byla školní tělocvična propůjčena Sokolu a Orlu, tak i ze škol. roku 1933 - 1934, podle něhož cvičilo v ORLU 23 žáků.

Existenci této tělocvičné jednoty také dotvrzuje dochovaný záznam řediele školy Evž. Viktorina z července 1938 o vrácení vkladní knížky, která kryla, jako kauce, event. zaviněné škody v tělocvičně.

Ve čtyřicátých letech, za Protektorátu, byl OREL, stejně jako Sokol, zrušen. Po roce 1945 nebyla v Medláncích jeho činnost obnovena.

SKAUTING

Skauting, jako výchovné hnutí, vznikl koncem 19. a začátkem 20. století v USA a Velké Británii. Zakladatelé byli britský generál Baden-Powell a Američan E. Thomson Seton.

Skauting využívá kladného vztahu mládeže k přírodě, jejího smyslu pro romantiku, pěstuje sport a hry, zejména však turistiku a táboření, vychovává k praktickým dovednostem a sebekázní a podřizuje tyto pozitivní prvky službě vlasti.

V ČSR uvedl toto hnutí v život A. B. Svojsík. Po ustavení Svazu Junáku - skautů byl jeho náčelníkem.

Datum založení místní skupiny se nedá spolehlivě stanovit, bylo to na počátku třicátých let. Oddíl byl nejdříve součástí organizace skautů v Králově Poli, jejichž vedoucím - vůdcem byl dr. Fojt.

Ve vedení medláneckého oddílu se vystříдалo několik vedoucích - rádců oddílu a rádců družin. Od roku 1936 se oddíl v podstatě osamostatnil pod vedením odborného učitele řečkovické měšťanky JUDr. Františka Holešovského.

Schůzky skautského oddílu umožnil Sbor dobrovolných hasičů ve své zbrojnici, která nahrazovala skautům klubovnu. Na schůzkách se konaly přípravy ke složení slibu a nováčkovských zkoušek, prováděly se tam rukodělné práce, hrály se hry, učila se Morseova abeceda, nacvičovaly se písně a připravovaly se vycházky a výlety.

Materiální zabezpečení oddílu, hlavně stany, si skauti zajišťovali z vlastních prostředků. Pomáhaly k tomu i výhry v různých soutěžích a především odměny z prodeje programů při automobilových závodech na Masarykově okruhu.

Medlánečtí skauti dosahovali úspěchů při různých závodech v rámci skautských organizací, např. v rychlosti vázání uzlů, stavění stanů apod. Rádcem oddílu Viktor Braun absolvoval "Lesní školu" pro výchovu vůdců a zúčastnil se i světového "Jamboree" na ostrově Raab v Jugoslávii.

Členové oddílu, jejichž počet se pohyboval kolem dvaceti, podnikal mimo svých pravidelných týdenních schůzek vycházky a výlety jednodenní i vícedenní a putovní tábory. Výlety směřovaly do okolí Brna, do Moravského krasu, na Českomoravskou vrchovinu, do údolí řeky Oslavy a Chvojnice. Ještě za okupace v roce 1939 byl uskutečněn tábor v údolí říčky Loučky nedaleko Řikonína. Tábora

se zúčastnili s medláneckými skauty i skauti z Kobylí. V táboře si sami zabezpečovali zásobování, sami si vařili, uskutečňovali výlety po okolí, skládali různé odborné zkoušky, včetně zkoušky o "Tři orlí pera".

Svaz junáků - skautů byl za protektorátu zrušen, ale skautské ideály z jejich slibu, láska k přírodě a vzpomínky na společné zážitky a přátelství obohatily a posilovaly až do roku 1945, kdy v květnu byla činnost oddílu za pomoci JUDr. Holešovského a několika předválečných skautů obnovena.

Oddíl měl asi 15 členů. Vedoucím oddílu byl Zdeněk Kvapil a zástupce Luboš Matal. Ihned po založení byla získána místnost v prostorách "zámku", která sloužila jako klubovna. Později, díky pochození pana Kvapila, byla oddílu poskytnuta místnost v jeho provozovně.

Již o prázdninách se uskutečnil první poválečný skautský tábor v údolí řeky Chvojnice. Další tábory se konaly každý rok na různých místech až do roku 1949. V tomto roce, to byl již pátý tábor oddílu. Konal se v Orlických horách a byl to tábor poslední.

Vedoucí stanu hlásí vedoucímu oddílu Aleši Kvapilovi

Činnost oddílu po dobu jeho trvání byla velmi různorodá a bohatá. Na začátku roku 1946 se oddíl rozrostl a měl asi 35 členů. Vedoucím oddílu byl Luboš Matal a jeho zástupce Aleš Kvapil, který se stal vedoucím mladších skautů - vličit. Koncem roku 1946 se utvořil oddíl děvčat, který vedla Zdena Sotolářová měl asi 12 děvčat.

Na jaře téhož roku byla oddílu pronajata parcela na skále, na které byla skládka domovního odpadu. Likvidací skládky a úpravou prostoru bylo získáno hřiště, které skautům sloužilo k různým hrám a pořádání veřejných táborových ohňů. Později byla v blízkosti postavena dřevěná chata, která sloužila jako klubovna medláneckých skautů.

Činnost oddílu byla velmi pestrá. Mimo vycházek, výletů, her, veřejných táborek byla významná i účast na různých soutěžích a závodech. Hlavně v rámci střediska bylo v nich dosaženo mnoha úspěchů.

Koncem roku 1949 byla činnost Junáka úředně zakázána. Byla obnovena v dubnu 1968. Iničiátory tohoto obnovení byli Aleš Kvapil a Luboš Matal, kteří soustředili 7 chlapců z Medláněk. Na jedné z vycházek našel Luboš Matal tábořiště v Chytálkách u Dolních Louček na Tišnovsku. První Junácký tábor zde byl v červenci 1968, to už pracovaly 2 družiny chlapců - Kamzíci a Ostříži, od září 1968 začal pracovat i dívčí oddíl.

Začínalo se bez majetku. Pro první tábor byl inventář seskládán z toho, co členové přivezli z domu. V r. 1969 se naplánovalo postavení klubovny v zámeč. parku v Medlánkách, ke kterému již nedošlo. Členové Junáka se scházeli od dubna do října 1968 na skalce na Medláneckém kopci, potom v Destile, kde Kvapilovi vyčlenili jednu svoji místnost jako klubovnu.

V roce 1970 byla činnost Junáka opět zakázána, ale oddíl, po dohodě vedoucích, přešel do pionýrské organizace a pod vedením Aleše Kvapila pracoval podle skautských zásad dál. Byl vybaven 22 stany s podsadami, měl několik putovních stanů a pro letní tábor polní kuchyni.

Pod novým názvem Pionýrská skupina "Tři plameny" měl první tábor v r. 1971 opět na Chytálkách. Náplň práce byla zachována - skupinovým vedoucím se stal bývalý medlánecký Junák a rover Petr Večeřa - Klowe. Skupina se snažila zachovat svůj původní skautský ráz i přes neslavná hodnocení ideologických kontrol, a zůstala stále pro děti z Medláněk přitažlivá. Zpívaly se trampské písně, na táborech se (většinou tajně) získávají Bobříci a Tři orlí pera, odrůstá další generace dětí, staří odcházejí.....

Po smrti Petra Večeři - Kloweho v r. 1987 přebíral funkci vedoucího skupiny bývalý člen oddílu Vlčat, Michal Nedielka - Chaos. Skupina pracuje dosud, ale děti se schází nepravidelně, činnost se soustřeďuje hlavně na pořádání letních táborů na starém tábořišti v Chytálkách. Lze se jen ohlédnout a poděkovat za to čtvrtstoletí práce s dětmi. Jen škoda, že se nenašla osobnost, která by po letech vrátila Medlánkám 47. oddíl Junáka v té klasické podobě, jakou měl v r. 1968 - 1970.

BEZMOTOROVÉ LÉTÁNÍ NA MEDLÁNKÁCH

První dokladované pokusy o létání na Medlánkách pochází z roku 1913, kdy své pokusy o bezmotorové létání prováděl student techniky R. Harabus. Letounem byl závěsný kluzák a lety se prováděly buď jako upoutané, nebo volně. Protože nebylo zkušeností a poznatků, kluzák byl asi po 100 provedených letech zničen. Harabus se ale nevzdává a staví kluzák nový, se kterým už provádí lety v délce kolem 1 minuty. I. světová válka přerušuje pokusy, ke kterým se vrací až na začátku 20. let. V roce 1921 umírá ve věku 24 let. Pokračovatelem je jeho současník a přítel ing. R. Dohnálek. Ten staví s pomocí dotace moravského aeroklubu již na tehdejší dobu moderní kluzák D1-exp., se kterým už na medláneckém terénu provádí cvičné lety až do roku 1924, kdy kluzák rozbíjí nárazem na strom. Současně s ing. Dohnálkem se na medláneckém kopci objevují další nadšenci bezmotorového létání. Jsou jimi bratři Strejčkové a Jelínek. Létající stroj je závěsný dvouplošník typu Chanute. Prováděli lety upoutané i volně. Ing. Dohnálek v letech 1922 - 1923 postavil za finanční podpory Moravsko-slezského aeroklubu (MAK) další kluzák, který zalétal v zimě 1923 - 1924. V létě 1924 byl postaven na vrcholu hlavního svahu dřevěný hangár z prostředků MAK, kde byl uveden kluzák hangárován. To bylo příčinou i jeho zkázy. Bez vědomí ing. Dohnálka si jej vypůjčili 2 členové MAK a protože nikdy před tím nelétali, rozbili jej hned při prvním pokusu ozlet. Jelínek potom s ing. Dohnálkem začali konstruovat

a stavět trupovou dvousedadlovku, kterou však již nedokončili a torzo kluzáku odkoupil plachtový odbor MAK. Další osud není znám.

V roce 1922 se začíná celostátně organizovat plachtění, hledají se vhodné terény a jsou vypsaný první celostátní soutěže. Trvá to ale další 2 roky, než je uspořádána "1. národní soutěž plachtových letadel u Brna" a to na hlavním svahu v Medláncích. Soutěže se zúčastnilo 8 letadel - z toho 6 domácích konstrukce. Soutěž proběhla velmi úspěšně a byl ustanoven národní rekord na čas s dobou letu 2 hod. 21 min. pplk. J. Skálou. Po podzimní soutěži hned na jaře 1925 byla na stejném místě "2. národní soutěž plachtových letadel u Brna", která však nebyla tak úspěšná jako předcházející, avšak por. Šapošnikovem byl ustanoven národní rekord v letu na vzdálenost 1.716 m, kdy cílovým místem přistání bylo pole za komínským hřbitovem. Soutěž byla hodnocena jako podprůměrná a tak byl hledán novým terén, jímž byla Zvičina u Dvora Králové n/L. Tam se na podzim 1925 uskutečnila "III. soutěž", v jejímž závěru vichřice zničila, nebo vážně poškodila většinu plachtových letadel. Z této katastrofy se naše bezmotorové létání dlouho nemohlo vzpamatovat a až v roce 1930 přebírá Masarykova letecká liga (MLL) program bývalého odboru pro plachtový let Aeroklubu československého (ARČS).

MLL se na brněnsku velmi těžce prosazovala, protože MAK měl velmi silnou základnu plachtového odboru, který podporoval stavbu a létání. Tak se stalo, že obě skupiny ze začátku se věnovaly více spolkaření a obrat nastává kolem roku 1932, kdy pod vedením instruktora F. Kotiby se staví kluzák "Skaut" a v létě na medláneckém terénu probíhá 1. kurs, kdy se poletovalo a hlavně opravovalo, protože o tvrdá přistání nebylo nouze. Ve stejné době odjíždí skupina plachtařů na instruktorský výcvik do Polska. Na podzim v roce 1933 se hledá nový plachtařský terén, protože místní komínští hospodáři neviděli rádi plachtařský provoz. Byl nalezen na kopci nad Čebínem u Tišnova. Zde byl postaven hangár, malá ubytovna a přístavek u hangáru sloužící jako dílna. Rovněž byly zakoupeny 2 přistávací plochy o rozměrech 15x50 m. Přesto byl medlánecký terén nepravidelně užíván v době vegetačního klidu.

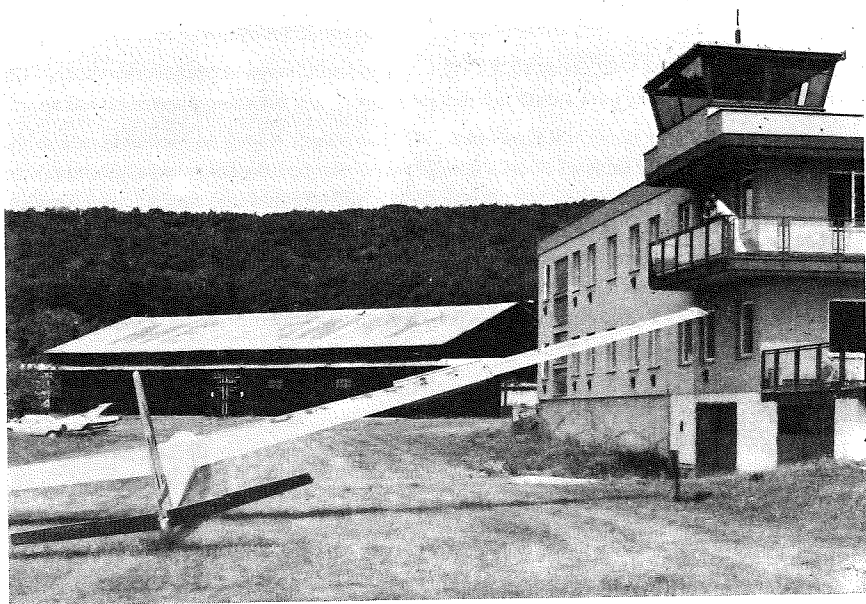
Na čebínském kopci se létalo až do 12. 3. 1939, kdy končí první etapa bezmotorového létání v ČSR. Po 15. březnu veškerý letový park a další zařízení je zabaveno a je zakázáno provozovat náš sport.

Za okupace začínají v rámci NSFK od roku 1940 létat Němci, stěhují na Medlánci celé zařízení bývalé Zemské plachtařské školy z Čebína a staví je při potoku pod dnešní rolovací plochou. V roce 1941 je rozhodnuto o stavbě Říšské plachtařské školy v místech dnešního areálu letiště Medlánci. Škola je vybudována během roku 1942 a na podzim zahajuje intenzivní internátní výcvik. Velitelem školy je jmenován známý předválečný bezmotorový rakouský pilot Anton Kalbacher, který po celou dobu okupace školu řídí. Poslední kurs probíhá v březnu 1945. Potom Němci odvázejí část materiálu do Rakouska, vyorávají brázdy do letištní plochy a Kalbacher, jako poslední, odlétává začátkem dubna, přičemž nespěluje rozkaz o zničení letištního zařízení a budov.

26. dubna 1945 je Rudou armádou osvobozeno Brno a na letiště Medlánci se dostávají Rumuni. Hned po osvobození předváleční plachtaři Merlíček a Šmíd na rumunském velitelství získávají potvrzení a přebírají, pomocí dalších členů, letiště Medlánci, zajišťují materiál a likvidují minové náloze za pomoci naší vojenské správy. Současně je zjištěno, že z řad bývalých předválečných členů již 23 se nikdy nezúčastní létání.

První starty po válce se uskutečnily začátkem června a již v polovici měsíce začíná první kurs. Současně probíhá organizační jednání a na Medláncích je založena zemská plachtařská škola, plachtařský odbor aeroklubu Brno a od roku 1946 opravárenské středisko. Od roku 1946 je upuštěno

od výcviku pomocí startů gumovým lanem a začíná výcvik za navigákem. Jsou prováděny první aerovleky. Létá se za plnou úhradu a tak se stává, že méně majetní členové musí své létání omezovat. Letovou činnost ale částečně podporuje MNO a ministerstvo dopravy formou poukázek. V letech 1947 a 1948 nastává další pokrok létání, jsou přidělovány nové československé větroně a výkony našich pilotů prudce stoupají. V roce 1949 probíhají v měsíci srpnu 1. celostátní závody, kdy z 20 účastníků z celé ČSR je 7 z Medlánek. Od roku 1948 až do začátku roku 1953 probíhají různé organizační změny v řízení aeroklubů, které přecházejí s konečnou platností pod Svaz pro spolupráci s armádou. Od tohoto okamžiku se stává bezmotorové létání výběrovým sportem, plně dotované státem. To se projevuje na létání členů plachtařského odboru, kde vyrůstají vynikající sportovci ing. Svinka, V. Vlk, Z. Bedřich, MUDr. J. Hollan, J. Hudec, V. Štěpánek, F. Filípek, K. Běčák, V. Hudcová, D. Hollanová a další. Rekordní listina ČSR se plní jmény medláneckých pilotů A. Kašparovského, V. Zejdy, G. Vrbáckého, ing. J. Cábela a dalších. Jsou pořádány krajské plachtařské a celostátní závody, ve kterých jsou většinou první místa obsazována piloty z Medlánek. Doba plných dotací končí a od roku 1963 je příspěvek na plachtařskou činnost podstatně snížen, Aeroklub Medlánek je postaven před problém získat finance na letovou činnost. Protože většina členů je mladších a nemá vlastní příjmy, rada aeroklubu organizuje intenzivní brigádnickou činnost. Rada aeroklubu, pod vedením legendárního náčelníka Jardy Hudce a později M. Weignera do roku 1965, dále za vedení F. Filípka se zhostila tohoto úkolu na výbornou. Stejným způsobem byl letový provoz zajišťován radou aeroklubu za vedení M. Hradila (od r. 1969), L. Vlasáka (od 1971), J. Neshyby (od r. 1975) a ing. V. Podroužka (od r. 1982). V tomto období se piloti účastnili mnoha soutěží a závodů, ve kterých se umísťovali na předních místech a v celoročních soutěžích aeroklub Medlánek byl vždy mezi prvními v ČSR.

V letech 1953 - 1958 pořádá aeroklub pravidelně letecké dni za účasti armády. Tyto dni jsou dodnes v paměti. Plachtaři na nich předváděli skupinovou slétanost a vysokou akrobacii na větroni. V letech 1960 až 1989 vždy v červnu, spolu s ostatními složkami tehdejší NF pořádali dny dětí, na kterých zajišťovali leteckou část.

Po dlouhých rocích, kdy se aeroklub Medlánky snažil vybudovat na letišti novou budovu pro potřebu svých členů, místo dosluhujících dřevěných baráků, se podařilo radě AK v roce 1985 zahájit a během 2 let postavit v akci "Z" novou patrovou budovu aeroklubu. Členové na této akci odpracovali zdarma přes 49 600 brigádnických hodin a kromě toho dokázali v roce 1986 zvítězit v celoroční letové soutěži jak v jednotlivcích, tak v kolektivu aeroklubů celé ČSSR. Aeroklub Medlánky během celého období své činnosti, kromě sportovního létání, provádí každoročně základní bezmotorový pilotní výcvik aktivistickou formou. V posledních letech je ale zájem o bezmotorové létání menší pro velkou časovou náročnost výcviku.

Po listopadu 1989 byl zrušen Svaz pro spolupráci s armádou a ustaven Aeroklub Čech a Moravy. Nastává převod majetku na nástupnické organizace, mění se rada aeroklubu, ale piloti aeroklubu Medlánky jsou věrni svým tradicím, pokračují v začaté cestě tak, jako v roce 1945.

Všichni členové aeroklubu Medlánky věří, že v brzké době se budou podmínky pro bezmotorové létání zase zlepšovat a že i letiště Medlánky dožije sté výročí od svého založení v roce 2020. Je zapotřebí, aby se pro to udělalo vše, neboť k tomu zavazuje skoro 80ti letá tradice bezmotorového létání na Medláncích.

ŠKOLSTVÍ

Pochopit, co pro nás v minulosti znamenala česká škola, můžeme jen tehdy, když si uvědomíme národnostní poměry a stav českého školství před 100 lety. V Brně, ještě v sedmdesátých letech minulého století byly školy, udržované městem, výhradně německé. Teprve v r. 1877 bylo zemskou školní radou povoleno zřídit první soukromou českou obecnou školu, od r. 1878 vydržovanou Brněnskou maticí školskou, a až v roce 1881 otevřít první dvoutřídní veřejnou českou školu.

Jaké měly medlánecké děti štěstí, že v této době mohly navštěvovat českou školu v Řečkovících.

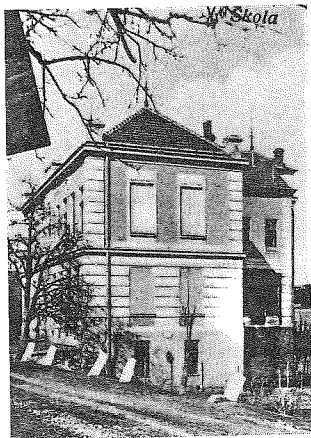
Ta byla vystavěna - jak vypráví zasl. učitelka Vojtěška Matyášová ve své publikaci "Řečkovice náš domov" - C. k. studijním fondem, tehdejším patronem kostela i školy, v roce 1800 na náměstí jako přízemní budova o 1 třídě s bytem pro učitele (býv. Bartoňkům dům, na Palackého nám. č. 1, nyní již zbouraný).

Ve třídě bylo 10 lavic, tabule, stůl a skříň. Školu navštěvovaly děti z obcí celé řečkovické farnosti. Cesta do školy nebyla vždy snadná. Zejména v zimním období, kdy byly cesty zaváté sněhem nebo jindy zase rozbahněné, museli je rodiče vozit na saních nebo nosit na zádech, případně pro nepřízeň počasí nechat doma. Starší děti, zejména v letním období, musely pomáhat na poli a měly proto ve škole úlevy.

Z každého žáka se platil týdně 1 groš (odpovídal asi 70 haléřům měny v letech 1930 - 35). Tyto peníze si učitel vybíral od rodičů po sobotách (sobotálés).

Teprve roku 1873 byla vystavěna škola v Hapalově ulici, původně trojtřídní, později od roku 1900 pětitřídní. Vzrůstající počet dětí donutil krátce nato řečkovickou obec ke stavbě školy nové. Ta byla postavena v sousedství budovy dosavadní a byla dána do provozu v roce 1908, kdy už naše děti měly postaráno o výuku v nové škole v Medláncích.

O jejím postavení uvažoval starosta obce Ferdinand Vyzina se svými radními, Antonínem Uhlířem a Bartolomějem Suchým, již v roce 1906. Ale teprve 22. března 1907, po dlouhých úředních jednáních vydala C. k. zemská školní rada pod č. 5344 povolení ke stavbě. Podle plánů Vojtěcha Buchty, zednického mistra v Král. Poli byla stavba zadána Antonínu Cupákovvi, staviteli v Řečkovících a ještě v roce 1907 bylo započato se stavebními pracemi. Do zimy hotová hrubá stavba byla na jaře roku 1908 nákladem 42.318 K dokončena. Dne 24. srpna 1908 pod č. 21502 povolila zemská školní rada její otevření, jako dvoutřídní obecné školy.

V souladu s duchem tehdejší doby byla školní budova v neděli 6. září 1908, po odpoledních službách božích, farářem Františkem Stejskalem z Řečkovic slavnostně vysvěcena. *"Sešel se velký počet obyvatel, i školní děti, děvčata v bílých šatech jako družičky, šli průvodem z řečkovického kostela a po ukončení celého obřadu se průvod odebral zase zpět do kostela"* - tak popisuje tyto sváteční chvíle pisatel školní kroniky, nadučitel Šimon Hradil.

Slavnostními hosty byli Ant. Kulísek, C. k. mistodržitelský koncipient, František Anderle, C. k. okresní školní inspektor, zástupce církve katolické kooperátor Josef Dvořák a František Stejskal, farář. Za obecní radu starosta Ferdinand Vyzina, radní Antonín Uhlíř a Bartoloměj Suchý. Hasičský sbor zastupoval náčelník Emanuel Papáček, vojenské vysloužilce pak starosta spolku Josef Krebs.

Po projevech představitelů státu, školy, církve a obce, a po poděkování obyvatelům za účinnou pomoc při stavbě školy, bylo obřadným předáním klíčů od školní budovy prozatímnímu správci školy, učiteli Simonu Hradilovi, slavnostní odpoledně ukončeno.

První školní rok v nové škole zahájilo dne 18. září 1908, po účasti na bohoslužbách, 117 žáků (58 první a 59 druhé třídy). Všichni žáci byli české národnosti a řím. katolického vyznání. Prvními učiteli byli: prozatímní správce školy nadučitel Šimon Hradil, zatímní učitel Antonín Valoušek, ženské ruční práce učila Emilie Lotocká.

Místní školní radu tvořili: zástupce velkostatku Robert Kafka, správce z Brna, zástupce vyznání Josef Dvořák, kooperátor z Řečkovic, za poplatníky rolník Antonín Tišnovský čp. 5, předseda, František Tišnovský, rolník čp. 2, Antonín Kučera, tovární dělník čp. 55. Za správu školy Šimon Hradil.

Ještě v témže roce byla část obecní parcely u školy určena pro školní hřiště a po obvodu byla osázena lipami. V březnu následujícího roku zasadili žáci na obecním pozemku v sousedství školy 2000 sazeňnic stromků a v roce 1912 zasadili také 2 lípy u sochy sv. Jana u rybníka. Byly to akce slavnostní, spojené i s pohoštěním dětí.

Nezvykle slavnostní den prožily děti spolu s uniformovanými hasiči a vojenskými vysloužilci i s ostatními obyvateli obce 25. června 1912, kdy zavítala do zdejšího zámku arcivévodkyně Marie Josefa, aby navštívila nově zvolenou představenou C. k. Ústavu šlechtičen, baronku Dücker - Haslauovou. U slavobrány u zámku byla uvítána hudbou, střelbou z hmoždířů a za žactvo školy žákyňmi Annou Šenkovou a Helenou Štaudovou. Tento slavnostní akt byl kvitován písemně i samotným místodržitelem.

Výuka, včetně častých oslav vládnoucího panovníka, byla poplatná výnosům a nařízením zemské školní rady. Školní rok byl zahajován a ukončován hromadnou účastí na slavnostních bohoslužbách. Zájem církevních míst o katolickou výchovu dětí dokládá úřední výnos o zvýšení počtu hodin náboženské výuky.

Růstem počtu rodin v nově stavěných rodinných domech se zvýšil počet školou povinných dětí v místní škole v roce 1912 na 136. Bylo povoleno zřídit pobočku 2. třídy a učitelský sbor byl posílen o učitele Emila Wenzla.

Do roku 1917 se pohyboval početní stav žáků školy okolo 140, měšťanské a jiné školy navštěvovalo dalších přibližně 20 dětí. Odchodem učitele Ant. Valouška v roce 1914 na vojnu vyučovali na škole až do roku 1918 jen 2 učitelé Šimon Hradil a Emil Wenzl, ruční práce pak Marie Kamanová. Začátkem škol. roku onemocněl pracovně přetížený, správce školy nadučitel Šimon Hradil a na poruchu krevního oběhu 29. listopadu 1918 zemřel. Správu školy převzal učitel Emil Wenzl, jako výpomocná učitelka byla přidělena Jiřina Vlašimská a do návratu učitele Valouška z vojny vypomáhala i učitelka Marie Šimůnková.

V této neradostné době bylo žactvo postiženo těžkou epidemií chřipky a vyučování přerušeno. Proto teprve 8. listopadu, po znovuzahájení vyučování, oslavili žáci spolu s učiteli, členy míst. školní rady obecního výboru svátek svobody 28. říjen 1918.

Od dvacátých let, pravidelným odchodem žáků do měšťanských a středních škol, ročně v průměru až 40, se snižoval počet žáků, a nadto klesal přírůstek nových do prvních tříd natolik, že ve šk. roce

I. a II. třída žáků v roce 1911 s nadučitelem Šimonem Hradětem, učitelem Aní. Valouškem a uč. rač. prací Emilií Lotočkovou.

1925/26 nastoupilo do 1. třídy jen 5 žáků. Celkový stav byl tehdy 49. Tak neblaze se podepsala na populačním vývoji I. světová válka a její následná životní úroveň.

Od šk. roku 1919/20, kdy obec Medláanky byla připojena k městu Brnu, dochází ke změnám ve složení učitelského sboru. Zůstává jen učitel Ant. Valoušek. Odchází Emil Wenzl na měšť. školu v Král. Poli, správu školy přebírá nově přidělený Vladimír Kalvoda, nově nastupuje Jarmila Kalvodová. Následující rok zaměňuje si Vladimír Kalvoda místo s Bohumilem Votavou, který přebírá správu školy. V tomto složení zůstává učitelský sbor do roku 1924, kdy pro malý počet žáků se ruší pobočka II. třídy a Jarmila Kalvodová je přechodně přidělena do Komína.

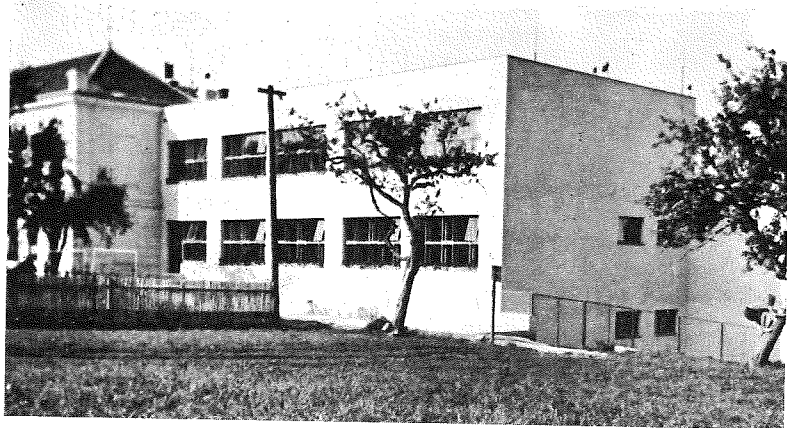
Změnu přivodila až výstavba čtyřdomků na obecních pozemcích "Na trávníkách" a rodinných domů na rozparcelovaném pozemku Nadačního ústavu "Za palírnou".

Ve školním roce 1926/27 přibýlo do školy 25, příští rok 76 žáků, takže ve šk. roce 1928/29 bylo jich už vyučováno 152. Tento stav vyžadoval zřízení dalších tříd, pro které nebylo v budově místo.

Proto 8. listopadu 1929 byla komisionálně přímo na místě projednána přístavba školy, tělocvičny a mateřské školy. Podle projektu, a za řízení stavitele Floriána Kuby, bylo 22. července 1930 započato s výstavbou a stavební práce byly dokončeny 24. července 1931. Stavbu provedl Stavební závod Židenice a podílelo se na ní včetně vybavení přes 30 dodavatelů. Výdaje na přístavbu činily Kčs 1 125 857,--. Současně byly nákladem Kčs 68.385,-- provedeny nutné úpravy staré budovy.

Slavnostní otevření této nové stavby se konalo 30. srpna 1931 ve vyzdobené tělocvičně, za četné účasti občanů. Spolu se zástupci školských a církevních úřadů se ho zúčastnil starosta města Brna Karel Tomeš a za městské zastupitelstvo Tomáš Bartl a Alois Večeřa. Program zahájil pěvecký sbor medláneckého Sokola skladbou B. Smetany "Věno". Po projevu starosty K. Tomeše poděkoval říd. učitel Bohumil Votava všem, kdo se o stavbu přičinili a prohlídkou budovy s vystavenými žákovskými pracemi byla slavnost ukončena.

Konečně mohlo být v odpovídajícím prostředí započato s výukou v pěti třídách. Učitelský sbor tvořili: správce školy-řídící učitel Bohumil Votava, Antonín Valoušek, Emilie Bočková, Zdenka Smolová, Ladislav Bartoš, učitelka ručních prací Berta Kubíčková, farář František Stejskal, který vyučoval řím. kat. náboženství a farář církve československé Ludvík Vítoslavský.

Do školy nastoupilo v tomto školním roce 164 žáků, do měšť. škol 43, do škol středních 7 a do škol jiného typu 3 žáci. Co se náboženského vyznání týče, bylo 126 řím. katolíků, 31 příslušníků církve československé, 2 církve českobratrské a 5 žáků bylo bez vyznání.

V prosinci se ustavila nová školní rada: předseda František Streichsbier za soc. dem., místopředseda Antonín Marša za nár. soc., členové - Tomáš Králík za lidovou stranu a Frant. Juračka za nár. soc. Školu v této radě zastupovali Boh. Votava a Ant. Valoušek.

Krátce vzrostl počet žáků až na 177, ale odchodem do měšťanských a středních škol - v průměru ročně 90 až 100 se jejich počet do doby nacistické okupace ve šk. roku 1939/40 snížil na 137.

Školní rok 1932/1933, ve kterém učitelku Zdenku SMolovou nahradil František Kolařík, je již poznamenán tíživou nezaměstnaností. Ve škole se zavádí mléčná akce, část dětí dostává 1/4 l mléka zdarma, ostatní si je kupují za 50 hal. Česká okresní péče o mládež pomáhá ošacením zmírnit nouzi 20 dětí nezaměstnaných rodičů, Policejní ředitelství - ze sbírek pro nezaměstnané - poskytuje 28 m látek na šaty a 15 párů bot.

V uvolněném bytě školníka se vaří polévky pro 32 dětí z nezaměstnaných a chudobných rodin. Vařila je ochotné paní Marie Málková, střídavě vypomáhaly 2 matky stravovaných dětí. 6 dětí se stravovalo v ochotných rodinách. Akce byla zabezpečena dary: Kč 500,-- od Správy obecné školy v Brně na Rejdišti z darů rodičů, Kč 100,-- Sokol, Kč 531,-- občané Medlánek, kteří také vypomohli surovinami.

Na začátku škol. roku 1933/1934, se rozloučil s učitelským sborem a školou Antonín Valoušek, zkušený a rozvážný, vzor učitele. 26 let byl oporou střídajících se členů učitelského sboru. Převzal správu školy v Brně na Řeznické ulici a na jeho místo učitele nastoupil Antonín Pospíšil.

Stav žáků se podstatně nezměnil. Stravuje se jich 58 spolu s dětmi mateřské školy. V akci výboru "Ošacení dětem" bylo poděleno 44 nejpotřebnějších šatstvem a obuví.

Poprvé zaznamenává školní kronika údaje o tělesné výchově cvičí 102 žáků, z toho 71 v Sokole, 23 v Orlu, 2 v DTJ, 6 u hasičů, necvičí 64. Dovídáme se také, že ze 160 žáků je 117 řím. katolického vyznání, 35 československého, 3 českobratrsko-evangelického.

Školní rok 1934/1935 zahajuje učitelský sbor Bohumil Votava, Emilie Bočková, Ladislav Bartoš, František Kolařík a Marie Hejdrová se 161 žáky.

Po onemocnění Boh. Votavy a jeho odchodu do důchodu převzal správu školy Evžen Viktorin, def. učitel z obec. školy v Husovicích.

Z darů a sbírek pokračuje v různé obměně stravování a nouzové ošacování dětí.

Stejně jako v minulém roce, bylo s dětmi vzpomenu významných postav naší národní kultury Svat. Čecha, Jar. Vrchlického, J. A. Komenského a dr. Mír. Tyrše. 21. 12. 1934 byla pořádána dětská besídka, společnou oslavou 4. března 1935 bylo vzpomenu výročí vzniku písně "Kde domov můj" a 85. narozenin T. G. Masaryka. Do běžné školní práce zasáhly v dalších letech události veřejného života.

14. prosince 1935 se T. G. Masaryk vzdal prezidentského úřadu a na jeho místo nastoupil 18. prosince Edvard Beneš. V květnu 1936 oslavili žáci jeho narozeniny, 15. června se účastnili jeho přivítání při návštěvě Masarykovy mateřské školy v Řečkovcích a 16. června na slavnostní vojenské přehlídce v Brně.

V trvalé paměti tehdejších žáků zůstane začátek školního roku 1937/1938 svým smutným dnem 14. září, kdy zemřel prezident osvoboditel T. G. Masaryk. Smutek celého národa vyjadřují tyto řádky školní kroniky, psané řídícím učitelem Evženem Viktorinem:

"Byl to podivný den, ten neblahý úterek, šedivý, ponurý a smutný sám sebou, svět světel jej pronikal a činil ještě smutnějším. Oči všech nás zalily se slzami, srdce svírala se zármutkem v bezmezném bolu. - Zemřel ten, jehož bychom chtěli nesmrtelným učiniti".

Tiše, tentokrát bez hluku a pomalu se rozcházelí žáci do svých domovů. 16. září večer sešel se místní obecní výbor, místní školní rada a učitelé k uctění památky TGM

Další měsíce života školy změnilo září roku 1938 vojenská mobilizace a nutnost uvolnit 2 třídy pro přechodné ubytování. V říjnu odchází řídící učitel Evžen Viktorin na nové působiště v Brně-Obřanech a na jeho místo nastupuje z obecné školy v Jehnicích def. učitel Karel Hudec. Do školy nastupují 3 noví žáci z rodin, které musely opustit Němci zabírané naše pohraniční okresy.

5. října odstupuje ze své funkce prezident Edvard Beneš a novým prezidentem se stává Emil Hácha - v učebnách se vyměňují obrazy prezidentů.

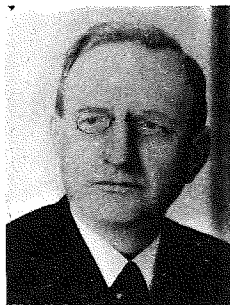
Přesto 2. března 1939 je ve všech třídách vzpomenuo narozenin T. G. Masaryka a 6. března - 9 dní před nacistickou okupací - promítnut film z jeho života.

Zde je nutno se ve vzpomínkách vrátit až do září roku 1938, tedy do dnů mobilizace naší armády i do těch nešťastných dnů podzimu 1938, kdy jsme byli donuceni oželeť naše pohraničí, a do toho zlého jara, které vyvrcholilo 15. března 1939 okupací naší země fašistickým Německem a ztrátou naší národní suverenity.

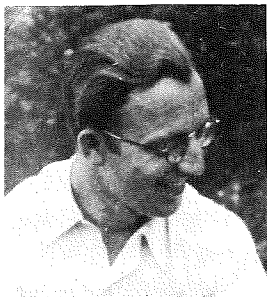
Tím vším byla jistě naplněna i mysl našich učitelů, když pod vládou německých okupantů zahajovali školní rok 1939/40. Jen tento jediný byl přímo zaznamenán ve školní kronice a kolika bezpráví se v něm můžeme dočíst - revize učitelských a žákovských knihoven s vyřazením 71 knih, nařízeno uctívání symbolů Třetí říše, odstranění všeho, co připomíná čs. republiku, zákaz užívání dosavadních učebnic, odevzdání čs. znaků a obrazů čs. prezidentů do skladu města Brna, české označení budov škol nahrazeno německo-českým. Těžko bylo českému učiteli psát takovou kroniku. Třetina jejich listů zůstala nepopsána a Karel Hudec ji 1. července 1940 ukončil poznámkou "Pokračování v příští kronice". Nepokračoval.

Školní rok v roce 1941 jako řídící učitel nezahajoval. Z donucení, jako legionář, odchází 1. 9. 1941 do výslužby, 22. června 1944 je zatčen a 10. dubna 1945 popraven v Mauthausenu.

Ten podzim roku 1941 byl krutý i k žákům školy. Přes polovinu jich onemocnělo spálou, černým kašlem a záškrtem. I když byly děti očkovány, 3 na záškrt zemřely.

Karel Hudec

František Kolařík

Nacistická cesta k likvidaci české inteligence v té době neminula ještě další 2 učitele této školy. Od 1. září 1939 do 19. ledna 1942 byl ve vězení Stanislav Šule a 8. září 1941 byl také zatčen učitel František Kolařík, osvětový a sokolský činovník. Zemřel 7. dubna 1942 v koncentračním táboře v Osvětimi.

Osudy školy v ostatních válečných letech, uchované v pamětech učitelů a některých skrovných dokladech, zaznamenává školní kronika až dodatečně. Dále sílil germanizační tlak. Škola byla organizovaná jako trojtřídní se 60 žáky ve třídě, výuka němčiny se však zvýšila na 4 až 7 hodin týdně jen s 35 žáky ve třídě. Učitelé museli navštěvovat kursy němčiny a skládat přísné zkoušky. Do vyšších škol smělo být ze 4 tříd přijato jen 35 % žáků, protože vzdělávání českých dětí nebylo žádoucí. Učitelům a dětem byl nařízen arijský pozdrav.

Osud školy se naplnil. Koncem dubna 1943, kdy byla z rozhodnutí vojenských úřadů školní budova zabrána pro vojenské účely, stala se ubytovnou žáků letecké školy Fliegerkorpsu. Tělocvična, chodby a jedna třída byly upraveny na dílny pro letecké součástky.

Vyučování dětí bylo přeloženo do hostince "u Němců". Sál byl přepažen soukeným závěsem, přičemž přední část sloužila jako třída pro 42 žáků a v zadní části byl uložen školní inventář. Škola byla také k dispozici přední místnost, kam po dobu výuky neměli hosté přístup. Dvůr hostince sloužil jako sklad odpadových surovin. Další učebna byla získána v Králově Poli, v budově býv. potravní čáry (akcizu č. 46) v nynější Palackého ul.

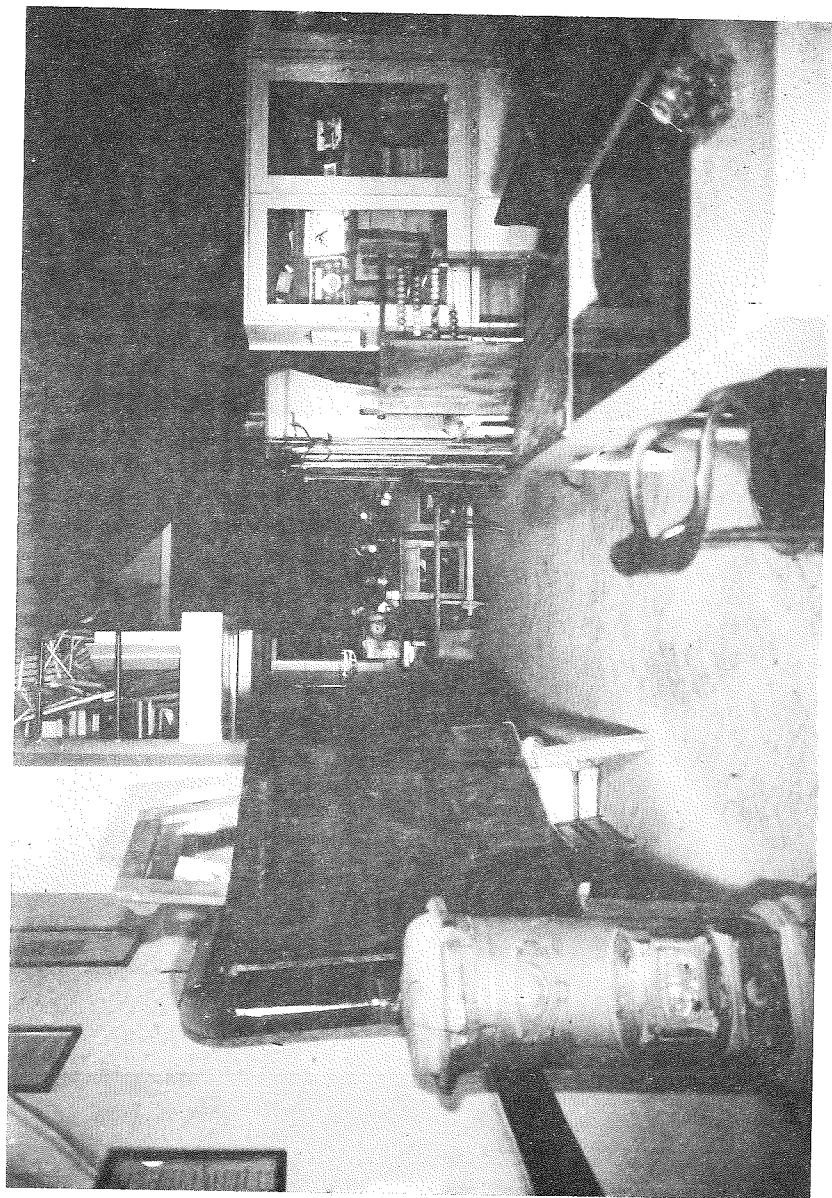
V srpnu se žáci Fliegerkorpsu přestěhovali do ubikací na medláneckém letišti a uvolněné místnosti převzal starosta města Brna pro nové účely. Pro školu zůstaly 3 učebny, kabinet, kancelář, 2 záchody. Jedna třída zůstala nadále v hostinci "u Němců" a jedna ve výše zmíněné budově.

Úvodem škol. roku 1944/45 byla úředně připomenuta povinnost plnit složený slib věrnosti velko-německé říši a jejímu vůdci. Ohlasy Slovenského národního povstání spolu s blížící se frontou však posilovalo vědomí, že je to připomenutí poslední.

Stále četnější letecké poplachy a nálety přerušovaly vyučování až do 16. dubna 1945, kdy byla výuka ukončena. Tímto dnem také skončil poslední válečný školní rok. Rodiče odváželi děti na venkov, kde předpokládali menší nebezpečí válečných hrůz a učitelé se rozešli ke svým rodinám přečkat blížící se již válečnou frontu.

Teprve v polovině května, bez válečného nebezpečí života, se mohli všichni opět sejít ve škole. Byla značně poškozená nejen dělostřeleckou palbou, ale také využíváním pro válečné účely, (například tělocvična, v průběhu bojů použítá i k ustájení vojenských koní).

Po sepsání škod a nejnepříjemnějších nouzových opravách zajištění Němci a Němky provedli úklid, umyli schody a třídy a říd. učitel Frant. Pospíšil svolal k zápisu žáky. Přihlásilo se jich 123 a s nimi bylo 24. května 1945 slavnostně zahájeno vyučování. Radostné bylo zjištění, že nikdo z žáků v průběhu války nepřišel o život. Od 25. května vyučovali ve 4 třídách říd. učitel Frant. Pospíšil a učitelé p. Novozámská, p. Pailová a p. Dernický.

Učebna v sále u Němců - 1943.

Kyuka na jersiti.

V červnu nastoupil učitel Vlad. Váňa, převzal správu školy a říd. učitel Fr. Pospíšil odešel na dovolenou, z níž už se nevrátil. Učitelský sbor pak ještě doplnily Božena Pleskačová, později pak Vojtěška Matyášová.

Při zahájení prvního poválečného školního roku 1945/46 nebyly ještě odstraněny pozůstatky války, zejména potíže pozůstatky války, zejména potíže se zasklíváním oken a vytápění budovy.

Tělocvičnu nejvíc postiženou válkou, měli již žáci k dispozici. Pěčí Sokola byla během prázdnin vyčištěna a vybavena náradím. Správu školy po Vl. Váňovi převzal v roce 1946 nově jmenovaný Frant. Chrástek a v r. 1947 Vlasta Šnědarová. S poklesem žáků na 93 se stává škola trojtřídní.

S novým školním rokem 1948/49 vstupuje v život Jednotná škola - nový učební plán a učební osnovy pro školy národní. Vyučuje se ručním pracím i náboženství. Učitelský sbor zůstal nezměněn.

Škola se však stává politickou. Děti jsou vedeny k socialismu, mají se podílet na plnění pětiletky, zejména na nejrůznějších brigádách. Učitelský sbor je doplněn Miroslavem Koudelou.

Desetiletí, počínaje šk. rokem 1949/50, je poznamenáno nástupem tvrdé linie komunistické, tzv. socialistické výchovy. Projevuje se především zostřeným výběrem školní četby. Vládnoucímu systému nevyhovující knihy jsou vyřazovány a jejich seznamy jsou pro kontrolu postupovány školnímu referátu NV. Jaká to připomínka pretektorátního šk. roku 1939/40. Ani tato generace dětí se nemá dovědět pravdu o dějinách svého národa.

Proto radostněji působí zmínka o navázání družby se slovenskými žáky v Súci u Trenčína a jejich vzájemná výměna při prázdninovém pobytu.

V průběhu 3 roků dochází ke změnám v učitelském sboru. Vladimíra Váňu, který se v poválečné době účinně postaral o opravy a rekonstrukci školy, vystřídal jako ředitel školy Miroslav Koudela a z učitelského sboru zůstala jen Božena Pleskačová. Ustavilo se SRPŠ, pionýrská organizace (PO), pro děti zaměstnaných matek zřízena školní družina. V jejím vedení se vystřídaly O. Křehlíková a M. Ševčíková.

Jestě k podstatnějším změnám došlo v r. 1954, kdy Mir. Koudelu vystřídal ve funkci ředitele Zdeněk Fiala. Učitelé Ručná, Budík a Havel byli přeloženi na jiné školy a učitelský sbor doplnily R. Stuchlíková, M. Hružová a V. Staňková.

Škola je pětitřídní a jejím hlavním úkolem je uplatňovat všechny složky komunistické výchovy. Školní roky jsou zahajovány slavnostně, s účastí představitelů KSČ, Národní fronty a rodičů. Celoroční výuka je prolnta oslavami a vzpomínkami k různým výročím po vzoru SSSR (oslava VŘSR, založení KSČ, 1. máj, jolka Děda Mráz, soc. soutěže, nácvik na Spartakiádu). O výuce náboženství se školní kronika nezmiňuje. Učitelé i bezpartijní studují samostatně marxismus-leninismus, musejí vypracovávat písemné politické referáty a organizovat pro všechny zaměstnance školy tzv. desetiminutovky.

Stravování dětí bylo již od roku 1945 znovu zabezpečeno. Zprvu se vařilo v bytě učitele Váni, později byly obědy a přesnídávky dováženy ze školy na Slovanském nám. v Král. Poli. Od r. 1954 vařila i pro medlánecké děti kuchyně ve škole T. Novákové v Řečkovících. Rovněž lékařská péče byla plně zajištěna pravidelnými lékařskými prohlídkami a očkovaním, přesto v roce 1952 čtyřicet žáků onemocnělo infekční žloutenkou a bylo vyřazeno z vyučování po dobu 2 - 3 měsíců. Ke konci 50. let často trápily děti spalničky, černý kašel, zarděnky, spála a zápal plic.

Radostnou událostí roku 1958 byla oslava 50. výročí založení školy. Zúčastnili se jí spolu s prvním ročníky žáků školy i první učitelé Antonín Valoušek a Emil Wenzl.

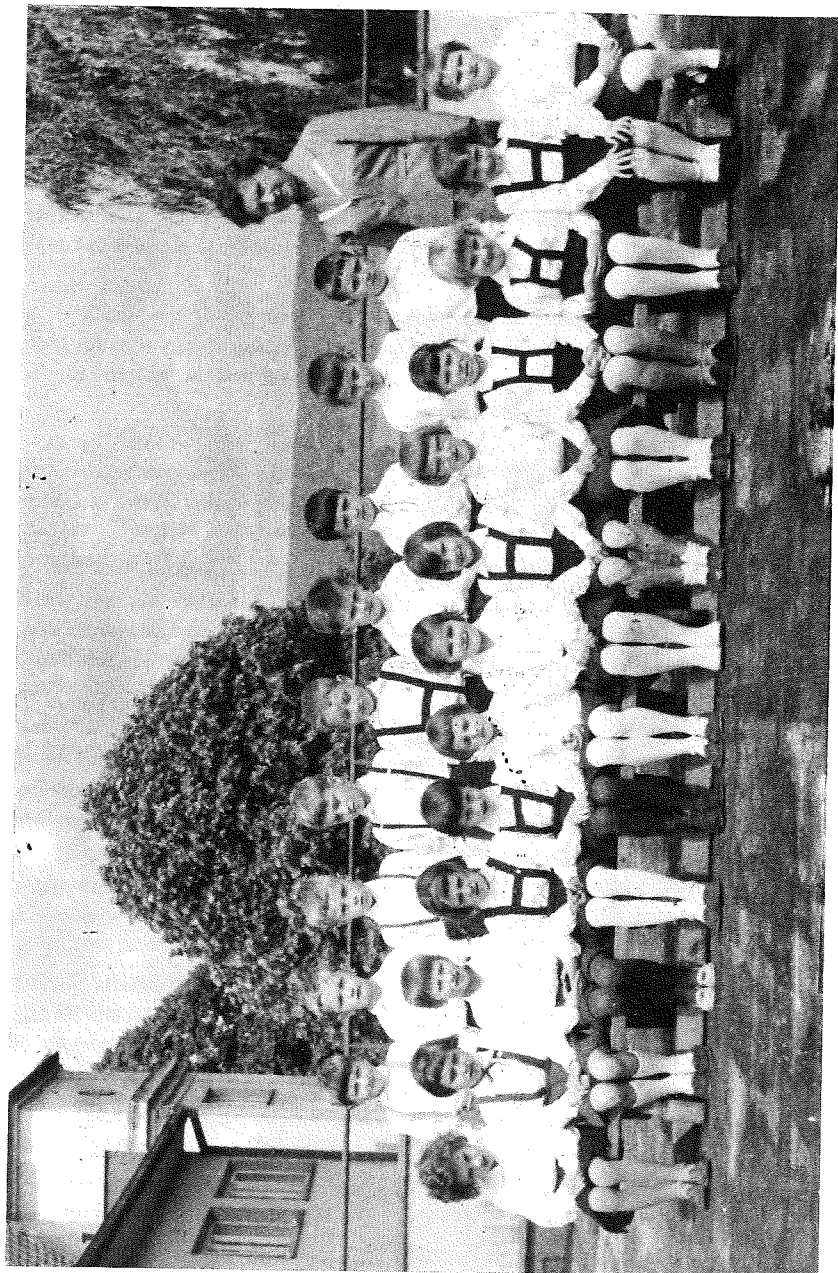
*50. výročí založení školy - žáci z prvního desetiletí se svými
učiteli Ant. Valouškem a Emilem Wenzlem*

V nadcházejícím desetiletí, až do "Pražského jara", je Medlánecká 4třídní ZDŠ - jako všechny ostatní - nadále politicky zaměřená. Personální změny jsou v kronice označovány jako: odešel na vlastní žádost, vyměnil si místo, byl ustanoven, byla jmenována apod. Dlouholetá vedoucí PO, V. Staňková, odešla působit jako asistentka na pedagog. institut v Brně.

Školní rok 1968/69 zahajoval učitelský sbor ve složení: ředitel Zdeněk Fiala, Laura Cejnarová, Božena Pleskačová, Marta Hlaváčková a Dagmar Snášelová. Na místo školnice, na dobu několika let, nastupuje Anna Slámová. Koncem školního roku, po 23 letech působení, odchází do důchodu velmi dobrá, svědomitá učitelka Božena Pleskačová, dlouholetá vedoucí školní kroniky. Za ni nastoupila J. Vaculíková.

Zatímco dobu "Pražského jara" spoluprožívali všichni učitelé radostně a v očekávání politického uvolnění s uspokojením přivítali volbu Ludvíka Svobody prezidentem republiky, těžce nesli "vstup spojeneckých armád zemí Varšavské smlouvy", okupaci Československa. Po nutném vyslovení důvěry novým představitelům státu, teprve postupem času, se s nastalým stavem vyrovnávali. Začala "konsolidace", nesouhlas znamenal ztrátu zaměstnání, pronásledování. Všichni učitelé byli politicko-odborně zhodnoceni = prověřeni komisí. Nadále a ještě důrazněji byla připomínána povinnost respektování vedoucí úlohy KSČ a pevné spojení se SSSR. Zesílila ateistická výchova a děti nábožensky vychovávané byly pro další vzdělávání na středních a vysokých školách nežádoucí.

Na podstatě tohoto politického ducha školy se po celé desetiletí nic nezměnilo. Po odchodu ředitelky Z. Fialy do důchodu nová ředitelka A. Kůřilová za řízení ZO KSČ nadále sledovala a hodnotila

I. Třída škol. dětí s učitelkou Boženou Pleskačovou ve šk. roce 1964/65.

úroveň politického vzdělávání a růstu pedagogických pracovníků a pro zvýšení politického uvědomění se v roce 1977 zřídil "Koutek revolučních tradic".

V té době, v pedagogice, hledají učitelé nové formy práce, sledují zájmové projevy a schopnosti dětí a jejich nadání pro určitý předmět. To jim však ztěžují zbytečné, komplikované, organizační podmínky práce. Jsou namnoze výrazem nedůvěry pedagogům. V polovině sedmdesátých let byla zavedena nová forma výuky matematice, tzv. "množinová koncepce" s párovým a skupinovým vyučováním. Současně dochází ke změně v organizační struktuře škol - základní devítiletá škola (ZDŠ) se mění na základní školu (ZŠ).

Každá taková změna ztěžuje práci. Medlánecká škola ji měla navíc ještě ztěžovanou generální opravou školy. Proto v roce 1976 nastal dočasný způsob směnné výuky na detašovaných pracovištích v ZŠ Terezy Novákové v Řečkoviciích a v ZŠ na Slovanském náměstí v Král. Poli. Do těchto škol děti denně dojížděly.

V tom období odešla do důchodu ředitelka Anna Kůřilová, 2 roky ji nahradila Helena Vozková a v roce 1980 byla do této funkce jmenována Marie Chamerová. Učitelský sbor s ní tvořily Dagmar Snášelová, Zdenka Fialová, Hana Hajnová a Alena Hladíková. Školní družinu vedla Eva Slavíková, školnice, Annu Slámovou, vystřídala Eva Brázdilová.

Opravenou školu se podařilo vybavit novým nábytkem, zatemněním, v několika případech opravené tělocvičny byla vyměněna okna za skleněné tvárnice a v celé budově se dokončovala generální oprava ústředního topení. Z budovy se odstěhovala mateřská škola a její prostory využívá školní družina.

Bez významnějších personálních změn pokračovala výuka s měnícím se počtem žáků. Ve šk. roce 1979/80 bylo vyučováno jednosměnně v 5 třídách, o rok později, z dostavovaného sídliště se zvýšil počet žáků natolik, že se ve 3. a 4. třídě směnovalo a v roce 1987, pro pokles počtu žáků, se vyučovalo už jen ve 4 třídách. V učitelském sboru působili: ředitelka Marie Chamerová a učitelky Jaroslava Skryjová, Dagmar Snášelová a Zdenka Fialová.

V souvislosti s politickými změnami po 17. listopadu 1989 řešil kolektiv pracovníků školy otázku důvěry dosavadnímu ředitelce. Ve střetu s názory řady rodičů, aby jako kvalifikovaná učitelka doučila do konce škol. roku svoji IV. třídu, převládlo rozhodnutí kolektivu školy, kterým byla ředitelce M. Chamerové vyslovena nedůvěra. Na její místo kolektiv navrhl učitelku Z. Fialovou. Ta se 1. února 1990 ujala řízení školy a v následném konkursním řízení byla ve funkci povržena.

Po odeznění prvních vzrušených týdnů nastala klidná práce, oprostěná od přemíry různých akcí a oslav i od zbytečné administrativy. S další dostavbou sídliště vzrostl počet žáků na 144, vyučovaných v 6ti třídách.

Po odchodu M. Chamerové a dále D. Snášelové do důchodu, tvoří učitelský kolektiv: řed. Zdenka Fialová, Jaroslava Skryjová, Zdena Trnková, Jitka Dvořáková, Jana Trojanová a Libuše Špíchalová. Vedoucí škol. družiny je E. Fojtová, dále R. Muchová a E. Říčková. Školnicí je nadále Eva Brázdilová.

Mateřská škola (MŠ), jako první stupeň k vědění a kolektivnímu poznávání reality života, organicky spjatý s následnou školní výukou, se stala platným pomocníkem medlánecké obecné školy teprve od roku 1931, kdy započala její činnost v základním podlaží již zmíněné přístavby školní budovy, tehdy jak uvádí její školní kronika - ještě uprostřed polí a luk.

Měla k dispozici, mimo vlastního samostatného příchodu chodbou se šatnami a soc. vybavením, 2 místnosti - učebnu a hernu -, kabinet.

Bylo otevřeno jedno oddělení pro děti ve věku 3 až 6 let, hlásilo se do něho 71 dětí. V prvním desetiletí byla návštěvnost 48 dětí.

První učitelkou byla Božena Krejčová, sama až do roku 1939, kdy byl škole přidělena druhá učitelka, Marie Hradská. Opatrovnicí byla od počátku Antonie Hamrová. Jako školní lékař působil od počátku MUDr. Zbirovský z Řečkovic, který každoročně očkoval děti proti záškrtu.

Desetiletí 1941/45 bylo již v začátku poznamenáno těžkými nemocemi. Stejně jako v obecné škole onemocnělo mnoho dětí spálou a záškrtem. Až do odeznění této epidemie byla škola uzavřena. Nadále však probíhalo ještě další dobrovolné očkování proti záškrtu.

Stejně jako obecnou školu, také mateřskou potkal osud válečných událostí. V roce 1944, 5. května, byly místnosti MŠ vyklizeny a uvolněny německé branné moci. Inventář byl přestěhován do sálu Pláteníkova hostince, Sousedská ul. 3 (nyní Kytnerova), který sloužil pro náhradní výuku necelé dvacítce dětí do polovice dubna 1945, kdy pro časté letecké nálety a blížící se frontu byla výuka zastavena.

Učitelka a opatrovnice pracovaly pak dočasně v zákopnické kuchyni v Králově Poli.

V roce 1945, po osvobození Československa, se 28. května mateřská škola vrátila do původních, i když průběhem fronty značně poškozených prostorů. V srpnu odchází na vlastní žádost opatrovnice Ant. Hamrová, nakrátko ji nahrazuje Marie Konečná, vystřídaná Anežkou Černou z Medlánek.

Do školy je zapsáno 25 dětí, které již ve svobodné vlasti oslavují vánoce, pak svátek matek a zejména se vyzívají v "Týdnu dětské radosti", zavedeného ministerstvem školství na všech školách. K němu připravily učitelky loutkové divadlo, děti též navštívily medlánecké letiště a řečkovickou mateřskou školu.

Společně s dětmi obecné školy se také zúčastnily Radovánek. Byly zahájeny průvodem v krojích a pokračovaly v zámecké zahradě programem a občerstvením, které připravily maminky. Nechyběly ani výhry na losy. Radovánky se staly tradicí pro několik příštích let, ve kterých přibýly oslavy 1. máje, jichž se některé děti zúčastňovaly v krojích na alegorických vozech.

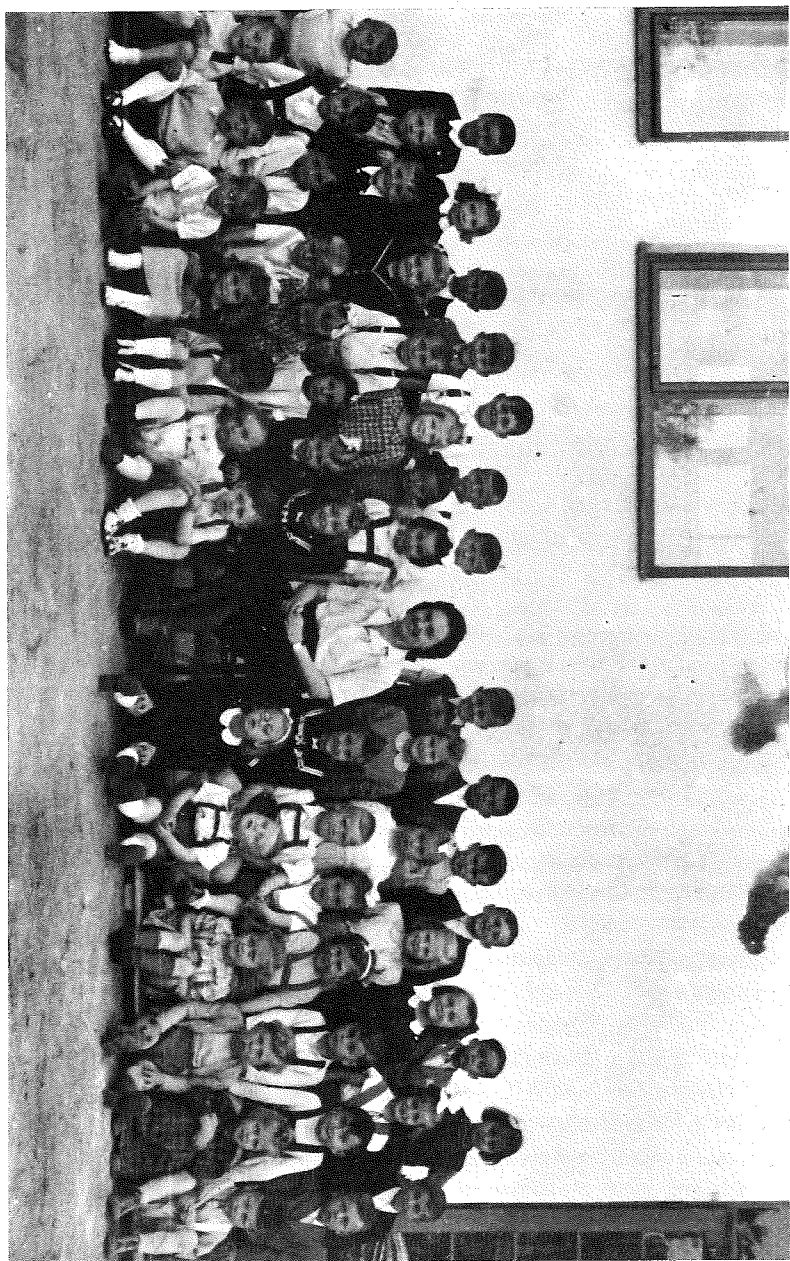
K výuce bylo zapsáno 40 dětí, se kterými MŠ vstupuje do dalšího desetiletí 1950/1960.

Je zahájeno povinným poslechem rozhlasového projevu ministra školství Zd. Nejedlého s následným nástupem vlivu vládnoucího politického režimu. Školní rok je ukončován slavnostním průvodem společně s ostatními školami v Řečkovicích, počet dětí se postupně ze 40 zvyšuje postupně na 43 až 45. Do oslav se dostává Den čs. armády, 7. listopad - VŘSR, Den znárodnění a místo Mikuláše přichází Děda mráz.

Přesto děti pořádají v sále hostince "u Němců" vánoční besídku. Než se dočkaly konce šk. roku těžce onemocněly chřipkou a spalničkami. Mimo tři, všechny onemocněly a škola byla přechodně uzavřena.

Ve šk. roce 1954/55, u příležitosti Mezinárodního dne dětí, zorganizovaly učitelky MŠ za pomoci maminek a Osvětové besedy Velký letní dětský karneval. Byl zahájen průvodem Medláňkami a poté naplněn odpoledním programem. Z výtěžku byly zakoupeny stavebnice a jiné hračky pro MŠ.

Kontrola práce, výuky, hygieny a stavu školy, provedená se spokojeností orgánů národních výborů a zdravotnictví, byla milým uznáním za práci všech, kdo se na ní po celou dobu trvání MŠ podíleli.

Záci materské školy s ředitelkou Boženou Krejčovou.

I nadále probíhá život v mateřské škole obdobně. Počínaje šk. rokem 1955/56 se poprvé slaví Den učitelů, dále děti přejí místním rozhlasem ženám k jejich svátku a cvičí na Spartakiádě v Řečkovcích a Král. Poli.

Ředitelství školy spolu se SRPŠ zakoupilo po dva školní roky divadelní představení, byla mezi rodiči a přáteli MŠ zcela vyprodána a z výtěžků byly zakoupeny jak další hračky a učební pomůcky tak také povlaky, přikrývky a jiné doplňky vybavení MŠ, jakož i trubky ke zřízení vodovodu na paloučku v zámecké zahradě, který MŠ používá.

JZD Medlánky, převzalo v roce 1957 krátkodobě patronát nad Mateřskou školou a zakoupilo pro ni horské slunce, bylo plně využíváno k ozařování dětí.

Vánoční svátky oslavovaly děti MŠ společně s národní školou. Také s ní oslavily MDD a v roce 1958 50. výročí otevření národní - tehdy obecné - školy. V prázdninách toho roku vybudovali rodiče na zmíněném paloučku vodovod, zřídili tam brouzdaliště, houpačky a celý areál oplotili. Jaká škoda, že se později stal objektem vandalů a byl jimi ničen do úplného zdemolování.

V roce 1958, po 27letém působení ve vedoucí funkci této MŠ, odchází svědomitá a obětavá Božena Krejčová. Za ni nastupuje Violetta Žáková. Jako pěstounka v té době působí Frant. Bláhová a školnice Anna Lhotská.

Další desetiletí zahájila nově jmenovaná ředitelka B. Šikutová. V obvyklém režimu škol. roku byl novým vzruchem třítydenní pobyt dětí na Českomoravské vysočině, v Chlébském u Nedvědice, opakovaný v roce 1963 pod dobu 2 týdnů u Nového Města na Moravě. Trvale se potom opakovaly jako "pobyty v přírodě" na různých místech.

Ve škol. roce 1967/68 nastupuje nová učitelka Jiřina Němcová a školnici A. Lhotskou nahrazuje Marcela Havlová.

Z dalšího dění zaznamenává školní kronika provádění oprav a to výměnu topného systému, zbudování nové kuchyňské linky a položení nové podlahové krytiny.

Došlo také k personálním změnám. Ve šk. roce 1975/76 odchází ředitelka MŠ B. Šikutová, na její místo nastupuje Jiřina Němcová, a na její místo učitelky Emilie Antoňová, provd. Gryndlerová. Také školnici, Marcelu Havlovou, nahrazuje nově Josefa Dvořáková.

Mimo běžné školní dění cvičí děti s rodiči skladby na obvodních a městských spartakiádách, jak v roce 1975, tak zejména radostně v roce 1980 v Medláncích.

V té době prochází MŠ generální opravou: rekonstrukcí vodoinstalace s částí soc. zařízení, nutně se provádějí opravy podlah a stěnám se dostává dřevěného obložení.

V roce 1982 odchází ředitelka Jiřina Němcová a místo ní nastupuje Miroslava Toufarová. Na ostatních místech zůstává kolektiv beze změny. Až na stále probíhající řemeslnické práce, namnoze návazné na celou budovu, probíhal život mateřské školy beze změny do školního roku 1986/87, který byl ve společné školní budově poslední.

Tato chvíle nedá zpětně nezpomenout bezmála 50letého soužití se základní školou. Byly s ní prožívané jak chvíle společných radovánek, tak také, a to zejména, počáteční doba obtížných začátků, společného stravování i těch opakovaných období potřeby pomoci chudobným. Byla to zejména Okresní péče o mládež a Dobročinný komitét brněnských žen, které pomohly podarovat chudobné děti oblečením.

Také hromadná dětská onemocnění té doby postihovala zpravidla děti obou škol. V mateřské škole, od zahájení její činnosti, byly děti pravidelně očkovány a lékařsky ošetřovány po dobu 25 let MUDr. Zbirovským z Řečkovic a MUDr. Görlichem z Králova Pole. Poté přešly do péče příslušných dětských lékařek.

V lednu 1987 se mateřská škola přestěhovala do nové budovy. Ta byla postavena a vybavena Dopravním podnikem města Brna (DPmB) v oblasti původně určené pro vesničku SOS, a je tímto podnikem spravována. Úprava bezprostředního terénu, zahrady a hřiště, nebyla dokončena.

Tato MŠ byla uvažována jako předškolní zařízení pro děti zaměstnanců DPmB s možným využitím také pro děti z medlánecké Mateřské školy. Úvaha plného využití se však ukázala mylná. Byl přihlášen jen malý počet dětí vlastních zaměstnanců DPmB, proto bylo přijato 20 dětí zaměstnanců n. p. Zbrojovka. Spolu s dětmi medlánecké MŠ bylo jich zapsáno celkem 75.

Provoz byl slavnostně zaháje 7. září 1987 ve 3 třídách. Čtvrtá byla určena jako lehárna a tělocvična.

Jako ředitelka přešla do této školy z medlánecké MŠ Miroslava Toufarová a spolu s ní učitelka Emilie Gryndlerová. Nastoupily nové učitelky p. Nikodémová, Vitásková, Tieberová a Kračmerová.

V důsledku rozporů, tkvících v požadavku DPmB na úhradu nákladů od rodičů, jež nejsou jeho zaměstnanci, začalo počínaje šk. rokem 1990/91 dětí ubývat. Proto bylo jedno oddělení zrušeno, z učitelského kolektivu odešly p. Nikodémová a p. Kračmerová a koncem školního roku odešla do důchodu ředitelka Mír. Toufarová. Polovinu objektu zabrala projekce DPmB.

V současné době se, v souvislosti s výstavbou SOS vesničky, jedná o zapojení mateřské školy do systému vesničky.

VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI

Bez výhrady k nim patří ing. dr. Rudolf SPAZIER, narozený 2. července 1887 v medláneckém zámku v rodině zámeckého zahradníka Petra Spaziera, jako jejich páté dítě. Tato rodina vychovala celkem 6 dětí, z toho 4 syny všechny studijně nadané.

Prvorozený Petr nastoupil kněžskou dráhu až do hodnosti konsistorního rady, Karel, absolvent Obchodní akademie byl účetním radou Zemské životní pojišťovny, Antonín a Alois, studovali na brněnské Technice a s diplomem inženýrů zakotvili ve službách Škodovky. Jediná dcera, Marie, nastoupila životní dráhu provdáním za Zdeňka Dvořáka.

Rudolf, předposlední dítě této rodiny, známý svým působením ve veřejném životě v nejtěžších chvílích čs. republiky, po dosažení diplomu inženýra tech. věd na brněnské Technice a dalším studiu, byl již ve svých 30 letech docentem na tomto Vysokém učení technickém. Byl přitom pracovníkem pouličních drah města Brna a předákem v odborové organizaci. Po I. světové válce se stal profesorem na zmíněné vysoké škole.

V raném věku započatá veřejná činnost ho předurčila do funkce ve veřejné správě. Ve třicátých letech byl za Československou stranu

socialistickou členem zastupitelstva města Brna, poté pak členem rady, a ve volbách roku 1935 byl po Karlu Tomešovi, stoupenci téže strany, zvolen starostou města Brna.

Nastoupil do těžké doby. V zastupitelstvu města měli němečtí voliči 19 mandátů, z nich 13 bylo členy Sude-toněmecké strany henleinovci. Také čeští fašisté tam měli zastoupení 5ti členy. Narůstala nezaměstnanost - ze 7000 nezaměstnaných v roce 1931 jejich počet vzrostl do roku 1935 přes 15000, a dále pak až do 17000. V blízkém jižním pohraničí narůstala záškodnická činnost henleinovských bojůvek a Německo zahájilo v březnu 1938 svůj "Drang nach Osten" zabráním Rakouska.

Zintenzivněla činnost směřující k uhájení Československa.

Odhodlání bránit ČSR prokázal Rudolf Spazier 1. května 1938 odvážným projevem k více než 50 000 občanů, shromážděným na Zelném trhu a opakovaně pak v květnu, u příležitosti oslavy narozenin prezidenta Beneše, kdy v několika proudech zaplnilo Zelný trh znovu přes 50 000 osob.

Prožil ve své funkci německé obsazení pohraničí, při kterém ztratila Morava přes 1/3 území a v Brně, jako hlavním městě Moravy hledali zázemí ti, kdo opustili zabíraná území nebo z nich byli německými okupanty vyhnáni.

V osudný 15. březen 1939 - v den německého obsazení Československa - odmítá starosta Spazier vydat brněnským Němcům radnici, zůstává až do 23. března, kdy uvolňuje svoji starostenskou funkci na příkaz Gestapa až pod pohrůžkou trestu smrti. Trpké chvíle spolu s brněnskými občany prožívá jen něco přes rok.

V květnu 1940 byl zatčen jako rukojmí a z koncentračních táborů se vrátil spolu s posledními, po osvobození v roce 1945.

Ani v osvobozené republice mu nebylo dopřáno volně dožít svůj život. Za komunistického režimu byl v roce 1949 v improvizovaném obvinění znovu zatčen a po prožití 7 let ve vězeních v Brně, Plzni-Borech, Ilavě, Leopoldově a Herolticích se vrací roku 1957 s podlomeným zdravím. Umírá v brněnské fakultní nemocnici v roce 1963.

U příležitosti vzpomínky jeho 105. narozenin, zaslouží si této vzpomínky, stejně jako pamětní desky, umístěné na rodném domě, zámecké budově v Medláncích, Hudcova ul. 2.

Vítězslava KAPRÁLOVÁ (1915 - 1940)

V hudebním světě známá skladatelka a dirigentka, ač v mladém věku, byla tak významnou osobností, že by nám kulturní veřejnost i mnozí pamětníci z medlánecké Hudcovy ulice sotva odpustili, kdybychom na ni při tak významném výročí naší obce nevzpomněli.

Zanedlouho po studiu u Bohuslava Martinů a po absolutoriu na JAMU ji osud zaval do Francie, aby tam pokračovala ve studiu, uplatňovala tam svoje vlohy a šířila naše umění dále do světa.

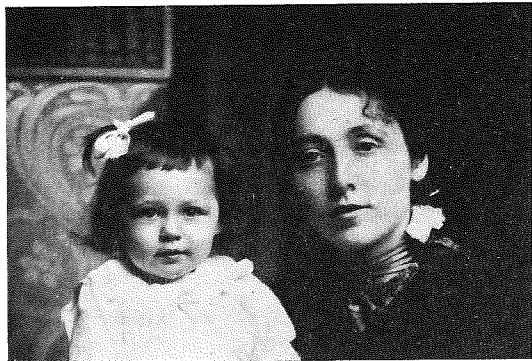
Bohužel nemoc jí dopřála jen 25 roků života. Zemřela v Montpellier 16. června 1940.

Patří Medláncům podle své matky Viktorie Uhlířové, milovnice zpěvu a umění, dcery tesařského mistra Antonína Uhlíře z čp. 61 (nynější Hudcova ul.), provdané za hudebního skladatele a pedagoga Václava Kaprála (1889 - 1947) z Králova Pole.

Od narození, 24. ledna ve válečném roce 1915, sdílela spolu s matkou časté pohostinství rodného matčina domu v nynější Hudcově ulici. Zprvu ve svém raném dětství po dobu I. světové války. Zejména pak se zapsala do paměti sousedů Uhlířovy rozsáhlé zahrady "na prumperku", ve které po dobu studií, často se spolužáky, prožívala dobu prázdnin.

Patří nám velkou částí svého mladého života stejně jako její matka, naše rodačka Viktorie Kaprálová, která svůj rekreační domov na Českomoravské vysočině, ve Třech Studních, povždy hostící moravské uměлке, věnovala Českému hudebnímu fondu.

*Vituška se svojí maminkou
Vikotrií Kaprálovou roz. Uhlířovou*

PAMÁTKY

Státní památkový úřad v Brně eviduje od roku 1935 v Medlánkách jako památky tyto objekty: zámek, zámecký park, dvůr, sochu sv. Jana Nepomuckého, zvonici, památník padlých, dva kříže a předvěké naleziště v cihelně.

ZÁMEK a ZÁMECKÝ PARK

Zámek, původně přízemní budova ranně barokního založení, byla vyzvednuta na jedno patro v prvé polovici 19. století, podle účetní dokumentace nejpravděpodobněji v letech 1811 - 1812 (MZA F22, F71). Současně byla upravena hladká, skrovně členěná průčelí.

Část budovy, západně od středního rizalitu, přeměněna na sýpku. Ta byla dostavována do prvního patra v roce 1828. Svědčí o tom nápis v pravém rohu rizalitu sýpky "Im Gottes Segen ist alles gelegen 1828", zjištěný při prohlídce zámku roku 1934 Dr. Svobodou ze Stát. památkového úřadu v Brně.

Přízemek, v němž byly umístěny hospodářské a částečně obytné místnosti, dokládá dochovanými klenbami původní stav před přestavbou. V prvním patře, mimo část zabranou sýpkou, byly obytné místnosti. Z nich byla přístupna přírodní terasa parku.

Uliční průčelí zámku, mimo sýpku, kryl do úrovně I. patra porost ozdobného druhu révy (tzv. psí víno). Jeho zbytky jsou patrné ještě na fotografii z roku 1936.

Před jižní frontou zámku se rozprostíral na zvlněném terénu zámecký park, rozšířený o zrušenou ovocnou zahradu. Její prostor byl po vykácení ovocných stromů osazen okrasným stromovím. Podle výše zmíněné účetní dokumentace se tak stalo rovněž v letech 1811 - 1812.

Původní, barokní charakter parku, průběhem času, pozdějšími úpravami a rozšířením nabytí ráz blízký parku anglickému, se vzrostlým jehličnatým a listnatým stromovým, křovinatými porosty a pažitou. Menší část, přiléhající k parku a spolu s ním oplocená, byla ovocná a zeleninářská zahrada s květinovým skleníkem.

Při komisionálním šetření na místě, konaném 20. června 1925 za účasti min. rady JUDr. Viléma Mičocha, měř. rady Ing. Ant. Krátkého a Ing. arch. Vlad. Dufky za Státní památkový úřad, Roberta Kafky za správu Nadace a Frant. Pláteníka za Místní výbor obce bylo konstatováno:

"Zámek s parkem a zahradou tvoří jednotný kulturní a přírodní celek vžitý v obraz osady, jehož je malebnou součástí. Zachování a udržování parku jako souvislé plochy zeleně v obvodu Velké Brno jest nezbytným požadavkem estetickým i hygienickým."

Proto byl tento komplex propuštěn v roce 1925 ze záboru s podmínkou dodržení těchto podmínek:

1. (Zámek s parkem a zahradou bude udržován v řádném stavu, budova bude chráněna proti ohni pojištěním a tech. opatřeními).

2. (Stromové v parku a zahradě nebude káceno pro získávání dříví, dosavadní kultury nebudou měněny v jiný užitkový útvar).

3. (Veškeré přestavby a podstatné stavební změny zámecké budovy provede majitel jen za vědomí a souhlasu Státního památkového úřadu v Brně).

4. (Majitel nebude bránit v přístupu do zámku a parku řádně legitimovaným kontrolním orgánům ministerstva školství a národní osvěty a Státního památkového úřadu v Brně za účelem kontroly, jsou-li uloženy podmínky plnění).

Roku 1934 Nadační ústav Marie Školské (nadále Nadace) pronajal nevyužívanou sýpku Antonínu Kučerovi, který tam zřídil smaltovnu.

Po skončení II. světové války od roku 1946 usiloval tehdejší Místní národní výbor o získání budovy zámku pro veřejné účely obce. Nadace, s odůvodněním, že objekt je památkově chráněn, záměry obce nevyhověla. Byla majitelkou zmiňovaných objektů až do roku 1948.

Při revizi první pozemkové reformy v roce 1948, podle zák. č. 142/47 Sb. přidělilo ministerstvo zemědělství v Praze, rozhodnutím ze dne 21. ledna 1948, zámek se zámeckým parkem za přidělovou cenu Kčs 60.000,-. Ústřednímu národnímu výboru v Brně (ÚNVmB) za těchto podmínek:

1) Budovy i park budete udržovati v dobrém stavu.

2) Veškeré stavební úpravy vnější i vnitřní provedete jen po předchozím souhlasu Státního památkového úřadu v Brně.

3) Park neproměnit e v užitkovou zahradu, nebo stavební místa a veškeré zásadní změny v parkové úpravě provedete jen po předchozím souhlasu Státního památkového úřadu v Brně.

Dále doporučilo, aby bylo jednáno se Spolkem pro zřízení zoologické zahrady v Brně, Botanická 12 o propůjčení přidělených nemovitostí ke zřízení zoologické zahrady.

Na základě tohoto rozhodnutí pozval Jaroslav Slíva, předseda hosp. komise ÚNVmB na 27. dubna 1949 Státní památkový úřad k prohlídce zámecké budovy a parku za účelem zjištění jejich stavu k rozhodnutí o provedení nutných oprav s přihlédnutím k čemu by se dalo těchto objektů použít. (Mnohé svědčí o tom, že tam mělo být více účastníků). Protokol o jednání se v dokladech nenachází.

Mezitím, v roce 1948, po dosavadním nájemci Ant. Kučerovi, vstoupilo do nájemního poměru k využití sýpky, již upravené na smaltovnu, Lidové výrobní družstvo ZNAK. Zaměřilo se na výrobu smaltovaných odznaků. Přeměnilo se v družstvo KOVO. To v lednu 1951 usilovalo na fin. odboru ÚNVMB u JUDr. Kopečného o koupi celé budovy zámku. Získalo doporučení, avšak Památkový úřad v Brně (řed. Vlach) a architekt Ing. Smítal se proti takovému rozhodnutí ohradili a žádali svolat na místo samé kolaudační komisi. O jejím konání rovněž nebyl ve Stát. památkovém úřadě (sign. 74/12) nalezen doklad.

Mezitím probíhaly v provozovně smaltovny rozsáhlejší stavební úpravy a dnem 25. 10. 1956, na základě kupní smlouvy s ÚNVMB, se KOVO stalo vlastníkem celé budovy zámku. Při osvobození od dávky z přírostu hodnoty a převodních poplatků za Kčs 73.000,--.

Všechny podmínky ochrany, původně stanovené ministerstvem zemědělství byly zformulovány takto "Kupující je povinen si vyžádat od státního památkového úřadu v Brně souhlas při případných úpravách a při změně a rozsahu používané kupované nemovitosti. Budova Hudcova 2 podléhá totiž ochraně státního památkového ústavu v Brně a přilehlý park je chráněnou ornitologickou rezervací".

Zda a nakolik byla tato podmínka dodržována, o tom svědčí současný stav zmiňovaných nemovitostí.

K současnosti zámku alespoň tolik: Při sjednání kupní smlouvy bylo první patro východního křídla obydleno. Obvodní nár. výbor Brno V, po opatření náhradních bytů, tuto část značným nákladem přebudoval ve středisko pro veřejnou činnost místních občanů a Občanský výbor. S družstvem KOVO uzavřel pro využívání těchto prostor nájemní smlouvu. Mimoto k umožnění rozšířit činnost zajistit možnost družstvu KOVO koupit nevyužívaný kulturní dům na Kytnerově ul. Po komunálních volbách, kdy bylo nutno upravené prostory I. patra využít pro úřad a jednání zastupitelstva samostatné Městské části Medlánky, družstvo KOVO trvalo na jejich vyklizení z titulu končící nájemní smlouvy. Pro orgány místní městské části se podařilo udržet 2 menší klubovny.

Tak se stal veřejný úřad pouhým nájemníkem v průmyslově využívané budově, jež byla jako kulturní objekt památkově chráněna.

DVŮR

přízemní barokní budova, ještě v roce 1936 s krásnými vyklenutými okenními mřížemi, byl dostavěn do podoby známé z fotografií, v letech 1765 - 1766 (MZA F21, F71). Fasáda dvorního křídla je tvořena mohutným pilířovým podloubím, členěna lisami v osách pilířů.

Vnitřní prostor tohoto křídla je zaklenut křížovou klenbou s výsečemi mezi dvojicemi hranolových sloupů. Menší prostory jsou zaklenuty valenou klenbou s hřebínky. Dobovost stavby připomíná dnes již jen ostění vstupu z Kytnerovy ulice.

Do roku 1948 byl vlastnictvím Nadačního ústavu, při revizi pozemkové reformy se dostal do majetku Čs. státu. Do doby zformování JZD byl obhospodařován formou nájmu, zhruba od roku 1952 až dodnes tam hospodaří JZD.

SOCHA sv. JANA NEPOMUCKÉHO

hodnotná barokní plastika z roku 1750, neznámého autora, nedávno opravená péčí Památkového úřadu.

Tato památkově chráněná plastika svým vzezřením dokládá kvalitu práce tehdejších tvůrců.

Je umístěna na Kytnerově ulici, poblíž někdejšího panského dvora (JZD), před 60. lety také ještě blízko rybníka (v roce 1934 zasypaného, nyní park).

Ještě v první čtvrtině tohoto století důstojně dotvářela tehdejší vesnickou náves. Tuto důstojnost setřela doba.

ZVONICE

na nároží ulic Kytnerovy a Suchého byla postavena nepochybně ve stejné době, ze které pochází svatojánská socha.

Svědčí pro to zvon, odlitý v Brně roku 1758 firmou I. F. Klietz. Další nápis na zvonu ANNA CONSTANTIA FREYIN MINIATIN zřejmě prokazuje, že jeho dávkyní byla SVOBODNÁ PANÍ KONSTANCIE MINIATIOVÁ z Campoli, rozená Žalkovská ze Žalkovic, která byla v letech 1749 - 1759 ředitelkou Nadace, později pojmenované Nadační ústav Marie Školské.

Nynější mariánský obraz v kapličce není původní. Prokazuje to na něm umístěný nápis "Tento obraz zbudován od občanů medlánských, podle dřívějšího obrazu na upomínku za odvrácení morové rány v roce 1866". Sign. R. Jakubíček 1928.

KŘÍŽE

evidují památkáři dva. Železný na rozhraní s řeckovickým katastrem a dřevěný při silnici k letišti.

Železný, litinový kříž se symbolem ukřižovaného Krista, dole s mariánským reliéfem, na kamenném podstavci, stojí na Kytnerově ulici, zhruba na stejném místě, jak je zakreslen v katastrální mapě z roku 1826 - na rozhraní s řeckovickým katastrem. Litinový kříž se zdá původní. Nynější bílá mramorová deska na podstavci je opatřena nápisem: "K větší cti a slávě Boží - ženy Medlánek 1928".

Dřevěný kříž směrem k letišti není v citované mapě zakreslen. Je mladšího data a z důvodu značně tlejícího dřeva byl odstraněn a později (1955) nahrazen křížem kamenným s nápisem: "Pochválen buď svatý kříž, na němž zemřel Pán Ježíš. Pozdravuj ho duše má, abys byla spasená".

Datum zřízení není u žádného z těchto křížů uvedeno.

Třetí, v soupisu památek nezaznamenaný, a tak trochu zapomenutý kamenný kříž je na Kuřimské ulici, v proluce Palackého ulici. Na jeho bílé mramorové desce je nápis: "Přijďte ke mně všichni kdož pracujete a obtíženi jste a já vás občerstvím. Tento svatý kříž zbudovali manželé Matěj a Marie Had."

Byl postaven v roce 1887 v sousedství s býv. katastrem královopolským, u někdejší frekventované stezky, spojující tuto sice odlehlou, ale veřejně neobyčejně činnou část obce s centrem Medlánek.

PAMÁTNÍK ODBOJE A PADLÝM

byl postaven k 10. výročí vzniku ČSR v roce 1928, z podnětu místní organizace Čs. obce legionářské, společně s ostatními medláneckými organizacemi za přispění občanů.

Jak ukazuje fotografie, sestával ze soklu s mramorovou deskou se jmény padlých v I. světové válce. K němu vedly tři stupně, na nich symbolický lev. Střed tvořil pylon ze tří hranolů s bronzovými znaky Čech, Moravy a Slezska a nápisem 28. říjen 1918. Tento vkusný pískovcový památník v parčíku Náměstí

odboje byl za německé okupace z příkazu nacistických orgánů zlikvidován. (Podrobněji viz. Světová válka 1914 - 1918).

MEDLÁNECKÁ STŘELNICE

Výstavba střelnice podle pozemkových knih se datuje rokem 1904, tehdy na pokyn C. k. rakousko-uherské armády pro výcvik střelby z ručních zbraní. Rozkládá se z menší části na katastru území Královo Pole (4 ha) a z větší části v katastrálním území Medláanky (13 ha).

Výstavba střelnice odpovídala tehdejšími nárokům, co do velikosti i bezpečnosti, používaným systémům C. k. rakousko-uherské armády. Tato armáda byla vyzbrojena původně zadovkami systému WERNDL a LINDNER ráže 11 mm s max. dostřelem 2000 m. Zásobník byl připoután nebo přidržován u zbraně a střelec vkládal náboje do komory jednotlivě. Na přelomu století bylo provedeno přezbrojení.

Na opakovací s pětinábojovým zásobníkem systému MANLICHER stejné ráže, tj. 11 mm, s dostřelem 3000 m, které byly později vylepšeny na opakovací ráže 8 mm s dostřelem již 4000 m. S touto zbraní nastupovala C. k. pěchota do první světové války. Jízda byla vyzbrojena zkrácenými verzemi MALINCHEROVEK karabinami vz. 90 a 95.

Co se týče pistolí, byly perkusní (zápalkové), jednoranné. Pistole začátkem 70. let minulého století nahrazovaly revolvery. Od r. 1903 byly používány v C. k. armádě úspěšné automatické pistole systému ROTH. Až do roku 1912 byla zavedena do výzbroje pistole vz. 1912 STEYER.

Vedle výše uvedených typů a systémů pistolí a revolverů, které byly používány k výcviku střelby příslušníků C. k. polní armády v Medlánecké střelnici v letech 1904 až 1918, byly i kulometry.

Rakouský arcivévoda Karel SALVÁTOR a rytíř von DORMUS zkonstruoval kulomet M-93 používaný C. k. armádou v 1. desetiletí 20. století než byl nahrazen kulometem SCHWARZLOSSE. Od r. 1902 vyráběla pteňská Škodovka také jezdecké kulometry SALVÁTOR-DORMUS, 1908 - 1909 byl vyzkoušen lehký kulmet HOTCHKIS, ale zaveden až za 1. světové války.

Vznikem čs. státu přešla v roce 1918 střelnice na vojenskou správu a byla využívána k výcviku střelby z ručních zbraní jednotek čs. armády z brněnských posádek a blízkého okolí.

Za okupace Československa r. 1939 byla střelnice s německou důkladností zaknihována jako majetek ŘÍŠSKÉ branné moci s výhradním právem využívání.

Pět dní před osvobozením Brna se stala také dějištěm popravby civilních osob. Tuto obecně tradovanou skutečnost nám potvrdil JUDr. František Vašek, člen historicko-dokumentační komise měst. výboru Čs. bojovníků za svobodu a z dosud nepublikované práce "Čestné pohřebiště v Brně", kterou spolu s PhDr. Miroslavou Menšíkovou se chystají vydat, nás informoval:

V pátek 20. dubna 1945 bylo v Brně zatčeno 15 osob: Rudolf Brablenec/1913/, Karel Drabík/1904/, Adolf Drbal/1906/, Viktor Grassmann/1925/, Frant. Huňaj/1910/, Lad. Mann/1904/, Marie Podsedníková/1908/, Bedřich Pomp/1923/, Karel Švéda/1920/, Jar. Válek/1925/, Josef Vojtek/1919/, Miroslav Vyčesal/1907/, Alois Zelený/1917/, Ing Adolf Zobač/1911/, Frant. Žemlička/1912/.

Tzv. Stanným soudem v Brně byli odsouzeni k trestu smrti, následující den, v sobotu 21. dubna 1945, na medlánecké střelnici byli zastřeleni a na místě pohřbeni.

Po exhumaci 23. listopadu 1945 byli pohřbeni na čestném pohřebišti brněnského Ústředního hřbitova v odd. 56a. Některé z těchto obětí, jako poslední záchvěv nenávisti udal gestapu brněnský Němec Ignác Greger.

Medlánecká střelnice byla také cvičným prostorem popravčích čet SS Wachbataillonu Böhmen und Mähren, který měl sídlo na Kraví hoře. Před popravami v Kounicových kolejích vedl jejich výcvik ve střelbě na kartonové figuriny velitel praporu SS Sturmbannführer Michael Kneisl.

Po válce byl, stejně jako udavač Greger, Mimořádným lidovým soudem odsouzen k trestu smrti a oba byli popraveni.

Po osvobození bylo dekretem prezidenta Beneše č. 124 převedeno majetkové právo na československý stát. Toto bylo zaknihováno v roce 1947 a střelnice byla využívána vojenskou správou a později, do roku 1964 Vojenskou akademií Brno k výcviku ve střelbě z ručních zbraní. V tomto období byla střelnice vzhledem ke vzrůstajícím nárokům, zejména z hlediska bezpečnosti, rozšiřována, a to v r. 1953 výkupem pozemků od soukromých vlastníků půdy v celkové výměře cca 2 ha.

Od roku 1964 byla střelnice využívána Svazarmem. V této době bylo z celého areálu dohodami předáno cca 1200 m² do vlastnictví Ředitelství výstavby PRAHA k výstavbě menzy VUT. Tato výstavba je provedena ve směru výstřelném, ale vybudovaný systém valů a zástěn, i účinnost používaných zbraní, vylučuje možnost ohrožení. Po rozpadu Svazarmu byla střelnice v roce 1990 předána do vlastnictví Českého střeleckého svazu - sportovní střelecký klub 50, Kolejní 2a. Tento svaz v současné době sdružuje asi 110 střelců a dosahuje výrazných úspěchů i v mezinárodním měřítku.

PŘEDVĚKÉ NALEZIŠTĚ

v medlánecké cihelně i jiných lokalitách katastru je podrobně popsáno a doloženo ve stati "Počátky osídlení".

Fotodokumentace památek je zařazena v přílohách.

IX. HOSPODÁŘSKÝ A STAVEBNÍ VÝVOJ

Rozloha medláneckého katastru činila dle údajů ze 17. století 330 ha. Tato výměra byla po staletí stabilní, až poslední administrativní úprava z roku 1984 přisoudila Medláncům rozlohu 351,3 ha.

Urbanistický vývoj obce byl dlouho odvislý pouze od rozvoje hospodaření na místních polích a v lesích. Základ stavebního jádra obce ležel při dnešní ulici Kytnerově, dříve Sousedské. Zde se rozkládala selská stavení a v 17. století byl vystavěn panský dvůr a o něco jižněji i zámek.

Stavební rozvoj probíhal velmi pozvolna a k silnějšímu pohybu došlo teprve po připojení Medlánek k městu Brnu po roce 1919.

V roce 1923 byl rozparcelován obecní pozemek "Trávníky" a zahájena výstavba 20 rodinných čtyřdomků, dnešní ul. Žebětínek a Jasmínová.

Zajímavou etapu v novodobém rozvoji Medlánek byla činnost Svazu nebydlících na sídlišti Jabloňová.

Vývoj osídlení

- na počátku 17. století 27 domů - 3,30 km², 416 měr polí I. a II. tř., 49 m vinic
- po 30leté válce 14 domů obydlených, 3 domy pusté
- r. 1673 14 domů obydlených, ještě 3 domy pusté, 139 ks polí
- před r. 1749 14 obydlených domů, pozemky rozděleny na stejné díly, celkem 349 ks polí, takže všichni si byli rovni
- r. 1770 provedeno tzv. královské číslování domů - do té doby byly zvlášť číslovány grunty a zvlášť domy nebo chalupy
- r. 1790 28 domů - 203 obyvatel
- r. 1834 49 domů - 260 obyvatel
- r. 1869 52 domů - 343 obyvatel
- r. 1880 57 domů - 368 obyvatel, z toho 366 Čechů, 2 Němci
- r. 1890 63 domů - 464 obyvatel, z toho 459 Čechů, 5 Němců
- r. 1900 69 domů - 491 obyvatel
- r. 1910 93 domů - 721 obyvatel
- r. 1921 97 domů - 731 obyvatel
- r. 1930 238 domů - 1461 obyvatel, 1426 národnosti české, 33 národnosti německé, polské 1, chorvatské 1
- r. 1970 361 - trvale obydlených bytů
- r. 1980 574 - trvale obydlených bytů - 1641 obyvatel
- r. 1991 2 424 obyvatel

Inženýrské sítě, doprava

Pouliční doprava

Brněnská dráha pouliční byla zřízena v roce 1884 na podkladě koncese obce brněnské ze dne 21. září 1882 jako dráha parní o celkové délce 10,4 km, která vedla z Pisárek do Králova Pole. Elektrický provoz na trati byl zahájen dnem 21. června 1900. Do té doby to byla nejbližší trať pro obec Medlány. Silnice mezi Královým Polem a Medlánkami byla vybudována roku 1887. Pouliční dráha v trase Královo Pole - Řečkovice byla dána do provozu 31. prosince 1925.

V letech padesátých byla zřízena kyvadlová doprava autobusová mezi Nám. odboje a Řečkovici. Tato linka byla několikrát upravena a prodlužována až do nynější podoby, tj. z Nám. Malinového přes Medlány do Ivanovic.

Vodohospodářská otázka

Potok Ponávka se stal v obvodu města postupem doby a výstavbou kanalizační sítě kanalizační kmenovou stokou s velice rozsáhlým povodím kanalizačním. Od Medláněk, nad Královým Polem do Ponávky ústící potok, tzv. Medlánecký, se stal přirozenou svodnicí vod nejen povrchových. S rozvojem obce ve dvacátých a třicátých letech se začala budovat síť vodovodní a kanalizační. Potok byl postupně upravován se snahou vést povrchové a splaškové vody odděleně. Značná část potoka byla skryta pod zem při budování sídliště Jabloňová v sedmdesátých letech, ale některé úseky ve staré zástavbě, zejména v prostoru Kytnerova, Obůrky - Hudcova je ještě nutno definitivně dopracovat. Projekčně je i tato poslední etapa v současné době vyřešena. Vodní režim doznal v obci značné změny. V roce 1923 je zasypan rybníček na Žebětínku, na ulici Turistické - proti Nám. odboje a v roce 1934 byl zavezen rybník ležící pod statkem, tam, kde jsou dnes skleníky Z. D.. Vydátné studny na území Palírenská, Rysova zámecký park přestaly být využívány a postupně byly zasypany.

Zásobování teplem

Ve staré části Medláněk není centrální zdroj tepla, rodinné domy využívají lokální topení. V sídlišti Jabloňová je vytápění zemním plynem. Zásobování teplem je provedeno z blokových kotelen.

Odkanalizování

Celé území leží v povodí kmenové stoky "C" Ponávka. Odvádění dešťových a splaškových vod ze sídliště Jabloňová je provedeno oddílnou kanalizací. Odkanalizování starých Medláněk je provedeno jednotnou kanalizací.

Zásobování plynem

Je zajištěno ze středotlakého plynovodu po ulici Jabloňová, odkud odbočuje po ulici Hudcova do Medláněk středotlaké vedení.

Zásobování vodou

Celé území náleží do tlakového pásma 3.o.o., jehož hlavní vodojem je na Palackého vrchu. Hlavní zásobovací řád vede po ulici Kamanova a odbočuje do ulice Hudcova.

Sdělovací rozvody

Místní síť je převážně vedena jako kabelová. Účastnická síť vede podél ulice Hudcova. Je připojena z traťových rozvaděčů Jabloňová - Herčíkova. Účastnická síť nemá kapacitní rezervy pro předpokládanou výstavbu nových investorů.

Zásobování elektrickou energií

Nejvýznamnější zařízením na území obce je transformovna 110/22 kV, která má jeden transformátor 40 MVA. Transformovna Medlánský je součástí městského napájecího okruhu 110 kV budovaného dvojitým vedením 6 x 380 / 185 mm² AlFe.

Elektrické osvětlení

Rozvoj elektřiny pro prvních 16 pouličních lamp byl dokončen v roce 1923

Zástavba Trávníky a za palírnou

V roce 1923 byly rozparcelovány pozemky na Trávníkách (území dnešních ulic Žebětinek + Jasmínová a Turistická) a postaveno tam v průběhu let 1925 - 1930 20 čtyřdomků.

V roce 1925 bylo započato s výstavbou rodinných domů na rozparcelovaném pozemku Nadace Marie Školské, za PALÍRNOU. Výkupní cena byla Kčs 15,- za 1 m² s povinností výkupu parcely včetně poloviny plochy budoucí ulice a její úpravy (navezení či odkopu zeminy) pod výši budoucí silnice. Rovněž byla stanovena povinnost zbudování chodníku vlastním nákladem. Tato část byla zastavěna převážně do poloviny 30. let, proluky se postupně dostavují dodnes.

V současnosti se v této oblasti dokončuje výstavba 51 rodinných domů na pozemcích vykoupěných od soukromníků.

Sídlíště Jabloňová

Dne 1. května 1968 se konala ustavující schůze Svazu nebydlících (SBD BYT) na tehdejší Náměstí 25. února, dnes Zelný trh. Pro tento Svaz nebydlících byl vypracován návrh na zástavbu pláň za školou a fotbalovým hřištěm v Medlánských. SBD BYT bylo jak generálním projektantem, tak i dodavatelem. Návrh zástavby celý podrobný územní plán v roce 1968 - 69 zpracoval prof. Bohuslav Fuchs, DrSc. a jeho syn ing. arch. Kamil Fuchs. Území mělo být zastavěno smíšenou zástavbou, to znamená, že zde byly umístěny jednak izolované - samostatně stojící rodinné domy, řadové rodinné domy, atriové domy a obytné řadové domy v sekcích se dvěma dvoupokojovými nebo třípokojovými byty na podlaží, dále zde byla navržena občanská vybavenost jako jsou nákupní středisko, mateřská škola, jesle, hřiště pro tělovýchovu a rekreaci u areálu Jiskry a dětské hřiště v sídlíšti. Také tu měla být umístěna vesnička SOS.

Jednotlivé typy rodinných a bytových objektů rozpracovali do dnešní podoby kromě ing. arch. Kamila Fuchse další autoři, tehdy mladí architekti a inženýři, kteří jsou dnes též medláneckými občany. Jako autoři spolupracovali především ing. arch. Eva Rozehnalová, ing. arch. Pavel Tomíšek, do výstavby byli zapojeni ing. L. Hlaváč, ing. Sedlák a řada dalších. Z tohoto původního návrhu zpracovaného prof. Bohuslavem Fuchsem však zblva vlivem složitějšího vývoje, když v roce 1972 došlo k likvidaci družstva, jen část. Postaveny byly atriové domy, izolované rodinné domy, řadové rodinné domy a řady bytových domů na ulicích Podpěrova, Višňová, Třešňová, Ovocná, Meruňková a Mandloňová. Výstavba těchto cihlových domů byla započata v roce 1969, v roce 1971 se již stěhovali do hotových bytů první obyvatelé sídlíště a po přerušení výstavby v roce 1972 pak se opět později výstavba rozběhla a skončila v roce 1979, již pod novým sdružením.

Inženýrské sítě a komunikace byly postaveny všude, kde byla podle podrobného územního plánu nová výstavba navržena. Další řady bytových domů Hrušňová, Polívkova, Suzova, Broskvoňová a malé středisko občanské vybavenosti byly zbudovány na již připravených sítích a komunikacích později, stejně jako sídlíště Kamanova. Bytové domy na těchto ulicích jsou zbudovány v panelové

technologii s vyzděnými instalačními jádry dle návrhu ing. arch. Miloše Dvořáka z Vojenských staveb. Tato výstavba se uskutečnila v letech 1981 - 88. Další etapa výstavby panelových 6 - 8 podlažních objektů dle návrhu Vojenských staveb se děje ve vidlici mezi ulicí Hudcovou a Jabloňovou proti Dopravnímu podniku města Brna od roku 1989.

OBCHOD, ŽIVNOSTI, ŘEMESLA, SLUŽBY

OBCHODY SMÍŠENÝM ZBOŽÍM byly u FABERŮ, (Obůrky 15a), s pekárnou chleba. Nejstarší občané tam pamatují rodinu Svitavských, a ještě před nimi tam hospodařil a pekl chléb Jan Pokora (dal v r. 1900 tisknout a vydal nejstarší známou pohlednici Medlánek). FUCHSŮ, (Kytnerova 8), též prodej uhří. U LOUČKŮ (Kuřimská), s prodejem uhří, později známý obchod u ČERNOHLÁVKŮ.

MLÉKEM obchodovali Bařovi (Hudcova). Mléko svázeli z okolních vesnic (snad až z Kuřimi) vozíkem s koňským potahem, dodávali a hlavně rozváželi do Brna. Stejným způsobem, ale vozíkem s psím potahem, obchodovaly sestry Fuchsovy - zvané "Kovářky", dcery kováře (Turistická 1). Na ně si lidé počkali a koupili mléko i na cestě. U rolníků a domkařů, chovajících krávy, se kupovalo mléko, i vejce, hlavně za válek.

Toto zásobování mlékem, od začátku dvacátých let, nahradila mlékárna, zbudovaná v nově postaveném domě v Turistické ul. č. 1, známá jako U KOČKŮ.

Po první světové válce zahájila prodej "VZÁJEMNOST - VČELA", zprvu u Večeřů (Hudcova 12), později ve vlastním domě (Hudcova). Všechny uvedené soukromé obchody, zhruba do šedesátých let, postupně zanikly. Vznikající nedostatky v zásobování podnítily snahu občanů o rozšíření obchodní sítě. To se setkalo s podporou Občanského výboru a společným úsilím se podařilo svépomocí v akci "Z" v letech 1964/65 postavit budovu pro SAMOOSLUHU, která, po zrušení prodejny "VČELA" zůstala do nedávna v obci jedinou prodejnou zboží běžné denní potřeby.

ŘEZNICTVÍ našlo v Medláncích své uplatnění, v časovém souběhu s uvedenou výstavbou, od konce 20tých let. František Vlček otevřel řeznictví zprvu na nynější Kytnerově ul. č. 2., později v domě na Žebětínku a Ladislav Šnepfenberk v krámě, postaveném v prostoru okraje nynějšího parku, proti domu Turistická 1.

Od r. 1926, při zástavbě Trávníků (ul. Žebětínek, Jasmínová, část Turistické), a pole za Palírnou (Nám. odboje, Palírenská a část Turistické), k uspokojení většího počtu obyvatel, otevřeli obchody Josef Mašek (Kytnerova), Anna a Boh. Bělehradovi (Žebětínek) a Anastáz Netrefa (Turistická).

PEKAŘSTVÍ, mimo již zmíněného obchodu u Faberů, bylo asi od r. 1930 v Palírenské ul. u Žaloudků. Po nich, koupí domu, převzali živnost Ambrožovi, německé národnosti, kteří před příchodem fronty Medlánci opustili. Od května 1945 tam pekl chléb pekař Kameník do doby zrušení živnosti.

HOSTINCE byly odedávna dva: dolní, povždy u Pulkrábků, s krytou kuželnou, později známý jako u Němců (Kytnerová ul.), Horní, dříve obecní, vedle panského dvora, známý jako u Pláteníků (Kytnerova ul.), se zahradní restaurací. V padesátých letech, při zespolensťování výrobních prostředků a služeb, Němcův hostinec převzaly brněnské Restaurace a jídelny (RAJ), Pláteníkův hostinec byl jako kulturní dům předán do správy Osvětové besedy. Po odstěhování vlastníka, pí. Pláteníkové, došlo k poškození budovy, byla prohlášena za havarijní a prodána družstvu KOVO.

V polovině padesátých let bylo zřízeno pohostinství v objektu TJ Jiskra, na hřišti.

HOLIČSTVÍ je uchováno v paměti u Večeřů na Hudcově ul. (Schön), a pak hlavně v provozovně Jana Bařka, později Jana Táboorského a holiče, zvaného "Zdravíčko", na návsí, vedle řeznictví.

PRODEJ TABÁKU, v trafice ve stejných místech, obstarávala paní Šestiprstá.

KREJČOVSKOU DÍLNU měl Jaroslav Renner na Kytnerově ul. a krejčovstvím se dále zabývali Solař na Žebětínku a Holzer na Hudcově ul.

OBUVNICKÉ ŘEMESLO provozovali Josef Lev a Josef Slovák na Turistické ul., a Mojžíšek na Žebětínku. Dávno před nimi, dnes již zapomenuti, obuvníci mistři Jan Papáček a Antonín Kříž.

BRAŠNÁŘSKÉ A KOŽENÉ ZBOŽÍ, hlavně kopací míče, vyráběl Karel Zikmund, Kytnerova ul.

MALÍŘSTVÍ: Vojtěch Černý, Turistická ul. Hynek Halouzka, Kuřimská, Alois Horák, Palírenská ul.

NATĚRAČSKÉ, LAKÝRNICKÉ PRÁCE a písmomalířství prováděl Antonín Vítek, Hudcova ul.

STOLAŘSTVÍ provozovali společně Jaroslav Havlík a Jaroslav Streichsbier, Hudcova ul., František Knoflíček, Kuřimská ul. a Josef Peňáz, rovněž Kuřimská ul.

TESAŘSKÉ PRÁCE prováděl tesařský mistr Antonín Uhlíř.

ZÁMEČNICTVÍ: Jaroslav Kocourek, Turistická ul., Fišar, Kuřimská ul., a Vilém Kvapil, na Žebětínku. Ten v objektu býv. Schotzovy továrny na likéry zřídil soustružnickou dílnu barev. kovů.

UMYVADLA vyráběl Josef Mikšl, později převzal Josef Ferdus.

POVOZNICTVÍ provozovali Pučálkovi (původně v Turistické .), Ant. Olejník, Ant. Grošov, v případě potřeby a možnosti i rolníci.

Také tyto provozy, počínaje padesátými lety, postupně zanikly.

KAPELNÍKEM Medlánecké dechovky byl Vladimír Marša.

Obec zajišťovala služby:

- **pastýře** - František Štelcl a jeho syn Jaroslav (drželi také v pastoušce obecního kozla a kance).

- **polního hlídače** (hutaře) - Frant. Trávníček, Frant. Matal, Martin Kazda a Josef Gregor (v roce 1938 ve veřejném konkursu).

- **hajného** - Josef Kučera

- **strážníka a bubeníka** - Havel Fuks

- **zvoníka** - Jan Břenek, Frant. Matalová, Marie Gregorová

K vaření povidel poskytli přístřešek s kotly u Suchých a u Vyzinů, kde se páčila také slivovice. Řadu let tam zahrádkáři provozovali lisovnu ovoce.

PRŮMYSLOVÉ PODNIKÁNÍ DO ROKU 1940

V historických pramenech je uváděn panský pivovar na 210 sudů piva ročně, jehož dovozu do Brna se úporně bránili jeho měšťané a později lihovar, na který byl pivovar přebudován (údajná, již zbouraná jednopatrová budova "palírny" na rohu Rysovy a Palírenské ulice).

Tyto provozy udržovala lidská paměť z generace na generaci jen v matném povědomí. Snad teprve hlubší průzkum dokumentace ze 17. století nám prokáže, nakolik byly přínosem také pro tehdejší naše poddané, povinné robotou.

CIHELNA

byla zřízena v r. 1850 a pozůstávala původně z primitivní dvojité polní pece. V roce 1904 byla vystavěna kruhovka o 16 komorách, doplněná roku 1905 výstavbou lisovny a strojovny. V roce 1924 byla rozšířena a zmodernizována na 20 komor a opatřena umělými sušárnami s novým strojním zařízením.

Byla postavena na parcelách č. 344; z části zabírala parc. č. 345, jejíž zbytek byl pronajat jako role. Byla to rezerva hlíny pro další spotřebu cihelny. Byt dozorce je na staveb. parc. č. 59, malá budova s čerpadlem vody stála na st. p. č. 85, voda byla čerpána z pramene na parc. č. 301/1.

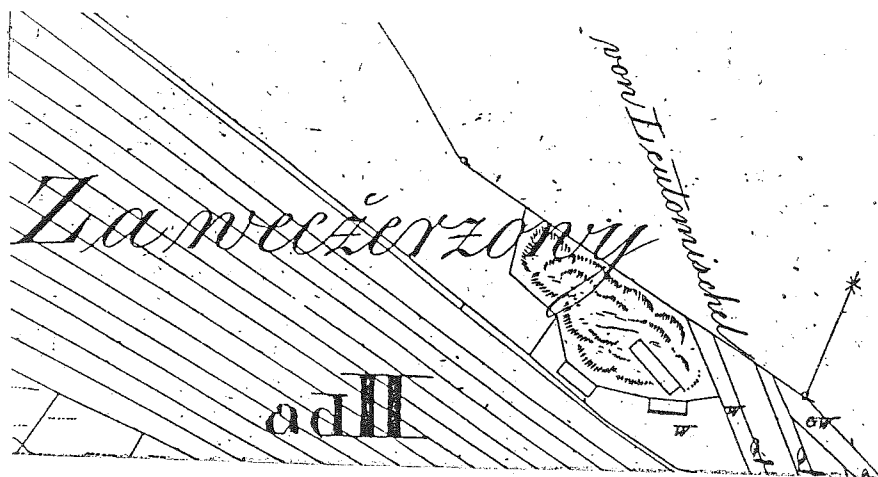
Prvním stroj. zařízením byl benzinový motor. V té době byla výrobní kapacita denně 7.000 cihel, poté byl pohon přeměněn na naftu a před I. světovou válkou byla zakoupena parní lokomobila. Tehdy se vyrábělo denně 20.000 cihel. Po válce s postupnou modernizací zařízení stoupala denní kapacita při jednom pálení do roku 1925 až na 90.000 cihel. Roční kapacitu 2.000.000 bylo možno zvýšit až na 5.000.000 cihel.

Zprvu se vyráběly jen ruční cihly a hladké tašky. S modernizací se tento sortiment rozšířil o duté cihly, JESTAVKY, falcovky a drenážky. Výrobky byly kvalitní a měly dobrý odbyt v celém velkém Brně.

Cihelna byla v provozu do roku 1945, kdy vyhořela. Po požáru byly objekty zastřešeny, ale provoz nebyl obnoven.

Pracovní sílou byly mnoholetné rodiny cihlářů, bydlící v jednopokojových bytech společné budovy v areálu cihelny. V paměti jsou rodiny Houdkova, Hujíčková, Nedomova, Liškova, Kamenských, Gülgova. "Cihlářské blato", plácané do cihlářských forem, pomáhaly šlapat už jejich děti.

Katastrální mapa z roku 1826 prokazuje, že se tam šlapávalo blato dávno před rokem 1850, kdy se z něho vytvářely nepálené cihly.

TOVÁRNA TRESTÍ

ovocných šťáv a likérů fy. Schotz, zůstala v paměti hlavně výbornou ovocnou šťávou, vyráběnou z mandarinek. Pracovali v ní místní občané a její MANDARA byla častým dárkem k výletům školních dětí i společenským organizacím. Školu podporovala i finančně. Krátce po úmrtí šéfa podniku, Emericha Dittricha, převedl zaměstnanec firmy, Stratil, výrobu MANDARY do Řečkovic a provoz byl zastaven.

KOVOTLAČITELSTVÍ

zavedl v části býv. Schotzovy továrny Josef Vaněk. Lisoval převážně kuchyňské nádobí.

SOUSTRUŽNICTVÍ

a montáž výrobků z barevných kovů, armatur, si tam zřídil Vilém Kvapil, už jako majitel objektu.

Po znárodnění získalo celý areál býv. Schotzovy továrny brněnské družstvo DESILA.

SMALTOVNA

byla provozována v západním křídle zámecké budovy, v části bývalé sýpky. Zřídil ji tam, jako nájemce, Antonín Kučera v letech 1934/35 a spolu s Mrkosem ji provozovali do roku 1948. Smaltovali převážně výlisky nádobí od Josefa Vaňka a dodávali je do prodeje se značkou DUKÁT. Poté, pronájemem, získalo provozovnu brněnské družstvo ZNAK, které přešlo na výrobu smaltovaných odznaků. Po přechodu na družstvo KOVO byl změněn výrobní program.

V roce 1956 získalo KOVO, koupí od města Brna, celou budovu zámku.

Rozvoj průmyslu a dopravy

V šedesátých až osmdesátých letech došlo k velkému průmyslovému rozvoji v jižní část katastru.

Po DPmB a Výzkumném ústavu veterinárního lékařství následovaly objekty pro zázemí výrobní základny stavebnictví Vodohospodářské stavby inženýrské zaměřené na vojenské účely Prototypa, Konstrukta, Meopta, Státní zkušební ústav.

Toto území občanům Medlánek nepřinášelo, kromě několika pracovních příležitostí, žádný zvláštní užitek ani strádání. Proto povolování těchto staveb probíhalo hladce a ze strany tehdejšího občanského výboru téměř nevšímavě.

Velký odpor občanů Medlánek však se zvedl proti záměrům městských orgánů na situování kapacitního silničního a tramvajového tělesa přes střed Medlánek. K prvnímu střetu došlo v roce 1976 a od té doby se problém, zvaný "Medlánecká radiála" stal pojmem a trvalou náplní veřejných schůzí s občany. Tentostav, jak se zdá, bude i do dalších let nezměněn. Útvar hlavního architekta vytváří nové varianty, které byt' skryté, tak přesto důsledně sledují původní záměr.

X. BUDOUCNOST OBCE

SOS DĚTSKÁ VESNIČKA BUDE V MEDLÁNKÁCH

Myšlenka vybudovat v Brně-Medlánkách SOS dětskou vesničku vznikla již před dvaceti lety, v době, kdy Sdružení přátel SOS dětských vesniček vybuďovalo s pomocí a podporou tisíců dobro-

volných dárců první dvě československé vesničky - v Doubí a ve Chvalčově. Bohužel, krátce po položení základního kamene ke třetí - v Medlánkách - byla činnost sdružení násilně zastavena. Charitativní práce a sociální péče jiných organizací, než státem řízených, byla v té době nežádoucí stejně jako skutečnost, že SOS dětské vesničky mají svou kolébku v Rakousku a jsou organizací s celosvětovou působností.

Nevládní organizace OSN - SOS Kinderdorf International vybudovala za 40 let své existence více než třista vesniček na všech kontinentech a dala tak statisícům opuštěných dětí to nejcennější - lásku a domov. Děti, jejichž vlastní rodina selhala nebo které osiřely, jsou svěřovány do péče matce - pěstounce, která s nimi spojí svůj osud na celý život a poskytne jim lásku, jistotu a bezpečí. Sourozenci spolu s matkou vytvářejí dítěti přirozenou rodinu, žijí spolu ve vlastním domečku, který je jejich trvalým domovem. SOS dětská vesnička tvoří velkou rodinu, spoluvychovávající společenství a je pro dítě mostem do okolního světa.

Rok 1989 znamenal novou naději i pro československé děti Sdružení přátel SOS dětských vesniček obnovilo svou činnost 2. 12. 1989 a téměř okamžitě začalo realizovat své dřívější záměry, mezi kterými nejdůležitější místo zaujala výstavba třetí vesničky.

Díky podpoře občanů Medlánek a pozitivnímu a rozhodnému přístupu zastupitelstva městské části bylo rozhodnuto postavit třetí vesničku dle původního záměru v Medlánkách, na pozemku který byl k tomuto účelu vybrán a vykoupen před dvaceti lety. Na základě výsledků architektonické soutěže byl k realizaci vybrán projekt Ateliery P. H. A. Praha, který svým urbanistickým řešením optimálně začleňuje areál SOS dětské vesničky do okolní zástavby, vytváří předpoklady pro propojení vesničky s místní částí a plně vyhovuje nárokům provozním a uživatelským. V deseti rodinných domácích situovaných podél pěší komunikace, spojující ulici Jabloňovou s Hudcovou a centrálního prostoru najde svůj nový domov 60 dětí se svými maminkami - pěstovankami, stejně jako "tety" (pomocnice maminek), vedoucí vesničky a správce. Širší společenství dětské vesničky vytváří kolem domečků zázemí tolik potřebné pro každodenní běh života jejich jednotlivých rodin. Pracovníci, kteří tvoří vedení, i ti, kteří zabezpečují její provoz jsou nedílnou součástí výchovného systému - pomáhají při výchově a péči o svěřené děti, při zabezpečování údržby objektů i některých potřeb společných pro všechny rodinné skupiny. Tato pomoc vždy vychází ze skutečných potřeb a požadavků matek pěstounek a vytváří jim pocit jistoty, že je vždy někdo v blízkosti, který v případě potřeby může rodině, dítěti nebo matce neodkladně pomoci. Každý z těchto pracovníků - podle rozsahu a zaměření své funkce - přispívá k zabezpečení potřebných jistot a zázemí, bez něhož si život v SOS dětské vesničce lze jen stěží představit.

Důležitou a nezastupitelnou roli při rychlé adaptaci dětí i matek - pěstounek na nové životní podmínky hraje i bezprostřední okolí vesničky a vzájemné vztahy, resp. vztahy mezi dospělými i dětmi. Hřiště a prostory pro dětské hry a aktivity, kterých bude ve vesničce dostatek se jistě stanou hernou všech medláneckých dětí. Dojde tak svého konkrétního naplnění i základní myšlenka SOS dětských vesniček, jejímž autorem je zakladatel tohoto hnutí pan Hermann Gmeiner: "Všechny děti jsou našimi dětmi."

Výstavba bude zahájena počátkem roku 1993 a první maminky se svými dětmi se začnou stěhovat v polovině roku 1994. Všichni věříme, že budou vlídně a přátelsky přijati do velké medlánecké rodiny.

TECHNOLOGY PARK

Od 26. dubna 1991 se v Brně připravuje velký projekt tzv. Technology parku.

Memorandum o výstavbě tohoto areálu podepsalo 26.4.1991 město Brno (ing arch Váslav Mencl - primátor), Vysoké učení technické (Emanuel Ondráček - rektor VUT Brno) a britská firma BOVIS (sir Frank Lampl). Technology park o rozloze cca 6 ha bude navazovat na přílehlý areál VUT Brno rozkládající se pod Palackým vrchem na území přiléhajícím k městské části Královo Pole a části katastrálního území Medlánek.

Jak název sám napovídá, jedná se o vědecko-výzkumné centrum umístěné v parku. To znamená, že hustota zástavby bude střední a nízká, výška zástavby maximálně do čtyř nadzemních podlaží.

Velký podíl zeleně, prostředí bez hluku, znečištění a návaznost na sportovní zónu areálu VUT, to vše je výhodné z hlediska ekologického.

Výstavba tohoto Technology parku by měla přinést možnost společného využití nově vybudovaných telekomunikačních sítí, dopravního propojení silnicemi i MHD, vybudování informačního centra, komplexní občanské vybavenosti a služeb, obchodně-administrativní objekty, hotelové zařízení, kulturní vybavení, přednáškové sály.

Celý areál by měl být po roce 2000 na špičkové úrovni techniky. Prováděla by jej britská firma BOVIS, která se výstavbou takových areálů - Technology - Parků zabývá po celém světě.

Zatím lze jen odhadovat, jak ovlivní Technopark život v Medláncích. Buď dojde ke splnutí Technoparku s Medlánci nebo necháme Technopark tzv. za branami, respektujíc naše dosavadní představy o Medláncích, jako vesnici při městě.

Technopark slibuje přinést řadu pracovních příležitostí jak při výstavbě, tak svým pozdějším provozem a to zdaleka ne jen vědeckým pracovníkům. Je třeba této šance využít.

ZÁVĚR

Z předchozího povídání o historii medlánecké kotliny a okolních vršků, z údajů o podnikavosti a pracovitosti lidí obyčejných i z rodů šlechtických, z údajů geografických i z podání pamětníků se nám sestavila mozaika osudů krajiny a jejich osídlenců.

Starousedlíkům možná v té či oné kapitole bude chybět podrobnost, zmínka o něčem pro něj podstatném, novějším osídlencům může být historie Medlánek úplným objevem.

Čtenářům z jiné části Brna či dokonce republiky, pokud se jim dostane tato publikace do ruky, se možná vybaví podobnost s osudy krajiny a lidí toho koutu naší země, který přirostl k srdci jim.

V jednom se zatím shodují obyvatelé ze zástavby starší, mladší i nejmladší návštěvníci Medlánek - bydlení zde je dosud jedno z nejhezčích.

Nedotčená příroda a zeleň dosud volně stékají z kopečků zahradami a zahrádkami mezi rodinné domy a prolínají celým sídlištěm. Ovzduší je prsto oxidů a v nově vykopaných studních se čerpá nezávadná voda.

Toto příznivé klima se zřejmě pozitivně promítá i do myšlení a postojů obyvatel Medláněk, což vyniklo na podivuhodné názorové jednotě stran a hnutí při tvorbě volebních programů před volbami do obecních zastupitelstev v roce 1990.

Po nezbytných formalitách se mohlo bez velkých třenic přistoupit k jejich plnění. Problémy restituční, transformační a kompetenční trošičku ten rozjezd přibrzdí/ují, ale zásady zůstávají neměnné - Medlánky musí zůstat enklávou maximálního souladu mezi okolní přírodou a lidskou činností, která se zde musí omezovat především jen na funkce spojené s kvalitním bydlením.

Prubířským kamenem pro současné medlánecké zastupitelstvo se stává řešení současného areálu ZD Komín. Tato značně zanedbaná plocha s řadou budov v kritickém stavu hledá svého sponzora, čeká na nápad. Většina pozemků i budov by měla připadnout obci a ta by zde mohla rozvinout své podnikatelské záměry, mohla by sem umístit dosud chybějící služby, ale mohly by se tu vedle sebe rovněž uplatnit šlechtitelské stanice, arboretum i zoobotanická zahrada. Do tohoto areálu by bylo možno začlenit i vodní nádrž, dosud zanedbanou a pustou, jen občas navštívenou labutěmi a kachnami.

Je potěšitelné, že na rozdíl od dřívějších územních řešení, předkládaných Útvarem hlavního architekta města Brna, se již vyskytují nové návrhy dopravního řešení pro Medlánky 21. století, respektující představy místních občanů. Rovněž ekologická studie, zpracovaná nezávislými odborníky, plně podporuje ideu, ponechat Medláncům ráz nedoiceného, rezidenčního území. Ekologové jdou dokonce ještě dál a doporučují omezit a postupně uvolňovat přirozenému vývoji pozemky dosud využívané zahrádkáři.

Obytná i průmyslová zástavba je dosud distancována od sousedních městských částí. Hranici s Řečkovicemi tvoří cihelna, Geofyzika a polní cesty, hranice s Královým Polem jde prostorem úplně volným a totéž lze říci o hranici s Komínem.

Tím zde nevyklučujeme činnosti charakteru výrobního, obchodního a různých podnikatelských iniciativ včetně služeb, neboť jednak zpřijemňují lidem život, jednak přinášejí do obecní pokladny potřebné finance, ale musí zůstat v přesně vymezených dimenzích.

A tak zatímco na jihovýchodě katastru je uvažováno s několika velkými investicemi, které by měly znamenat i nové pracovní příležitosti, mělo by se budoucí centrum samostatného života obce postupně přenášet do prostoru nynějšího areálu ZD Komín. Za ním, směrem k Řečkovicím a Ivanovicím, by mohla být poskytnuta prostora pro zájemce o výstavbu rodinných domů.

Přesto Medlánky nežijí osamoceně a jsou mnoha sítěmi, kabely, kanály a cestami spojeny s Brnem. S Brnem jsou spojeny pracovními příležitostmi, kulturními vazbami a společenskými i politickými událostmi. Tyto vazby se budou prohlubovat, neboť zejména na jihu dojde k prolnutí Králova Pole Technoparkem do Medláněk a pak na severu by měly plánované lokality rodinných domů přispět ke splnutí obytných zón Řečkovice a Medláněk.

Švebytnost a jedinečnost Medláněk však zcela určitě zůstane zachována.

Nejen konfigurace terénu ale i paměť obce a její specifika, jak jsou naznačena i v tomto sborníku, definují Medlánky jako svéráznou obec s vlastními historickými kořeny, které zůstane natrvalo vyhrazeno pevné místo na mapě Moravy.

SEZNAM PŘÍLOH:

1. Názvy obce uváděné na archivních dokumentech
2. Majitelé Medlánek
3. Šlechtické funkce
4. Odborné názvy
5. Znak - erb vládyků Medlanských z Medlan
6. Sběrka listin, mandátů a listů
7. Moravské zemské desky 1480 - 1566, str. 52
8. Moravské zemské desky 1480 - 1566, str. 390
9. Moravské zemské desky III. 1567 - 1640, str. 182
10. Moravské zemské desky III. 1567 - 1640, str. 306 a str. 501
11. Poznámky k historii
12. Seznam ulic s vývojem jejich pojmenování
13. Občanská vybavenost a soukromí podnikatelé
14. Seznam podniků a provozoven
15. Dokumentace, zpracovaná pro k. ú. Medlánky do roku 1992
Fotdokumentace a mapy Medlánek

Literatura:

Autoři čerpali z různých materiálů archivních a z řady odborných publikací. Pro rozsáhlost titulů není výčet uveden, avšak je uložen v archivu obce a zájemcům je k dispozici.

Redakce

Redakce: K. Fuchs, J. Vencálek, M. Vespalec

Fotografie: K. Fuchs, J. Kepert, archivy, soukromé sbírky

Výtvarnice: M. Fialová, J. Krejčířiková

Tisk: EXPRES TISK, Joštova 6

Vydalo Zastupitelstvo úřadu místní části Brno Medlánky v říjnu 1992.

PŘÍLOHA : 1.

NÁZVY OBCE UVÁDĚNÉ NA ARCHIVNÍCH DOKUMENTECH.

Letopočet	Listina	Název obce
1237 14. 8.	Codex diplomaticus Moraviae II. 1 284	MEDLAN
1344 16. 8.	Rukopis městského archivu č. 39 fol. 176 V de villa	MEDLAN
1346 9. 7.	RMěA č. 39 fol. 213 R versus	MEDLAN
1350 22.11.	RMěA č. 39 fol. 43 V de villa	MEDLAN
1352 16.10.	RMěA č. 39 fol. 223 R Hartmannus de	MEDLAN
1358 2. 1.	RMěA č. 39 fol. 229 V ab Hartmanno de	MEDLAN
1381 - 1459	pánové (vladykové) Medlanští z Medlan	
1489 3. 3.	Moravské zemské desky	
1480 - 1566,	str. 52 XVI	MEDLANY
1560	MZD XVIII s. 390 f. 8V 26 ves	MEDLÁNKY
	MZD XVIII s. 395 f. 13 40 ves	MEDLÁNKY
1588 20. 9.	Brněnské zemské desky III.	
1567 - 1640	str. 182, fol. 7 V ves	MYDLENKY
1590 30. 3.	BZD, s. 200, f. 22 V ves	MIDLAUNKY
1596 30. 9.	MZD, s. 306, f. 5 ves	MYDLÁNKY
1622	MZD III., s. 501, f. 14 V ves	MYDLÁNKY
1800	Urkundenbuch des Gutes (Gruntovní kniha statku M.)	MEDLANKO
1818, 1838	Stejný název knihy i obce	MEDLANKO

"Od konce 18. století byl změněn název obce na MEDLÁNKY, poněvadž to byla malá osada". (Sáňka Hugo: Názvy brněnských předměstí - Brno v minulosti a dnes č. 2, str. 247).

PŘÍLOHA : 2.

MAJITELÉ MEDLÁNEK (buď části nebo celé obce).

Původně patřily zeměpánovi, tzn. panovníkovi.

Do roku 1237 Kapitule sv. Petra v Brně.

Od roku 1237 Patří znovu panovníkovi.

1344 - 1380 Připomínají se brněnští měšťané.

1381 - 1489 Vladykové Medlanští z Medlan.

1489 - 1559 Pánové z Pernštejna.

1559 - 1588 Petr Sádovský ze Sloupna.

1588 - 1590 Hendrych (Jindřich) Pfefferkorn z Ottopachu.

1590 - 1596 Jindřich ml. Purkrabí z Donína.

1596 - 1622 Bohuslav Bořita z Budče.

1622 - 1650 Alžběta z Bergu - Kummerová.

Zikmund Ferdinand Sak z Bohoňovic.

1650 - 1654 Jana Františka Prisca z Magni.

1654 - 1948 Ústav šlechtičien - Nadace Mariaschul.

ŠLECHTICKÉ FUNKCE, ODBORNÉ NÁZVY.

- ČÍŠNÍK** - dvorský úředník na evropských panovnických dvorech ve středověku, který byl pověřen správou sklepa a vinic. Od 10. století to byl čestný říšský úřad.
- HOFMISTR** - dvorský úřad správce panovnického dvora. V českých zemích později jeden ze zemských úředníků.
- KANCLÉŘ** - ve středověku představený kanceláře světských a duchovních činitelů.
- KASTELÁN** - (purkrabí či župan) - správce hradu a okolí, které ke hradu náleželo. Vedl správu celé provincie.
- KOMORNÍK** - v českých zemích od 11. století dvorský úředník pověřený správou panovníkových finančních záležitostí - komory. Od 13. století se tato instituce změnila v zemský úřad nejvyššího komorníka zemského (do 18. století), jemuž byli podřízeni soudní poslové označovaní jako komorníci. Nejvyšší zemský komoří měl kompetenci i k ochraně desek zemských.
- LOVČÍ** - původně úřad při panovnickém dvoře. Byl to vlastně správce knížecích či královských lesů.
- MARŠÁLEK** - původně dvorský úředník, později úředník pečující o koně a dopravní prostředky panovníka. V českých zemích existoval tento úřad od 12. století. Koncem 13. st. vznikl dvorský úřad M. a český zemský úřad nejvyššího M., který drželi dědičně od začátku 14. století pánové z Lipé. Maršálek měl i soudní kompetence.
- PÍSAŘ** - označení pro úředníka se širší kompetencí - byl písař zemský, královský atd.
- STOLNÍK** - ve středověku vykonával dozor nad dvorskou kuchyní a u stolu obsluhoval krále. Později to byla hodnost dědičná a čestná. Nejvyššími stolníky se stávali kurfiřti.
- SUDÍ** - původně dvorský úředník pověřený soudní pravomocí. Po vzniku soudu zemského ve 13. století byl nejvyšším soudním úředníkem sudí zemský.
- VLADAŘ** - královský či šlechtický úředník pro věci hospodářské.
-
- DESKYZEMSKÉ** - zápisy o jednáních před zemským soudem, o pŕihonech, převodech svobodných nemovitostí, prováděné se souhlasem soudu nebo zem. sněmu. Od roku 1796 jsou vlastně pozemkovými knihami.
- PŮHON** - ve středověkém právu 11. - 17. stol. obeslání obžalovaného před soud v majetkoprávních a trestněprávních záležitostech.
- REGISTRA** - středověké kancelářské úřední knihy zachycující odeslané písemnosti.
- URBÁŘE** - ve středověku evidence vrchnostenských příjmů od poddaných, zachycovaly předepsané naturální a peněžní dávky, které odváděli poddaní zpravidla 2x do roka a robotní povinnosti.

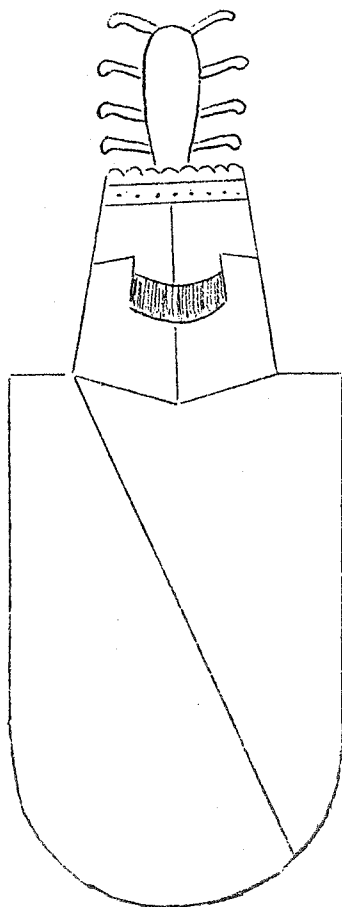
PŘÍLOHA : 5.

ZNAK - ERB VLADYKŮ MEDLANSKÝCH z MEDLAN.

Josef Pilnáček: Neznámé rody a znaky staré Moravy - Brno 1983

"Znak vyobrazen dle pečeti Jana Medlanského z Medlan roku 1451 a 1459. Má znak štípený, klenot vícero nad sebou zahnutých per".

(strana 98, čís. 370)

PŘÍLOHA : 6.

Sbírka listin, mandátů a listů. (Městský archiv Brno)

193. 11. dubna 1451

"Jan starší z Lomnice, nejvyšší kanovník soudu zemského v Brně, zlistiňuje, že rozdělil svého syna Václava a své vnuky Markvarta, Bohuše, Jana a Jaroslava a umínil rozkázání po své smrti, jak to šíře ukazuje list.

2. pečeť Jana staršího z Lomnice
3. pečeť panaše Jana Dupníka z Nítkovic a Lelekovic
4. **pečeť panaše Jana Medlanského z Medlan**
5. pečeť panaše Jana staršího Vojny z Litavy
6. pečeť panaše Jana mladšího Vojny z Litavy
7. pečeť panaše Jindřicha z Říčan
8. pečeť panaše Vaňka z Říčan.

441. 1459.

"Jan z Tršetína a Svinošic a Jiřík Dupník z Nítkovic a z Lelekovic zlistiňují ustavení ve věci zřízení rybníka na hranicích svých panství".

- 1, 2 Avers, revers
3. pečeť Jana z Tršetína a Svinošic
4. pečeť Jiříka Dupníka z Nítkovic a Lelekovic
5. pečeť Vaňka z Boskovic
6. **pečeť panaše Jana z Medlan**
7. pečeť panaše Vaňka z Říčan

Pozn. Části kopie této listiny je opatřena zadní strana této publikace.

PŘÍLOHA : 7.

Moravské zemské desky 1480 - 1566.

II. kraj brněnský, strana 52, XVI.

170. LIST NA MEDLANY. 3. 3. 1489

"My, Matyáš, z boží milosti, že prošení jsúce od urozeného Vratislava z Pernštajna, nejvyššího komorníka desk a sídu práva zemského v Brně, věrného našeho milého a znamenavše jeho věrné služby dali jsme s tímto našim listem mocí královskú a jakožto margabie joravský **dáváme všecko a všeliké právo** naše, ač které ke vsi celej MEDLANY řečenej, máme aneb kterak kolik jmíti, jemu Vratislavovi z Pernštajna, erbóm a potomkom jeho, se vším jejím příslušenstvím, panstvím, právy, **dúchody a požitky všelijakými, v mezích a hranicích od starodávna zvyklých**, nic sobě na tom ani potomkóm našim, margabím moravským nepozastavujíc, tak, aby on to mohl držeti, prodati, směniti, zastaviti aneb s tímž, jakž by se jemu zdálo, jako se svým vlastním naložiti bez našich a všech potomkův našich všelijaké překážky"

PŘÍLOHA : 8.

Moravské zemské desky 1480 - 1566

II. kraj brněnský, XXVII. str. 390, f. 8 V 26

Vklad hradu pustého Křižanova.

Vojtěch z Pernštajna i s erby svými Vratislavovi
z Pernštajna a erbóm jeho a budoucím potomkov dědictví a zboží své
vlastní a dědičné, nižádnému závadné, totiž hrad pustý Křižanov
..... následuje další výčet obcí ves Bojanov, ves
Medlánky, blíž Brna ležící, s vinohrady, ves pustů Starý Rousmírov"
XXVIII, str. 395, f. 13, 40

Vklad vsí Sokolník a Telnice.

Vratislav z Pernštajna i s erby svými Petrovi Sádovskému
z Slupna, erbóm a budoucím potomkóm jeho své vlastní zboží
a dědictví, žádnému nezavadné, totiž ves Sokolníky se dvěma many
a s třetím manem, mlynářem na mlýně sokolnickém ves
**Medlánky, blíž Brna ležící, i s desátkem obilným, vytýkaným jarým
i ozimým, s roli, kteréž slovů Pracké, u Sokolník**

Závěr: "Než to všecko v dsky zemské vkládám a upisuji ku pravému
jejich jmění, držení a dědičnému požívání a kdež by to
jisté zboží mně a erbóm mým ve dskách svědčilo, to tímto
vkladem mořím a v niveč obracuji".

Str. 182, fol. 7 V

Vklad smlouvy o statek sokolnickej učiněné.

"Léta Páně tisícího pětistého osmdesátého osmého (20. 9.)
v outerý mezi urozeným vladykou Janem Sadovským z Sloupna
a na Sadové z jedné a urozeným vladykou panem Hendrychem
Pfefferkornem z Ottopachu a na Řečkovících z strany druhé a to
taková, že jest svrchu psanej pan Jan Sadovskej své vlastní zboží
a dědictví svobodné a žádnému nezávadné, totižto tvrz a ves
Sokolniky **ves Mydlenky, s lidmi v těch vseh osedlejmi
i neosedlejmi** za sumu dvaceti a dvouh tisíce zlatejch"

Str. 200, fol. 22 V

Vklad smlouvy o statek sokolnickej učiněné.

"Léta Páně tisícího pětistého devadesátého v pátek po neděli
postní (30. března) stala se jest smlouva trhová
dobrovolnána místě sirotku po neboštíku urozenejm vládyc
panu Hendrychu Pfefferkornovi z Ottopachu a na Řečkovících
pozuostalejch na straně jedné a urozenejm pánem Jindřichem
mladším Purkrabím z Donína z strany druhé **ves Telnice**
**s kostelem podacím, ves Midlaunky, s lidmi v těch vseh vosedlejmi
i nevosedlejmi** a to za sumu jeden a dvaceti tisíc
zlatejch na tolařích a groších českých"

Str. 306, F 5

Smlouva trhová o Sokolniky.

"Léta Páně tisícího pětistého devadesátého šestého (30. 9.)

..... stala se smlouva trhová mezi urozeným pánem
Janem Jindřichem mladším Purkrabím z Donína a na Kunštátě s jedné
a urozeným vládou panem Bohuslavem Bořitou z Budče na Leštné
a Kobylnicích totižto tvrz a ves Sokolniky ves Telnice
s kostelním podacím, ves **Mydlánky**, s lidmi v tých všech osedlými
i neosedlými jmenovitě za sumu dvaceti dva tisíce
zlatých....."

Str. 501, F 14 V

List správní na Sokolnice Alžbětě Pergarce rozené Kummerovně.

"Já, Jan Melichar Bořita z Budče, nad pěti sty koni
jízdných dobrovolně prodal jsem a mocí listu tohoto
prodávám a postupuji své vlastní zboží a dědictví, totiž tvrz
a ves Sokolnice ves **Mydlánky** urozené vládce,
paní Alžbětě Pergerové rozené Kumerin a jejím erbům i budoucím
potomkům a to za sumu čtyřtisíce dvě stě dvaceti dva
dukátov na zlatě i váže spravedlivých a na jiné minci obecně
berné dvanácte tisíc dva zlatý rejnských, kteréž jsem od ní
hotové, úplně a docela zaplacené vzal a přijal".

PŘÍLOHA 12:

Seznam ulic Medlánek s vývojem jejich pojmenování

U současných názvů ulic je vždy jméno, rok, kdy tak byla pojmenována. Pod záhlavím je stručně název ulice zdůvodněn a poté následují všechna pojmenování, která za dobu své existence ulice nesla v chronologickém sledu od nejstaršího názvu.

Z hlediska historie byly po roce 1918 úřední názvy v městě Brně české s možným německým překladem. Od března 1939 do dubna 1945 nesly brněnské ulice názvy dvojjazyčně s předností němčiny. Od roku 1945 jsou názvy ulic pouze české.

- Broskvoňová - 1971 Podle ovocného stromu
- Hrejsemnova - 1971 Antonín Hrejsemnou (1889 - 1948)
komunistický funkcionář působící v Medláncích
1.1.1992 název byl zrušen
- Hrušňová - 1971 Podle ovocného stromu
- Hudcova - 1946 František Hudec (1889 - 1945)
učitel a tělovýchovný pracovník, umučený v Kounicových kolejích pro účast v odboji
1932 Zámecká (Schlossgasse)
1939 Schlossgasse - Zámecká
1945 Zámecká
- Hujíčková - 1946 František Hujíček (1907 - 1945)
zámečník umučený v koncentračním táboře pro účast v odboji
1932 Za zahradou (Hinterm Garten)
1939 Hinterm Garten - Za zahradou
1942 Beim Schlosspark - U zámeckého parku
1945 U zámeckého parku
- Jabloňová - 1946 Podle ovocného stromu
1918 Medlánská (Medlaner Gasse)
1939 Medlaner Gasse - Medlánská
1942 Mautgasse - Mýtní
1945 Mýtní
- Jasmínová - 1932 Podle keře jasmínu
1939 Jasingasse - Jasmínová
- Kolejní - 1982 Podle přilehlého vysokoškolského areálu VUT se studetskými kolejemi

- Kuřimská - 1932 Podle směru ulice ke Kuřimi, městu severně od Brna
1939 Gureiner Strasse - Kuřimská
1945 Kuřimská
- Kytnerova - 1946 Leopold Kytner (1896 - 1942)
zřízenec, umučený v koncentrač. táboře pro účast v odboji
1932 Sousedská (Nachbargasse)
1939 Nachbargasse - Sousedská
1945 Sousedská
- Mandloňová - 1971 Podle dřeviny mandloně
- Matalova - 1971 Bohumír Matal nar.1922 akademický malíř
- Meruňková - 1971 Podle ovocného stromu
- Náměstí odboje-1946 obecný název
1932 náměstí Odboje
1939 Hauptplatz - Hlavní náměstí
1945 Hlavní náměstí
- Obůrky - 1946 Podle staré místní polní tratě
1932 Na potoce (Am Bach)
1939 Am Bach - Na potoce
1942 Im Tiergartchen - Na obůrkách
1945 Na obůrkách
- Ostružinová - 1990 Podle dřeviny
- Ovocná - 1971 Obecný název
- Palírenská - 1946 Podle polohy ulice u palírny
1932 Za palírnou (Hinter der Brenneri)
1939 Hinter der Brenneri - Za palírnou
1945 Za Palírnou
- Podpěrova - 1971 Josef Podpěra (1878 - 1954)
botanik, profesor přírodovědecké fakulty brněnské univerzity a člen ČSAV
- Polívkova - 1971 František Polívka (1860 - 1923) moravský botanik
- Rybízová - 1990 Podle ovocného keře
- Rysova - 1946 František Rys (1890 - 1942)
medlánecký krejčí, umučený v koncentračním táboře pro účast v odboji
1932 Za rybníkem (Hinterm Teiche)
1939 Hinterm Teiche - Za rybníkem
1945 Za rybníkem

- Suchého - 1946 Alois Suchý (1905 - 1943)
 poštovní zřízenec z Medlánek, umučený pro účast v odboji
 1932 Spojená (Verbundene Gasse)
 1939 Verbundene Gasse - Spojená
 1945 Spojená
- Suzova - 1971 Jindřich Suza (1890 - 1951) univerzitní profesor, botanik
- Třešňová - 1971 Podle ovocného stromu
- Turistická - 1932 Podle směru ulice do rekreační oblasti
 1939 Turistengasse - Turistická
 1945 Turistická
- Višňová - 1971 Podle ovocného stromu
- Žebětíněk - 1946 Místní staré pojmenování
 1932 Na žebětínku (Am Schebeteiner Hugel)
 1939 Am Schebeteiner Hugel - Na žebětínku
 1945 Na žebětínku

PŘÍLOHA 13:

Občanská vybavenost na území Medlánek a soukromé aktivity

- Hudcova 1 - Samoobsluha - prodejna Jednoty
- Hudcova 2 - Úřad městské části Medlánky
- Hudcova 7 - Úřad městské části Medlánky
 - prodejna masa a uzenin
- Hudcova - sportovní areál TJ Transelba
 - sauna, hostinec
- Hudcova 35 - Základní škola - I. stupeň
- Hudcova 37 - Smíšené zboží - Kvapil
- Hudcova 43 - Kadeřnický salón Janny
- Hudcova - Mateřská škola
- Hudcova 70 - Občerstvení u Kalvodů
- Hudcova 72 - internát Vodohospodářských staveb
 - hotel
- Hudcova 78 - hotel Inženýrsko průmyslových staveb
- Hudcova - Občerstvení
- Hujíčková - VIDEO Club
- Kytnerova 6 - Hostinec
- Kytnerova 8 - Smíšené zboží Filípková
- Kytnerova 14 - Požární stanice Brno - Medlánky - zrušena
- Kytnerova - Prodejna květin - ZD Máj
- Matalova - Pedikura
- Podpěrova 2 - Potraviny F and L
- Snaha Brno - opravna obuvi
 - Čistírna a prádelna
- Třešňová 2 - Potraviny, Drogistické zboží, keramika
- Turistická 20 - Dámské a dětské krejčovství - Maršová Ivana

PŘÍLOHA 14:

Seznam podniků a provozoven působících na území Medlánek

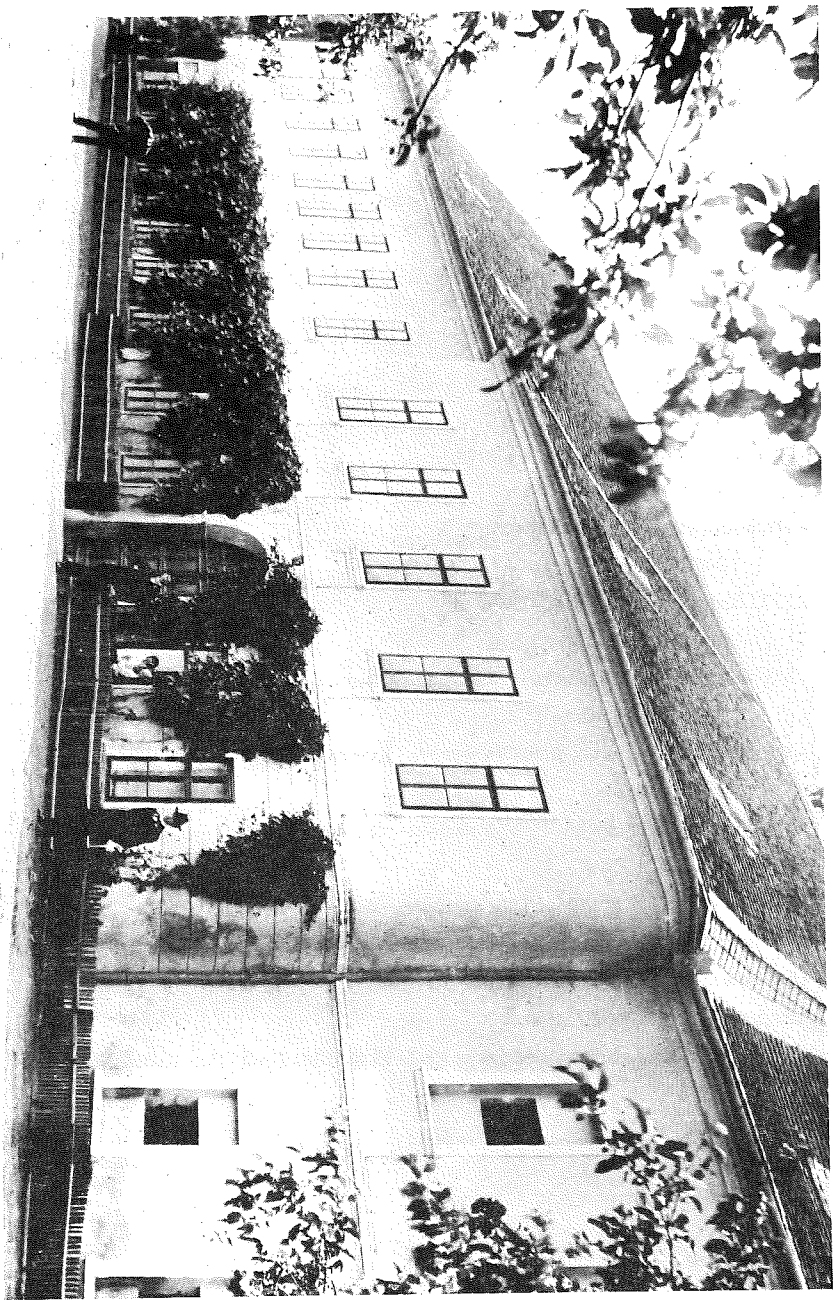
JZD 1. máj Brno Sochorova, 637 00 Brno
KONZUM Brno, spotř. družstvo Sukova 2, 659 33 Brno
ČEZ-ORGREZ Brno Radlas 18, 602 00 Brno
Strojírenský zkušební ústav Lidická 48, 657 05 Brno
IMPS a. s. Vzdělávací institut Hudcova 78, 612 00 Brno
CHEPOS a. s. Brno-město tř.kpt.Jaroše 31, 659 24 Brno
Energetický ústav Brno a. s. Hudcova 76, 612 48 Brno
JMEZ s. p. oblast. rozvod. závod Radlas 18, 656 54 Brno
Inženýrské služby Polívkova 10, 621 00 Brno
MESTEX a. s. Kytnerova 16, 621 00 Brno
AERON Brno Traubova 6, 657 31 Brno
KONSTRUKTA Brno s. p. Hudcova 78, 612 00 Brno
SNAHA o. d. Lidická 59, 657 96 Brno
Inženýrské stavby Brno s. r. o. Hudcova 72, 621 00 Brno
CLEAN SERVIS a. s. Radnická 11, 602 00 Brno
MEOPTA Brno s. p. Purkyňova 118, 657 32 Brno
DRUŽBA SBD Kapucínské nám. 6, 656 57 Brno
PEDIT spol. s. r. o. Hudcova 72, 621 00 Brno
PURUS spol. s. r. o. Hudcova 72, 621 00 Brno
INTERIS spol. s. r. o. Purkyňova 118, 657 32 Brno
POLYGRA a. s. Brno Masarykova 31, 602 00 Brno
Jihomor. plynárny o. z. Plynárenská 1, 657 02 Brno
UNISOFT Ltd. Purkyňova 118, 657 32 Brno
BRNOCAR s. p. Palackého tř. 155, 612 00 Brno
PROTOTYPA s. p. Hudcova 78, 621 00 Brno
LAVIMONT spol. s. r. o. Kounicova 65, 602 00 Brno
Ústav zoohygieny a veter. techniky Hudcova 56a, 621 00 Brno
Výzkumný ústav veter. lékařství Hudcova 70, 621 00 Brno
Technické služby školám Bratislavská 2, 602 00 Brno
KOVO Brno v. d. Hudcova 2, 621 00 Brno
AEROKLUB Brno - Medlánský Turistická, 621 00 Brno
AEROSERVIS Zahradnická 21, 603 00 Brno

REPROPRESS Kytnerova 1, 621 00 Brno
Vodohospodářské stavby Hudcova 72, 621 00 Brno
VUT - Správa kolejí a menz Kolejní 2, 612 00 Brno
ECORG Purkyňova 118, 621 00 Brno
TRANSELBA Hudcova 33, 621 00 Brno
REMING spol. s. r. o. Kytnerova 18, 621 00 Brno
SVAZIKO spol. s. r. o. Jabloňová 621, 00 Brno
RAPO velkoobchod Mercova 63a, 621 00 Brno
Fa TULEK stav. podnik Kytnerova 30, 621 00 Brno
Restaurace Kytnerova 4, 621 00 Brno
Řeznictví Hudcova 7, 621 00 Brno
Základní škola Hudcova 35, 621 00 Brno
Smišené zboží Zd. Kvapil Hudcova 37, 621 00 Brno
POTRAVINY Tišnovský Třešňová 2, 621 00 Brno
POTRAVINY - Fiala Jabloňová, 621 00 Brno
SMÍŠENÉ ZBOŽÍ - Filípková Kytnerova 8, 621 00 Brno
a řada dalších, jejichž počet se stále mění

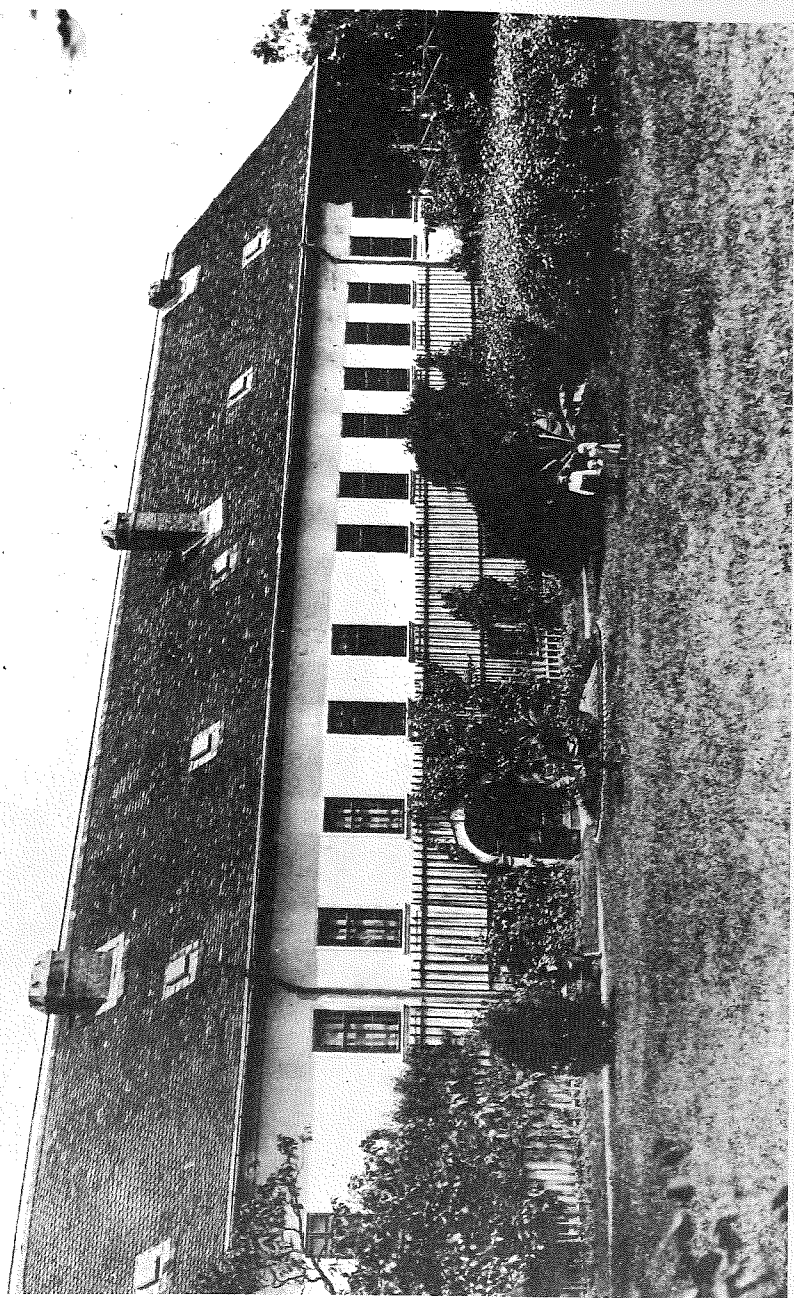
PŘÍLOHA 15:

Dokumentace zpracovaná pro k. ú. Medlánky do r. 1991

- Podrobný územní plán sídliště Jabloňová - 1968
prof. B. Fuchs
- Podrobný územní plán Kamanova - 1976
Vojenské stavby
- Urbanistická studie městské část Medlánky - 1978
Brnoprojekt
- Objemová studie areál SZÚ VUÚ Brno - 1983
Kovoprojekta
- ÚPNZ Medlánky - 1983
Brnoprojekt
- Průmyslový okrsek - 1988
Stavoprojekt Brno
- Obchodní středisko Domstav - 1989
INPROS Brno
- SZÚ Brno - lehké zkušebny - 1989
Kovoprojekta
- Urbanisticko-architektonická studie obytných domů při ulici Kytnerova - 1989
Stavoprojekt Brno
- Variantní návrhy obsluhy území Purkyňova - Kytnerova - 1989
DIO města Brna
- Revize generelu areálu VUT pod Palackým vrchem - 1990
PVÚ VUT Brno
- Zastavovací studie hospodářského střediska - 1991
- Průzkumy a rozbor, US městské části Medlánky - 1991
- Studie rozvoje území - 1991 - Drupos
- Dopravní studie - 1992 - Stejskal
- Studie ekologické stability Medlánky - 1992 - Ekol. dílna Brno - Petr Kučera

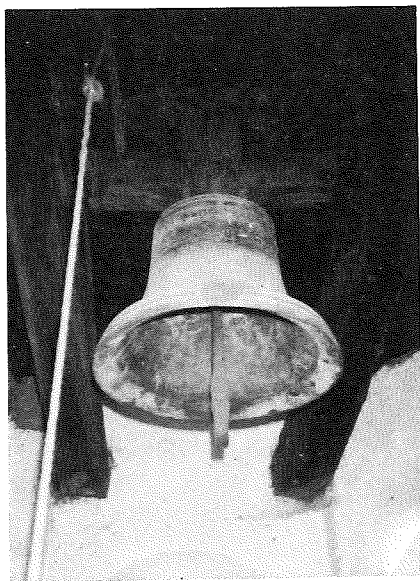
Uliční přechil barokního zámku Hudcova ul. 2 (foto cca 1900 - autor neznámý)

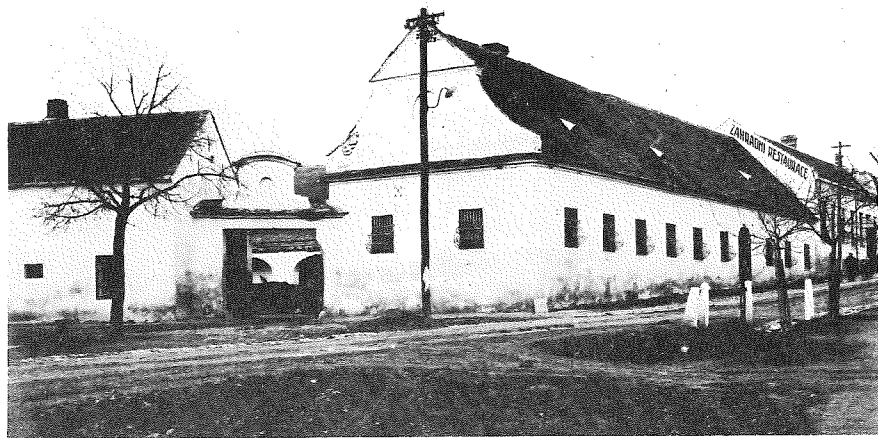
Průčelí budovy do zámečkého parku (foto cca 1900 - autor neznámý)

Zvonice zhruba ze začátku 2. pol. 18. století na Kymerově ulici (foto z r. 1936 - archiv StPÚ Brno)

Zvon v medlánecké zvonici, odlitý v Brně roku 1758 (foto z r. 1992 - Petr Lehečka)

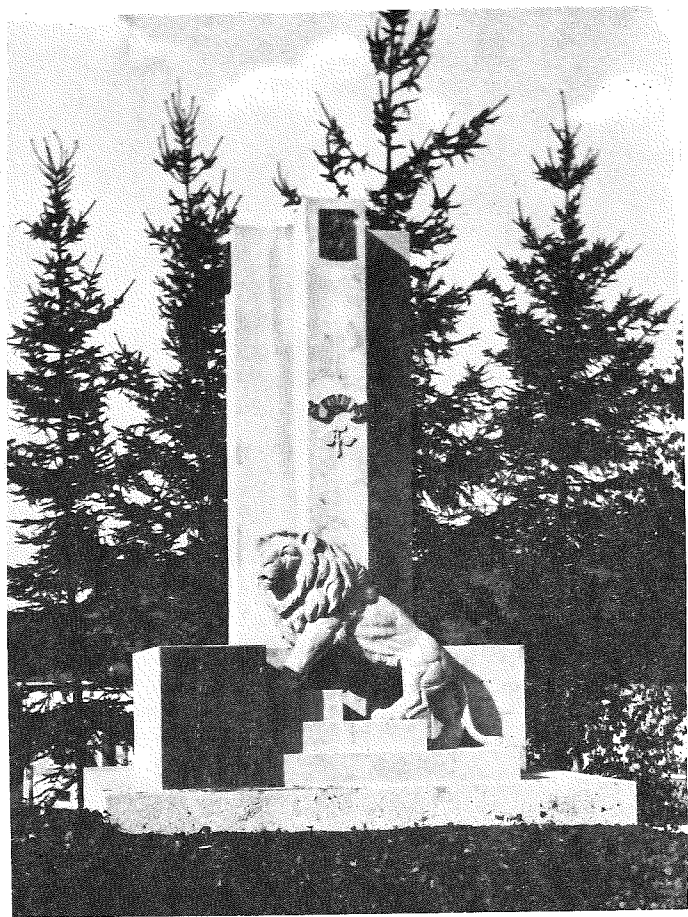
Barokní budova panského dvora asi z r. 1765 na Kymerově ul. (foto z r. 1936 - archiv StPÚ Brno)

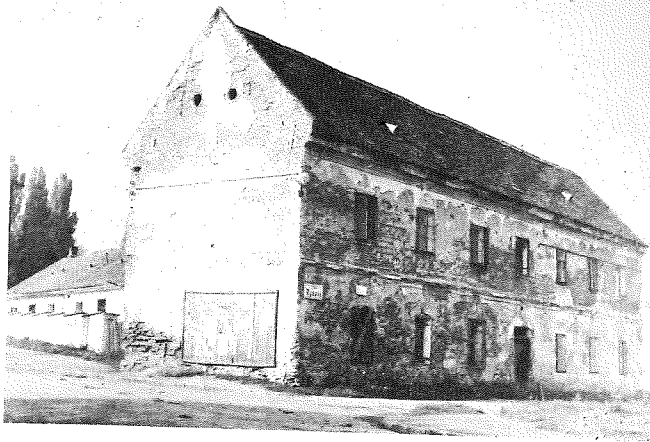
Hodnotná barokní plastika sv. Jana Nepomuckého z r. 1750 na Kytnerově ulici (foto z r. 1936 - archiv StPÚ Brno)

Kříž na Kytnerově ulici - jediný zakreslený v mapě z r. 1826 (foto 1936 - archiv StPÚ Brno)

Pomník národního odboje a padlým v I. světové válce. Stál v parčíku na Náměstí odboje - za německé okupace ve čtyřicátých letech byl zlikvidován. (foto 1928 - Mír. Suchý)

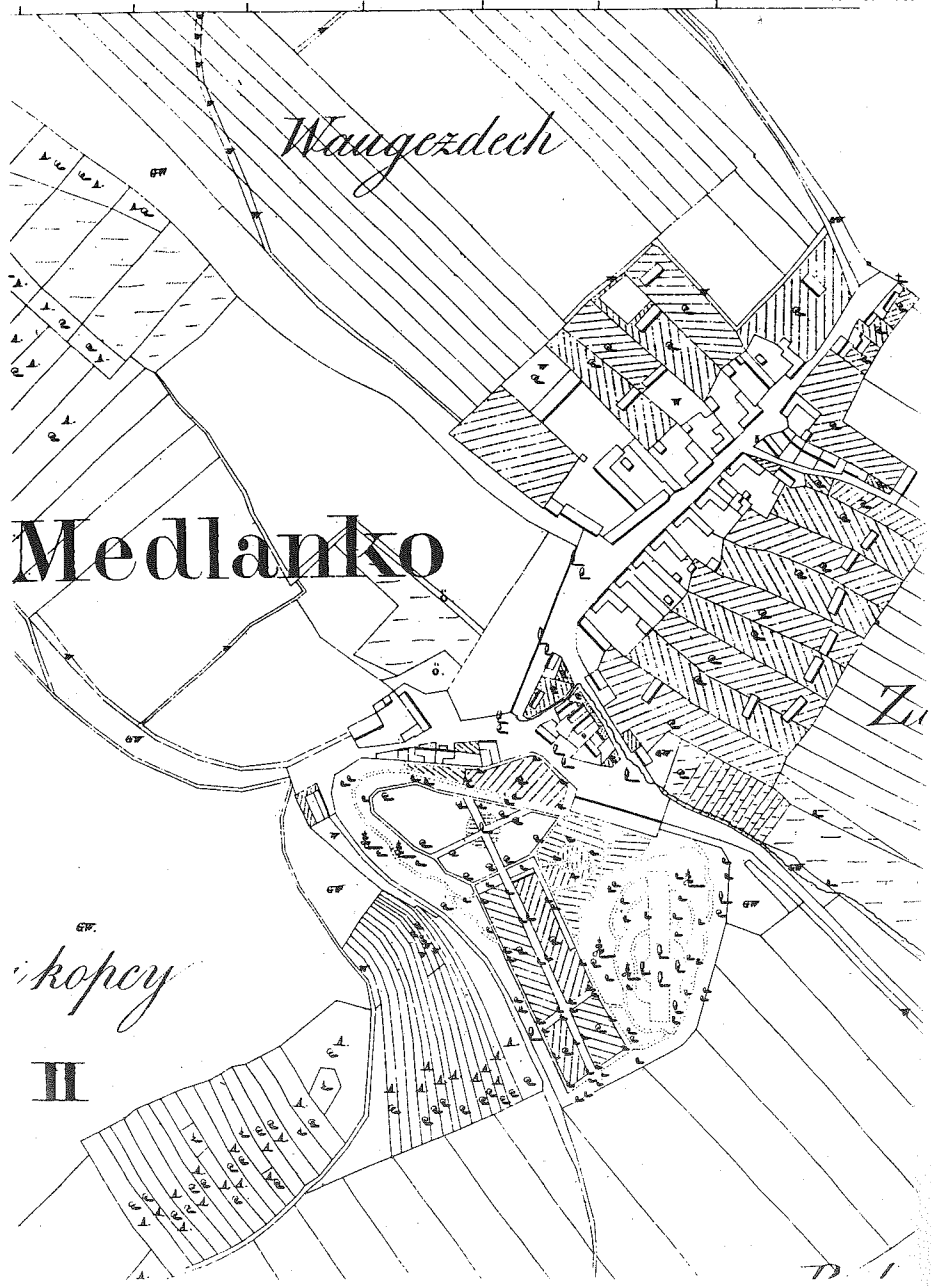
*Palírna, kdysi na rohu
Turistické a Rysovy ulice -
údajně býv. pivovar
a lihovar. Budova byla
v padesátých letech zbou-
rána (foto cca 1945 -
Mír. Suchý)*

*Domek na konci Kytnerovy
ulice, někdejší pastouška.
(foto současného stavu
1990 - K. Fuchs)*

*Prodejní krámy - kdysi u rybníka na návsi
(nyní okraj parku na Turistické ulici). Bylo
tam řeznictví, holič, prodej tabáku, oprava
obuvi. Po zákazu soukromého podnikání byly
při terénních úpravách zbourány. (Reprofoto
z pohlednice - pův. foto Mír. Suchý)*

Medlányky v roce 1826

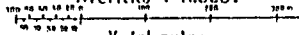
ZVLÁŠTNÍ PŘÍLOHA

JANČOVA PLÁNU

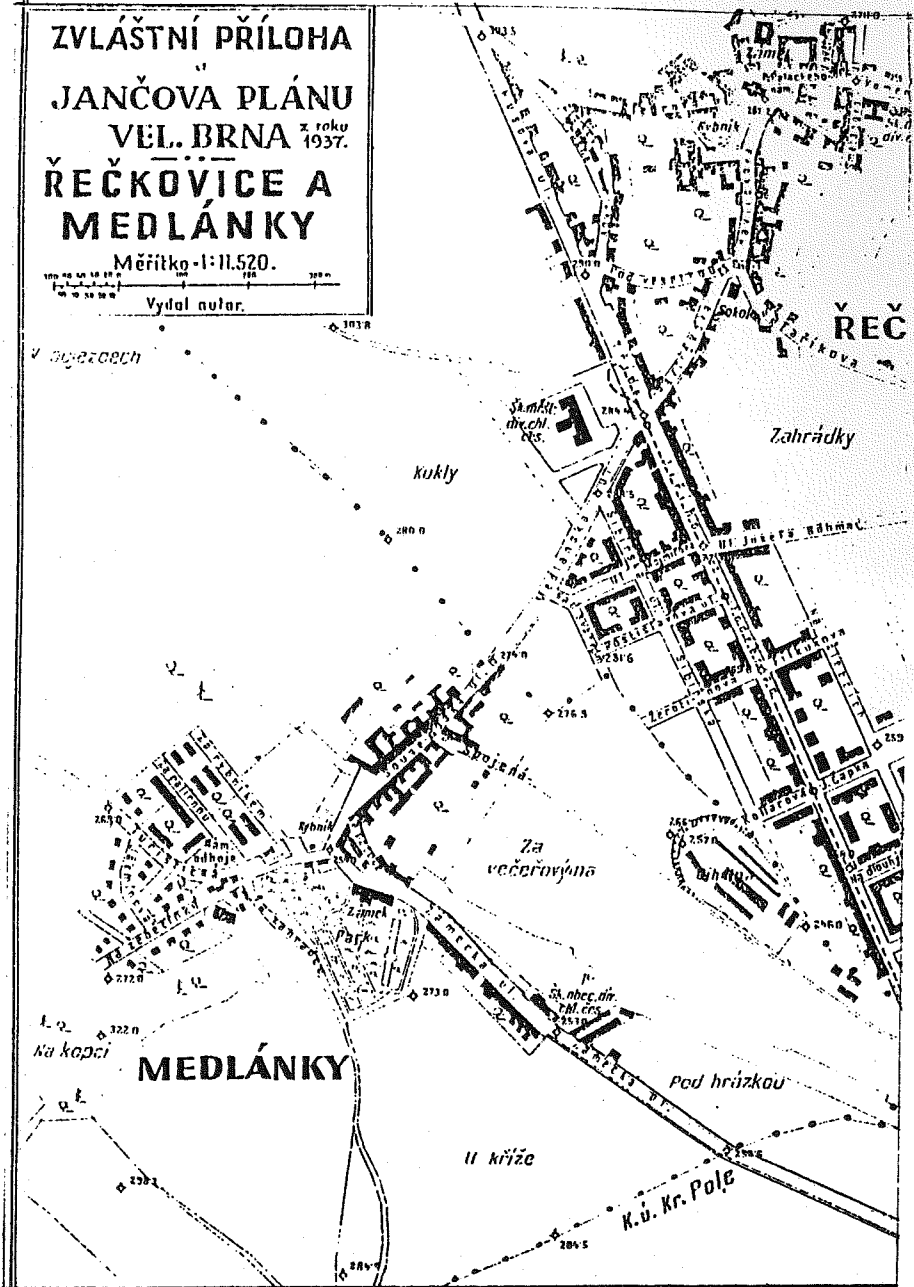
VEL. BRNA z roku 1937.

REČKOVICE A
MEDLÁNKY

Měřítko 1:11.520.

Vydal autor.

Totožno s rámcovou čarou, Jančova plánu Vel. Brna.

Současnost někdejší návsi (foto 1991 - K. Fuchs)

Část sídliště Jabloňová a Kamanova (foto 1991 - K. Fuchs)

OBSAH

PROLOG	Ing. Jan Vencálek.....	3
I. GEOLOGICKÉ A GEOGRAFICKÉ		
POMĚRY	RNDr. Zdeněk Novák CSc., RNDr. Pavel Hanžl.....	5
II. PŘÍRODNÍ PODMÍNKY A VÝVOJ ZEMĚDĚLSTVÍ		
V MEDLÁNKÁCH	Ing. Viktor Braun CSc., Karel Fuchs.....	8
1. Společenství mokřav a louky		
2. Společenství na Skalce, Předním a Zadním kopci		
3. Společenství lesní		
4. Společenství Zámecké zahrady		
5. Vodní režim v katastru Medlánky		
6. Zemědělská výroba		
III. POČÁTKY OSÍDLENÍ	RNDr. Rudolf Procházka.....	18
IV. PŮVOD NÁZVU OBCE	PhDr. Miroslav Vespalec.....	22
V. POMÍSTNÍ JMÉNA	PhDr. Rudolf Šrámek.....	23
VI. HISTORIE	PhDr. Miroslav Vespalec, Karel Fuchs.....	28
Nadační ústav Marie Školské		
VII. KRONIKA	Karel Fuchs.....	39
Válečné kapitoly		
První světová válka		
Život v letech 1944 - 1946		

Národopis

Spolky

Sbor dobrovolných hasičů
Vojenští vysloužilci
Svatopluk
Legionáři
Ochotnické divadlo
Osvětová beseda
Zahrádkáři
Český svaz mládeže
Československý Červený kříž

Tělovýchova a sport

Sokol
DTJ
FDTJ
Fotbal
TJ Jiskra - fotbal - ZRTV
Orel
Skauting
Letecké sporty

Školství

Významné osobnosti

Památky

Zámek a Zámecký park
Dvůr
Zvonice
Kříže
Památník odboje a padlým
Vojenská střelnice
Předvěké naleziště

IX. HOSPODÁŘSKÝ A STAVEBNÍ VÝVOJ 136

Ing. Viktor Braun CSc., Karel Fuchs, Ing. arch. Sylvia Laurincová, Ing. Jan Vencálek

Stavební vývoj

Vývoj osídlení

Inženýrské sítě, doprava

Zástavba Trávníky a Za palírnou

Sídlišťe Jabloňová

Obchod, živnosti, řemesla, služby do roku 1948

Průmyslové podnikání do roku 1940

Rozvoj průmyslu, doprava

X. BUDOUCNOST OBCE 142

Ing. arch. Sylvia Laurincová, PhDr. Eva Rotreklová, Ing. Jan Vencálek

SOS vesnička

Technopark

Závěr

K vyobrazení na straně:

89. Činovníci DTJ a soc. dem. strany:

ve druhé řadě: Ant. Večeřa, Fr. Svoboda, Vavř. Matal, host, Jakub Matal, Fr. Králík;
trojice: Hela Králíková, Jos. Svoboda, Vilma Papáčková

92. Cvič. sbor: Voj. Černý, A. Kalvodová, Fr. Faber, Jos. Urbánek, A. Peňázová, Jos. Pánek;
sedící: Jos. Peňáz, A. Korandová, K. Hostáň

93. Družstvo odbíjené: host, Ct. Hliněnský, Jos. Čech, Mir. Marša, bratři Chmelařové

Vyobrazení na obálce:

1. strana: - Původní náves s rybníkem v roce 1923 (foto K. Fuchs)

2. strana: - Letecký pohled na současný střed obce (foto J. Kepert)
- Historicky nejstarší část Medlánek z dnešního pohledu od Řečkovice
(foto K. Fuchs)

3. strana: - Sídlišťe Jabloňová a Kamanova - pohled ze střechy 11 podlažní budovy
ORGREZU (foto K. Fuchs)
- BRNOCAR - v současnosti zbudovaný objekt servisu a prodeje aut

4. strana: - Otisk části originálu listiny, ve které je uveden jako svědek panoš Jan z Medlan
(viz příl. č. 6., list. č. 441 z r. 1459)

ORGREZ je firmou, která
35 let modernizuje,
rekonstruuje, ověřuje,
kontroluje, monitoruje, radí
v oblasti spolehlivosti,
úspor paliv a energií,
ekologie, lidské práce,
úspor tepla v budovách
a bytech v energetice
veřejné, průmyslové
i všech odvětvích
průmyslu. Poskytuje služby
provozovatelům, výrobcům
zařízení, projektantům,
konstruktérům
energetických zařízení.

PROGRAM PRO ENERGETIKU

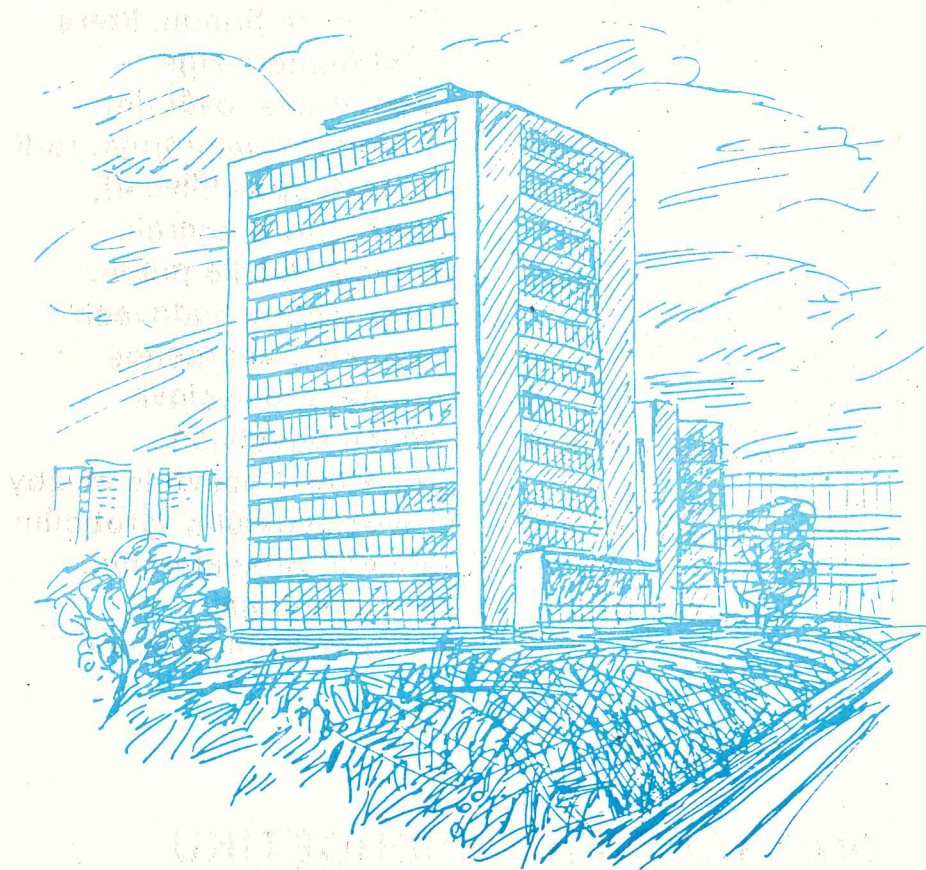
EKOLOGIE

EKONOMIE

SPOLEHLIVOST

Plynárenská 3 (Hudcova 76), 657 97 Brno, tel.: (05) 57 18 18, fax: (05) 57 36 73

Ing. Zdeněk Hrdlička
ředitel

ORGREZ je zaměřen na racionalizaci klasických, jaderných, vodních elektráren a veškerá energetická zařízení. Zaměstnáváme více než 500 kvalifikovaných odborníků. Pracují v útvarech tepelné techniky, automatizovaných systémů řízení, provozních analýz, techniky ochrany ovzduší, technické kontroly, chemie, elektrotechniky, inženýringu, jakosti, materiálu, projektů a výroby.

Kvalifikace a zkušenosti našich odborníků, přístrojové vybavení dává předpoklady pro komplexní vyřešení Vašich problémů. Měřicí vozy a laboratoře nám umožňují provádět zkoušky přímo u výrobců a provozovatelů.

ORGREZ je partnerem pro Vaše záměry v oblasti inovací, modernizací a zvyšování technické úrovně.

Jsem přesvědčen, vážení přátelé, že naše spolupráce se projeví spolehlivým, hospodárným a ekologickým provozem Vašich zařízení.

Zdeněk Hradil

Ing. Zdeněk Hradil, CSc.
ředitel

